

SPLITSKO-DALMATINSKA
ŽUPANIJA

Sveučilište u Splitu
EKONOMSKI FAKULTET

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE

PROSLOV

Splitsko-dalmatinska županija s ponosom može široj javnosti predstaviti svoj Regionalni operativni program. Izrada ovog važnoga razvojnoga dokumenta povjerena je Ekonomskom fakultetu u Splitu na četu s voditeljicom prof. dr sc. Lidijom Petrić. Dakako, izrada ovoga dokumenta predmnijevala je uključivanje velikog broja suradnika uključenih u tzv. regionalno partnerstvo. Radi se o užoj županijskoj ekspertnoj skupini, predstavnicima jedinica lokalne samouprave, brojnih institucija, javnih poduzeća, gospodarstvenika, civilnog društva, predstavnicima Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka, Upravi za regionalni razvoj i dr. Ovom prigodom želim naglasiti radni entuzijazam i visok stupanj tolerancije koji je dolazio do izražaja tijekom svih faza izrade ovoga dokumenta.

Svima njima upućujem najiskreniju zahvalnost.

Usvajanjem Regionalnog operativnog programa završava se prva faza - izrada važnoga razvojnoga dokumenta. Ono što slijedi u drugoj fazi jest implementacija, odnosno provedba zacrtanih strateških pravaca razvoja naše županije. Regionalni operativni program rađen je sukladno metodologiji koju je propisala Europska komisija, a sastoji se od šest poglavlja: analize stanja, strategije ROP-a, razrade mjera, proračuna, kriterija za odabir projekata te sudionika, metodologije i provedbe.

Regionalni operativni program integralni je društveni i gospodarski okvir za razvoj Županije u razdoblju 2006. - 2013. godina. U navedenom razdoblju Županija bi trebala postati jedna od prosperitetnijih regija u Hrvatskoj. Da bi se to postiglo potrebno je uspostaviti dinamično, uravnoteženo i konkurentno, na znanju utemeljeno gospodarstvo. Drugim riječima, potrebno je uspostaviti novu razvojnu paradigmu utemeljenu na znanju i načelima održivog razvitka.

Za pretvaranje vizije u stvarnost nužno je da osim ključnih stakeholdera (jedinica lokalne samouprave, institucija, javnih poduzeća, gospodarstvenika, predstavnika civilnog društva i dr.) napose i svaki žitelj naše Županije osjeća i prihvati tu viziju, čvrsto vjeruje u nju i sukladno tomu preuzme odgovornost za njenu transformaciju u stvarnost. Ono predmnijeva radikalnu promjenu našeg ponašanja, natjecateljski entuzijazam i spremnost da sudjelujemo u suvremenim gospodarskim kretanjima, osobito u vremenu koje nam predstoji do ulaska u punopravno članstvo EU.

Izrađivačima Regionalnog operativnog programa te svim sudionicima u regionalnom partnerstvu, još jednom, izražavam iskrenu zahvalnost, a predstavnicima Regionalnog partnerskog odbora i Jedinice za provedbu projekata želim puno uspjeha u provedbi Regionalnog operativnog programa.

ŽUPAN

Ante Sanader dipl.ing.

I POGLAVLJE: <u>ANALIZA STANJA</u>	4
1. UVOD	4
2. PRIRODNE I PROSTORNO-LOKACIJSKE ZNAČAJKE	6
3. DEMOGRAFSKE PRILIKE I LJUDSKI RESURSI	11
3.1. Veličina i kretanje stanovništva.....	11
3.2. Radni kontigent.....	12
3.3. Obrazovna struktura.....	13
4. INSTITUCIJE RAZVOJNOG UPRAVLJANJA	15
4.1. Institucije državne razine.....	15
4.2. Institucije područne (regionalne) županijske razine.....	15
4.3. Institucije lokalne razine.....	16
4.3.1. <i>Struktura lokalne samouprave</i>	16
4.3.2. <i>Upravljačka struktura u lokalnoj zajednici</i>	17
4.3.3. <i>Način donošenja odluka</i>	18
4.4. Udruge i partnerstvo.....	18
5. STANJE U PROSTORU I ZAŠTITA OKOLIŠA	21
5.1. Stanje prostora i prirodnih resursa.....	21
5.2. Zbrinjavanje otpada.....	22
5.3. Vodoopskrba i odvodnja.....	22
5.4. Prometna i energetska infrastruktura.....	22
5.4.1. <i>Prometna infrastruktura</i>	22
5.4.2. <i>Energetska infrastruktura</i>	28
6. GOSPODARSTVO	32
6.1. Gospodarstvo Županije i njegovo značenje u gospodarstvu Republike Hrvatske.....	32
6.1.1. <i>Pokazatelji gospodarskog rasta</i>	32
6.1.2. <i>Pokazatelji gospodarske strukture</i>	34
6.2. Zaposlenost i nezaposlenost.....	36
6.2.1. <i>Aktivno stanovništvo</i>	36
6.2.2. <i>Nezaposlenost</i>	36
6.2.3. <i>Zaposlenost</i>	37
6.3. Razvoj poduzetništva i obrtništva.....	39
6.4. Glavni gospodarski sektori u Splitsko-dalmatinskoj županiji.....	41
6.4.1. <i>Industrija</i>	41

6.4.2. Građevinarstvo.....	44
6.4.3. Turizam i ugostiteljstvo.....	46
6.4.4. Poljoprivreda.....	51
6.4.5. Ribarstvo i marikultura.....	53
6.4.6. Promet.....	57
6.4.7. Trgovina i druge usluge u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije.....	62
6.5. Vanjska trgovina Splitsko-dalmatinske županije.....	62
7. ZDRAVSTVO I SOCIJALNA SKRB.....	66
7.1. Zdravstvo.....	66
7.2. Socijalna skrb.....	68
8. OBRAZOVANJE.....	69
8.1. Predškolski odgoj.....	69
8.2. Osnovno školstvo.....	70
8.3. Srednje školstvo.....	72
8.4. Visokoškolsko i znanost.....	73
9. KULTURA I DRUŠTVENE DJELATNOSTI.....	76
10. FINANCIRANJE RAZVOJA.....	77
10.1. Analiza proračuna gradova i općina na prostoru Županije.....	77
10.2. Analiza županijskog proračuna.....	79
10.3. Kreditne linije poslovnih banaka i poticajno financiranje putem HBOR-a.....	81
10.4. Proračunski i ostali izvori sredstava za financiranje razvoja.....	82
10.5. Samofinanciranje gospodarskih subjekata.....	84
Literatura.....	87
Popis grafikona.....	92
Popis tablica.....	93
Karte Splitsko-dalmatinske županije.....	94
II POGLAVLJE: <u>STRATEGIJA ROP-a</u>.....	98
1. UVOD.....	98
2. SWOT ANALIZA.....	100
3. ELEMENTI STRATEGIJE.....	129
3.1. Vizija razvoja Splitsko-dalmatinske županije.....	129
3.2. Ciljevi i prioriteta razvoja Splitsko-dalmatinske županije.....	130
3.3. Definiranje i razumijevanje strateških prioriteta ROP-a.....	136

3.4. Mjere.....	151
3.5. Horizontalne teme Europske Unije.....	166
Popis tablica i grafikona.....	171
III POGLAVLJE: <u>RAZRADA MJERA</u>.....	173
IV POGLAVLJE: <u>PRORAČUN</u>.....	264
V POGLAVLJE: <u>KRITERIJI ODABIRA PROJEKATA</u>.....	272
VI POGLAVLJE: <u>SUDIONICI ROP-a, METODOLOGIJA I PROVEDBA</u>.....	274
Dodatak: Sudionici ROP-a.....	274
Naputak o Uspostavi Regionalnog partnerstva.....	284
Abecedna lista akronima.....	289

I POGLAVLJE: ANALIZA STANJA

1. UVOD

Splitsko-dalmatinska županija, jedna od najvećih županija u Hrvatskoj, smještena je na središnjem dijelu hrvatskog juga te kao takva ima privlačan geografski položaj, klimu, povijesno značenje i golem utjecaj na ukupni razvitak, kako susjednih područja, tako i cjelokupnog gravitacijskog područja. Županija ima mnoge komparativne prednosti koje će zasigurno biti od višestruke koristi u predstojećim mogućnostima u okviru integriranog europskog i svjetskog gospodarstva, s osobitim naglaskom na zemljopisni položaj, prirodne resurse i komunikacije. Ipak, da bi se iskoristili ovi potencijali te da bi se odgovorilo na ključne izazove, kao što su poticanje rasta gospodarstva, smanjenje nezaposlenosti, uklanjanje posljedica rata te podizanje općeg životnog standarda populacije, od presudne je važnosti dobro usmjeravanje budućeg strateškog razvoja Županije.

U ovom poglavlju iznesen je pregled i analiza županijskog teritorija, okoliša, infrastrukture, ljudskih potencijala, razvoja svekolikog gospodarstva i pojedinih gospodarskih djelatnosti, socijalnih, obrazovnih, kulturnih i administrativnih potencijala te izgrađenih (infrastrukturnih) resursa. Prepoznata su i predstavljena ključna pitanja s kojima se susreće svako područje. Analiza je izrađena tako da osigura čvrste temelje za daljnje korake u strategiji, odnosno definiranje razvojnih ciljeva, prioriteta i mjera za budući razvoj Županije.

U pripremi analize postojećeg stanja korišten je široki spektar dostupne dokumentacije (istraživačkih projekata, studija, baza podataka i slično). Analizirane su i razvojne strategije pojedinih sektora gospodarstva RH, kao i strategije i nacionalni programi u područjima upravljanja prostorom i okolišem, tehnologije i znanja te kulture. Proučeni su također i državni programi razvoja otoka, a sve s ciljem da se u procesu izrade ROP-a Županije izvrši nužna harmonizacija razvojnih programa i projekata definiranih i međusobno uvjetovanih na različitim razinama.

Nadalje, s posebnom su pozornošću analizirani do sada raspoloživi razvojni dokumenti Splitsko-dalmatinske županije, posebice Izvješća o stanju u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije, te Strategija gospodarskog razvitka Splitsko-dalmatinske županije 2003.-2015., kao i Prostorni plan Županije. Stečen je također i uvid u program otvaranja poduzetničkih zona Županije, program energetskog razvitka (HGK), program gospodarenja otpadom, program zaštite okoliša, odnosno aktivnosti vezane za programe pojedinih upravnih odjela Županije.

S obzirom da su članovi užeg stručnog tima već imali bogato iskustvo u metodologiji izrade razvojnih strategija i programa (napominjemo samo ono stečeno u izradi strategije razvoja Županije iz 1996. godine, strategije gospodarskog razvitka Grada Splita iz 2003. godine te sedam Programa održivog razvitka otoka i otočnih skupina, od čega su tri upravo u Splitsko-dalmatinskoj županiji - otoci Brač, Hvar, Čiovo s pripadajućim manjim otocima i otočnim skupinama, čija izrada je u završnoj fazi), poseban je naglasak dat upravo na analizu do sada prikupljenih nalaza, definiranih razvojnih ciljeva, prioriteta te programa od kojih bi neki svakako mogli naći mjesto i unutar ROP-a Županije.

Stručni tim i Županijska radna skupina imali su uvid i u određeni broj međunarodnih projekata iz različitih područja (održivog) gospodarskog razvoja koji se trenutno odvijaju, između ostalih, i na području Splitsko-dalmatinske županije, a koji bi mogli rezultirati u sinergijskim efektima u odnosu na ROP.

Članovi izrađivačkog tima su, svaki u svom području, napravili šire verzije analize stanja, koje su Županiji stavljene na raspolaganje, dok su se u ovom dokumentu našli samo najznačajniji elementi tih pojedinačnih sektorskih analiza. Izvjesno je da je i ovako prezentirana analiza stanja dosta obimna, ali je važno istaknuti da je u dokumentu prezentirano dosta grafičkih prikaza kao i tabeļa te sažetak sa glavnim zaključcima i naznakama problema iza analize svakog pojedinog područja. Članovi stručnog /izrađivačkog tima i Županijske radne skupine bili su, naime mišljenja, da analiza ne smije biti površna te da slike i grafikoni čitatelju lakše prezentiraju suštinu analiziranoga.

Naravno, ovdje ne možemo, a da ne istaknemo problem prikupljanja podataka. Naime, jedan dio podataka nije bilo moguće sakupiti iz službenih (javnosti dostupnih) izvora, pa su isti službeno zatraženi od relevantnih institucija. Nažalost jedan dio istih nije se odazvao zamolbi za dostavu podataka tako da je izrađivač koristio postojeće (nešto starije) izvore.

Tijekom same izrade teksta analize stanja, kao i u ostalim fazama izrade dokumenta, kroz niz radionica, kao i osobne kontakte, izrađivač je konzultirao i članove Županijskog partnerstva, od kojih su mnogi dali svoje sugestije i primjedbe, bilo u pismenoj ili usmenoj formi, a koje su potom ugrađene u sam tekst.

Ovdje je napose vrijedno istaknuti upravo angažman velikog broja sudionika u izradi projekta, čime se ovaj projekt bitno razlikuje od dosadašnjih strateških razvojnih dokumenata. Preko 100 suradnika, predstavnika konzultanata/izrađivača, županijskih upravnih odjela, javnih poduzeća, različitih interesnih skupina iz područja gospodarstva i civilnog društva (od kojih su 32 osobe izabrane u najuže Regionalno partnerstvo) svojim je aktivnim sudjelovanjem učinilo ovaj projekt zajedničkim djelom i pokazalo da se o budućnosti može promišljati i na kvalitativno sasvim novi način, način u kojem skrb za javni interes i opće dobro nadržava osobne interese.

Stoga, Županija Splitsko-dalmatinska, kao nositelj projekta te Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, kao izrađivač, zahvaljuju svima¹ koji su svojim angažmanom doprinijeli konačnom izgledu samog dokumenta te na taj način pomogli u promišljanju budućeg razvoja Splitsko-dalmatinske županije u kontekstu zajedničkih napora koje Republika Hrvatska ulaže na putu u Europsku Uniju.

¹ Popis imena sudionika izrade Regionalnog Operativnog Programa, te napose članova izabranog Regionalnog partnerstva nalazi se u posebnom prilogu, na kraju dokumenta.

2. PRIRODNE I PROSTORNO-LOKACIJSKE ZNAČAJKE

Splitsko-dalmatinska županija je geografski smještena na središnjem dijelu jadranske obale. Prostire se na 14.106,40 km² s prosječnom gustoćom nastanjenosti od 102,5 st/km².

Županija Splitsko-dalmatinska kao administrativna jedinica², ima 364 naselja, 55 administrativnih samouprava, od kojih je 16 sa statusom grada i 39 sa statusom općine. U gradovima živi 361.753 stanovnika, a u općinama 112.266 stanovnika županije. Središte Županije je grad Split u kojemu su smještene uglavnom sve regionalne i makroregionalne funkcije. Pored Splita, važnu subregionalnu funkciju imaju naselja Sinj, Imotski, Vrgorac, Makarska i otočna središta.

Županija je smještena u pojasu srednje mediteranske klime s ostrim zimama i vrućim ljetima. Oborina ima dovoljno, ali su slabo raspoređene tijekom godine.

Geomorfološki, dominira krševit i vapnenački sastav terena, s brojnim kraškim formama od kojih su najvažnija kraška polja (Cetinsko, Hrvatačko, Sinjsko, Mučko-postinjsko, Konjsko, Dugopolje, Dicmansko i Imotsko polje, Rastok i Vrgorsko jezero). Atmosferski i ini utjecaji rezultirali su pojavama abrazije, erozije, denudacije, akumulacije, klizanja, odronjavanja i osipanja. U pogledu rudnih bogatstava, na području Županije iskorištavaju se kamen, cementni lapor, glina, gips, šljunak, pijesak, dolomit. Rezultat raznolikosti krša u reljefskom i klimatskom pogledu, geološko-petrografskoj građi, načinu uslojenosti, čvrstoći i sastavu stijena jeste velika pedološka razvrstanost, koja se ogleda u nagloj izmjeni različitih tipova hidromorfni i amorfnih tala na relativno malom prostoru.

U pogledu hidrogeologije i vodnih resursa, u zaobalnom dijelu ističu se kraška polja kao slivna područja, ali iz kojih se voda drenira podzemnim tokovima. Na obali, osim površinskih vodnih tijekova (rijeka Cetina, Jadro i Žrnovnica) postoje veći dotoci podzemnih voda iz kraškog zaleđa (npr. ponornica Vrlike i Matice u Imotskom odnosno Vrgoračkom polju). Na otocima nema površinskih voda, a i podzemne vode su skromnih količina (tzv. leće), počesto pomiješane sa slanom vodom.

Flora i fauna na području Županije bogate su i raznolike, s velikim brojem endemskih, ugroženih i zaštićenih vrsta. Kod flore razlikuju se područja šumske vegetacije, (antropogeni) travnjaci (livade i pašnjaci), vegetacija pukotina stijena, vegetacija točila, obalne pjeskovite i šljunkovite sipine te vegetacija u zoni prskanja mora. Bogata je i podmorska fauna, a posebno ističemo područja morskih cvjetnica. Specifična karakteristika faune Županije je bogatstvo različitih podzemnih staništa, špilja i jama te podzemnih voda, osobito u području krša, bogatih reliktnim oblicima. Slično je i kod vodenih staništa s reliktom čovječje ribice. Zakonom su zaštićene i velike zvjeri, primjerice vuk, ris i medvjed (planinsko područje). Na području Županije obitavaju i posljednji primjerci npr. eleonoring sokola i nekih vrsta šišmiša.

Srednja godišnja temperatura mora je 17,6 °C, a raspored struja, vjetrova i utjecaj riječnih tokova je takav da ga čini s jedne strane čistim i izvanrednom pretpostavkom razvitka turizma, te s druge strane u mnogim područjima pogodnim za sve djelatnosti ribarstva. Osim toga, more je važan prometni put, a njegovi resursi u energetske potencijalu (nafta, plin) u potpunosti su neistraženi.

Županija se dijeli u **tri geografske podcjeline koje se razlikuju po geografskim, demografskim i razvojnim elementima: zaobalje, priobalje i otočni arhipelag**.³

Zaobalje, u kontinentalnom dijelu Županije, ispresijecano je planinama koje se pružaju paralelno s obalom. Kraj je rijetko nastanjen, ekonomski siromašan i prometno izoliran. Priobalje čini uski pojas uz more između planinskih lanaca i mora. To je područje visoko urbanizirano, ekonomski razvijeno i prirodno veoma privlačno. Otočni pojas se sastoji od 5 nastanjenih otoka, te brojnih grebena, hridi i otočića. Otoci su slabo nastanjeni, ekonomski su razvijeniji od zaobalja, međutim zbog različitih prilika imali su trajnu emigraciju stanovnika. Globalno bi se moglo reći da je županija nisko nastanjena, disperzne izgrađenosti i slabe ekonomske razvijenosti. Njen geoprometni smještaj predstavlja jaki

² Vidjeti kartu/sliku 1 na kraju poglavlja "Analiza stanja"

³ Vidjeti kartu/sliku 2 na kraju poglavlja "Analiza stanja"

ekonomski potencijal u odnosu na kontinentalna područja i prekomorske zemlje. Grad Split je županijsko središte, jaki sveučilišni, gospodarski i upravni centar u kojemu se sažimaju svi prometni pravci relevantni za razvoj regije. Nepovoljni reljef, pogotovo zaobalja se danas uspješno rješava prometnicama kroz prijevoje kao što su Kliška vrata, Kupreška vrata i drugi.

Stanovništvo je rasuto u 364 naselja prosječne veličine od 1.320 stanovnika. Naselja su pretežito mala. Na otocima su naselja prosječne veličine od 463 stanovnika a u priobalju su nešto veća i prosječne su veličine od 2.221 stanovnika. Raštrkanost stanovništva u prostoru predstavlja golemi problem za komunalnu opremu i za prometno povezivanje naselja. Veći broj naselja je servisno neopremljen i upućen na veća naselja koja su dosta udaljena. Taj problem je posebno velik kada je riječ o zadovoljavanju dnevnih potreba stanovnika.

Pored prije navedene prostorne podjele Županije na velike prostorne cjeline, županija se može podijeliti i na prostorne analitičke cjeline⁴ koje imaju veliko značenje za analizu prostora. To su Imotska krajina, Zagora splitske konurbacije, Makarsko primorje, otok Brač, otok Hvar, otok Vis, Biševo i Svetac, otok Šolta, Poljica, Sinjska zagora, Vrlička zagora, Splitska konurbacija, Vrgoračka krajina. Prosječna gustoća stanovanja je u županiji 102,5 st/km², a u Hrvatskoj 84 st/km². Međutim, u Županiji su drastične razlike nastanjenosti po prostorno-analitičkim cjelinama i kreće se od 610,3 st/km² u splitskoj konurbaciji do splitske zagore u kojoj je gustoća nastanjenosti svega 14,46 st/km².

Imotska krajina se nalazi na sjeveroistočnom dijelu Županije. Površina krajine je 708,34 km² i u njoj živi 35.938 stanovnika. Najvrijedniji prostori tog kraja su Imotsko polje s rijekom Vrljicom, Prološko blato i rječica Ričica. To je tranzitno područje s jakim prometom koji tom kraju donosi goleme koristi. To je i granično područje koje ima značenje razvoja uslužnih i trgovačkih djelatnosti. Također, ovo je područje veoma značajno za turizam makarskog priobalja s gledišta poljoprivrednih proizvoda kojima obiluje ova krajina.

Zagora splitske konurbacije nalazi se u neposrednom zaleđu Splita. Površina tog predjela je 632,14 km² s gustoćom naseljenosti od 14,46 st/km². U tom području nema nekog većeg središta koje bi imalo razvojno značenje. Tu su naselja mala i raštrkana. Gospodarske mogućnosti su skromne, s ograničenim mogućnostima razvoja sitnog stočarstva.

Makarsko primorje je uski obalni pojas od Vruļje do istočne granice Županije. Područje ima 276,74 km² s 97,39 st/km². To je izrazito turistički kraj s značajnom i izgrađenom turističkom osnovicom. Glavno naselje je Makarska. U tom važnom turističkom naselju postoji nekoliko pogona u funkciji turizma koji s ekonomskog gledišta stvaraju važnu ekonomsku ravnotežu.

Otok Brač je otok prve linije otočnog županijskog arhipelaga. Ima 396,85 km² s gustoćom nastanjenosti od 35,36 st/km². Središnje naselje otoka je grad Supetar. Otok je s gospodarskog gledišta usmjeren na industriju, poljoprivredu i turizam. Mogućnosti razvoja otoka su goleme, posebno s gledišta interesa grada Splita, u čijem se metropolitanskom području i nalazi.

Otok Hvar je otok druge linije županijskog arhipelaga, veličine 313,45 km² i prosječne gustoće nastanjenosti od 35,42 st/km². Središnje naselje otoka je grad Hvar dok su središta drugog stupnja Jelsa, Starigrad i Sućuraj. Otok je povezan s kopnom trajektima preko Starigrada i Sućurja. Gospodarstvo otoka se temelji na turizmu i poljoprivredi. Otok Hvar ima vrlo bogatu graditeljsku baštinu te kulturno nasljeđe naročito na području književnosti.

Otoci Vis, Biševo i Svetac čine malu otočnu skupinu najisturenijih otoka u Županiji. Središnje naselje otoka i otočića je grad Vis. Otoci zajedno imaju površinu od 97,84 km² i gustoća naseljenosti je 37,17 st/km². Vis i Komiža tradicionalno dijele funkcije otoka. Otok je povezan s kopnom putem trajekata. Gospodarski potencijali otoka su turizam i poljoprivreda. Turistička aktivnost na otoku tek predstoji. Otok je bogat prirodnim ljepotama i izuzetno vrijednim poljoprivrednim površinama za proizvodnju, između ostalog, specijalnih vrsta vina.

⁴ Vidjeti kartu/sliku 3 na kraju poglavlja "Analiza stanja"

Otok Šolta je zasebna prostorna cjelina smještena između otoka Brača i Velog Drvenika. Otok je površine 59,07 km². Gustoća nastanjenosti je 25,04 st/km². Grohote je središnje naselje. Pored toga postoji niz manjih naselja ali bez nekih važnijih funkcija. Otok je s gradom Splitom povezan trajektom. Ima značajne potencijale za razvoj poljoprivrede i ribarstva, te turizma.

Poljica predstavljaju prostornu cjelinu u središnjem dijelu Županije, u zaleđu grada Omiša. Površina tog prostora je 221,76 km² s gustoćom naseljenosti od 35 st/km². Središnje naselje je Šestanovac na istočnom obodu te prostorne cjeline. Središnjim dijelom tog prostora protječe rijeka Cetina. S obzirom na skromne prirodne razvojne mogućnosti, to je područje izloženo trajnim emigracijama.

Sinjska krajina je područje sjevernog dijela županije i nalazi se između Vrlike i Trilja. Glavno središte je grad Sinj koje ima vrlo značajnu subregionalnu funkciju za to područje. Površina područja je 826,42 km² i gustoće naseljenosti 58,85 st/km². Glavni gospodarski potencijali su industrija, poljoprivreda i turizam. Posebno je značajna za cijelu regiju njena poljoprivreda i turistička ponuda koja se vrlo dobro prožima s turističkom ponudom priobalja.

Vrlička krajina je najsjevernija prostorna cjelina u Županiji. Središnje naselje je Vrlika koja razvija funkcije za cijelo područje. Površina te krajine je 237,73 km² i ima gustoću naseljenosti 11,38 st/km². Glavni gospodarski potencijali koncentrirani su oko Peručkog jezera i gornjeg toka rijeke Cetine. To je izrazito poljoprivredni kraj s industrijom koja se nalazi u gradu Vrlici.

Splitska konurbacija je najvitalnije područje u Županiji. Prostire se od zapadne granice Županije do područja Makarske na istočnom dijelu. To je prostor u priobalnom pojasu omeđenom planinskim lancima i morem. Područje obuhvaća površinu od 482,98 km² srednje gustoće naseljenosti od 610,32 st/km². Glavno središte je Split. Unutar tog prostora se nalaze gradovi Trogir, Solin, Kaštela i Omiš. Funkcije su najvećim dijelom koncentrirane u Splitu, bar one koje su regionalne razine; druge funkcije su uspješno raspoređene u konurbaciji. Konurbacija je gospodarski usmjerena na veliki broj različitih djelatnosti među kojima su najznačajnije među industrija, građevinarstvo, promet, turizam trgovina i obrt. Pored toga Split je važno sveučilišno, bankarsko, zdravstveno i sportsko središte regionalnog i makroregionalnog značenja.

Vrgoračka krajina je područje na krajnjem istočnom dijelu Županije. Smještena je u zagorskom dijelu. Površina krajine je 270,32 km², a gustoća nastanjenosti je 28,09 st/km². Glavno središte je grad Vrgorac. To je izrazito planinski kraj ograničenih razvojnih mogućnosti. Istočni i jugoistočni dio krajine ima plodna polja i razvija vrlo uspješno poljoprivredu. Grad Vrgorac ima značajnu industriju za svu krajinu. Međutim najveći problem tog područja je trajna emigracija stanovništva.

Fizionomska geografska podjela Županije na tri osnovne mikroregije (zaobalno, priobalno i otočno područje) upozorava na specifičnosti županijske prostorne strukture, koja ima veliki utjecaj na razvoj i organizaciju prostora. Naime, ta područja, svako za sebe, vrlo su heterogena što se tiče reljefa i fizičke kompaktnosti, ali su im heterogenei karakteristike razvoja, što rezultira specifičnim i različitim demografskim i gospodarskim karakteristikama.

Obalno područje je veličine od 621,09 km² sa 425 st/km². Gospodarski potencijali su u ovom području veliki jer, pored industrije, velike su mogućnosti razvoja turizma, prometa i trgovine. U tom gusto nastanjenom prostoru prisutni su mnogi konflikti između urbanizacije i turističkih prostora te između poljoprivrednih i drugih oblika razvoja. U pojedinim područjima postoje zapažena onečišćenja okoliša koji se očituje u odlaganju krutog otpada i oborinskih i fekalnih voda. Priobalje Županije je temeljna okosnica razvoja cijele Županije.

Zaobalno područje je najprostranije područje Županije. Ono se prostire na površini od 2.088,68 km². To je nisko naseljeno područje i ima svega 49 st/km². Na tom području postoji veliki broj malih naselja što je i glavni uzrok loše komunalne opremljenosti ti naselja. Gospodarska osnovica je skromna, uglavnom poljoprivreda sitnog gazdinstva. To je područje u cjelini gledano siromašno, a posebno selo zbog čega postoji stalna emigracija. Kraška polja imaju izuzetne potencijalne mogućnosti za razvoj poljoprivrede. Zahvaljujući brojnim prirodnim i antropogenim specifičnostima, ovo područje ima uvjete za razvoj turizma, posebice u sinergiji s priobalnim turizmom.

Zaobalna granična područja se nalaze uz granicu s Bosnom i Hercegovinom. U tom razvojnom sklopu najvažniju funkciju imaju gradovi smješteni s jedne i druge granice. Gospodarske mogućnosti ovoga područja su uglavnom temeljene na poljoprivredi, iako je za funkciju graničarske ekonomije vrlo važna industrija koja je smještena u pograničnim gradićima.

Obalna područja i pomorsko dobro su izuzetno važne kategorije za razvoj Županije. Prema općoj definiciji, obala je mjesto gdje se isprepliću utjecaji kopna i mora. Obalna područja u cjelini su urbanizirana područja, područja pogodna za izgradnju iako ima i drugih područja koja nisu pogodna za turističku izgradnju i rekreaciju.

U Županiji je vrlo važan **proces metropolitanizacije**,⁵ u prostoru u kojemu se odvijaju dnevni kontakti grada i okolice. Vrijeme za održavanje tih dnevnih kontakata je osnova definicije granica metropolitanskog područja Splita s obzirom da se s razvojem to vrijeme mijenja, pa s time i granice metropolitanskog područja. To je prostor do kojeg se stiže autobusom gradske vožnje u roku od jednog sata. U granicama metropolitanskog područja danas živi 348.288 stanovnika. Reljef i druge prirodne datosti u mnogočemu su u prošlosti uvjetovali način i organizaciju života u regiji. Dva prostorna pravca tvore koordinatni sustav tog područja, i to onaj koji ide od sjevera prema jugu i onaj koji ide od istoka prema zapadu. Oni su istovremeno osnovni prometni koridori po kojima ide sav promet iz/u regiju i Split. Prostor je s tog gledišta koncentričnog oblika, u kojemu ovi pravci definiraju prometna kretanja i urbanizaciju. Metropolitansko područje ima stoga oblik zvijezde s nerazvijenim kvadrantima. Stanovništvo ovoga područja stalno raste, s time da unutar područja dolazi do nove preraspodjele stanovništva.

Grad Split i pored svoje privlačnosti gubi stanovništvo, a okolica dobiva, naročito u priobalju. Gospodarsku usmjerenost sredine određuje grad Split, pa je u prosjeku ovo područje usmjereno prema industriji, građevinarstvu, prometu i trgovini. U metropolitanskim kvadrantima još uvijek nema nekog impulsa razvoja, pa stanovništvo seli prema središtu tog područja. Na rubovima metropolitanskog područja u zaobalnom dijelu nalaze se urbana središta koja imaju funkciju okupljanja ljudi i dobara, ali i usmjeravanja tih tokova prema središtu ukupnog područja.

Metropolitanizacija u Županiji ima veliko značenje jer stvara razvojnu jezgru za ravnomjerni i koordinirani razvoj, ne samo grada već i Županije u cjelini. Osim toga taj proces ima odraza i na područja izvan Županije, to jest na susjedne županije i područja u Bosni i Hercegovini.

Split je po sebi dosegao onu razinu kada se više ne može uspješno razvijati u svojim administrativnim granicama. Potrebno je izvršiti promjenu koncepta razvoja. Grad se ne može razvijati kao zatvoreni grad; on se mora otvoriti prema svojoj okolini i s njom graditi razvoj na načelima partnerstva. To upućuje i na potrebu stvaranja moderne paradigme gospodarskog razvoja i prostornog uređenja cijele Županije.

ZAKLJUČCI / PROBLEMI: PRIRODNE I PROSTORNO-LOKACIJSKE ZNAČAJKE

- Prostor Županije, u cjelini, siromašan je prirodnom osnovom za razvoj gospodarstva (osim turizma);
- Gospodarske aktivnosti značajne za regiju koncentrirane su u velikim centrima;
- Velike disproporcije gustoće naseljenosti po pojedinim prostornim cjelinama unutar Županije kao posljedica nepovoljnog reljefa regije;
- Natprosječna gustoća naseljenosti obalne linije (splitska konurbacija);
- Stalni priliv stanovništva u naselja unutar konurbacije, uz pad stanovništva u Splitu (prostorna preraspodjela stanovništva);

⁵ Vidjeti kartu/sliku 4 na kraju poglavlja "Analiza stanja"

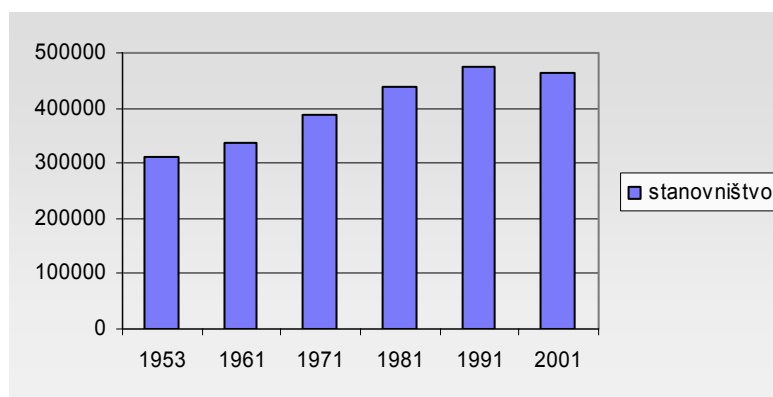
- Slaba naseljenost zaobalja, posebice područja udaljenih od prometnica;
- Stalno iseljavanje stanovništva iz zaobalja i otoka;
- Raštrkanost naselja i upućenost manjih naselja na udaljene centre;
- Loš raspored središnjih funkcija u prostoru;
- Razvojni imperativ širenja grada u regiju - nov koncept prostornog i inog razvoja Županije

3. DEMOGRAFSKE PRILIKE I LJUDSKI RESURSI

3.1. Veličina i kretanje stanovništva

Stanovništvo je temeljni čimbenik društvenog, gospodarskog i kulturnog života i razvitka svake društvene zajednice. Prema popisu stanovništva 2001. godine u Županiji splitsko - dalmatinskoj, koja se prostire na 8 % površine Hrvatske, živjelo je 463.676 stanovnika, odnosno 10,4 % stanovništva Hrvatske. Stanovništvo Županije je sve do posljednjeg desetljeća imalo naglašeno obilježje demografske ekspanzije. Iako je prestao apsolutni rast, relativni udio u stanovništvu Hrvatske i dalje raste.

Grafikon 3.1. **Kretanje brojnosti stanovništva Županije prema popisima 1953.-2001. god.**

Izvor: Popis stanovništva 1953-2001, DZS

Na posljednjem popisu 2001. zabilježen je pad za 10.343 stanovnika (2%). Na razini Hrvatske zabilježen je pad 8,5 %, pri čemu se razlici u metodologiji popisa pripisuje 2,5 postotna poena, **dok se pad od 6 % pripisuje negativnom prirodnom prirastu i emigraciji.**

O značajnoj gravitacijskoj snazi i imigracijskim tijekovima svjedoči činjenica da **18 % sadašnjeg stanovništva nije rođeno u Županiji.** Usprkos imigraciji, nacionalna struktura je ostala vrlo homogena; **čak 96,3 % stanovništva su Hrvati**, a pripadnici nacionalnih manjina svega 2,2 % (od toga polovica Srbi).

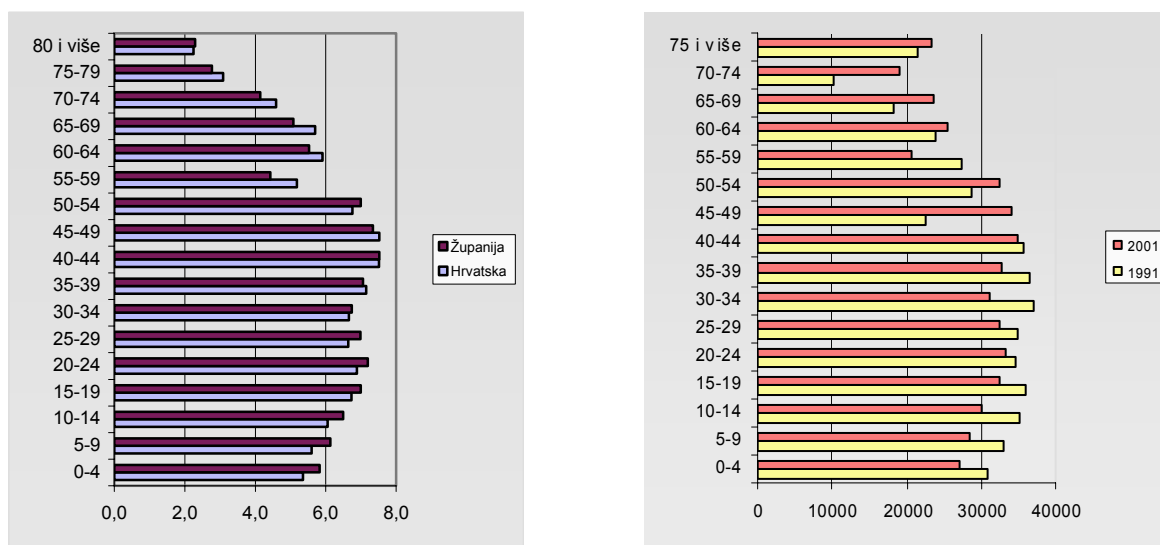
Na raspored stanovništva još veći utjecaj od imigracije u Županiju imale su **migracije unutar Županije jer je 22,5 % stanovništva u sadašnje mjesto boravka doselilo iz drugog grada ili općine unutar Županije.** Većinom su selili u Split ili obalna mjesta, dok je na otocima, a osobito u Zagori bitno veći udio stanovništva koji živi u općini rođenja.

Karakteristike gospodarskog razvitka i privlačna snaga Splita i obale uvjetovali su izrazito neravnomjerni raspored stanovništva u kojem **u obalnim gradovima i općinama (uključivo Split) živi 69 % stanovnika Županije.**

Izvori priraštaja stanovništva koje je Županija u prošlosti doživjela su prvenstveno u mehaničkom kretanju. **Kretanje prirodnog priraštaja daje u cijelosti sliku povoljnog demografskog stanja, no to je upravo posljedica prijašnjih imigracijskih procesa.** Županija zato ima dugoročno bitno bolje stope prirodnog prirasta od prosjeka Hrvatske i jedina je Županija koja još nikad nije zabilježila negativnu stopu. Međutim, treba naglasiti da je Hrvatska dovršila proces demografske tranzicije, te ušla u fazu negativnog prirodnog prirasta stanovništva.

Za očekivati je da će isti trend biti aktualan i na području županije te se u slijedećim razdobljima može očekivati proces daljnjeg starenja i porast stope mortaliteta.

Grafikon 3.2. Dobna struktura stanovništva Županije i Hrvatske

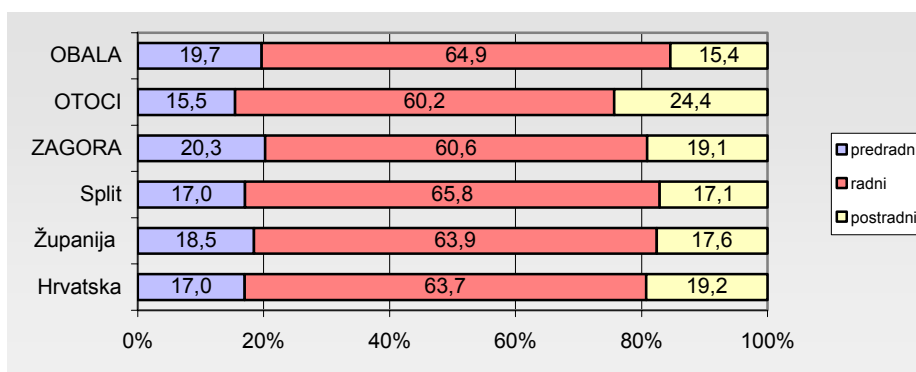
Izvor: Popis stanovništva 2001, DZS

Prosječna starost stanovništva Županije iznosi u 2001. godini **38,1 godinu** dok na razini Hrvatske iznosi 39,3 godine. Drugačije karakteristike migracija u devedesetima, uvjetovale su da Zagora usprkos iscrpljenosti i vrlo malom broju stanovnika ima biološki vitalniju strukturu i više stope prirodnog prirasta, dok otoci pokazuju strukturu izrazito stare populacije.

3.2. Radni kontigent

Veličina radnog kontigenta najvažnija je determinanta aktivnog stanovništva, jer čini fiziološki okvir iz kojega se izdvaja radna snaga. Od 1991. udio radnog kontigenta u ukupnom stanovništvu opada zbog ubrzanog starenja, te 2001. godine iznosi 63,9%.

Grafikon 3.3. Usporedba radnog, predradnog i postradnog kontigenta Županije i Hrvatske

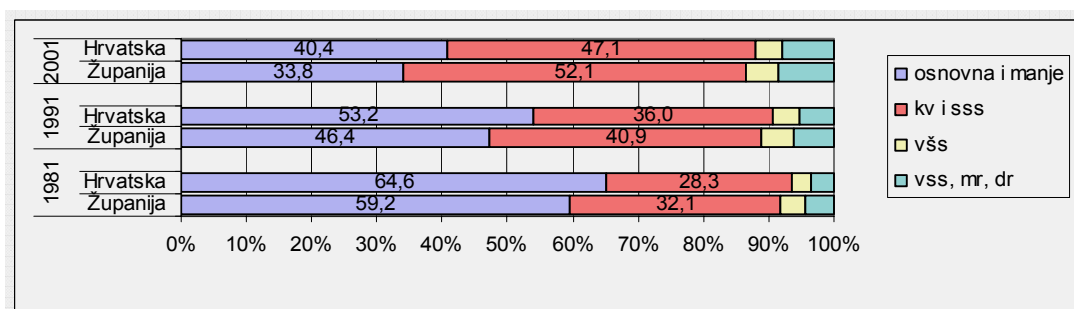
Izvor: Popis stanovništva 2001, DZS

Radni kontigent zahvaćen je procesom starenja i to će utjecati na njegovo smanjivanje, čime se ugrožava demografski okvir radnih resursa gospodarstva.

3.3. Obrazovna struktura

Obrazovna struktura stanovništva kontinuirano se razvija u **pravcu sve veće kvalitete ljudskog kapitala**. Najveći apsolutni porast zabilježila je kategorija "srednje škole", a kategorije stanovništva koje su završile više i visoko obrazovanje također bilježe veliko apsolutno, a osobito relativno povećanje.

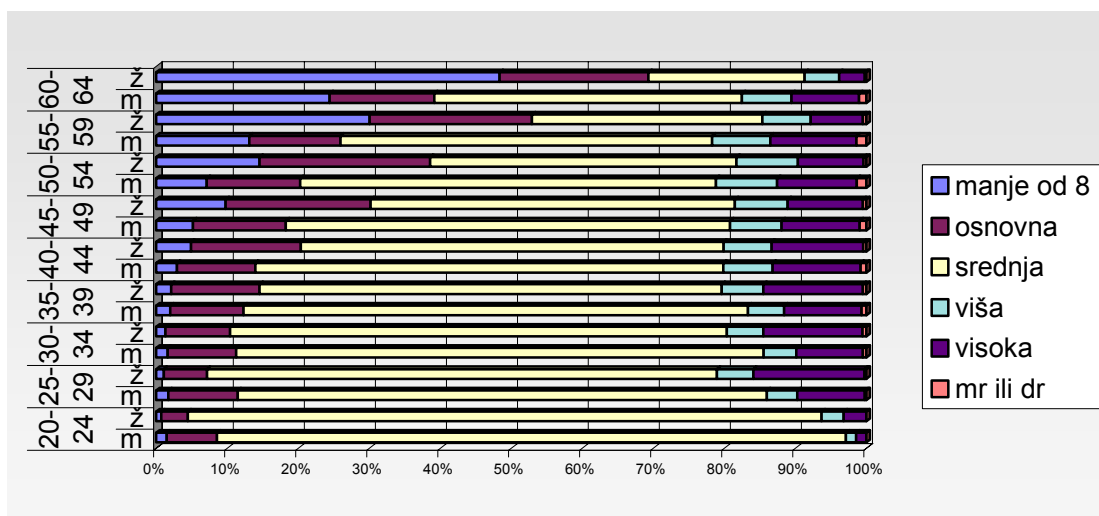
Grafikon 3.4. Stanovništvo starije od 15 godina prema školskoj spremi

Izvor: Popis stanovništva 2001, DZS

Takvi relativno pozitivni trendovi i povoljnija struktura i kretanje od prosjeka Hrvatske dijelom je posljedica prirodnog starenja i sve većeg udjela mladih obrazovanih generacija u ukupnom stanovništvu. To je jasno uočljivo promatra li se dobna struktura po petogodišnjim dobnim skupinama.

Grafikon 3.5. Stanovništvo Županije prema školskoj spremi po dobnim skupinama

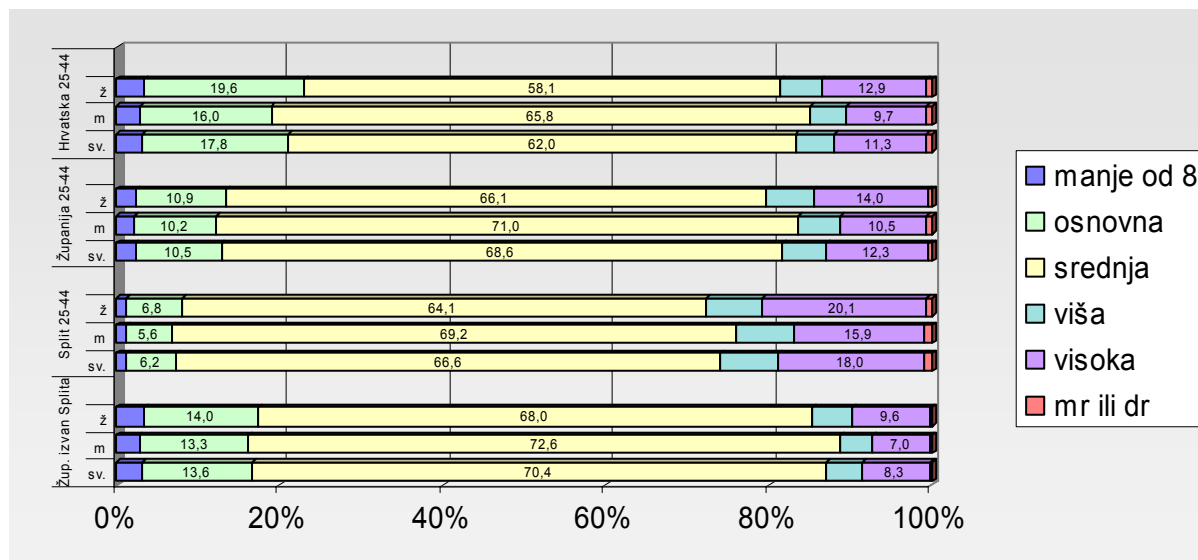
Izvor: Popis stanovništva 2001, DZS

U mlađim dobnim skupinama sve manje djece prekida školovanje odmah nakon osnovne škole, te danas više od 90 % završava barem srednju školu. **Kod žena starijih od 45 godina može se primijetiti manja obrazovanost u odnosu na muškarce, ali kod svih mlađih generacija žene su obrazovnije od muškaraca.**

Udio srednjoškolski obrazovanog stanovništva je bitno veći od prosjeka Hrvatske. Uzevši u obzir da je Split drugo sveučilište i drugo po veličini administrativno i gospodarsko središte u Hrvatskoj, što nudi natprosječni broj radnih mjesta za obrazovanje radnike, struktura na razini Županije u kojoj **samo 5,5 % ima višu, a 12,3 % visoku stručnu** spremu je razočaravajuća. Na tisuću stanovnika

samo petorica imaju završen poslijediplomski studij ili doktorat. U gradu Splitu živi 41 % stanovništva, ali 61 % visokoobrazovanih i 72 % magistara i doktora u toj dobnoj skupini.

Grafikon 3.6. **Stanovništvo dobi 25-44 godine prema školskoj spremi**

Izvor: Popis stanovništva 2001, DZS

Kvaliteta ljudskih resursa koja se odražava kroz obrazovnu strukturu stanovništva i njezino kretanje osigurava značajne razvojne potencijale, ***no sve brži tehnički progres zahtijeva da se većem djelu stanovništva omogući što kvalitetnije formalno obrazovanje, te organizira i potiče cjeloživotno obrazovanje.***

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: DEMOGRAFSKE PRILIKE I LJUDSKI RESURSI

- Stihijnost migracijskih procesa, mahom usmjerena na obalni dio Županije;
- Stanovništvo Županije karakterizira usporavanje rasta stanovništva i "demografsko starenje" , posebno na otocima;
- Radni kontigent se smanjuje kao posljedica starenja stanovništva, čime se ugrožava demografski okvir radnih resursa gospodarstva;
- Relativno nizak udio radne snage s višom, visokom i poslijediplomskom stručnom spremom;
- Žene u dobnoj skupini starijoj od 45 godina pokazuju niži stupanj obrazovanosti u odnosu na muškarce, ali kod svih mlađih generacija žene su obrazovanije od muškaraca;
- Sve brži tehnički progres zahtijeva da se većem djelu stanovništva omogući što kvalitetnije formalno obrazovanje, te organizira i potiče cjeloživotno obrazovanje, koje je tek u začetima.

4. INSTITUCIJE RAZVOJNOG UPRAVLJANJA

Na razvojno upravljanje pojedinog područja utječu brojne institucije od institucija vlasti, do ostalih javnih i privatnih institucija.

U institucije vlasti ubrajaju se sljedeće institucije :

1. Državne razine: Sabor, Vlada, ministarstva, središnji uredi državne uprave, državne upravne organizacije, uredi državne uprave u županijama
2. Područne (regionalne) - županijske razine:⁶
3. Lokalne razine⁷

U sklopu ostalog dijela javnog sektora nalaze se brojne javne i privatne institucije kao: javna poduzeća koja upravljaju prometnim i infrastrukturnim sustavima, te institucije koje obavljaju komunalne djelatnosti i ustanove koje obavljaju djelatnosti u oblasti zdravstva, obrazovanja, socijalne skrbi, kulture i športa, te udruge kao vrlo značajan segment u procesu odlučivanja.

4.1. Institucije državne razine

Na području Splitsko-dalmatinske županije, Uredbom o unutarnjem ustrojstvu ureda državne uprave u županijama osniva se **Ured državne uprave sa sjedištem u Splitu**, koji objedinjuje 5 službi i ukupno zapošljava 284 osobe. U ukupno 11 ispostava ureda državne uprave na području Splitsko-dalmatinske županije zaposlene su 272 osobe koje obavljaju upravne i stručne poslove koji se odnose na gospodarstvo, društvene djelatnosti, prostorno uređenje i graditeljstvo, opću upravu i statistiku.

Pored ispostave Ureda državne uprave u Splitsko-dalmatinskoj županiji, postoje i ispostave i izdvojene organizacijske jedinice, odnosno punktovi središnjih tijela državne uprave državnih upravnih organizacija, te pravosudnih institucija. Kao ispostave središnjih državnih tijela ili njihovih područnih jedinica djeluju uredi za katastar u svim gradovima, te općinski sudovi u svim gradovima.

Katastarske karte kojima se koristi iz vremena su austrougarske katastarske izmjere. Ovakvo stanje katastarskih karata otežava upravljanje i gospodarenje zemljištem, a naročito planiranje i rješavanje imovinsko pravnih odnosa. Stanje zemljišnih knjiga je neažurno, te je upisano preko 50% vlasnika zemljišta koji su već umrli.

Uloga državnih institucija u razvitku županije prvenstveno je pasivna i nema jasne veze za lokalnom samoupravom.

4.2. Institucije područne (regionalne) - županijske razine

Zakonom i Statutom Županije utvrđena je organizacijska struktura županijskih tijela kako političko izvršne komponente, tako i upravne komponente, i to kroz 6 upravnih odjela (Upravni odjel za lokalnu samoupravu; Upravni odjel za gospodarstvo, obnovu i razvitak; Upravni odjel za pomorstvo; Upravni odjel za prostorno uređenje; Upravni odjel za društvene djelatnosti; Upravni odjel za financije) i zavode (Županijski zavod za prostorno uređenje; Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode; Županijska lučka uprava; Županijska uprava za ceste, te Zavod za bolesti ovisnosti).

Županija ima ukupno 120 zaposlenih u županijskim službama – sva rukovodeća radna mjesta su pokrivena visokom stručnom spremom adekvatnog usmjerenja, te postoji dovoljan broj zaposlenih po službama. Radna mjesta su uređena sistematizacijom, međutim ne postoji razrađena suradnja na horizontalnoj razini.

⁶ Predstavničko tijelo – županijska skupština; Izvršno tijelo – županijsko poglavarstvo; Upravna tijela županije (upravni odjeli i zavodi)

⁷ Predstavničko tijelo – gradsko/općinsko vijeće; Izvršno tijelo – gradsko/općinsko poglavarstvo; Upravna tijela grada/općina

4.3. Institucije lokalne razine

Na području Splitsko-dalmatinske županije ima ukupno **55 jedinica lokalne samouprave, od čega 39 općina i 16 gradova**. Od ukupnog broja općina, njih 18 je registrirano u zagorskom dijelu županije, 11 na otocima, dok je 10 općina na obalnom dijelu. Gradova najviše ima na obalnom području (6) dok na otocima i u Zagori ima po 5 gradova. Izmjenama nekoliko Zakona proširuje se djelokrug jedinica lokalne samouprave⁸.

*U provedbi poslova u nadležnosti JLS događa se da se kod kontrole ustavnosti i zakonitosti od strane državne uprave zalazi u sam sadržaj političkog odlučivanja.*⁹

4.3.1. Struktura lokalne samouprave

Zakonom o područjima od posebne državne skrbi utvrđuju se područja o kojima Republika Hrvatska posebno skrbi i poticajne mjere za njihovu obnovu i razvoj¹⁰.

U prvu skupinu, definiranu prema *kriteriju okolnosti nastalih zbog stanja okupiranosti i posljedica agresije na RH* svrstano je u cijelosti područje *grada Vrlike, te općine Hrvace*.

Prema kriteriju ekonomske razvijenosti, trećoj skupini pripadaju u cijelosti općine: *Cista Provo i Proložac*.

Prema kriteriju strukturnih poteškoća, trećoj skupini pripadaju u cijelosti općine: *Lećevica, Lokvičići, Otok, Runovići i Zagvozd*.

Prema demografskom kriteriju trećoj skupini pripada u cijelosti *općina Prgomet*.

Status brdsko-planinskog područja na području Splitsko-dalmatinske županije u smislu Zakona o brdsko-planinskim područjima¹¹ imaju sljedeće jedinice lokalne samouprave:

- gradovi: Imotski, Sinj, Trilj i Vrgorac,
- općine: Dicmo, Klis, Lovreć, Muć, Podbablje, Primorski Dolac, i Šestanovac.

Na područjima od posebne državne skrbi, kao i na brdsko-planinskim područjima, bez obzira na sve državne beneficije, nije uočen veći pomak u cjelokupnom razvoju. Lokalne samouprave imaju problem u zadržavanju školovanog kadra. Uočava se loša kapacitiranost lokalne samouprave – mjesta tajnika i pročelnika su popunjena kadrovima visoke stručne spreme, međutim ostali službenici imaju srednju stručnu spremu. Veliki broj službenika nije položio državni stručni ispit zbog nedostatka zakonske regulative¹². Bez obzira na veliki opseg posla vrlo često sve poslove obavljaju svega dva do tri službenika, što dovodi do manjkavosti u radu i lošeg gospodarenja.

Zakon o otocima¹³ temelji se na načelima "Nacionalnog programa razvitka otoka" i njime se uređuje upravljanje otočnim razvojem na državnoj i županijskoj razini te na razini gradova, odnosno općina. **Otoci se glede demografskog stanja i gospodarske razvijenosti razvrstavaju u dvije skupine.**

- U prvoj skupini su sljedeći nerazvijeni i nedovoljno razvijeni nastanjeni ili povremeno nastanjeni otoci u Splitsko-dalmatinskoj županiji: Veli i Mali Drvenik, Šćedro, Vis i Biševo,
- U drugoj su skupini su sljedeći nastanjeni otoci u Splitsko-dalmatinskoj županiji: Brač, Hvar, Šolta i Čiovo.

"Programi održivog razvitka" otoka su temeljni razvojni dokumenti otoka i otočnih skupina, koji se

⁸ Zakonom o pomorskom dobru i morskim lukama – proširuje se nadležnost gradova na izdavanju koncesijskih odobrenja i pruža se mogućnost osnivanja vlastite lučke uprave; Zakonom o zaštiti prirode pruža se mogućnost gradova da kroz dokumente prostornog uređenja preventivno zaštiti pojedina dobra prirodne baštine; Izmjenama Zakona o financiranju jedinica lokalne samouprave proširuju se mogućnost financiranja lokalne samouprave i instrumenti prisilne naplate.

⁹ Primjer u oblasti prostornog uređenja kod izdavanja suglasnosti na dokumente prostornog uređenja

¹⁰ Zakon o područjima posebne državne skrbi NN 26/03

¹¹ Zakon o brdsko-planinskim područjima NN 12/2002, 117/3003

¹² Ne postoji zakon o službenicima i namještenicima u lokalnoj samoupravi

¹³ Zakon o otocima NN 34/00, 32/2002

donose na razdoblje od pet godina. Programima se određuju razvojna opredjeljenja i ciljevi, te poslovi i zadaci koje provoditelji programa ostvaruju u svrhu ostvarenja tih opredjeljenja i ciljeva.¹⁴ Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka je 2002. godine temeljem odredbi Zakona o otocima započelo sa izradom 14 "Državnih programa razvitka otoka". DPRO donosi Vlada Republike Hrvatske uz prethodno mišljenje Otočnog vijeća. Svi Programi su izrađeni i uskoro će se dostaviti Vladi na donošenje. U završnoj fazi su i programi održivog razvitka otoka i otočnih skupina. Otočani imaju i državne beneficije u pomorskom prometu, opskrbi vodom, kreditiranju, te uskoro i kod zapošljavanja radnika. Temeljem Zakona o otocima, te temeljem Pravilnika o sastavu i zadaćama povjerenstva za otoke¹⁵ Splitsko-dalmatinska županija je osnovala **Povjerenstvo za otoke**.

Povjerenstvo sudjeluje u izradi i provedbi "Državnih programa razvitka otoka", te prati provedbu "Programa održivog razvitka otoka". Povjerenstvo daje mišljenje o kreditnim zahtjevima otočnih ulagača uz povlaštene uvjete podnesenih Hrvatskoj banci za obnovu i razvitak.

Radi usklađivanja provedbe Nacionalnoga programa, pri Ministarstvu mora, turizma, prometa i razvitka osniva se **Otočno vijeće**¹⁶ koje daje mišljenje i prijedloge u postupku donošenja "Državnih programa razvitka otoka", razmatra i daje mišljenje na prijedlog Otočnog godišnjeg programa i o tome izvješćuje Vladu Republike Hrvatske najmanje jedanput godišnje, a najkasnije do 30. studenog tekuće godine. Predstavnici Splitsko-dalmatinske županije u Otočnom vijeću su tri člana sa otoka Brača, Hvara i Visa.

Otoci, iako veoma atraktivni kao turistička destinacija, u institucionalnom dijelu dijele istu sudbinu kao i područja od posebne državne skrbi i brdsko-planinska područja. Također je uočena nesuradnja između jedinica lokalne samouprave na istom otoku – nepostojanje otočkih koordinacija, što dodatno opterećuje otočni razvitak.

Na području Splitsko-dalmatinske županije osim navedenih gradova i općina na područjima od posebne državne skrbi, brdsko-planinskim područjima i otocima konstituirani su slijedeći **gradovi i općine**: Grad Split, Grad Trogir, Grad Kaštela, Grad Solin, Grad Omiš, Grad Makarska, Općina Baška Voda, Općina Brela, Općina Dugi Rat, Općina Dugopolje, Općina Gradac, Općina Marina, Općina Podgora, Općina Podstrana, Općina Seget, Općina Tučepi i Općina Zmijavci.

4.3.2. Upravljačka struktura u lokalnoj zajednici

Ne ulazeći detaljno u analizu upravljačke strukture u lokalnoj zajednici na način kako to reguliraju zakonski propisi, u nastavku ističemo samo ključne probleme koji se tiču njene političko-izvršne i upravne komponente te problema mjesne samouprave.

Valja naglasiti da poslove predsjednika Gradskih vijeća, odnosno gradonačelnika izabrani dužnosnici obavljaju profesionalno što doprinosi efikasnosti kod rješavanja tekućih gradskih problema i kreativnosti u promišljanju otočke razvojne politike. Posebno je ovo značajno za percepciju građana o responzivnosti lokalne vlasti, jer je izabrani čelnik «na licu mjesta».

Evaluacija provedena kod gradskih čelnika gradova Splita i Trogira putem anketnih listića, pokazala je da vlastitoj upravi daju srednju ocjenu. Jako nisko je ocijenjena implementacijska sposobnost uprave. Čelnici su kao značajan problem istaknuli izravno uplitanje politike u rad uprave. Koordinacija i kontrola uprave od strane ključnog osoblja ocijenjena je relativno nisko. Prema mišljenju čelnika gradova, motivacija za rad uprave nije velika. Uprava ne pokazuje veliku inventivnost u pogledu predlaganja rješenja političkim tijelima, kao ni kod predlaganja alternativnih rješenja i u implementacijskoj fazi.

Što se tiče stručne osposobljenosti zaposlenih u JLS, može se zaključiti da postoji relativno povoljna struktura u smislu stručne spreme i broja zaposlenih. Ono što je uočljivo jest da ne postoji management kadrova i poslova – sistematizacije postoje, ali su štire i zastarjele. Ne postoji horizontalna povezanost službi, te se poslovi često preklapaju i gubi se dragocjeno vrijeme i novac.

¹⁴ Narodne novine 94/02

¹⁵ Narodne novine 48/03

¹⁶ Članak 36. Zakona o otocima Narodne novine broj 34/99., 32/02.

Izbor članova vijeća mjesnih odbora vrši se prema Zakonu o izboru članova predstavničkih tijela, odnosno po proporcionalnom sustavu s jednom listom. Ovaj način izbora nepotrebno potiče «stranačka svrstavanja» u malim zajednici koja bi trebala biti homogena, što se i održava na zajednički pristup mjesnim problemima. Statutima Gradova i Općina uređeno je pitanje osnivanja mjesnih odbora i kotara.

Javna poduzeća i ustanove na području Splitsko-dalmatinske županije su: dječji vrtići, gradske knjižnice, poduzeća za obavljanje komunalnih djelatnosti, poduzeća za obavljanje vodoopskrbe i odvodnje, te ostala prema potrebama lokalnih zajednica.

4.3.3. Način donošenja odluka

Pitanje načina donošenja odluka ulazi u analizu procesa političkog odlučivanja, transmisijskog lanca i instancijskog puta. ***Nakon inicijative koja dolazi najčešće od stranačkih vodstava, rjeđe uprave i interesnih skupina, odluke ne prolaze fazu stručne analize i vrednovanja pojedinih alternativnih rješenja. Nakon donošenja odluke, u implementacijskoj fazi često nedostaju odgovarajuće organizacije i pravilna interpretacija od strane donositelja odluka. Politička podrška donesenim odlukama kao važno sredstvo implementacije nije uvijek prisutna.*** Evaluacija najčešće nedostaje, tako da se rijetko postiže tzv. "feed back" s ciljem ponovnog razmatranja o alternativama koje mogu dovesti do željenog rezultata. Kod donošenja političkih odluka problem se javlja i zbog stranačke podijeljenosti tako da se za pojedina pitanja koja su i od strateškog značenja, ne može postići konsenzus. ***Proces odlučivanja, najčešće nije sustavna i konzistentna aktivnost.***

4.4. Udruge i partnerstvo

U Splitsko-dalmatinskoj županiji trenutačno egzistira 2.219 udruga osnovanih i usuglašeni temeljem Zakona o udrugama¹⁷. Najveći broj udruga ima sjedište u većim gradovima: Splitu, Makarskoj, Trogiru, Solinu, Kaštelima, Sinju i Imotskom. U tim gradovima susrećemo najrazličitije tipove udruga, od športskih i kulturnih do ekoloških, zdravstvenih i socijalnih. U manjim sredinama dalmatinske Zagore i otoka egzistiraju tradicionalnije udruge tipa glazbenih društava, amaterskih kazališnih skupina, dobrovoljnih vatrogasnih društava i športskih društava. Indikativno je što u manjim sredinama postoji intenzivniji rad udruga – članovi se češće okupljaju i više rade, dok je u većim sredinama članstvo malobrojnije, ali mobilnije i vještije u radu.

U Gradu Splitu djeluje Udruga «MI» kao potporna organizacija udrugama na regionalnoj razini. Udruga je osnovana kao rezultat timskog rada skupine domaćih djelatnika angažiranih u psihosocijalnom projektu namijenjenom prognanicima i izbjeglicama međunarodne humanitarne organizacije International Rescue Committee (IRC). Osnivači udruge su profesionalci humanističkih usmjerenja s dugogodišnjim iskustvom u području socijalne skrbi. Prve projektne aktivnosti udruga je samostalno realizirala 1997. godine, godinu dana nakon osnivanja. Ime "Mi" označava zajedništvo i povezanost među ljudima, što uključuje pojedinca i sve njegove veze. "Mi" nastoji pridonijeti društvu blagostanja u kojem se podržava osobni razvoj i briga za druge ljude. Podržava osobni i društveni razvoj kroz stručni psihosocijalni rad na temeljima vrijednosti dobročinstva i čovjekoljublja. Udruga Mi kao lokalni partner za Dalmaciju, pruža tehničku pomoć i sudjeluje u administriranju malih financijskih potpora za udruge.

Radi ostvarivanja svoje temeljne svrhe, Nacionalna zaklada pruža stručnu i financijsku potporu programima koji potiču održivost neprofitnog sektora, međusektorsku suradnju, građanske inicijative, filantropiju, volonterstvo, te unaprjeđuju demokratske institucije društva. Nacionalna zaklada se financira iz sredstava državnog proračuna, iz dijela prihoda od igara na sreću i nagradnih igara, te od osnovne imovine i donacija od DFID-a, UNDP-a, USAID-a, te EU-a kroz CARDS i PHARE programe. Nacionalna zaklada raspisuje natječaje, te dodjeljuje sredstva za određene programe o projekte iz djelokruga koje potiče.

¹⁷ Narodne novine, 81/01

Također, resorna ministarstva raspisuju natječaje (najčešće jednom godišnje), te dodjeljuju sredstva za rad udruga.

Najveći problem u radu samih udruga jest da je članstvo udruga needucirano za rad u udrugama, ciljevi su nejasni, aktivnosti nekontinuirane, tako da veliki broj udruga egzistira samo na papiru. Udruge se u financiranju oslanjaju najčešće na jedinice lokalne samouprave, koje nemaju adekvatne programe za rad sa udrugama. Financiranje, te davanje prostora za rad je netransparentno, jer ne postoje jasno izraženi kriteriji u jedinicama lokalne samouprave.

Do podataka se došlo intervjuom, kao jedinom adekvatnom metodom.

Partnerstvo građanske inicijative i JLS

Osnovni preduvjet za uključivanje građana, odnosno zajednice, u sustave odlučivanja jest razvijena demokratska struktura na svim razinama, pa tako i na razini regionalne samouprave. Da bi se postiglo njihovo djelatno uključivanje, potrebno je demokratsku strukturu nadopuniti s više neformalnih ili poluformalnih (savjetodavnih) kanala, koji različitim skupinama i dijelovima lokalne zajednice omogućuju proširenje komunikacije i utječu na procese donošenja odluke.

Razvojem skupnih aktivnosti i umrežavanjem različitih inicijativa i organizacija raste **«socijalni kapital»** i bolje se čuva dugoročnost djelovanja većeg broja ljudi. Zato možemo reći da su pokazatelji djelatne i vitalne zajednice: široka rasprostranjenost organizacija u zajednici (najčešće udruga), dobra obaviještenost i spremnost za suradnju predstavnika izabrane vlasti i uključenost uglednih pojedinaca s poduzetničkim vještinama (poslovni sektor).

U Splitsko-dalmatinskoj županiji primjećujemo tzv. **«sporadično partnerstvo» tj. partnerstvo bez utemeljenih programa**. Županija, lokalne samouprave (gradovi i općine), te poslovni sektor relativno često raspisuju javne natječaje za određenu vrstu projekata. Međutim, kako ne postoje izrađeni programi razvoja te međusektorska povezanost, rezultati su minorni.

Predstavnici dviju tvrtki u Splitsko-dalmatinskoj županiji se posebno ističu u suradnji sa NVO i lokalnom samoupravom – SMS i RMC-Dalmacija cement. SMS je tvrtka u vlasništvu hrvatskog državljanina, dok je RMC-Dalmacija cement u vlasništvu meksičkog konzorcija. Kod rukovodstva ovih tvrtki primjećujemo vrlo razvijenu svijest o potrebi partnerstva u lokalnoj zajednici. Vrijedno je istaknuti nastojanja udruga (primarno udruge "Mi") na području grada Splita i Gradske uprave u smislu suradnje i izgradnje partnerskih odnosa.

Ono što je posebno uočljivo, to je **nedostatak edukacije po pitanju partnerstva**. Na otoku Visu ističemo primjer Udruge «Domine» koja je pokrenula inicijativu/projekt – izgradnja partnerskih odnosa kao preduvjet održivog razvoja otoka; međutim vrlo je loš odziv predstavnika svih struktura vlasti, a i poslovnog sektora.

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: INSTITUCIJE RAZVOJNOG UPRAVLJANJA

- Uloga državnih institucija u dosadašnjem razvoju Županije pasivna i nema jasne veze za lokalnom samoupravom; usmjerene isključivo na svoju funkciju upravnih poslova i vođenja obveznih evidencija;
- Broj i struktura zaposlenih u Županiji relativno zadovoljavajući; ne postoji razrađena suradnja na horizontalnoj razini;
- Kod kontrole ustavnosti i zakonitosti djelovanja JLS od strane državne uprave, zalazi se u sam sadržaj političkog odlučivanja (primjer u oblasti prostornog uređenja kod izdavanja suglasnosti na dokumente prostornog uređenja);

- Na područjima od posebne državne skrbi, kao i na brdsko-planinskim područjima lokalne samouprave su loše kapacitirane u pogledu broja zaposlenih i njihove stručnosti; bez obzira na veliki opseg posla vrlo često sve poslove obavljaju svega dva do tri službenika, što dovodi do manjkavosti u radu i lošeg gospodarenja;
- Otoci u institucionalnom smislu dijele istu sudbinu kao i područja od posebne državne skrbi i brdsko-planinska područja; uočena je nesuradnja između jedinica lokalne samouprave na istom otoku – nepostojanje otočkih koordinacija što dodatno opterećuje otočni razvoj;
- Gradske/općinske uprave temeljem anketnog istraživanja vlastitu upravu vrednuju srednjom ocjenom; jako nisko je ocijenjena implementacijska sposobnost uprave; ističe se nedovoljna educiranost uprave u području pravnih normi, propisa i regulative općenito; uplitanje politike u rad uprave ocijenjeno visokom ocjenom; koordinacija i kontrola uprave kao i motivacija za rad ocijenjena je relativno niskom ocjenom;
- Uprava je slaba po pitanju inicijative, predlaganja alternativnih rješenja te u implementaciji;
- Proces odlučivanja ne provodi se sustavno i konzistentno; nema «feed backa», tj povratne informacije o rezultatima aktualnih rješenja i o njihovim alternativama;
- Nedostaju i informacijske baze kao podloga za sustavno i konzistentno odlučivanje;
- Ne postoji management kadrova i poslova – sistematizacije postoje, ali su štire i zastarjele. Ne postoji horizontalna povezanost službi, te se poslovi često preklapaju;
- Aktualna procedura izbora članova vijeća mjesnih odbora potiče «stranačka svrstavanja» u malim zajednicama koje bi trebale biti homogene, što se i održava na zajednički pristup mjesnim problemima;
- Na području Splitsko-dalmatinske županije brojčano djeluje veliki broj udruga, ali je većina needucirana za rad u civilnom sektoru;
- Ciljevi udruga su često nejasni, aktivnosti nekontinuirane, tako da veliki broj udruga egzistira samo na papiru;
- U financiranju se oslanjaju najčešće na jedinice lokalne samouprave, koje nemaju adekvatne programe za rad sa udrugama;
- Financiranje, te davanje prostora za rad je netransparentno, jer ne postoje jasno izraženi kriteriji u jedinicama lokalne samouprave;
- Nedostatna svijest o nužnosti partnerstva u razvojnom odlučivanju kao posljedica niske razine razvijenosti socijalnog kapitala; nužnost edukacije o ulozi partnerstva.

5. STANJE U PROSTORU I INFRASTRUKTURA

5.1. Stanje prostora i prirodnih resursa

Prostor Županije ima veliku prirodnu i ekonomski mjerljivu vrijednost. Ona se očituje u prirodnim vrijednostima, s bogatim prirodnim cjelinama i spomenicima prirode, u vrijednim poljima, pašnjacima, te s obalnim područjima i kraškim ljepotama.

Od ukupnih 14.106,40 km² površine Županije, na more se odnosi 9.576,40 km², a na kopno 4.523,64 km². Kopnene površine, prema generalnoj strukturi namjene, obuhvaćaju poljoprivredne površine od 991,4 km² (22%), šumske površine 2.051,6 km² (45,4%) te izgrađene površine 120 km² (2,65%), dok preostalih 29,95% čine vodene površine, zaštićene cjeline (prirodne i graditeljske baštine) i neplodne površine. Općenito, dakle, prostor Županije je slabo izgrađen (osim uskog obalnog pojasa), što predstavlja jednu od pretpostavki budućeg razvoja.

Ipak, za naglasiti je da su pojedini predjeli visokih gustoća nastanjenosti izmakli kontroli čovjeka u prošlom razdoblju te trpe **bespravnu izgradnju (preizgrađenost prostora)** i preopterećenost komunalnog sustava. Taj je problem posebno izražen u turistički atraktivnim prostorima, ali i u područjima predgrađa većih gradova. **Poljoprivredne se površine slabo koriste (oko 50%), uglavnom u malom obiteljskom gospodarstvu tradicionalnog tipa.**

Većina vodnih resursa korištenih u vodoopskrbi (osim podzemnih voda Gustirne), povoljnog je kemijskog sastava. Vode su uglavnom kišničkog i kalcijsko-hidrokarbonatnog tipa. **Podzemne vode na otoku Hvaru i Visu pod utjecajem su mora. Sve su vode bakterijski zagađene, što je posljedica ispuštanja nepročišćenih fekalnih otpadnih voda naselja uz vodotoke.** U ljetnom razdoblju, kada je samopročišćavanje voda smanjeno, ovaj je problem posebno izražen.

Kvaliteta obalnog mora uz naseljena područja, posebice gradove, ima opći trend pogoršanja. Iznimka su područja s izgrađenim sustavima za odvodnju otpadnih voda, te duge podmorske ispuste. Posebno su ugroženi akvatoriji poluzatvorenih mora, duboke uvale i zatvoreni zaljevi. Kvaliteta mora oko srednjedalmatinskih otoka zadovoljava propisanu kvalitetu, zahvaljujući boljim oceanograskim uvjetima, osim najužih područja oko naselja.

U pogledu stanja **kakvoće zraka**, uslijed nepostojanja cjelovitog i sustavnog ispitivanja, može se pretpostaviti da su **najveći onečišćivači promet, neodgovarajuće spaljivanje otpada i pojedini industrijski stacionarni izvori.** Sustavna istraživanja buke također nisu rađena na području Županije. No, za pretpostaviti je, s obzirom na stupanj urbanizacije, posebice obalnog i dijela otočnog područja, postojanje "tihe buke" koja se akumulira i interferira. Mogući su izvori buke promet, industrija, gradilišta, stambena naselja i prirodni izvori (vjetar).

Najjači utjecaj čovjeka (a odatle i ugroženost tla) je u obalnoj zoni i na otocima, a znatno manji u zaobalnom kraškom području. Na obalnom području ugroze nastaju zbog ograničenosti prostora koja rezultira konfliktima u njegovu korištenju, snažnog populacijskog pritiska s jedne strane, te labilne i narušene prirodne ravnoteže, posebice u blizini naselja, s druge strane. **Izvori onečišćenja i ugroženosti tla su prekomjerno korištenje kemikalija u poljoprivrednoj proizvodnji, emisije industrijskih plinova i ispušni plinovi automobila.**

Bogatstvo i raznovrsnost flore također je pod negativnim utjecajem čovjeka i njegove djelatnosti. Brojna staništa nestala su u procesima industrijalizacije i urbanizacije. Prestankom poljoprivrednih aktivnosti nestaju travnjaci. S pješćanih i šljunčanih plaža uklanja se raslinje specifično samo za ta staništa. Vodena i vlažna staništa nestaju kaptiranjem izvora, melioracijom, nasipanjem i onečišćenjem. Slično je stanje i kod faune, kopnene i morske. Osim toga, ovdje još treba naglasiti ugroze po osnovi lovstva, ribarstva, nautičkog turizma te unosa neautohtonih organizama.

5.2. Zbrinjavanje otpada

Procjenjuje se da ukupna godišnja količina proizvedenog *komunalnog otpada*, od strane domicilnog stanovništva i turista, iznosi oko 140.000 t. Organski otpad, ambalaža i karton čine najveći dio komunalnog otpada. ***Organiziranim prikupljanjem komunalnog otpada, obuhvaćeno je oko 440.000 (92,80%) stanovnika Županije.***

Drugi dio otpada čini tehnološki otpad, koji se sastoji od glomaznog otpada (2.000 t/god), otpadnih ulja (3.000 t/god), balastnih voda s brodova (3.200 t/god), mulja otpadnih voda (139.000 m³/god), životinjskog otpada (2.500 t/god), starih autoguma (1.500 t/god), građevinskog otpada i otpada od rušenja (80.000 t/god), industrijskog otpada (76.000 t/god), otpada starih automobila (3.200 t/god) i opasnog otpada (2.000 t/god). ***Organiziranog sakupljanja i zbrinjavanja najvećeg dijela tehnološkog otpada danas u Županiji nema.***

U Županiji je registrirano 13 službenih odlagališta otpada, od koji ni jedan ne zadovoljava kriterije sanitarne deponije. Uz službena, postoje i nebrojena divlja odlagališta diljem županijskog prostora koji predstavljaju ugrozu ne samo prirodnih resursa nego i zdravlja stanovništva. Sukladno Strategiji gospodarenja otpadom RH, te planiranim potupcima na razini Županije, planirana je izgradnja Centra za gospodarenje otpadom u Lećevici, s nizom pretovarnih stanica na mjestima prikupljanja i selektiranja otpada.

5.3. Vodoopskrba i odvodnja

Izvorište Jadra opskrbljuje Split, Solin, Kaštela i Trogir; izvori Kosinac i Ruda opskrbljuju Sinj i Trilj, a izvor Opačac Imotski, te izvor Cetine grad Vrlike. Navedenim je vrelima s obzirom na rezerve vode i izdašnost vrela, mogućnost buduće vodoopskrbe praktički iscrpljena. Rijeka je Cetina zahvaćena kraj Gata i Zadvarja za potrebe vodoopskrbe Makarskog primorja, Omiša i srednjodalmatinskih otoka. ***Promatrajući uski primorski pojas Županije, širine 5 -10 km, uočava se da je problem vodoopskrbe toga dijela obale gotovo potpuno riješen vodovodom. I na srednjodalmatinskim otocima je unaprijeđena vodoopskrba.*** Dovodnjom vode iz rijeke Cetine izgradili su se vodovodi na otocima Braču, Hvaru i Šolti. Hvar se osim vode iz Cetine opskrbljuje i iz crpilišta u Jelsi, a Vis se opskrbljuje vodom i iz dva mjesna izvorišta (Korita i Pištica).

Na ***području Županije postoji 7 vodoopskrbnih sustava***, kojima upravlja 10 komunalnih poduzeća. ***Stupanj vodoopskrbljenosti stanovništva je oko 80% (najslabija je opskrba u pojedinim dijelovima zaobalja i na otocima), a oko 38% isporučenih količina vode odnose se na domaćinstva.***

U pogledu ***odvodnje***, na širem području grada Splita ona se postupno rješava kroz projekt Eka-kaštelanski zaljev, s predviđenim ispuštima u more Splitskog i Bračkog kanala. Podstrana, obalno područje Omiša i naselja Makarske rivijere imaju uglavnom izgrađene kanalizacijske sustave, također s ispuštima u more. Odvodnja otpadnih voda zaobalnog područja rješava se sustavima odvodnje Imotskog i Sinja, Trilja i Vrlike. U većem dijelu priobalnih naselja otoka Brača izgrađen je kanalizacijski sustav, kao i na otoku Visu, dok to nije slučaj na otoku Hvaru (osim grada Hvara) i Šolti. No, svi sustavi još nisu kompletni (bez uređaja za pročišćavanje i nedovoljnog stupnja priključenosti na mrežu), i ne pokrivaju sva naselja Županije.

5.4. Prometna i energetska infrastruktura

5.4.1. Prometna infrastruktura

Telekomunikacijska infrastruktura značajno se razvila tijekom posljednjeg desetljeća, te se stupanj pokrivenosti telefonskim linijama i broj priključaka može smatrati zadovoljavajućim. Prema podacima iz Prostornog plana Županije¹⁸, osnovu telefonske mreže Splitsko-dalmatinske županije čine dva

¹⁸ Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije, Knjiga 1. Polazišta, 2001., str. 258-259.; noviji podaci nisu dostavljeni izrađivačima iako je zahtjev službeno upućen odgovornima

tranzitna/međunarodna komutacijska čvora postavljena na različitim lokacijama u Splitu. Postoje i međunarodne veze sa susjednim državama i onima gdje postoji dovoljno izražen prometni interes (Bosna i Hercegovina, Njemačka,.....). Na području Županije ima 6 lokalnih centrala lociranih u Trogiru, Sinju, Imotskom, Omišu, Makarskoj i Hvaru, te 4 područne centrale na području gradova Split, Solin i Kaštela. Međutim u radu je još izvjestan broj analognih telefonskih centrala koje se postupno zamjenjuju, a koje danas svoje veze s ostalim svijetom ostvaruju posredovanjem najbliže digitalne centrale. Telefonska mreža Splitsko-dalmatinske županije potpuno je digitalizirana na razini transmisije i komutacijskih čvorova više razine, dok je komutacija pretplatničke razine digitalizirana sa 79 %. Instalirani su prvi priključci ISDN (digitalna mreža integriranih usluga). Analogne elektroničke pretplatničke centrale tipa ETC 960 (njih 26 sa ukupnim kapacitetom od 11.832 instaliranih priključaka / 8.559 uključenih pretplatnika) nalaze se u dalmatinskoj zagori i otocima i postupno se zamjenjuju UPS-ovima pripadajućih lokalnih centrala. Najveći dio analogne i k tome elektromehaničke komutacije s visokim postotkom dvojničkih priključaka nalazi se u gradu Splitu (34.000 od čega 21.000 dvojničkih).

Tablica 5.1. **Stupanj razvoja nepokretne telefonije u 2001. g**

Broj instaliranih telefonskih priključaka	242.152
Broj uključenih telefonskih priključaka (GTP)	169.244
Iskorištenost instaliranih priključaka	70%
Gustoća (GTP/100 stanovnika)	36
Stupanj digitalizacije	79 %
Broj pristupnih centrala (PC)	10 (45)
Broj udaljenih pretplatničkih stupnjeva (UPS)	186
Broj telefonskih govornica	1.093
Broj instaliranih ISDN –BRA	2.048
Broj instaliranih ISDN –PRA	60
Ukupna dužina optičkih kabela	1.072 km

Izvor: Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije, Knjiga 1. Polazišta, 2001., str. 258.

Optičkim kabelima u duljini od 1072 km povezane su sve komutacije u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Posljednjih 15-ak godina karakterizira brz rast telefonske mreže čiji su se kapaciteti gotovo utrostručili. Tako kapaciteti pristupnih pretplatničkih mreža u velikoj mjeri zadovoljavaju današnje potrebe Županije u njenom dijelu izvan grada Splita, dok je u gradu još uvijek velika potreba za novim kapacitetima nepokretne telefonske mreže. U Splitu je najveći problem visoki postotak dvojničkih priključaka. Trenutno na području Županije djeluju tri operatera fiksne telefonije (T-com, H1 i Optima), a u pripremi je i četvrti operater (VIP).

Dostignuti stupanj razvoja telefonske mreže Splitsko-dalmatinske županije može se smatrati zadovoljavajućim obzirom na tehnološku razvijenost (79% digitalizirana komutacija, položeni značajni kapaciteti svjetlovodnih kabela), a s gustoćom GTP/100 stanovnika od 35% malo je iznad prosjeka Republike. Međutim, unatoč stalnom rastu, ocjenjuje se da ponuda pratećih usluga korisnicima (kvalitetom i asortimanom) kao i razvitak digitalne mreže, kasni u odnosu na druga područja države, a posebno u međunarodnom okviru.

Druga nepokretna mreža na području Županije je CROAPAK – mreža za prijenos podataka komutacijom paketa. CROAPAK mreža Hrvatske sastoji se od 8 komutacijskih čvorišta i 18 koncentratora. Jedan od komutacijskih čvorova lociran je u Splitu.

Područje Županije splitsko-dalmatinske pokriveno je s četiri pokretne radio telefonske mreže:

- analognom NMT mrežom, komercijalnog naziva MOBITEL;
- digitalnom GSM mrežom, komercijalnog naziva T- mobile (u vlasništvu HT) te
- digitalnom GSM mrežom, komercijalnog naziva VIP (drugog vlasnika),
- digitalnom GSM mrežom, komercijalnog naziva Tele 2.

MOBITEL – analogna NMT mreža: pokriva 90 % teritorija Županije sa instaliranih 16 (20) baznih postaja. Mreža je prema podacima za 2000. g imala na području Županije gotovo 10.000 pretplatnika.

T-mobile (bivši CRONET) – digitalna GSM mreža radi na frekvenciji 900 MHz. Za pokrivanje GSM radio signalom na području Županije instalirano je, u 2000. godini, 50 (81) baznih postaja. Mreža na području Splitsko-dalmatinske županije imala je oko 11.000 pretplatnika.

VIP – digitalna GSM mreža: VIP-GSM mreža 2000. godine imala je na području Županije 19 baznih postaja.

Do podataka o pokazateljima telekomunikacijske strukture i korištenja telekomunikacijskih usluga u Županiji nije bilo moguće doći (niti se mogu isčitati iz različitih izvješća na državnoj razini; npr. U izvješću o stanju u prostoru RH, u dijelu koji se odnosi na telekomunikacijsku infrastrukturu, jedino za ovu Županiju nema podataka). Nadalje, podaci o korištenju telekomunikacijske strukture nisu objedinjeni u jedinstveni sustav, i ne prate se na razini Županije. Slijede podaci dostupni izvođaču.

Tablica 5.2. **Telefonski pretplatnici u 2001.**

	Telefonski pretplatnici	
	nepokretna mreža	pokretna mreža
Republika Hrvatska	1.783.305	199.451
Dalmacija	352.007	34.541
<i>Splitsko-dalmatinska županija</i>	<i>182.543</i>	<i>17.926</i>
udio SD županije u RH, u %	10,24	8,99
udio SD županije u Dalmaciji, u %	51,86	51,90
broj telefonskih priključaka na 100 stanovnika		
Republika Hrvatska	40,19	-
<i>Splitsko-dalmatinska županija</i>	<i>39,40</i>	-
Postotak stanovnika korisnika mobilne mreže (%)		
Republika Hrvatska	-	4,50
<i>Splitsko-dalmatinska županija</i>	-	<i>3,87</i>

Izvor: Strategija gospodarskog razvitka Splitsko-dalmatinske županije, Službeni glasnik Županije Splitsko-dalmatinske, br. 2, 4. ožujka 2004., str.29.; vlastiti izračun

Tablica 5.3. **Broj utrošenih minuta i broj internetskih korisnika u razdoblju 1999- 2003.**

	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.
Broj utrošenih minuta (milijuni)					
nepokretna mreža					
RH	-	-	8.481	9.011	10.128
Splitsko-dalmatinska županija					
Udjel Županije (%)					
pokretna mreža					
RH	493	788	1.085	1.498	1.913
Splitsko-dalmatinska županija					
Udjel Županije (%)					
Broj internetskih korisnika					
pristup modemom					
RH	74.955	148.041	238.586	370.013	479.422
Splitsko-dalmatinska županija					
Udjel Županije (%)					
pristup zakupljenim vodovima					
RH	148	206	262	377	506
Splitsko-dalmatinska županija					
Udjel Županije (%)					

Izvor: Statistička izvješća 1230: Prijevoz, skladištenja i veze u 2003., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2004., str. 106.

Prema najnovijim istraživanjima (ljetno 2005) koje je provela agencija GfK, oko 35% stanovnika Hrvatske koristi se Internetom (Slobodna Dalmacija, 17.08.2005.), dok taj udio u Sloveniji iznosi 50% a u Švedskoj čak 76 % ukupnog stanovništva. Pri tome, najveći udio korisnika je iz Zagreba (36%) te iz Dalmacije (24%).

Iako je u Županiji u tijeku intenzivan investicijski zahvat proširenja i podizanja kvalitete telefonskih mreža i telefonskih centrala, kao i korištenja drugih tehničkih mogućnosti koje se putem telefonske mreže mogu ostvariti, održavanje i modernizacija postojećih sustava i kapaciteta neprimjerena je sadašnjim i brzorastućim performansama i standardima ovog gospodarskog i sveprisutnog infrastrukturnog sektora. Razvoj digitalne mreže (ISDN, ADSL) kasni u odnosu na zapadnoeuropske zemlje.

Cestovna infrastruktura se, u strukturi i dužini, kontinuirano popravlja. Prema najsvježijim dostupnim podacima¹⁹, 2003. godine na području Županije bilo je kategorizirano 3.223,78 km suvremenih cesta, od čega su 772,52 km državne, 754,2 km županijske i 1.697,06 km lokalnih cesta, ne uključujući lokalnu mrežu.

Prema podacima iz 2002. godine, ukupna dužina cesta u Županiji činila je 0,94% ukupne dužine cesta u RH. Udio u ukupnoj dužini državnih cesta bio je 10,14%, u županijskim 7,42%, a u ukupnoj dužini lokalnih cesta 9,03%. **Prema istom izvoru²⁰, linearna gustoća cesta u Županiji bila je 545, u odnosu na 500 km/1000 km² u RH. I u pogledu površinske gustoće mreže, Županija je bila na vrhu županijske ljestvice u RH.**

U međuvremenu, 2004. godine završena je izgradnja auto-ceste Zagreb-Split, na dionici Prgomet-Dugopolje u duljini od 29,7 km. Autocesta prolazi kroz Županiju u ukupnoj dužini od 138,5 km s predviđenih 8 čvorišta, sukladno europskim kriterijima projektiranja čvorištima na autocestama kao i potrebama povezivanja gradova i općina prometnim terminalima, zračnih i pomorskih luka.

Unatoč visokim ulaganjima u cestovnu infrastrukturu tijekom posljednjeg desetljeća, **stanje cestovne mreže nije zadovoljavajuće, posebice ne u kvalitativnom smislu.** Potrebno je naglasiti slabosti cestovne mreže u slabije naseljenim područjima zaobalja, dijelu otoka te posebice nedostatnost cestovne infrastrukture u prigradskim i gradskim komunikacijama, uz isticanje problema prometa u mirovanju u većim naseljima. To posebno dolazi do izražaja u "špicama" prometnog opterećenja (sezonskog, tijekom turističke sezone; dnevnog, tijekom dolaska i odlaska na posao, te krajem tjedna i državnim blagdanima).

Broj motornih vozila, a u vezi s tim i razvitak cestovnog prometa, povećavao se brže od izgradnje i modernizacije cesta. Povećanje motorizacije iskazano kroz smanjenje broja od 8,1 stanovnika po motornom vozilu u 1993. godini na **2,9 stanovnika po motornom vozilu (odnosno 3,3 po osobnom automobilu) u 2002. godini**, zorno ukazuje na dinamiku motorizacije koja nas je svrstala u rang razvijenih područja glede stupnja motorizacije. No, s porastom motorizacije rasli su i svi problemi u svezi nedovoljne dinamike gradnje potrebite cestovne prometne infrastrukture.

Nezadovoljavajuće stanje, kvantitativno i kvalitativno, cestovne infrastrukture, praćeno stalnim porastom broja cestovnih motornih vozila imalo je posljedica i po sigurnost na cestama Županije. Prema statistikama²¹, **broj prometnih nesreća u Županiji u 2003.g. iznosio je 10.615, ili 11,53% ukupnog broja u RH.** No, taj broj značio je porast od 3,8% u odnosu na 2002. godinu.

Željeznička infrastruktura je skromna, te ni u čemu ne udovoljava suvremenim uvjetima. Županija je povezana sa središnjom Hrvatskom željezničkom prugom Split - Perković - Knin, te dalje tzv. "Ličkom" prugom: Gospić - Oštarije (Karlovac-Zagreb). Građevinska dužina pruge iznosi 106,84 km od čega se 52,8 km nalaze u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Pruga je u cjelosti jednokolosječna,

¹⁹ Strategija gospodarskog razvitka Splitsko-dalmatinske županije, Službeni glasnik Županije Splitsko-dalmatinske, br. 2, 4. ožujka 2004., str.87.

²⁰ Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske 2003, Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja, Zagreb, 2003., str. 167.

²¹ Statistički ljetopis 2004., Državni zavod za statistiku, 2005., str. 729-730.

neelektrificirana. Željeznička pruga Split - Perković ima 20 tonski osovinski pritisak. Zbog malih radijusa zavoja od svega 250 m te velikih uspona i padova od preko 20%, brzina na pruzi ograničena je na 60 km/h.

Stoga putovanje Inter City (IC) vlaka na relaciji Zagreb - Split traje 7,5 sati (brzina 56 km/h), a brzog vlaka na relaciji Zagreb-Split čak 9-10 sati (brzina 45 km/h). Tako male brzine IC i brzih vlakova znatno su ispod brzina na prugama Europe gdje brzine iznose od 100 km/h do više od 200 km/h, te su kao takve neprihvatljive i predstavljaju ograničenje u razvoju željezničkog prometa te i s tim u vezi i sveukupnog gospodarstva. Slično je stanje i glede brzina teretnih vlakova, pa je tako komercijalna brzina teretnih vlakova po voznom redu na pruzi Split-Zagreb manja od 30 km/h. U Europi se zahtijevaju minimalne brzine prijevoza robe željeznicom 50 km/h.

Na pruzi se nalazi ukupno 14 stanica (Knin, Kosovo, Siverić, Drniš, Žitnić, Unešić, Perković, Primorski Dolac, Labin Dalmatinski, Kaštel Stari, Kaštel Sućurac, Solin, Split Predgrađe, Split Grad), 3 ukrsnice (Koprno, Brdašće, Sadine) te 8 stajališta (Kaldrma, Tepljuh, Sedramić, Planjane, Donji Dolac, Bakovići, Preslo, Prgomet)²².

Infrastruktura zračnog prometa zasniva se na zračnoj luci Split u Resniku, zračnoj luci Brač, zračnom pristaništu Sinj, letjelištu na Hvaru i helidromima na otocima i u Imotskom. U međunarodni zračni promet uključene su zračne luke Split i Brač, dok se zračna pristaništa i letjelišta koriste uglavnom u poljoprivredne, športske i turističke svrhe, a helidromi u sustavu službe hitne zdravstvene pomoći. Zračne su luke prostorno definirane u smislu sletno-poletnih staza, dok se njihovo širenje može očekivati u okviru rasta popratnih djelatnosti (skladišni prostori i sl.).

Sukladno Izvješću o stanju u prostoru RH iz 2003. godine, **prema broju zračnih luka u odnosu na površinu i broj stanovnika, Hrvatska se ubraja u razvijenije države Europe**²³. U Splitsko-dalmatinskoj se pak županiji nalaze 2 od 7 zračnih luka, 1 od 14 zračnih pristaništa te jedno od 6 letjelišta. Njihove su karakteristike prikazane u tablici 5.4.

Tablica 5.4. **Pokazatelji zračne infrastrukture (2003.)**

Zračna luka	Duljina i širina PSS	Zračna pristaništa	Duljina i širina PSS	Letjelište	Duljina i širina PSS
Split	2800 * 45 m	Sinj	1100 * 60 m (T)	Hvar	800 * 60 m (T)
Brač	1320 * 30 m (A)				

Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske 2003, Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja, Zagreb, 2003., str. 176.

Statistička izvješća 1230: Prijevoz, skladištenja i veze u 2003., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2004., str. 100.

Legenda: PSS - poletno-sletna staza; T - trava; A - asfalt

Prema Prostornom planu Županije, zračna luka u Splitu (Kaštela) i na Braču su od nacionalnog značaja, dok je zračno pristanište u Sinju od županijskog značaja²⁴.

Zračna luka Split - Kaštela locirana je na području dvaju gradova i to grada Trogira i grada Kaštela. Prostire se na površini od 931.358 m², od čega je na području K.O. Trogir 203.464 m², dok je ostatak od 727.894 m² na području K.O. Kaštel Štafilić i K.O. Kaštel Novi, tj. na području grada Kaštela.

Položaj Zračne luke, posebice gledano s aspekta sigurnosti zračnog prometa, stalno se pogoršava, najvećim dijelom zbog bespravne izgradnje u proteklih 35 godina, budući da se znatan broj objekata koji su nelegalno izgrađeni, znatno približio uzletno - slijetnoj stazi. Sadašnja širina osnovne uzletno - slijetne staze, ne zadovoljava propise, a unutar širine od 300 m nalaze se građevine naselja Plano (na sjeveru) i pojedini objekti područja Divulje (na jugu). Zračna luka Split, prva je zračna luka u Republici Hrvatskoj i u ovom dijelu Europe koja se sustavno počela baviti mjerenjem buke kao segmentom zaštite okoliša.

²² Prostorni plan Županije, Knjiga 1. Polazišta, 2001., str. 255.

²³ Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske 2003, Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja, Zagreb, 2003., str. 176.

²⁴ Prostorni plan Županije, Knjiga 1. Polazišta, 2001., str. 256.-258.

S aspekta utjecaja buke na okoliš, situacija se neprestano poboljšava proizvodnjom i nabavkom novih, suvremenih i tiših zrakoplova kako kod inozemnih zrakoplovnih tvrtki, tako i kod domaće zrakoplovne tvrtke Croatia Airlines. U prilog tome i ide i podatak da je razina buke kod zrakoplova A-319 i A-320 (koje ima Croatia Airlines), tek 5% u odnosu na buku koju su stvarali zrakoplovi koji su slijetali na Zračnu luku Split kao npr. B-727-200. ***Što se tiče vibracija uzrokovanih preletom zrakoplova, prema najnovijim istraživanjima utvrđeno je da nisu štetne za objekte kulturne baštine na području grada Trogira.***

Zračna luka Brač, prema međunarodnim propisima spada u zračne luke 2C kategorije. Izgrađena je 1993. godine. Smještena je na području općine Pučišća, katastarska općina Gornji Humac i zauzima površinu od oko 400 000 m² s putničkim terminalom površine 3.000 m². Ova zračna luka izgrađena je za potrebe domaćeg i međunarodnog zračnog prometa i pruža sve aerodromske usluge osim cargo usluga, prema vrijedećim propisima, te usluge na poseban zahtjev. Godišnje kroz zračnu luku Brač prođe oko 30 000 putnika. S obzirom da se ova zračna luka nalazi na nadmorskoj visini od 541 m, buka na aerodromu i njegovoj okolici koja nastaje pri slijetanju i polijetanju zrakoplova nema značajniji utjecaj na samo područje aerodroma kao i njegove okolice. S obzirom da će nacionalna zrakoplovna kompanija promijeniti zrakoplove ATR - 42 nešto većim zrakoplovima, *potrebno je predvidjeti odnosno omogućiti produljenje uzletno - slijetne staze za 500 m. Za proširenje djelatnosti na zračnom pristaništu treba planirati izgradnju skladišnog prostora (cargo objekta) te izgradnju još jedne spojnice (rulne staze).*

Zračno pristanište Sinj, koje je bez kategorije, ima značaj športskog zračnog pristaništa, ali njegova uloga može biti značajna u unapređenju poljoprivrednih površina sinjskog polja, ali i turizma. Slična je situacija i s letjelištem na otoku Hvaru, blizu Staroga Grada. U kontekstu cjelokupnog gospodarstva, uloga zračnog pristaništa ističe se u zadovoljavanju sezonskih potreba poljodjelstva, športa i turizma. U prostornom planu Županije navode se i sljedeće lokacije helidroma: Split (2), Brač (4), Hvar (2), Vis (2), Šolta, Drvenik Veli, Drvenik Mali, Imotski i Palagruža²⁵. Sukladno analizi u Strategiji gospodarskog razvitka Županije, izgrađeno je 19 helidroma. Izgradnja helidroma potencirana je početkom rada Helikopterske službe u okviru službe hitne medicinske pomoći, 1991. godine nakon izgradnje helidroma na Firulama u Splitu. Svi naseljeni otoci u Županiji imaju izgrađene helidrome.

Lučka infrastruktura sastoji se od morskih luka (7), trgovačko-industrijskih luka (3), luka nautičkog turizma (7), putničkih luka (47), športsko-rekreativnih luka (48), pristaništa (8), servisnih baza (1) i brodogradilišta (4). Svaki naseljeni otok ima luku i trajektom je povezan s kopnom. No, unatoč velikom broju luka i lučica, potrebno je naglasiti da je većina njih locirana u okviru urbane strukture naselja, tako da je mogućnost njihova prostornog širenja vrlo ograničena. Nadalje, ***lučke se funkcije (osobito u većim središtima, npr. Split, Supetar, Vis) isprepleću s gradskim funkcijama s jedne strane, te s druge strane, dolaze u konflikt s potrebama lokalnog stanovništva i drugih djelatnosti, npr. turizma.***

Splitska luka jedna je od najvećih hrvatskih luka, a obuhvaća dvije odvojene luke: putničku (gradsku) luku i Sjevernu luku. Izgradnjom glavnog lukobranskog objekta na istočnom dijelu gradske luke, te u novije vrijeme dogradnjom lukobrana u sklopu realizacije pomorsko-nautičkog centra na zapadnom dijelu, formirao se akvatorij luke površine 617 050 m². Širina ulaza u luku iznosi cca 340 m, a maksimalna udaljenost od lučkog ulaza do sjeverne obale akvatorija iznosi 800 m, dok je središnja širina akvatorija u smjeru istok zapad cca 960 m. Ukupna dužina javnih obala te gatova koji su zaposjednuti nautičkim plovilima daje cca 5.373 m priveza, dok je dužina obale nezaposjednutih plovilima cca 1.280 m. ***Gradska luka Split u vršnim razdobljima turističke sezone suočava se s problemom nedostatka parkirališnog, kao i manevarskog prostora za brojne automobile, ali i privezišta za sve brojne mega jahte.***

Trgovačko industrijska luka "Luka" Split nalazi se u industrijskoj zoni grada Splita. Površina akvatorija je 101.000 m², dok pripadajuća kopnena površina sa manipulativnim i skladišnim sadržajima obuhvaća prostor od 360.000 m². Raspoloživo s 5 vezova za brodove do 12 m gaza, 871 m operativne obale te sa 36.000 m² zatvorenog, 6.000 m² natkrivenog i 200.000 m² otvorenog skladišnog prostora. U akvatoriju

²⁵ Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije, Knjiga 1. Polazišta, 2001., str. 258.

ove luke nalaze se industrijska poduzeća koja imaju operativne obale sa specijaliziranim vezovima te prekrcajnom opremom za prekrcaj tereta za vlastite potrebe. Javnim prekrcajom bave se poduzeća "Luka Split" i "Prerada" sa svojim silosom. **Prekrcajna oprema u potpunosti je tehnički i tehnološki dotrajala.**

Na otocima su izgrađene luke s mogućnošću prihvata većih trajekata, i to na otoku Braču u Supetru, na otoku Hvaru u Starom Gradu i u Hvaru, te u Visu na otoku Visu. Manje trajektne luke postoje u Nečujmu na otoku Šolti, Sumartinu na otoku Braču te u Sućurju na otoku Hvaru.

Tablica 5.5. **Pokazatelji ukupnog kapaciteta morskih luka Splitsko-dalmatinske županije**

Vrsta luka	Broj vezova	Površina akvatorija (m ²)	Površina kopna / operativna površina (m ²)	Obale za privez/ duljina pristaništa (m)	Javni i industrijski teret (t)
Luke nautičkog turizma	1.040	149.550	34.540	-	-
Sportsko-rekreativne luke	5.823	349.050	112.780	-	-
Putničke luke	5.043	740.035	148.015	16.698	-
Pristaništa	-	-	49.740	1.922	4.071.417
Trgovačko-industrijske luke	-	111.500	178.100	-	2.753

Izvor: Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije, Knjiga 1. Polazišta, 2001., str. 250.-253.

5.4.2. Energetska infrastruktura

Energetska infrastruktura temelji se na hidroelektranama, odnosno električnoj energiji kao glavnom izvoru energije uz tekuća goriva. Iz vodnih se snaga u pet hidroelektrana proizvodi oko 50% potrebne električne energije (koja ujedno podrazumijeva i ukupnu proizvodnju energije u Županiji). Udio ovih hidroelektrana u ukupnoj snazi hidroelektrana na razini države iznosi oko 41,35%.

Elektroprijenosna mreža je zadovoljavajuća u visokonaponskom dijelu, koji je rekonstruiran nakon Domovinskog rata. **Međutim, kvaliteta niskonaponske mreže nije zadovoljavajuća, posebice na području otoka i dijela zaobalja.** Stanje trafostanica 35/10 kV nije zadovoljavajuće, oprema 35 I 10 kV je uglavnom zastarjela, a u sustav daljinskog vođenja obuhvaćene su samo trafostanice u gradu Splitu djelomično u Sinju i Makarskoj. Vodovi 35 kV su uglavnom građeni na čelično rešetkastim stupovima, ali veći udio vodiča malog presjeka (50 Al/Č I manjeg). Od 155 km kabela 35 kV, na podmorske kabele otpada 56 km, a zastupljenost kabela sa PVC izolacijom u odnosu na papirnu izolaciju je otprilike pola-pola. Za prelaz na izravnu transformaciju odnosno na napon 20 kV niti jedan dio srednjenaponske mreže nije prilagođen.

Najveći konzumenti energije u gospodarstvu su sektori prometa i industrije, uz istodobno sve veći rast potrošnje u kućanstvima, cca 50 % (koja električnu energiju koriste i za grijanje i za hlađenje, što rezultira dvoma vršnim godišnjim opterećenjima). Oko 90% ukupne godišnje potrošnje energije odnosi se na tekuća goriva (oko 64% ukupne potrošnje) i električnu energiju (oko 26% ukupne potrošnje). Na temelju ostalih konvencionalnih izvora (ogrijevno drvo, kruta goriva, para i vrela voda) podmiruje se oko 10% ukupne potrošnje.

Potrebe za energijom kućanstva na *otocima* osiguravaju pomoću drvne mase i električne energije (kuhanje i grijanje). Energetska potrošnja u industriji se pokriva lož uljem i LPG (61%), te električnom energijom (39%). U rješavanju energetske potrošnje u turizmu i uslugama, gdje se većina utrošene energije koristi za grijanje i pripremu tople sanitarne vode, električna energija sudjeluje s približno 71%, a lož ulje s 29%. Utrošak energije u poljoprivredi, s obzirom na njenu nisku razvijenost, je malen.

Temeljem uvida u postojeću potrošnju energije i planiranog gospodarskog razvitka **Strategijom energetske razvitka Županije** definirane su energetske potrebe Županije do 2020. godine. Procjenjuje se da će ukupna potrošnja toplinske energije u 2020. godini u kućanstvima, industriji i

uslužnom sektoru porasti oko 2 puta, odnosno iznositi će približno 10.000 TJ. Potrošnja energije u industriji i kućanstvima porast će oko 2 puta, dok će potrošnja energije u uslužnom sektoru porasti 2,3 puta. Procjenjuje se da će ukupna potrošnja električne energije za netoplinke potrebe u kućanstvima porasti oko 2 puta (2280 TJ), u industriji 2,6 puta (2000 TJ), a u uslužnom sektoru 5 puta (2650 TJ). Prema podacima za 1999. godinu potrošnja energije u poljoprivredi i građevinarstvu sudjelovala je sa svega 2.5% u ukupnoj potrošnji energije u Županiji. Uz ocjenu da bi domaći proizvod ova dva gospodarska sektora trebao do 2020. godine rasti po stopi nešto manjoj od 5%, slijedi da bi on do 2020. godine bio oko tri puta veći. Za razliku od poljoprivrede i građevinarstva, promet je daleko značajniji sektor potrošnje energije i njegov udjel u ukupnoj potrošnji finalne energije iznosio je približno 40%.

Iz strukture gospodarstva i energetske potrebe uočava se mogućnost znatnijeg udjela obnovljivih izvora energije (hidro energija, energija sunca i vjetra), kao i korištenja plina (ukapljeni naftni plin i/ili prirodni plin). Uporište za svoje temeljne odrednice u svezi očuvanja okoliša i uspostavi održivoga razvitka, a iz čega nužno proizlazi i šire korištenje obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti, Strategija nalazi u Nacionalnim energetske programima, poglavito programima korištenja sunca (SUNEN), vjetra (ENWIND), izgradnje malih hidroelektrana (MAHE), plinifikacije (PLINCRO) i program kogeneracije (KOGEN).²⁶

Plin je energent koji svojom polivalentnošću može odgovoriti na energetske, gospodarske i ekološke zahtjeve, te je posebno uporabljiv na turističkim područjima. Temeljem provedenih analiza plinifikacije Splitsko-dalmatinske županije te odluke Vlade RH o programu plinifikacije Dalmacije (početak 2007. godine) prirodnim plinom, potrebno je izraditi detaljan plan pripremnih aktivnosti na izgradnji distributivne mreže do izgradnje magistralnog plinovoda. Opskrba prirodnim plinom predviđa se za naselja u priobalju i zaobalju, dok bi se opskrba plinom otoka temeljila na ukapljenom naftnom plinu ili miješanim plinom. Korištenjem hibridnog energetske sustava plin/solarna energija doprinijelo bi se uspostavi novog fleksibilnog, pouzdanog te ekonomski ekološki prihvatljivog energetske sustava na otocima.

Sadašnje korištenje plina u Županiji svodi se na distribuciju propan-butan plina (Proplin d.o.o. Zagreb - PJ DC K. Sućurac) bez umreženog sustava, ponajviše opskrbom u plinskim tankovima za gospodarstvo te u bocama za domaćinstva. Potrošnja u razdoblju 2000. - 2004. ukazuje na rast potražnje za ovim energentom (od 8.752 t u 2000.g.do 13.378 t u 2004.g.)²⁷. Jedinичna cijena prirodnog plina i propan-butan plina značajno je niža od električne energije (ako jedinичnu cijenu malih spremnika propan-butana uzmemo kao baznu jedinicu, onda je prosječna cijena električne energije, 1. tarifa za 128% veća, dok je cijena prirodnog plina za 30 % niža).²⁸ Visoka kakvoća ovog energenta s motrišta energetske efikasnosti, ekološke održivosti i mogućnosti višenamjenske primjene može u budućnosti zadovoljiti značajan dio potreba. U tom je smislu strategija plinifikacije Hrvatske, Dalmacije i Županije u razdoblju do 2011. godine (koja očito dobrano već kasni) obećavajući izazov za gospodarski i energetske razvitak i porast blagostanja stanovništva Županije. Naravno, uz naglašeni monitoring sigurnosnog i ekološkog funkcioniranja plinskih sustava na lokalnoj, županijskoj, makroregionalnoj (Dalmacija) i nacionalnoj razini. Dosadašnja negativna iskustva (eksplozije gradskih/naseljskih i mikro grupnih mrežnih sustava te u domaćinstvima) zabrinjavajuća su upozorenja za budućnost plinifikacije. No, to je pitanje energetske sigurnosne kulture korištenja i održavanja plinskih sustava.

Za plinifikaciju je Županije i Dalmacije (unutar plinifikacije Hrvatske), radi ekonomske isplativosti, nužno imati velike ili velikog potrošača (plinska elektrana većih kapaciteta i/ili veći industrijski i drugi gospodarske kapaciteti), a ne samo domaćinstva. Zato se planirana plinifikacija može opravdati vodeći računa o ovoj nezaobilaznoj ekonomskoj činjenici. Prednost je postupnog ostvarenja plinifikacije mogućnost fazne izgradnje kompatibilnih plinskih sustava i podsustava od pojedinačnih gospodarskih plinskih sustava, preko lokalne i naseljske do magistralne plinske mreže. Veći je problem dugoročno sigurna i stabilna te cijenama prihvatljiva opskrba plinom.

Prema provedenim istraživanjima makro i mikro lokacija pogodnih za korištenje **energije vjetra** najpovoljniji uvjeti za njeno korištenje su na vanjskim otocima Županije. Sukladno tim istraživanjima na

²⁶ Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije, Knjiga 1. Polazišta, 2001., str. 262.

²⁷ PJ DC Kaštel Sućurac

²⁸ PROPlin d.o.o.Zagreb

sedam odabranih makrolokacija Splitsko-dalmatinske županije (otok Vis: Široko brdo, Hum i Rt Stupišće; Zagora i priobalje: Botići, Kozjak, Kostanje i Dovanj) procijenjena je ukupna instalirana snaga oko 50 MW s prosječnom godišnjom proizvodnjom električne energije oko 120 GWh. Nadalje, sukladno dodatnim analizama u Županijski prostorni plan uvrštene su i 33 potencijalne lokacije za izgradnju vjetroelektrane.

Energija sunca prvenstveno bi se koristila u niskotemperaturnom području (grijanje prostorija, priprema sanitarne tople vode i vode za bazene, te u poljoprivredi). Pilot projektima programa SUNEN predviđa se i realizacija hibridnog energetskog sustava koji bi kao gorivo koristio ukapljeni naftni plin i sunčevu energiju (visokotemperaturni sustavi - koncentratori). Nadalje, s obzirom na postojeće stanje i očekivani razvitak sunčevih termoelektrana predviđa se u zaobalju izgradnja i jedne sunčeve termoelektrane. Potencijalne lokacije su u Općini Zagvozd i Šestanovac na području Žeževačke ljući.

Program korištenja hidroenergije odnosi se na mogućnost izgradnje malih hidroelektrana. Temeljem detaljne analize svih dosad izrađenih podloga vezanih uz analizu potencijala malih vodotoka Strategijom energetskog razvitka na teritoriju Županije utvrđen je određeni potencijal na dionicama vodotoka Cetine, Ovrlje, Rude Velike, Rumina Velikog, Ričice, Jadra i Žrnovnice.²⁹

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: STANJE U PROSTORU I INFRASTRUKTURA

- Preizgrađenost prostora obalne zone i dijela otoka (bespravna izgradnja) sa svim posljedicama uništenja krajobrazu i opterećenja infrastrukture;
- Antropogeni utjecaji na kvalitetu prirodnih resursa, posebice vode, tla i mora, uz bitnu ugroženost bioraznolikosti;
- Sva postojeća "službena" odlagališta otpada ne zadovoljavaju osnovne ekološke i sigurnosne kriterije;
- Veliki broj divljih odlagališta otpada prijetnja okolišu i ljudskom zdravlju;
- Najveći dio tehnološkog otpada se organizirano ne zbrinjava;
- Nema selektiranja ni korištenja otpada (što bi se trebalo riješiti izgradnjom Centra za gospodarenje otpadom u Lećevici);
- Vodoopskrbni sustav pokriva uglavnom cijeli prostor Županije, osim dijelova otoka i slabo naseljenih područja zaobalja; no sustav je u dijelovima star i s velikim gubicima vode;
- Mogućnost vodoopskrbe iz izvora, s obzirom na rezerve vode i izdašnost vrela, praktično je iskorištena; budući razvitak turizma i/ili poljoprivrede na otocima, uz industriju na kopnu, ne može se osloniti na postojeće izvore vode;
- Sustavi odvodnje su u izgradnji, no dinamika priključivanja na sustave je slaba; uočava se potreba uređaja za pročišćavanje, posebice u većim (turističkim) središtima;
- Postojeći sustav odvodnje, s direktnim ili ispustima nepročišćenih otpadnih voda, osnovni je izvor onečišćenja mora i vodotokova;
- Telekomunikacijska infrastruktura ima dobru fizičku osnovu koju ne prati odgovarajući rast ponude pratećih usluga;
- Cestovna se infrastruktura popravlja, i kvantitetom i kvalitetom, ali prostorni raspored gustoće cestovne mreže još uvijek nije uravnotežen, s naglaskom na obalno područje i prazne prostore unutrašnjosti te slabu kvalitetu / nedostatak dijela otočnih prometnica;
- Poseban je problem kvalitete i gustoće cesta u prigradskim i gradskim komunikacijama većih središta, posebice turističkih centara, uz alarmantni nedostatak prostora za promet u mirovanju;

²⁹ Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije, Knjiga 3. Plan prostornog uređenja, 2001., str. 159.-160.

- Željeznička je infrastruktura nedovoljna i zastarjela; problem sigurnosti pružnih prelaza;
- Infrastruktura zračnog prometa je relativno zadovoljavajuća; nužnost proširenja popratnih usluga (skladištenje i sl.); iskorištenost luka trpi sezonske oscilacije;
- Potencijalna ugroza okoliša po osnovi zračne infrastrukture može se javiti u vidu pojačanih zahtjeva za izgradnjom malih letjelišta turističke namjene;
- Morske su luke neiskorištene (posebice one gospodarske namjene); njihov smještaj (u pravilu) u urbanim strukturama naselja ograničavajući je čimbenik njihova iskorištenja, ali i sigurnosti i širenja;
- Elektroprijenosna mreža, u dijelu niskonaponske mreže, je nezadovoljavajuća, posebice na otocima i dijelu zaobalja;
- Struktura izvora energije, zasnovana na eksploataciji vode i korištenju električne energije, jest ne samo nezadovoljavajuća, nego predstavlja i ograničavajući čimbenik daljnjem energetsom razvitku (nužnost orijentacije na obnovljive izvore energije).

6. GOSPODARSTVO

6.1. Gospodarstvo Županije i njegovo značenje u gospodarstvu RH

Gospodarstvo Županije zasigurno je temelj ukupnog razvoja zbog čega je nužno osvrnuti se na osnovne značajke i trendove u vremenu tranzicije, te osobito položaj županijskog gospodarstva u globalnim hrvatskim trendovima. Pri tome, valja naglasiti da nije moguće govoriti o učinkovitom upravljanju i poticanju gospodarstva ako ne postoji sustavna analiza globalnih i pojedinačnih gospodarskih trendova, *a za što je potrebna i kvalitetna i sustavna baza podataka.*

Upravo se u ovoj domeni posljednjih godina prepoznaje *najveće ograničenje* za uspješnu analizu, strateško promišljanje i upravljanje razvojem gospodarstva, osobito na regionalnoj (županijskoj) i lokalnoj razini.

6.1.1. Pokazatelji gospodarskog rezultata

Sagledavanje stanja županijskog gospodarstva nije moguće bez osvrta na (ne)prilike koje su posljednjih godina obilježile ukupno hrvatsko gospodarstvo. Utemeljenjem samostalne Republike Hrvatske, nova hrvatska država je istovremeno s borbom za suverenitet i teritorijalnu cjelovitost, započela i s procesom gospodarske obnove.

S obzirom na svekoliko negativno okruženje (Domovinski rat, pokidane komunikacije, prisilne migracije stanovništva, fizičko uništenje gospodarskih resursa, nedovoljno pripremljena privatizacija, neučinkovite sanacije određenih gospodarskih subjekata, zakašnjeli proces restrukturiranja, itd.) rano tranzicijsko razdoblje rezultiralo je padom ekonomske aktivnosti, odnosno znatnim padom realnog bruto domaćeg proizvoda, visokom nezaposlenošću, rastom proračunskog i vanjskotrgovinskog deficita, te posljedično ubrzanom rastom vanjskog duga.

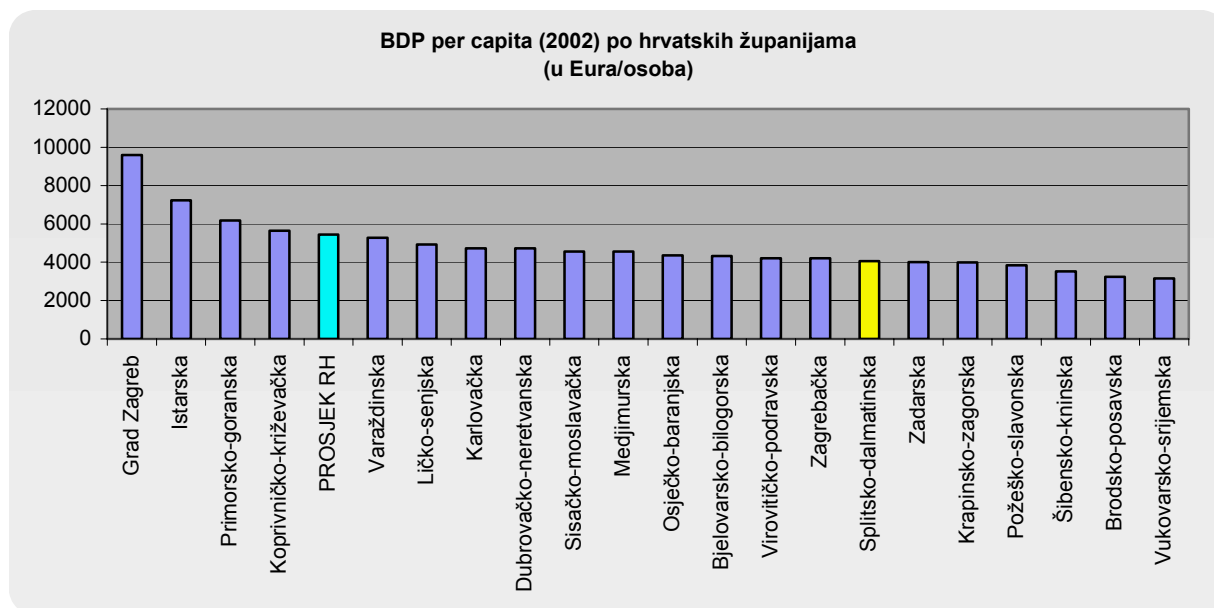
Krajem 90-tih godina dolazi do postupnog oživljavanja i ubrzanog rasta nacionalnog gospodarstva što se osjetilo i na prostoru Splitsko-dalmatinske županije.

Prema eksperimentalnom obračunu BDP-a hrvatskih županija za 2002. godinu³⁰ na prostoru Županije **u 2002. godini ostvaren je BDP na razini cca 14,2 mlrd. kuna ili 1,92 mlrd. Eura. Udio BDP Splitsko-dalmatinske županije u BDP Hrvatske u 2002. godini (koji je iznosio 179.390 mil kuna) kretao se na razini 7,73%, što je ispodprosječan udjel s obzirom na participaciju Županije u ukupnom stanovništvu RH od 10,25%.**

Procijenjeni **BDP per capita** u Eura/osoba pokazuje da se Splitsko-dalmatinska županija nalazi **u donjem dijelu ljestvice sa 4.051 Eura/osoba** u odnosu na hrvatski prosjek od 5.449 Eura/osoba u 2002. godini.

³⁰ Službena precizna statistika o kretanju najvažnijeg gospodarskog indikatora «BDP»-a, ne postoji; eksperimentalni obračun izvršili su Državni zavod za statistiku i Ekonomski institut Zagreb u 2004. godini.

Grafikon 6.1. **BDP po stanovniku po županijama 2002.**

Izvor: Prema eksperimentalnom obračunu BDP hrvatskih županija Državnog zavoda za statistiku, 2005.

U nedostatku podataka o BDP-u za dulji niz godina, **dinamika gospodarskih kretanja u Županiji** analizirana je temeljem poznatih podataka o financijskom poslovanju gospodarskih subjekata sa sjedištem u Županiji. Podaci o «*ukupnim prihodima*» pokazuju prosječni godišnji realni rast ove kategorije od 11-12%. Kako su «*ukupni rashodi*» rasli nešto sporijim tempom **smanjuje se razlika između ostvarene «dobiti nakon oporezivanja» i «gubitka nakon oporezivanja»**, premda je i u 2003. godini gospodarstvo Županije još uvijek poslovalo s «neto-gubitkom». Prema novijim podacima³¹, i u 2004. godini gospodarstvo Županije je poslovalo s gubitkom u iznosu od 1.049 mil kuna, što predstavlja 17,24 % od ukupnog gubitka gospodarstva RH.

Grafikon 6.2. **Dobit i gubitak nakon oporezivanja u gospodarstvu Županije**

Izvor: prema podacima FINA-e

U razdoblju od 1999-2003 novostvorena vrijednost³² **se povećala 3,58 puta ili za 258%**. Udjel Splitsko-dalmatinske županije u novostvorenoj vrijednosti RH iznosi cca 7%.

³¹ Izvješće o stanju u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije s prikazom financijskih kretanja u 2004. godini s prijedlogom mjera za unaprijeđenje stanja, Upravni odjela za gospodarstvo, razvitak i obnovu S-D županije, srpanj 2005

³² Novostvorena vrijednost definirana je kao zbir bruto-plaća zaposlenih i ostvarene bruto ili «neoporezovane» dobiti.

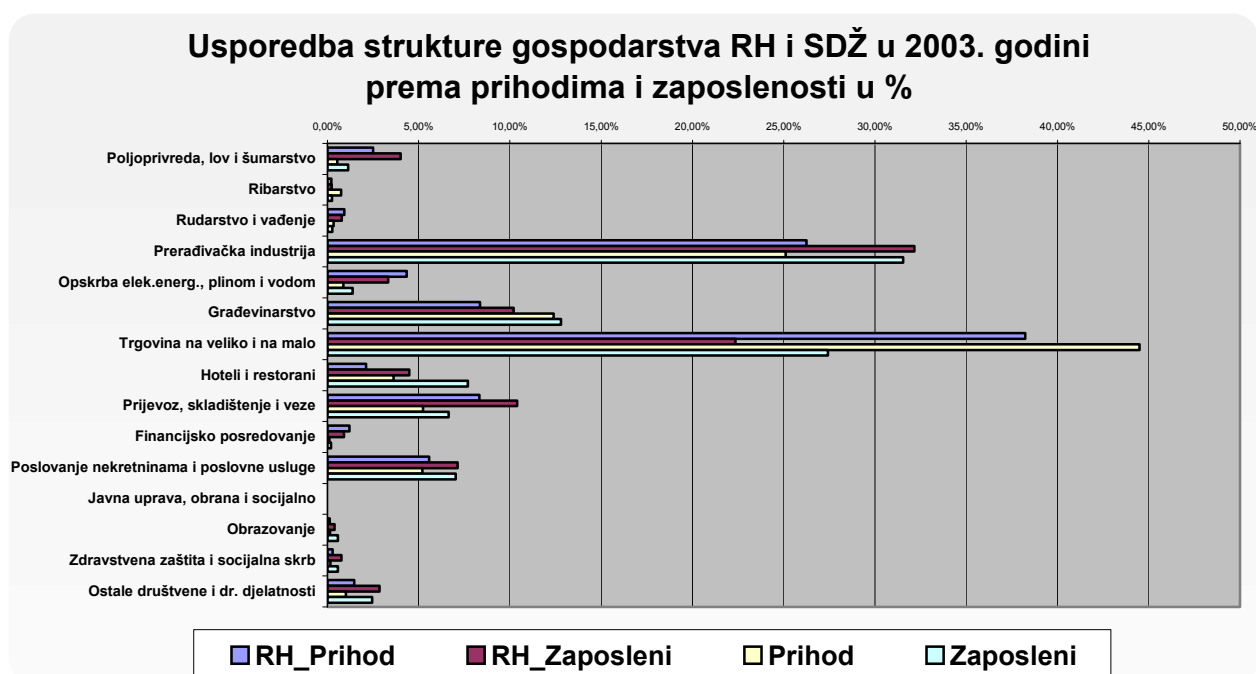
6.1.2. Pokazatelji gospodarske strukture

U godinama tranzicije **došlo je do značajne promjene gospodarske strukture**, osobito s rastom udjela trgovine i drugih uslužnih djelatnosti na uštrb industrije koja je nesumnjivo najviše pogođena negativnim učincima tog procesa.

Najveći udjel u županijskom gospodarstvu ima «trgovina na veliko i malo» (44,5% u prihodima i 27,5% u zaposlenima) te premašuje udjel ove djelatnosti u gospodarstvu RH. Slijedi «prerađivačka industrija» s 25,10% udjela u prihodima i 31,54% u zaposlenima, zatim «građevinarstvo» sa udjelom 12,39% odnosno 12,90%, «hoteli i restorani» sa 3,63% i 7,70%, «prijevoz i skladištenje», «poslovanje nekretninama i druge poslovne usluge», itd. (grafikon 6.3.)³³

«**Top 10**» županijskih tvrtki prema ostvarenoj «dodanoj vrijednosti» u 2004. godini potvrđuju najznačajnije djelatnosti u strukturi gospodarstva: *financijski i osiguravateljski sektor, industriju, trgovinu, građevinarstvo, hotelijerstvo i ugostiteljstvo te prijevozne usluge*. Ovih 10 tvrtki (od ukupno 7.234) ostvarilo je čak 30,67% ukupne dodane vrijednosti u Županiji³⁴.

Grafikon 6.3. **Struktura gospodarstva RH i Županije 2003.**

Izvor: vlastiti izračun prema financijskim pokazateljima poslovanja poduzeća, FINA

Indikatori regionalne specijalizacije³⁵ ukazuju na posebno značenje industrijske grane «proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava» odnosno «brodogradnje». Udjel u prihodima je 5,24 puta veći od udjela ove djelatnosti u Hrvatskoj, a slično je i u zaposlenosti gdje je koeficijent 4,12. Udjel novostvorene vrijednosti veći je 3,57 puta u odnosu na hrvatski prosjek. U ovoj «branši» u 2003. bilo je čak 58 regionalnih tvrtki, što u segmentu «velike», a što u segmentu «male» brodogradnje i specijalnih plovila. U svezi s tim, tzv. regionalni «**cluster index**»³⁶ ove grane je jedan od najvećih u Županiji (2,127) što ukazuje na dobru osnovu za daljnje jačanje mreže i razvoj kooperacije među ovim tvrtkama,

³³ U ovoj strukturi nisu sadržani podaci o «bankarskom sektoru» što je jedno od ograničenja baze financijskih pokazatelja FINE.

³⁴ Tablica je prikazana u integralnoj/široj verziji teksta

³⁵ Detaljniji tabelarni i grafički prikaz dat je u široj verziji ovog dokumenta

³⁶ Ovaj indeks pokazuje veličinu koncentracije pojedine djelatnosti unutar Županije u odnosu na prosječnu vrijednost unutar Hrvatske. Ako je vrijednost veća od 1, tada je koncentracija određene djelatnosti veća nego prosječna za Hrvatsku. Djelatnosti koje imaju CI>1 mogu postati veoma značajne za budući razvoj unutar Županije;

naravno, uz pretpostavku unutarnje optimizacije i povećanja efikasnosti, odnosno konkurentnosti svake od tvrtki.

Konačno, tzv. **«shift analysis»** temeljena na mjerenju rasta regionalnog sektora u odnosu na nacionalnu razinu uz pomoć dinamike zaposlenosti pokazala je da u razdoblju 2001/03 regionalna brodogradnja raste brže od nacionalne za cca 3%. Osim najviših koeficijenata regionalne specijalizacije i visokog «cluster index-a», «brodogradnja» ima i relativno visok udjel u strukturi gospodarstva (10-tak posto mjereno prihodima i zaposlenošću) što potvrđuje njeno osobito značenje.

S druge strane, npr. **«ribarstvo, uzgoj riba»** je grana s visokim koeficijentom specijalizacije s obzirom na prihode u 2003. godine, ali svi drugi pokazatelji (zaposlenost, NSV) među kojima osobito udjel u strukturi regionalnog gospodarstva, ukazuje da se radi o grani koja s današnjih 1% teško može biti vodeći ili «key sector» županijskog gospodarstva.

Ovom logikom, uz dodatna istraživanja, **može se identificirati da su potencijalni «key sectors»** i jezgre za potencijalne regionalne clusterne uz **«brodogradnju»** još **«hoteli i restorani»** te **«građevinarstvo»**³⁷.

Važno je reći da je županijsko gospodarstvo **u fazi konjunktura te da raste za cca 3% brže od hrvatskog prosjeka** (što pokazuju rezultati «shift» analize).

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: REZULTATI GOSPODARSTVA ŽUPANIJE

- Negativno okruženje uzrokovano Domovinskim ratom, prisilnim migracijama stanovništva, fizičkim uništenjem gospodarskih resursa, nedovoljno pripremljenom privatizacijom, neučinkovitim sanacijama određenih gospodarskih subjekata, zakašnjelim procesom restrukturiranja, itd.);
- Rano tranzicijsko razdoblje rezultiralo je padom ekonomske aktivnosti, odnosno znatnim padom realnog bruto domaćeg proizvoda, visokom nezaposlenošću, rastom proračunskog i vanjskotrgovinskog deficita, te posljedično ubrzanim rastom vanjskog duga;
- Udio BDP Splitsko-dalmatinske županije u BDP Hrvatske u 2002. godini kretao se na razini 7,73%, što je ispodprosječan udjel s obzirom na participaciju Županije u ukupnom stanovništvu RH od 10,25%;
- Procijenjeni BDP per capita u Eura/osoba pokazuje da se Splitsko-dalmatinska županija nalazi u donjem dijelu ljestvice sa 4.051 Eura/osoba u odnosu na hrvatski prosjek od 5.449 Eura/osoba u 2002. godini;
- U razdoblju od 1999-2003 novostvorena vrijednost se povećala 3,58 puta ili za 258%;
- U godinama tranzicije došlo je do značajne promjene gospodarske strukture, osobito s rastom udjela trgovine i drugih uslužnih djelatnosti na štetu industrije koja je nesumnjivo najviše pogođena negativnim učincima tog procesa;
- Temeljem izračuna indikatora regionalne specijalizacije te cluster analize utvrđeno je da su potencijalni «key sectors» i jezgre za potencijalne regionalne clusterne uz «brodogradnju» još «hoteli i restorani» te «građevinarstvo», ali i «proizvodnja nemetalnih proizvoda» (dominantno «DC») i «proizvodnja motornih vozila» (dominantno AD-PLASTIK);
- Važno je reći da je županijsko gospodarstvo u fazi konjunktura te da raste za cca 3% brže od hrvatskog prosjeka (to pokazuju rezultati «shift» analize).

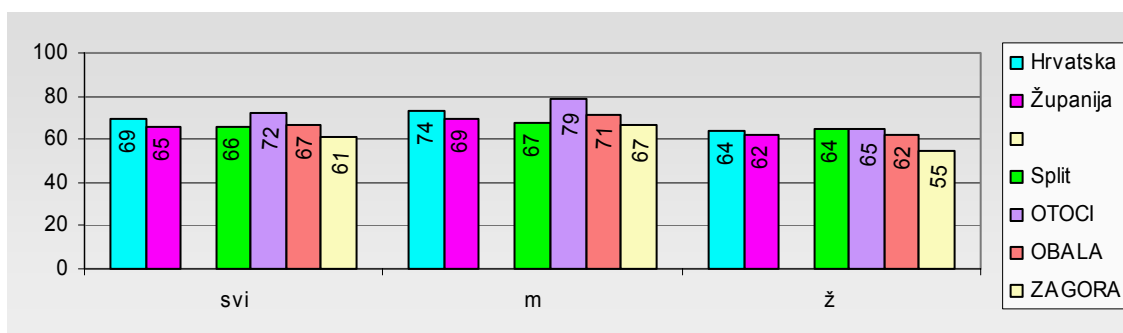
³⁷ Tu su još i «proizvodnja nemetalnih proizvoda» (dominantno «DC») «proizvodnja motornih vozila» (dominantno AD-PLASTIK), «trgovina na malo», «proizvodnja hrane i pića», «ostale poslovne djelatnosti», te niz ostalih aktivnosti koje su značajne za gospodarstvo regije, ali za koje se ne može govoriti kao o bazi za razvoj clustera.

6.2. Zaposlenost i nezaposlenost

6.2.1. Aktivno stanovništvo

U svim je dosadašnjim popisima zabilježen značajan rast stopa aktivnosti u Županiji pa je npr. sa 62% (žena 56 %) radnog kontigenta 1991. godine, porasla na 65% (žena 62 %), no još uvijek zaostaje za prosjekom Hrvatske od 69 %. Unutar Županije ističu se otoci s iznadprosječnom stopom i nasuprot njima zagorski dio Županije sa značajnim zaostajanjem. U svim je područjima uočljivo zaostajanje stopa aktivnosti žena za muškarcima. Najmanja je razlika u Splitu, a najveća na području zagorskog dijela Županije.

Grafikon 6.4. **Stope aktivnosti (udio aktivnih u stanovništvu radne dobi u %)**

Izvor: Popis stanovništva 2001, DZS

Na temelju ispodprosječne stope aktivnosti, osobito stope aktivnosti žena, može se pretpostaviti da sama brojnost radne snage ne bi trebala u doglednom razdoblju predstavljati ograničavajući čimbenik razvoja.

6.2.2. Nezaposlenost

Broj nezaposlenih je sa 22.000 iz 1988. godine tijekom 2000. godine porastao na cca. 49.000, te se nakon toga počeo postepeno smanjivati do **trenutno 42.000 registriranih osoba**. Kretanje nezaposlenosti gotovo u potpunosti odgovara kretanju u ostatku Hrvatske, a kako je danas u **Županiji nezaposleno 16,6 % stanovništva radne dobi nasuprot 12,2 % u Hrvatskoj**, može se potvrditi da je natprosječna razina nezaposlenosti trajni pratilac razvitka Županije.

Stopa nezaposlenosti kao odnos broja nezaposlenih i radne snage ovisi i o statističkom obuhvatu zaposlenih osoba, pa tako npr. uzevši u obzir podatke zavoda za mirovinsko osiguranje prema kojima je krajem prosinca 2004. u Županiji bilo 134.277 zaposlenih, stopa nezaposlenosti je bila 22,5 %³⁸ (odnosno uzevši podatke statističkog zavoda, koji ne obuhvaća individualne poljoprivrednike) **stopa nezaposlenosti u županiji je 28,7 % ukupno, odnosno za muškarce 22,6 i za žene 34,5%**³⁹.

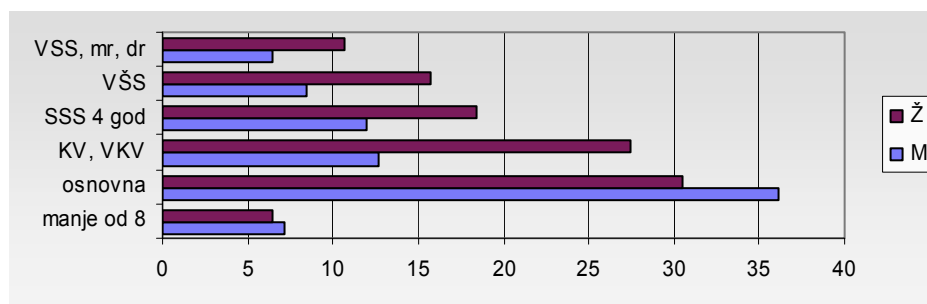
Obrazovna struktura nezaposlenih pokazuje iznadprosječnu zastupljenost stručnih kadrova (u odnosu na Hrvatsku), što posebno naglašava težinu problema neiskorištenosti ljudskih resursa.

Ipak pri tome se ne smije zaboraviti i blago natprosječna obrazovanost stanovništva Županije, pa iako su nezaposleni sa srednjoškolskim obrazovanjem najbrojniji, **relativno su ipak ugroženiji oni s najnižim kvalifikacijama. Kod obrazovnijih skupina osobito je izražena razlika između muškaraca i žena, pri čemu su žene u znatno lošijem položaju.**

³⁸ Istarska županija 6,1%; Grad Zagreb 7,8 %; Primorsko Goranska županija 12,7%; Zagrebačka 16,9%

³⁹ Istarska županija 10,4%; Grad Zagreb 15,9%; Primorsko Goranska 15,95; Zagrebačka 22 %

Grafikon 6.5. **Udio nezaposlenih u stanovništvu radne dobi odgovarajuće kvalifikacije (%)**

Izvor: Mjesečni statistički bilten 1/2005, Hrvatski zavod za zapošljavanje

Iako žene i na području Hrvatske sa 57,7 % udjela nadmašuju muškarce, ta je neusklađenost dodatno naglašena u Županiji sa 61,5 % udjela, što znači da je **broj nezaposlenih žena za 50 % veći od broja muškaraca**. Pri tome je neravnopravnost na tržištu rada još naglašenija činjenicom da žene imaju i nižu stopu aktivnosti.

Dobna struktura također se razlikuje od prosjeka Hrvatske, s **naglašenijom nezaposlenošću u srednjim dobnim skupinama umjesto u mladim**. To je prvenstveno rezultat u naglašenijoj nezaposlenosti žena u tim dobnim skupinama.

Iako turistička sezona može izgledati osobito značajna za tržište rada Županije, sezonske oscilacije broja nezaposlenih od oko 10 % gotovo su jednake hrvatskima.

6.2.3. Zaposlenost

Usprkos djelomičnom oporavku u drugoj polovici devedesetih godina, broj zaposlenih pri popisu 2001. godine u odnosu na popis 1991. godine manji je za 8 %⁴⁰.

Na popisu je evidentirano ukupno 143.526 zaposlenih osoba⁴¹, dok je prema podacima mirovinskog osiguranja krajem 2004. godine u Županiji zaposleno 134.227 osoba.

U skladu s općim tendencijama razvitka gospodarstva mijenjala se struktura zaposlenosti po djelatnostima. Usprkos padu, industrija i dalje ostaje glavni poslodavac u Županiji, a značajno joj se približila trgovina. Iako je turizam značajan za gospodarstvo Županije, upola je manji poslodavac od industrije te je od veće važnosti za zapošljavanje jedino na otocima sa 22 %, dok na obali i dalje prevladava industrija s dvostruko većom zastupljenošću od turizma.

Žene čine 45 % zaposlenih osoba, pri čemu se pojedine djelatnosti razlikuju, pa su tako ribarstvo, rudarstvo, energetika i građevinarstvo ekstremni primjeri s 80 do 90 % muškaraca, ali i u najvećoj djelatnosti, industriji muškarci čine dvije trećine zaposlenih. Nasuprot tome, izrazito su feminizirani zdravstvo sa 80 %, a za njim s malim zaostatom, obrazovanje i financijsko posredovanje⁴².

U ukupnom broju zaposlenih glavnina su uposleni kod poslodavca, dok je **ispod 10 posto zastupljenost samostalnih poduzetnika**. Pri tome je važno primijetiti da je kod **samozaposlenih, broj muškaraca dvostruko veći od broja žena**. Individualni poljoprivrednici čine svega 2 % zaposlenih.

U skladu s dobnom strukturom i udjelom zaposlenosti u radnom kontingentu, određena je struktura stanovništva prema prihodima. Dok u Hrvatskoj udio stanovništva s prihodima od rada blago prelazi udio uzdržavanog stanovništva bez prihoda, u Županiji **radi svega 32% stanovništva, dok je 40% bez prihoda**. Pri tome je osobito naglašena razlika između muškaraca i žena kod kojih je čak 45 % bez

⁴⁰ Pri tome je najveći gubitak u industriji 35%, u poljoprivredi i građevinarstvu razlika je oko 30 %, dok je glavni porast u trgovini 15 %, a u financijskim i poslovnim uslugama, te javnoj upravi oko 10%.

⁴¹ Radi se o najširem obuhvatu od svih statističkih evidencija, pri čemu su obuhvaćeni uposlenici u svim oblicima vlasništva, samozaposleni i individualni poljoprivrednici, radnici na ugovor i pomažući članovi u obiteljskom poslu.

⁴² Split ima veći udio u zaposlenosti žena, što je prvenstveno rezultat natprosječne zastupljenosti feminiziranih djelatnosti kao što su zdravstvo i obrazovanje u ukupnoj strukturi.

ikakvih prihoda. Identično kao u ostatku Hrvatske, u Županiji umirovljenici čine 22 % stanovništva, 2 % su korisnici socijalne pomoći, a 4 % imaju druge izvore prihoda.

ZAKLJUČCI/PROBLEMI - RADNA SNAGA:

- Natprosječna razina nezaposlenosti trajni pratilac razvoja Županije (16,6 % stanovništva radne dobi nasuprot 12,2 % u Hrvatskoj);
- U Županiji radi svega 32 % stanovništva, dok je 40 % bez prihoda (45 % žena bez ikakvih prihoda); umirovljenici čine 22 % stanovništva, 2 % su korisnici socijalne pomoći, a 4 % imaju druge izvore prihoda;
- Na osnovu ispodprosječne stope aktivnosti, osobito stope aktivnosti žena, može se pretpostaviti da sama brojnost radne snage ne bi trebala u doglednom razdoblju predstavljati ograničavajući čimbenik razvoja;
- Obrazovna struktura nezaposlenih pokazuje iznadprosječnu zastupljenost stručnih kadrova (u odnosu na Hrvatsku), što posebno naglašava težinu problema neiskorištenosti ljudskih resursa, ali i potencijale za brži razvoj na osnovu njihova angažiranja;
- Najviše nezaposlenih sa završenom srednjom školom; razmišljati o mogućim prekvalifikacijama u skladu sa zahtjevima gospodarstva;
- Kod obrazovnijih skupina osobito je izražena razlika između muškaraca i žena, pri čemu su žene u znatno lošijem položaju (ukupan broj nezaposlenih žena za 50 % veći od broja muškaraca).

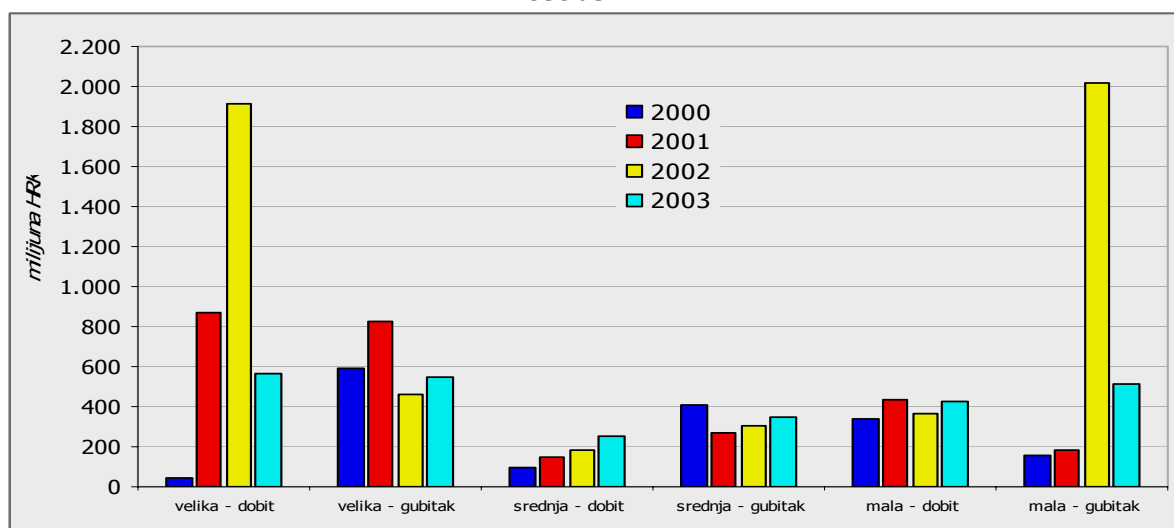
6.3. Razvoj poduzetništva i obrtništva

U Splitsko-dalmatinskoj županiji u 2003. g. je od **ukupnog broja pravnih osoba (25.426) manje od pola bilo aktivno**, a što je većim dijelom posljedica znatnog broja neusklađenih pravnih osoba sa Zakonom o trgovačkim društvima. U strukturi trgovačkih društava, koja čine 32,8% ukupnog broja pravnih osoba u Županiji, aktivno je njih 85%. Udio društava s ograničenom odgovornošću u aktivnim trgovačkim društvima je 97%, a dioničkih društava je 2,5%. U vlasničkoj strukturi dominiraju privatne pravne osobe čiji je udio u ukupnom broju aktivnih pravnih osoba 84,9%.

Najdinamičniju skupinu posljednjih godina čine «velika poduzeća», kako u dinamici prihoda tako i u novom zapošljavanju, što je svojevrsni kuriozitet (grafikon 6.6.). Ipak, treba upozoriti **da je efikasnost ove skupine, kao i skupine srednje velikih poduzeća još uvijek na niskoj razini, odnosno da je odnos ostvarene dobiti i gubitka još uvijek nepovoljan**. S rezervom treba uzeti statistički podatak (iz službenog FINA izvora) koji gubitke preko 2 mlrd. kuna u 2002. godini pripisuje sektoru «malih poduzeća». Većina ostvarenog gubitka registrirana je u sektoru «proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava» koji se zapravo odnosi na brodogradnju, odnosno brodogradilišta u Splitu i Trogiru (samo u ovom sektoru zabilježeno je 1,7 mlrd. kuna gubitka).

Usporedba *strukture ostvarenih prihoda na razini Županije i RH* pokazuje veliku podudarnost (46:48% velika, 22:21% srednja i 32:31% mala) koja se može objasniti veličinom Županije i relativno diverzificiranom gospodarskom strukturom u kojoj *postoji potencijal za razvoj tvrtki svih veličina*.

Grafikon 6.6. **Kretanje dobiti i gubitka za razdoblje 2000. – 2003. po veličini pravne osobe**

Izvor: prema izvještaju FINA-e

Mala poduzeća pokazuju najveći udio u strukturi ukupnog broja poduzetnika, ali i zaposlenih, jednako kao i u gubicima.

Tablica 6.1. **Udio malih i srednjih poduzetnika u ukupnom poslovanju gospodarstva Županije u 2003. godini, u %**

poduzetnik	u broju poduzetnika	u broju zaposlenih	u ukupnom prihodu	u dobiti nakon oporezivanja	u gubitku nakon oporezivanja	u ukupnoj aktivi
Mali	96,36	40,72	32,17	14,87	72,56	34,09
Srednji	2,80	21,42	19,02	7,46	10,94	24,01

Izvor: prema izvještaju FINA-e

U Županiji je ukupno u 2003. godini bilo 6.856 malih tvrtki koje su zapošljavale ukupno 26.819 djelatnika, a od toga su značajnije djelatnosti: trgovina (2.897 poduzetnika, 9.787 zaposlenih),

građevinarstvo (687 poduzetnika, 3.709 zaposlenih), prerađivačka industrija (772 poduzetnika, 3.685 zaposlenih), te poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge (942 poduzetnika, 3.149 zaposlenih).

U 2004. godini broj malih tvrtki je iznosio 6.935 pri čemu je i dalje najveći broj registriranih tvrtki bio u djelatnostima trgovine, poslovanja nekretninama te prerađivačke industrije.

Broj srednje velikih poduzetnika u Županiji je u 2003. godini iznosio 226 (u 2004.g 224) i u njima je bilo ukupno zaposleno 14.899 djelatnika. Značajnije djelatnosti su: trgovina (66 poduzetnika, 2.167 zaposlenih), prerađivačka industrija (40 poduzetnika, 3.783 zaposlenih), hoteli i restorani (21 poduzetnik, 2.785 zaposlenih), građevinarstvo (17 poduzetnika, 1.372 zaposlenih), te poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge (16 poduzetnika, 648 zaposlenih).

Obrtništvo

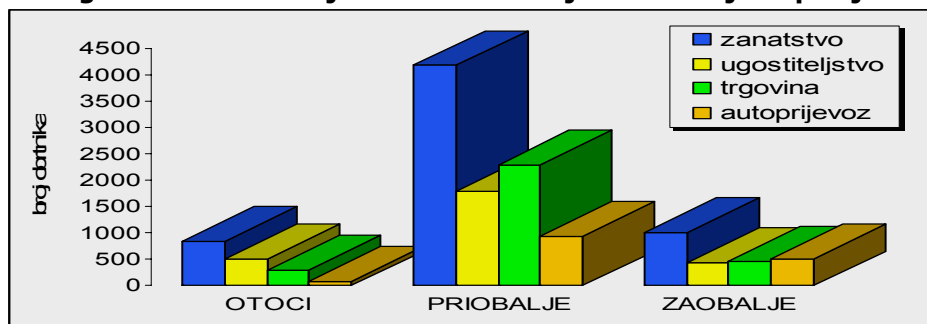
Prema podacima Obrtničke komore, **broj obrtničkih radnji** u 2002. iznosio je **12.528**, od čega je učešće *zanatskih radnji* 45,43%, *ugostiteljskih radnji* 20,59%, *trgovačkih* 22,31%, te *autoprijevoznika* 11,50%. Prateći dinamiku razvitka obrtništva na teritoriju Županije **uočava se kontinuirani porast broja aktivnih radnji** od 1991. godine (ukupno 6.548 radnji) do danas (ukupno 12.528).

Utvrđeno je, također, da se **pretežito razvijalo uslužno zanatstvo**, a vrlo malo proizvodno. Razlog ovakvim trendovima treba tražiti u **nedostatku planskoga usmjeravanja razvoja, neodgovarajućoj poticajnoj porezno-financijskoj i kreditnoj politici, i slično.**

Većina obrta, i to njih 69%, smještena je u priobalju (odnosno u samom gradu Splitu preko 30%), te da u odnosu na prethodne godine broj obrta na otocima ima trend povećanja, a broj obrta u zaobalju opada.

Nadalje, vidljivo je da na otocima osnovu čine zanatstvo (uglavnom ono uslužno) i ugostiteljstvo, dok se u zaobalju uočava nešto veći udio autoprijevozničke djelatnosti.

Grafikon 6.7. **Regionalna distribucija obrtničkih radnji na teritoriju Županije u 2002. godini**

Izvor: preuzeto iz: Strategija gospodarskog razvitka Splitsko-dalmatinske županije, Službeni glasnik Županije Splitsko-dalmatinske, br. 2, 4. ožujka 2004.

Temeljem raspoloživih podataka i s tim u svezi provedene analize uočava se disproportcija stanja i potreba za zanatskim uslugama, a poglavito kod proizvodnog zanatstva. Razvoj obrtništva treba imati za cilj da u potrebnoj mjeri otkloni postojeću strukturnu neusklađenost, da zadovolji brojne potrebe za uslugama i proizvodima, te da svojim sadašnjim i budućim kapacitetima doprinese poboljšanju zaposlenosti na teritoriju Županije.

Splitsko-dalmatinska županija je prepoznala ovaj značaj malog i srednjeg poduzetništva na razvitak i restrukturiranje gospodarstva te je u prosincu 1997. godine donijela **Program malog i srednjeg poduzetništva**, kojim su utvrđene osnovne smjernice razvoja poduzetništva, prioriteti u razvoju, načini pomoći i poticanja malog i srednjeg poduzetništva na području Županije, te iznosi i izvori sredstava namijenjeni poticanju malog i srednjeg poduzetništva. Temeljem objavljenih natječaja za provedbu

Programa, ukupno se prijavilo preko 2.500 poduzetnika od kojih je uspješno realizirano 582 kredita s ukupnim sredstvima od preko 363 mil. kuna. Paralelno s ovim Programom odvijao se i Program za poljoprivredu i turizam⁴³ te je utemeljen *Fond za razvitak poljoprivrede i agroturizma*.

Isto tako, u okviru mjera za brži razvoj malog i srednjeg poduzetništva na područjima općina Dicmo, Dugopolje i Muć uspostavljene su **zone malog gospodarstva**, a u pripremi je i niz drugih, novih zona prema nedavno usvojenom Programu otvaranja poduzetničkih zona u S-D županiji u razdoblju 2004-2007, a sukladno Programu razvoja poduzetničkih zona kojeg je Vlada RH usvojila u travnju 2004. g.⁴⁴ Nadalje, kao potpora jačanju malog i srednjeg poduzetništva osnovan je još 1999.g. Tehnološki centar Split d.o.o. koji djeluje kao poslovni inkubator te kao centar za transfer tehnologije, inovacija i poduzetništva.

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: PODUZETNIŠTVO I OBRTNIŠTVO

- U odnosu na ukupan broj pravnih osoba, manje od pola je aktivno, a što je većim dijelom posljedica znatnog broja neusklađenih pravnih osoba sa Zakonom o trgovačkim društvima;
- Efikasnost, kako velikih tako i srednjih poduzeća na niskoj je razini, tj. odnos ostvarene dobiti i gubitka još uvijek je nepovoljan;
- Dinamika rasta skupine srednjih poduzeća ne može se ocijeniti zadovoljavajućom, osobito s obzirom na globalne trendove u razvoju SME-a;
- Pretežita zastupljenost uslužnog zanatstva, a vrlo malo proizvodnog. Razlog ovakvim trendovima treba tražiti u nedostatku planskoga usmjeravanja razvoja, neodgovarajućoj poticajnoj porezno-financijskoj i kreditnoj politici;
- Sagledavajući regionalnu distribuciju vidljivo je da je većina obrta, i to njih 69%, smještena u priobalju;
- Razvoj obrtništva treba imati za cilj da u potrebnoj mjeri otkloni postojeću strukturnu neusklađenost, da zadovolji brojne potrebe za uslugama i proizvodima, te da svojim sadašnjim i budućim kapacitetima doprinese poboljšanju zaposlenosti na teritoriju Županije;
- Uočava se proaktivna uloga Županije u podsticanju razvoja poduzetništva i obrtništva te sve značajniji trend otvaranja zona malog gospodarstva.

6.4. Glavni gospodarski sektori u Splitsko-dalmatinskoj županiji

6.4.1. Industrija

Udio industrije u ukupnom prihodu gospodarstva je oko 25,1% (2003. i 2004. god.). Iz činjenice da industrija generira preko 70% ukupnih gubitaka gospodarstva Županije (maksimalni udio iznosio je 76,9% u 2002. godini) **nedvojbeno slijedi i značaj njenog restrukturiranja i revitalizacije na novim, na znanju utemeljenim tehnologijama.**

Sadašnja **razina obujma industrijske proizvodnje tek je na razini 70% one predratne.** Prerađivačka industrija u strukturi industrije je dominantna te je sukladno tome i njen utjecaj na svekolika zbivanja na gospodarstvo Županije ključan. Opadanje proizvodnje i gospodarske aktivnosti u

⁴³ Više o tome u poglavlju koje se bavi financijskim aspektima razvoja Županije.

⁴⁴ Cista Provo"Cista Provo, "Dicmo" Dicmo, "Podi" Dugopolje, "Vukove stine" Hrvace, "Vinjani Gornji"Imotski, "Lećevice" Lećevice, "Ravno (Podhumlje)" Komiža, "Požare-Dugiš-Volicija" Makarska, "Vinovac" Marina, "Prisike 0" Muć, "Baluni-Vrpolje" Nerežišća, "Prgomet"Prgomet, "Pilana" Selca, "Kukuzovac" Sinj, "Vrbanj" Stari Grad, "Sućuraj" Sućuraj, "Žedno-Drage" Supetar, "Čaporice" Trij, "Plano" Trogir, "Ravča" Vrgorac, "Kosore" Vrlika,"Zadvarje" Zadvarje i "Brlozi-Veliki Dreželj" Zagvozd

cjelini negativno se odrazilo i na kretanje zaposlenosti, odnosno broja nezaposlenih u Županiji. Na visoku nezaposlenost zasigurno su znatno doprinijeli stečajevi. Na području Županije otvoreno je više od 120 stečajeva.

Proizvodnost rada u industriji u cijelosti, a poglavito u prerađivačkoj industriji Županije ima trend rasta. **Zalihe gotovih proizvoda u industriji imaju trend rasta što ukazuje na činjenicu da porast proizvodnje nije u korelaciji s potražnjom.** Posljednjih godina **raste i zaposlenost u industriji** što je osobito važno za oporavak ukupnog gospodarstva.

Prerađivačka industrija sudjeluje **s cca 95% u prihodima i zaposlenosti ukupne industrije.** Ostvaruje i približno **90% ukupnog izvoza gospodarstva Županije,** dok se **vrijednost uvoza kreće na razini 50% ukupnog uvoza.** Pokrivenost uvoza izvozom je iznosila u 2004. g. **1,14.**

Tablica 6.2. **Kretanje udjela prerađivačke industrije u poslovanju industrije Županije od 1996. do 2003. godine**

	1996.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.
udio u ukupnim prihodima	97,61	96,17	96,56	96,86	97,19	95,39
udio u ukupnim rashodima	97,83	96,88	96,40	96,91	97,25	95,92
udio u ukupnoj dobiti nakon oporezivanja	99,37	99,16	96,98	99,07	99,91	91,68
udio u ukupnom gubitku nakon oporezivanja	99,24	99,47	94,91	99,66	99,87	99,85
udio u ukupnom broju zaposlenih	-	94,96	94,93	95,01	95,08	95,03

Izvor: Izvješće o stanju u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije s prikazom financijskih kretanja u 2003. godini s prijedlogom mjera za unaprijeđenje stanja, Upravni odjela za gospodarstvo, razvitak i obnovu S-D županije, 2004

U zadnjih 5 godina rast industrijske proizvodnje se ubrzava te u prosjeku iznosi 4% godišnje, slično kao i na razini Hrvatske. Na porast industrijske proizvodnje najveći utjecaj imala je dinamika brodograđevne industrije, proizvodnje hrane i pića, tekstila i odjeće, proizvoda od metala, električnih strojeva i aparata, itd. (tablica 6.3.).

Značajan utjecaj na rast industrije imao je i razvojni projekt na izgradnji prometnica (autocesta Zagreb-Split), budući da je to poticajno djelovalo na pojedine industrijske grane povezane sa građevinskim radovima.

Tablica 6.3. **Udio prerađivačke industrije i njenih bitnih odjeljaka u strukturi ukupne industrijske proizvodnje Splitsko dalmatinske županije u razdoblju 1998. – 2004.**

	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.
D Prerađivačka industrija	63,25	57,27	59,51	54,11	59,64	56,78	53,5
15 Proizvodnja hrane i pića	17,74	16,10	33,12	14,06	13,03	13,74	12,91
26 Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	7,35	8,57	9,07	13,14	13,13	14,87	12,71
35 Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	6,72	7,13	6,28	11,02	15,57	11,37	11,02
29 Proizvodnja strojeva i uređaja	1,77	1,29	0,86	2,26	6,07	3,27	4,08
25 Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	7,92	7,01	4,38	2,53	2,24	1,98	1,97
18 Proizvodnja odjeće; dorada i bojenje krzna	3,85	3,85	2,24	2,49	2,24	2,19	1,50
19 Prerada kože, izrada galanterije i obuće	1,03	1,03	0,41	1,51	1,44	2,11	1,40

Izvor: Izvješće o stanju u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije s prikazom financijskih kretanja u 2004. godini s prijedlogom mjera za unaprijeđenje stanja, Upravni odjela za gospodarstvo, razvitak i obnovu S-D županije, srpanj 2005

Unatoč zabilježenom rastu, kako ukupne tako i prerađivačke industrijske proizvodnje, *situacija je i dalje veoma teška.* Naime, nagomilane poteškoće i dubioze iz prethodnog razdoblja i dalje znatno opterećuju ovu gospodarsku djelatnost. Nedostatno investiranje u industriju utjecalo je na **zastarjelost opreme,** a što je u konačnosti rezultiralo **smanjenjem stupnja iskorištenja kapaciteta, padom kvalitete, smanjenjem proizvodnosti i ekonomičnosti. Rezultat ovakvog okruženja je gubitak tržišta i propadanje, i to poglavito u slučaju industrije obuće, tekstilne te kemijske industrije.**

Određivanje temeljnih industrijskih sektora

Za određivanje najznačajnijih industrijskih djelatnosti unutar regije, može se sagledavati njihov udio u ukupnoj strukturi, položaj djelatnosti u matičnom prikazu kao i neki drugi parametri⁴⁵. Temeljem izračunatih parametara te položaja djelatnosti u matičnom prikazu definirane su sljedeće tri temeljne industrijske djelatnosti, koje su u ovom trenutku najznačajnije za Splitsko-dalmatinsku županiju:

1. Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava (Brodogradilište Split, Brodogradilište Trogir, Brodoremont Vranjic i dr.),
2. Proizvodnja hrane i pića (Prerada, Dalmesso, SMS, Dalmacijavino, Coca Cola i dr.),
3. Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda (Dalmacijacement i dr.).

Temeljne djelatnosti su određene pozicioniranjem pojedine industrijske djelatnosti unutar polja, koja su prikazana na slici 1. Na apcisi, kao mjera za veličinu djelatnosti u Županiji, usvojen je udio strukture prihoda određene djelatnosti u odnosu na cjelokupan prihod gospodarstva (mali, za udio od 0 do 1%; te veliki, u slučaju da je udio veći od 1%). S druge strane, za stupanj rasprostranjenosti djelatnosti usvojen je broj poduzetnika (malen, od 0 do 50; te velik za više od 50 poduzeća iz pojedine djelatnosti).

Slika 1. **Određivanje ključnih djelatnosti**

velik	C Mali dobavljači/ poduzeća koja imaju kupce unutar Županije Cilj: Rast	A KLJUČNE DJELATNOSTI Cilj: Rast i daljnji razvoj
	Djelatnosti (ne pojedina poduzeća), koji su za od malog gospodarskog značaja za Županiju	Dobavljači/ proizvođači konkurentnih proizvoda Cilj: Povećanja broja kupaca i/ili dobavljača
malen	D	B
	mala	velika

Veličina djelatnosti u Županiji

U **polju B** nalaze se djelatnosti koji imaju veliki postotak u strukturi prihoda u gospodarstvu, ali ih je relativno malen broj. U ovom polju nalazi se Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica. Cilj ovih poduzeća trebao bi biti povećanje broja kupaca, kako u okviru Hrvatske tako i na inozemnom tržištu.

U **polju C** nalaze se poduzeća, koja imaju relativno malen postotak prihoda u gospodarstvu Županije, ali je značajna njihova rasprostranjenost. Ova poduzeća mogla bi udruživanjem u clustere povećati svoj postotak prihoda i tako dalje rasti. U ovom polju nalaze se sljedeće djelatnosti:

- Izdavačka i tiskarska djelatnost,
- Proizvodnja proizvoda od metala, osim strojeva i opreme,
- Proizvodnja namještaja,
- Proizvodnja proizvoda od gume i plastike.

Sve ostale djelatnosti (17 od ukupno 25 djelatnosti u industriji) nalaze se u ovom trenutku u **polju D** i od malog su značaja za gospodarstvo Splitsko-dalmatinske županije.

⁴⁵ U ovoj analizi industrije Splitsko-dalmatinske županije usvojeni su sljedeći parametri: **Struktura prihoda**; **Struktura zaposlenih**; **Cluster indeks djelatnosti CI.**; **Indeks rasta prihoda**; prezentirani u integralnoj verziji teksta

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: INDUSTRIJA

- Udio industrije u ukupnom prihodu gospodarstva Županije je oko 25,3% (2004. god.);
- Iz činjenice da industrija generira preko 70% ukupnih gubitaka gospodarstva Županije (maksimalni udio iznosio je 76,9% u 2002. godini) nedvojbeno slijedi i značaj njenog restrukturiranja i revitalizacije na novim, na znanju utemeljenim tehnologijama;
- Prerađivačka industrija u strukturi industrije je dominantna (oko 60%, odnosno cca 54% u 2004.);
- Nedostatno investiranje u industriju utjecalo je na zastarjelost opreme, a što je u konačnosti rezultiralo smanjenjem stupanja iskorištenja kapaciteta, padu kvalitete, smanjenju proizvodnosti i ekonomičnosti;
- Rezultat ovakvog okruženja je gubitak tržišta i to poglavito u slučaju industrije obuće, tekstilne industrije, te kemijske industrije;
- Rastu ukupne industrijske proizvodnje znatnije su doprinijeli slijedeća tri odjeljka prerađivačke industrije, i to zbog značajnijeg udjela u ukupnoj strukturi industrije: proizvodnja hrane i pića, proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda (uglavnom cement), proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava (uglavnom brodogradnja);
- Sve navedene industrijske grane koriste uglavnom konvencionalne tehnologije, koje se nalaze na završetku svog životnog ciklusa;
- U cilju poticanja razvitka Splitsko-dalmatinske županije bilo bi potrebno ispitati mogućnost uvođenja suvremenih «atraktivnih» tehnologija poput: informacijsko-komunikacijskih tehnologija, novih materijala, biotehnologije, laserske tehnologije, tehnologije zaštite okoline, tehnike mikrosustava, nanotehnologije, suvremenih proizvodnih tehnologija, softverske tehnologije i dr.

6.4.2. Građevinarstvo

Zahvaljujući bogatoj sirovinskoj osnovi, geografskom položaju i tradiciji građevinarstva i proizvodnje građevinskog materijala, graditeljstvo je dugi niz godina predstavljalo bitan čimbenik u ukupnom gospodarstvu Županije. Karakteriziraju ga znatne oscilacije, koje su direktno vezane uz stanje u gospodarstvu. Jedan od stalnih problema bila je i ostala **niska akumulativnost s niskim osobnim primanjima zaposlenih**. Tako je prosječna mjesečna neto plaća u 2003. godini iznosila je 2.897,00 kn, što je ispod prosjeka gospodarstva za istu godinu, koji je iznosio 3.076,00 kn.

U 2003. godini od 1.718 ukupno registriranih građevinskih trgovačkih društava u Županiji, njih 856 se vode kao aktivni, a od toga njih 710, koja su ukupno zapošljavala 7.603 zaposlenika su predala završni račun (podaci FINA). Od ovog broja njih **6 su velika poduzeća** koja ukupno zapošljavaju 2.522 djelatnika, **17 su srednja** s ukupno zaposlenih 1.372, te **687 su mala** koji zapošljavaju ukupno 3.709 djelatnika. U građevinarstvu je registrirano i **612 obrtnika i samostalnih djelatnika**, od kojih je **516 aktivno**.

U 2002. i 2003. godini dolazi do nagle ekspanzije građevinarstva što se može pripisati velikim infrastrukturnim ulaganjima, osobito izgradnji autoceste.

Ukupni prihodi u 2003. godini bili su čak za 3,16 puta veći u odnosu na one iz 1995. godine, a u odnosu na 2000. godinu povećani su za 2,88 puta. **Dobit nakon oporezivanja** tijekom cijelog razdoblja ima tendenciju ubrzanog rasta tako da je ona u 2003. godini bila za **5,51 puta veća** od one u 1995. godini. Udio u ukupnim prihodima gospodarstva Županije porastao je sa 8,54% u 1995. godini na 12,39% u 2003. godini. Povećan je udio zaposlenih u građevinarstvu u ukupnom broju zaposlenih u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije s 9,39% na 12,80%. Ovaj pozitivan trend još više postavlja **građevinarstvo u jednu od najvažnijih gospodarskih djelatnosti Županije**.

Prema podacima *Poslovna Hrvatska 2003*, u strukturi građevinskih trgovačkih društava dominiraju ona u visokogradnji (44,46%) i ona za završne građevinske radove (26,55%).

Razvoj građevinarstva u Županiji usko je povezan s razvojnim kretanjima u gospodarstvu Županije, te poglavito s investicijskim aktivnostima u gospodarskim i društvenim djelatnostima. U ukupnim investicijama u novu dugotrajnu imovinu, građevinski radovi obuhvaćaju oko 50% njihove vrijednosti.

U skladu s očekivanim oživljavanjem razvojnoga ciklusa i daljnjim povećanjem investicija u izgradnju novih i rekonstrukciju postojećih objekata, poglavito u industriji, prometu, turizmu te u stanogradnji, predviđa se u narednom razdoblju povećanje ulaganja u građevinarstvu, posebno u opremu i stručne kadrove.

U povoljnim uvjetima oživljavanja svih gospodarskih djelatnosti i velikog povećanja opsega građevinskih radova, moguće je očekivati dodatno zapošljavanje u ovoj djelatnosti, koja je prije rata zapošljavala približno 15.000 djelatnika.

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: GRAĐEVINARSTVO

- Udio građevinarstva u ukupnim prihodima gospodarstva Županije porastao je sa 8,54% u 1995. godini na 12,39% u 2003. godini, a u zaposlenosti sa 9,39% na 12,80%;
- Ukupni prihodi u 2003. godini bili su čak za 3,16 puta veći u odnosu na one iz 1995. godine, a u odnosu na 2000. godinu povećani su za 2,88 puta;
- Niska akumulativnost s niskim osobnim primanjima zaposlenih;
- Prosječna plaća u građevinarstvu je značajno ispod prosjeka gospodarstva;
- Dobit nakon oporezivanja tijekom cijelog razdoblja ima tendenciju ubrzanog rasta tako da je ona u 2003. godini bila za 5,51 puta veća od one u 1995. godini.
- Iako je razina ukupnih gubitaka i dalje dosta visoka (52,570 milijuna kuna), njihov udio u ukupnim gubicima gospodarstva Županije smanjio se sa 6,91% u 2000. godini na udio od 3,79% u 2003. godini;
- Kretanje iznosa gubitaka ukazuje na potrebu za žurnom i učinkovitom racionalizacijom poslovanja, te provedbom cjelovitog i sustavnog restrukturiranja;
- Može se zaključiti da je uslijed rasta investicijske aktivnosti u Županiji i šire došlo do naglog pozitivnog rasta svih čimbenika u građevinarstvu.

6.4.3. Turizam i ugostiteljstvo

Splitsko-dalmatinska županija je, zahvaljujući svojim iznimnim prirodnim i kulturnim bogatstvima, odavno prisutna na međunarodnom turističkom tržištu, a s obzirom na prognoze WTTC-a⁴⁶, svi relevantni "turistički" indikatori za razinu Hrvatske, a time i Županiju, pokazuju trend porasta. Pa ipak, rezultati koje Splitsko-dalmatinska županija trenutno ostvaruje u turizmu i ugostiteljstvu nisu posve zadovoljavajući, jer se Županija (kao i Hrvatska u cijelosti), još uvijek nije oslobodila posljedica burnih ratnih i poratnih poteškoća kao ni nasljeđa dosadašnjeg, prevladavajućeg modela masovnog turističkog razvoja.

Budući da podaci o BDP po osnovi turizma za razinu županije ne postoje, povoljne prognoze se temelje na procjenama "turističkog" BDP-a za Hrvatsku⁴⁷.

U nedostatku podataka za BDP ostvaren po osnovi turizma u Županiji, o dinamici razvoja djelatnosti, odnosno njenog najznačajnijeg segmenta, ugostiteljstva, svjedoče podaci o kontinuiranom rastu prihoda, naročito u razdoblju nakon 1999. g. Udio prihoda od ugostiteljstva u ukupnim prihodima registriranih poduzeća u Županiji u 2003. g. kreće se oko 3,63%, dok je udio zaposlenih u poduzećima i obrtima u ugostiteljstvu u odnosu na ukupan broj registriranih poslovnih subjekata u Županiji iznosio cca 7,55%.

U ukupnom broju zaposlenih u području Hoteli i restorani u Splitsko-dalmatinskoj županiji (9.177), oko 49% čine žene⁴⁸. Obrazovna struktura⁴⁹ nije povoljna jer svega 398 osoba, odnosno 9,25 % ima visoko i više obrazovanje, dok niže kvalifikacije ima čak 58,66% zaposlenih.

Opći je zaključak da kvalifikacijska, pa i dobna struktura (preko 25% zaposlenih starije je od 50 godina) **u djelatnosti ne zadovoljava**, jer suvremeni turizam zahtijeva dinamičnost, inovacije i kvalitetu.

U Splitsko-dalmatinskoj županiji je 2004. g. bilo registrirano 358 ugostiteljskih trgovačkih društava⁵⁰, te 1.595 ugostiteljskih radnji⁵¹. Od ukupnog broja registriranih ugostiteljskih subjekata u Županiji, njih cca. 94% se ubraja u kategoriju malih s obzirom na prosječan broj zaposlenih, dok se preostala ubrajaju u kategoriju srednje velikih. Najveći udio imaju poduzeća s prosječnim brojem zaposlenih između 1-25.

U 2004. godini Županija je raspolagala s ukupno 136.698 kreveta u svim oblicima smještaja (cca.16% udjela na razini RH), od čega 25.091 kreveta u skupini osnovnih kapaciteta (cca. 14% udjela na razini RH).⁵² Udio hotela u ukupnoj smještajnoj ponudi nizak je i iznosi svega 10,75 %. Od ukupnih kapaciteta hotelskog smještaja 35,30 % se nalazi na otocima, a 63,29 % u priobalju. Koncentrirani su najviše na području Makarske rivijere (49,56%), na otoku Hvaru (19,22%) te na otoku Braču (12,21%). Područje Zagore/zaobalja je skromno zastupljeno u strukturi ukupnih kapaciteta.

Iskorištenost kapaciteta smještaja je relativno skromna, kako dopunskih, tako i osnovnih (cca oko 30 %) ⁵³, primarno **zbog nedovoljno atraktivne ponude**, ali i relativno **loše opremljenosti objekata za pružanje usluga u vansezonskom razdoblju**.

Jedan od uzroka ovoj situaciji je nedovršen proces privatizacije. Hrvatski fond za privatizaciju u svojem portfelju ima udjele u ukupno 21 društvu s teritorija Županije (cca. 54,82% temeljnog kapitala).⁵⁴

Osim završetka procesa privatizacije, a time i restrukturacije poduzeća, privlačenje stranog kapitala kroz različite oblike sudjelovanja/ulaganja također je jedan od prioriteta razvoja sektora⁵⁵.

⁴⁶ World Tourism and Travel Commission i Državni zavod za statistiku, Croatian Tourism Sattelite Account, 2002, <http://www.wttc.org>

⁴⁷ World Tourism and Travel Commission i Državni zavod za statistiku, Croatian Tourism Sattelite Account, 2002, <http://www.wttc.org>

⁴⁸ DZS, Statističko izvješće 1243 "Zaposlenost i plaće", Zagreb 2003

⁴⁹ Podaci se odnose na pravne subjekte (ukupan broj zaposlenih 4.328)

⁵⁰ 123 pripada razredu Restorani (34%), a 235 razredu Hoteli (65,6%)

⁵¹ 1.448 ili 90,78% je pripadalo razredu Restorani, a ostatak (9,22%) je pripadao razredu Hoteli

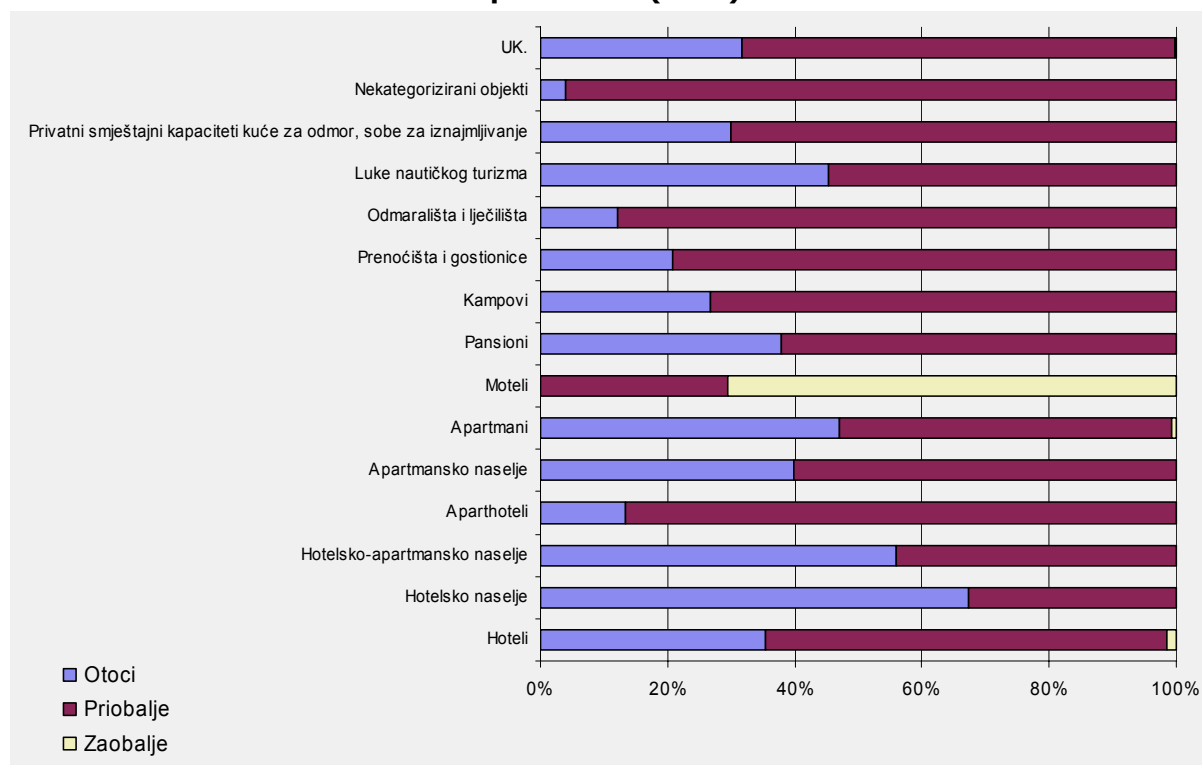
⁵² <http://www.dzs.hr>

⁵³ Najveću iskorištenost na godišnjoj razini ostvaruju hoteli i apart hoteli, 136 dana odnosno 37,26%.

⁵⁴ <http://www.hfp.hr/privatize/main.asp?grana:H&Ing=hr>

⁵⁵ Nažalost, renomiranih stranih lanaca u Županiji još uvijek nema (osim RIU lanca).

Grafikon 6.8. **Prostorni raspored smještajnih kapaciteta u Splitsko- dalmatinskoj županiji po vrstama (2004)**

Izvor: prema Izvješću TZ Županije za 2004 g.

Nizak udio luka nautičkog turizma u ukupnom smještajnom kapacitetu od samo 3,32% (3.879 mokrih vezova i 815 suhih), ukazuje na **nedovoljnu izgrađenost i iskoristivost ovog vida turizma** u Splitsko-dalmatinskoj županiji⁵⁶. U 2003. udio dolazaka nautičara (129.506) u Županiji u odnosu na ukupan broj dolazaka u Republici Hrvatskoj iznosio je 18,78%, dok je udio u ostvarenom broju noćenja (172.957) bio cca. 17,29 %. Istovremeno, zabrinjava **gotovo nekontrolirani promet nautičara**, kao i nemogućnost vlasti da mjerama adekvatne kontrole ograniče njihove ilegalne aktivnosti.

U Županiji se do 2015. godine predviđa gradnja cca. 189.350 dodatnih kapaciteta smještaja, od čega najveći dio kapaciteta u priobalju, ali i na otocima⁵⁷. Pri tome, posebno se ističe nužnost poštivanja, dosad zanemarenih načela održivog razvoja u procesu planiranja. Budući da nacionalno zakonodavstvo⁵⁸ ne razmatra posebno mogućnost dodjele oznaka ekološke kvalitete uslužnim djelatnostima, potreban je angažman relevantnih nositelja turističkog razvoja da kroz **edukaciju i umrežavanje, nositelje turističke ponude, ali i cijele destinacije uključe u sustave koji dodjeljuju međunarodno priznate oznake eko-kvalitete**⁵⁹.

Trajna edukacija turističkih poduzetnika i u ostalim segmentima poslovanja, napose u primjeni suvremenih informacijskih tehnologija, kao i u području istraživanja tržišta i primjene marketinškog koncepta, također je jedan od ključnih prioriteta⁶⁰. Ilustracije radi, dovoljno je napomenuti da od cca. 95 hotelskih objekata u Županiji, njih 64% koristi Internet kao medij promocije i distribucije, dok od 32 kampa svega 53% se služi Internetom.⁶¹

⁵⁶ Županijski prostorni plan predviđa gradnju 8 novih marina i to 5 na otocima (potencijalno još 9 dodatnih lokacija, od čega čak 6 na otocima).

⁵⁷ Prostorni plan SD Županija, knjiga br. 3, str. 136-139

⁵⁸ Zakon o zaštiti okoliša NN 48/2002

⁵⁹ **Plava zastava** (u 2002. svega 3 plaže i 3 marine); **Green Globe 21** je međunarodna eko labela koja se dodjeljuje smještajnim objektima, atrakcijama, tour operatorima i destinacijama; **ECOTEL®** labela se dodjeljuje hotelima, turističkim naseljima i prenočištima...

⁶⁰ Ovi se ciljevi posebno ističu u strateškom dokumentu razvoja turizma u Projektu Hrvatska u 21. stoljeću, <http://www.hrvatska21.hr/turizam.htm>

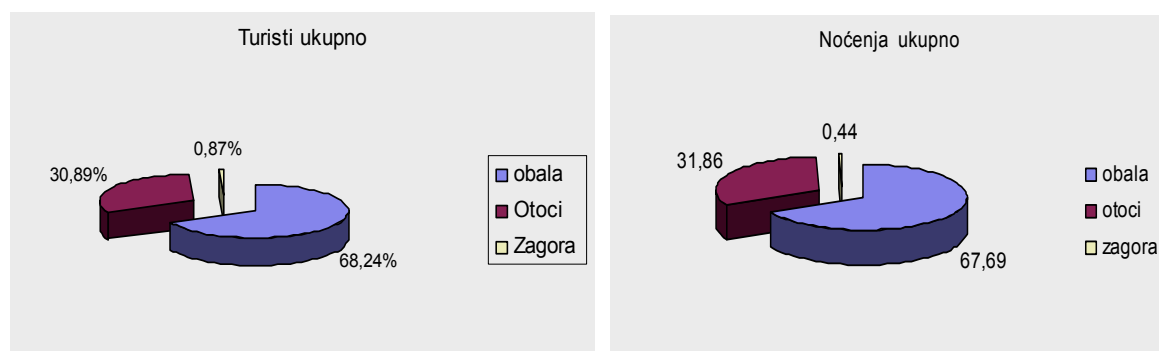
⁶¹ Prema: Horwath Cons. Zagreb; Master plan turizma Splitsko-dalmatinske županije, prvo fazno izvješće, 2005; korišteno s

Analiza turističke potražnje

Splitsko-dalmatinska županija je u 2004. godini ostvarila ukupan **promet od 1.366,950 dolazaka (85,6% strani turisti) i 7.016,491 noćenja (89,7% strani turisti)** od čega je cca. 50 % došlo u individualnom aranžmanu. Po ostvarenom turističkom prometu nalazi se na trećem mjestu (iza Istarske i Primorsko-goranske županije); **u ukupnom broju dolazaka i noćenja u Republici Hrvatskoj, Županija sudjeluje s cca. 15%.**

Pri tome, obalni gradovi i općine najposjećenije su područje s ukupno 68,24% dolazaka i 67,69 % noćenja; otoke je posjetilo 30,88% turista koji su ostvarili 31,86% noćenja, dok je zagorski pojas posjetilo svega 0,88% turista koji su ostvarili 0,44 % od ukupnih županijskih noćenja .

Grafikon 6.9. **Struktura dolazaka i noćenja turista po područjima u Splitsko-dalmatinskoj županiji 2004.**

Izvor: vlastiti prikaz prema Izvješću TZ Županije 2004

Koeficijenti turističke gustoće⁶² ukazuju da najveću saturiranost prostora imaju mjesta na Makarskoj rivijeri⁶³, dok se od otočnih mjesta visokim koeficijentima saturacije ističu općina Bol i grad Hvar⁶⁴. **Problemi saturiranosti prostora većine obalnih i otočnih destinacija posebno se moraju sagledavati u svjetlu činjenice da većina istih još uvijek nije infrastrukturno opremljena za prihvat velikog broja posjetilaca (posebno je naglašen problem vodoopskrbe i odvodnje, odlaganja krutog otpada, ali i problem nedovoljnog parkirališnog prostora).**⁶⁵

Može se zaključiti da je perspektiva budućeg (održivog) razvoja turizma u direktnoj vezi s rješavanjem problema komunalne, ali i prometne infrastrukture.

Turistička potražnja u Splitsko-dalmatinskoj županiji je izrazito **sezonski koncentrirana**. U razdoblju od 6-9 mjeseca, ostvareno je ukupno 87,88% noćenja, odnosno 81,13% dolazaka.

Najveći broj turista u Županiju već tradicionalno dolazi iz Republike Češke (15,5 %); na drugom mjestu su domaći turisti (14,39 %), na trećem mjestu su Nijemci (10,8 %). Najveći broj noćenja su ostvarili također češki turisti (19,59%); na drugom mjestu su Nijemci (13,44%), a na trećem Talijani (7,29 %).

dopuštanjem naručitelja, Županije Splitsko-dalmatinske

⁶² Detaljnije podatke i proračune vidjeti u integralnoj sektorskoj studiji u prilogu dokumenta

⁶³ Prosječno 580 turista po km² mjesečno, odnosno od 11 -27 turista po km² dnevno; broj noćenja po stanovniku mjesečno se kreće u rasponu od 50-63

⁶⁴ U prosjeku oko 500 turista po km² mjesečno, odnosno 17 turista po km² dnevno

⁶⁵ Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije, 2001, knjiga 3 i knjiga 4

postojećih (i već donekle renomiranih) proizvoda, nedovoljna. **Novi proizvodi**, nadasve novi oblici kulturnog turizma (art and heritage, manifestacijski, festivalski itd.), adventure, wellness i rekreacijski, ruralni i gastro itd. **razvijaju se sporadično i nesistematski**, odnosno bez ikakvog prethodnog tržišnog istraživanja i odgovarajućih marketinških aktivnosti prilikom njihova uvođenja na tržišta.

Međutim, ovdje je nužno istaknuti nastojanja Županijske uprave da kroz poticajne programe stimulira razvoj poduzetništva u turizmu. Programom poticanja malog i srednjeg poduzetništva u S-D županiji⁶⁸ utvrđeni su temelji poticanja poduzetništva. Ukupno je ovom kreditnom linijom odobreno turističkoj djelatnosti 42,7 mil kn što čini 12,3% ukupno plasiranih sredstava (otoci 29,3%, priobalje 50,2%, zaobalje 20,5%). Programom poticanja malog i srednjeg poduzetništva u turizmu S-D županije iz 1999.g.⁶⁹ odobrena su 176 kreditna zahtjeva s ukupnim kreditnim iznosom od 18,17 mil.kn. Posebnom kreditnom linijom, tzv. "Fondom za razvitak poljoprivrede i agroturizma" omogućeno je kreditiranje poduzetnika-poljoprivrednika u zagori i na otocima koji nisu uspjeli osigurati kredit kroz druge kreditne linije. U razdoblju od 2001. do 2004 g. kroz ovu kreditnu liniju odobrena su ukupno 503 kredita s ukupnim plasmanom od cca 26 mil kn, od čega je u razvoj agroturizma uloženo cca.1.996,500 kn ili ca. 8% (24 obiteljska poljoprivredna gospodarstva koja se bave agroturizmom te 3 obiteljska gospodarstva koja se bave lovnim turizmom. Krajnji cilj ovog programa je, da se podsticanjem sinergije između turizma i poljoprivrede podstakne razvoj ruralnih područja, kako u zaobalju tako i na otocima, te omogući o(p)stanak stanovništva na ovim područjima. Stoga je općenito razvoj ruralnog, odnosno agroturizma (kao segmenta ruralnog turizma) od iznimnog značenja za budući razvitak Županije.

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: TURIZAM I UGOSTITELJSTVO

- Isključivo oslanjanje na komparativne (prirodne) prednosti u razvoju turizma umjesto na stvaranje konkurentskih;
- Prevladavajući model masovnog turizma;
- Nizak udio hotelskih kapaciteta u ukupnima;
- Nedovršena privatizacija hotelskih poduzeća te s tim u vezi poslovanje bez vizije i oslonjenosti na tržište;
- Tehnička dotrajalost velikog broja (neprivatiziranih) hotelskih poduzeća;
- Loš priliv stranog kapitala; nema franšiznih lanaca koji nose visoke standarde kvalitete poslovanja;
- Spora primjena suvremenih tehnologija, posebice u malim smještajnim objektima;
- Niska razina znanja i educiranosti u istraživanju tržišta i primjeni marketinških načela u poslovanju;
- Prostorna koncentracija hotelskih poduzeća, kako na obali tako i na otocima;
- Niska stopa iskorištenosti kapaciteta;
- Loša dobna i kvalifikacijska struktura zaposlenih u turizmu i niske plaće;
- Nedovoljan broj specijaliziranih objekata koji poslužuju posebne tržišne niše;
- Mali broj nautičkih vezova s obzirom na rastuću potražnju;
- Neadekvatna komunalna i prometna infrastruktura i s tim u vezi problem njene sezonske preopterećenosti;
- Visoka sezonska koncentracija turističke potražnje i izraziti koeficijenti turističke gustoće/saturacije u obalnim i otočkim destinacijama;
- Pretežita oslonjenost na tradicionalne turističke proizvode kao što je kupališno - odmarališni;

⁶⁸ Službeni glasnik Županije Splitsko-dalmatinske br. 8/97 i 9/98

⁶⁹ Službeni glasnik Županije Splitsko-dalmatinske br. 9/99

- Ekološka degradacija mora i kopna uslijed nekontroliranog razvoja i nedostatnog monitoringa i kontrole aktivnosti turističkih poduzetnika i samih turista;
- Niska razina svijesti među lokalnim stanovništvom i poduzetnicima o potrebi održivog razvoja turizma;
- Nema primjene međunarodno priznatih standarda ekološkog poslovanja, tzv. eko-labela,
- Spora adaptacija na nove trendove i još uvijek relativno niska svijest o potrebi stalnog obrazovanja kadrova;
- Ponuda nedostatna i nedovoljno atraktivna u elementima nadgradnje (kultura, sport, zabava, ekologija);
- Nedostatna potrošnja, posebno na dodatne elemente ponude.

6.4.4. Poljoprivreda

Prema Popisu poljoprivrede 2003. godine (DZS), ukupno raspoloživo poljoprivredno zemljište u Županiji iznosi 40.277 ha, a koristi se svega 51,49% (20.738 ha). U strukturi nekorištenog, zapuštene poljoprivredne površine sudjeluju sa 6.888 ha, a šume sa 11.193 ha.

Prema načinu korištenja, oranice i vrtovi zauzimaju 26,47%, livade 13,26%, pašnjaci 25,48%, voćnjaci 19,53%, vinogradi 15,02% korištenog zemljišta. Najveći dio površina oranica i vrtova nalazi se pod žitaricama, krumpirom i krmnim biljem. Budućnost povrtlarstva, s obzirom na klimatske uvjete (ali i mogućnosti plasteničke i stakleničke proizvodnje), treba tražiti u proizvodnji zimskih i ranoproljetnih kultura, posebice radi plasmana na kontinentalna tržišta. U voćnjacima dominiraju jabuke, breskve, nektarine i agrumi. Tradicionalne kulture, npr. bajam, smokva, rogač, višnja maraska, stolna trešnja, polako nestaju unatoč potencijalno dobrim mogućnostima plasmana, pogotovo na vanjska tržišta zdrave hrane.

Pod plantažnim maslinicima se nalazi ukupno 278 ha sa 69.106 rodonosna stabla maslina. Organizirani, plantažni uzgoj maslina još je u povojima, o čemu govori podatak da se na **plantažama nalazi svega 9,26% ukupnog broja stabala maslina**. Prirod maslina u 2000. godini iznosio je 8.624 t, a bilo je proizvedeno 12.517 hl maslinova ulja. Treba istaknuti da je maslinarstvo jedna od rijetkih poljoprivrednih aktivnosti koja ima uzlazni trend proteklih godina, velikim dijelom zahvaljujući poticajnim programima države i županije. (Prema podacima Županije, udio proizvodnje maslinova ulja u RH iznosi cca 33%⁷⁰). Prepreka bržeg razvoja ove djelatnosti svakako je usitnjen privatni posjed, ali i nedostatak vode. U pogledu finalnog proizvoda, proizvodnja stolnih maslina je mala, prevladava maslina za proizvodnju ulja. Iako **je broj uljara porastao i njihova se oprema modernizirala, još treba poraditi na finalnoj obradi ulja, ali i na razradi specifičnog županijskog branda maslinova ulja**.

Plantažni vinogradi protežu se na 1.579 ha sa 7.236.000 trsova vinove loze. U 2000. godini prirod grožđa bio je 36.683 t, a proizvedeno je 208.348 hl vina (udio proizvodnje vina u odnosu na RH iznosi cca 12%). Vinogradarstvo, kao tradicionalna djelatnost ovog područja, prolazi kroz velike promjene. Mali, usitnjeni posjedi i ovdje su problem i prepreka razvoja, posebice podizanja novih (plantažnih) vinograda. Privatna inicijativa nositelj je razvoja, posebice u svjetlu vinarstva i podrumarstva.

Proizvodnja aromatičnog bilja jedva da postoji, a mnoge su autohtone biljke gotovo nestale. Potencijali razvoja ove vrste proizvodnje izuzetno su veliki, posebice u svjetlu plasmana kroz turistički sektor, ali i izvoz.

⁷⁰ Izvješće o stanju u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije s prikazom financijskih kretanja u 2003. godini s prijedlogom mjera za unapređenje stanja, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu, Split, 2004., str.13.

Rasadničarstvo je, raspadom velikih kombinata, gotovo nestalo. Trenutno, proizvodi se uglavnom sadni materijal standardne kvalitete, od repromaterijala neprovjerena porijekla i kvalitete. Proizvedene količine ni približno nisu dovoljne za postojeće potrebe, tako da se većina sadnog materijala (pogotovo onog za plantažnu proizvodnju) uvozi, i to isključivo certificirani i od virusa slobodni sadni materijal.

U pogledu stočarstva, na području Županije Poljoprivrednim popisom registrirano je 8.443 komada stoke krupnog zuba, 65.465 ovaca, 25.608 koza, 24.164 svinje, 354.651 komada peradi i 13.864 košnice. **Udio Županije u stočarstvu Dalmacije kreće se u prosjeku oko 50%**, ali su razvojne mogućnosti obiteljskog gospodarstva farmerskog tipa slabo iskorištene, pogotovo u zaobalnom dijelu. Održiva poljoprivredna proizvodnja je praktički zanemariva, premda se u posljednje vrijeme javljaju privatne inicijative za proizvodnju ekološkog ulja, vina, ovčjeg sira te buhača i prirodnog insekticida na bazi buhača. **U prijelazu na ekološku poljoprivredu bila su 193 obiteljska gospodarstva i 1 poslovni subjekt (vinar sa Visa).**

Poljoprivreda kao gospodarska djelatnost stalno gubi na značaju u gospodarstvu Županije (udio u ukupnim prihodima pao je sa 2,09% u 1994. na svega 0,58% u 2002. godini, odnosno 0,61 % u 2004.g.). Gubici su stalno visoki, ali se kreću ciklično. Nakon razdoblja visokih gubitaka u 2000. i 2001.g., u 2003. g. došlo je do pada gubitaka, a 2004. do ponovnog rasta (cca. 16.753,155 kn).

Razlozi ovakva stanja mnogobrojni su. Prije svega, ono je posljedica dugogodišnjeg procesa iseljavanja sela, napuštanja poljoprivrede i poljoprivrednog zemljišta. Drugo, struktura posjeda je usitnjena, te onemogućuje intenzivnu plantažnu i ekonomski racionalnu proizvodnju. Vlasništvo nad zemljom je gotovo u potpunosti privatno, tako da u strukturi gospodarskih subjekata prevladava **obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo** (31.953 nasuprot svega 62 poslovna subjekta). Oni **predstavljaju čak 46,13%** ukupnog broja obiteljskih gospodarstava Dalmacije. Ipak, poljoprivreda nije isključiv izvor njihova prihoda, pa se određeni dio (njih 1.538) bavi i turizmom, a 912 i preradom poljoprivrednih proizvoda. Prema podacima iz 2003., poslovni subjekti Županije zapošljavali su ukupno 509 ljudi, mahom u dobi od 35-55 godina, od kojih je 65,82% imalo stručnu naobrazbu (ali samo 25 zaposlenika je imalo VSS). Nadalje, **poljoprivrednog stanovništva je malo (1,75% ukupnog stanovništva Županije, Popis 2001.),** a dobna struktura je nepovoljna jer je čini relativno staro stanovništvo (35,94%). Ovi su problemi izraženiji u zaobalju i dijelu otočnog područja.

Voda i reljef su zasigurno veliki prirodni ograničavajući čimbenici razvoja poljoprivrede. Padaline su neravnomjerno raspoređene tijekom godine, što bitno utječe na urod brojnih kultura. **Navodnjavane površine su male (1.037 ha ili 5% korištenih poljoprivrednih površina),** a cijena vode je počesto i previsoka. Krški reljef ograničava razvoj poljoprivrede kako u pogledu veličine obradivih površina, tako i u pogledu kakvoće tla. Visokokvalitetna poljoprivredna tla su rijetka, i u pravilu ili nestaju pod makijom i šumom ili su ugrožena drugim gospodarskim djelatnostima i urbanizacijom.

Nadalje, **u tehnološkom pogledu, poljoprivredna je proizvodnja uglavnom tradicionalnog tipa i malih razmjera i nespecijalizirana.** Dodatni problemi se javljaju u području otkupa i plasmana poljoprivrednih proizvoda, koji skoro i ne postoji u organiziranom obliku. Konačno, stručna pomoć (Poljoprivredno-savjetodavna služba, Institut za jadranske kulture) poljoprivrednim proizvođačima je kvalitetna, ali nedovoljna. Financijska sredstva, ponuđena kroz različite programe razvitka i iz različitih izvora⁷¹, često su teško dostupna radi traženih uvjeta (dokaz o vlasništvu zemlje, hipoteka, kamatna stopa i vrijeme povrata, u odnosu na visinu ulaganja i rizik). Za naglasiti je da su mjere poljoprivedne politike, orijentirane količini, neodgovarajuće po kriterijima EU, te da će se morati mijenjati u smislu poticanja kvalitete uzgoja i sigurnosti hrane.⁷²

⁷¹ Kao npr. već ranije spomenuti Fond za razvitak poljoprivrede i agroturizma Splitsko-dalmatinske županije, ali i različiti drugi programi

⁷² Pogledati u: <http://www.hrvatska21.hr/poljribarstvo.htm>

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: POLJOPRIVREDA

- Depopulacija ruralnih područja, dobna struktura seoskog stanovništva;
- Usitnjenost posjeda i neriješeno vlasništvo;
- Veliki udio neobrađenog i zapuštenog poljoprivrednog zemljišta;
- Prirodna razvojna ograničenja (voda, raspoloživo zemljište);
- Pritisci drugih gospodarskih djelatnosti i urbanizacije na preostala poljoprivredna tla;
- Zastarjela tehnologija i nerentabilan način proizvodnje;
- Neorganizirano tržište (otkup, distribucija, plasman);
- Needuciranost poljoprivrednika; neinformiranost o razvojnim programima i poticajnim mjerama;
- Mali broj poslovnih subjekata u sektoru;
- Nedovoljna institucionalna potpora (savjetodavna služba; uvjeti kreditiranja i sl.);
- Nedovoljno razrađene mjere i instrumenti poljoprivredne politike.

6.4.5. Ribarstvo i marikultura

Prema nomenklaturi gospodarskih djelatnosti, ribarstvo obuhvaća ribolov, uzgoj i preradu ribe.

Morsko ribarstvo Hrvatske, pa tako i Županije, uvelike je definirano karakteristikama mora u kojem postoji veliki broj različitih gospodarski važnih vrsta morskih organizama, pa se shodno tome razvio i velik broj različitih ribolovnih alata prilagođenih njihovom ribolovu.

Nadalje, to je s jedne strane usko povezano i s razmjerno velikim brojem manjih, višenamjenskih plovila za lov uglavnom u priobalnom području, dok je s druge strane nedovoljno razvijena flota (uglavnom starih) plovila za obavljanje ribolova na otvorenom moru. S obzirom na životno područje u kojem obitavaju pojedine vrste koje se love, morsko se ribarstvo se može podijeliti na pelagijsko i pridнено.

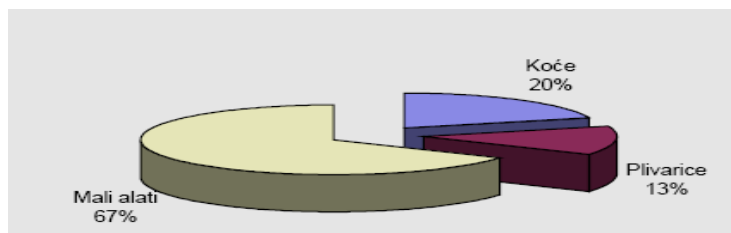
Sa socio-ekonomskog gledišta, ribolov se prema sudionicima, odnosno razlogom njihovog bavljenja ovom aktivnošću, može podijeliti na 3 osnovne kategorije, i to:

- a) Gospodarski ribolov (ribolov s ciljem stjecanja profita, tj. zarade osobnog dohotka)
- b) Mali ribolov (ribolov za osobne potrebe)
- c) Športsko-rekreacijski ribolov (ribolov s ciljem natjecanja ili zabave i rekreacije)

U Splitsko-dalmatinskoj županiji tijekom 2004. godine ukupno 790 ovlaštenika je posjedovalo 982 povlastice za gospodarski ribolov. Od toga, njih 199 posjedovalo je povlasticu za obavljanje ribolova kočarenjem, 130 za korištenje plivaričarskih ribolovnih alata, dok je najveći broj ovlaštenika (njih 653) za obavljanje gospodarskog ribolova imao upisane tzv. «male ribolovne alate»⁷³ (grafikon 6.11.).

⁷³ S obzirom na to da je bilo izdano ukupno 982 povlastice za obavljanje gospodarskog ribolova, očito je da su neki od ukupno 790 ovlaštenika u Splitsko-dalmatinskoj županiji posjedovali dvije ili više povlastica za obavljanje gospodarskog ribolova s više različitih ribolovnih alata.

Grafikon 6.11 **Struktura ribolovnih alata u gospodarskom ribolovu**

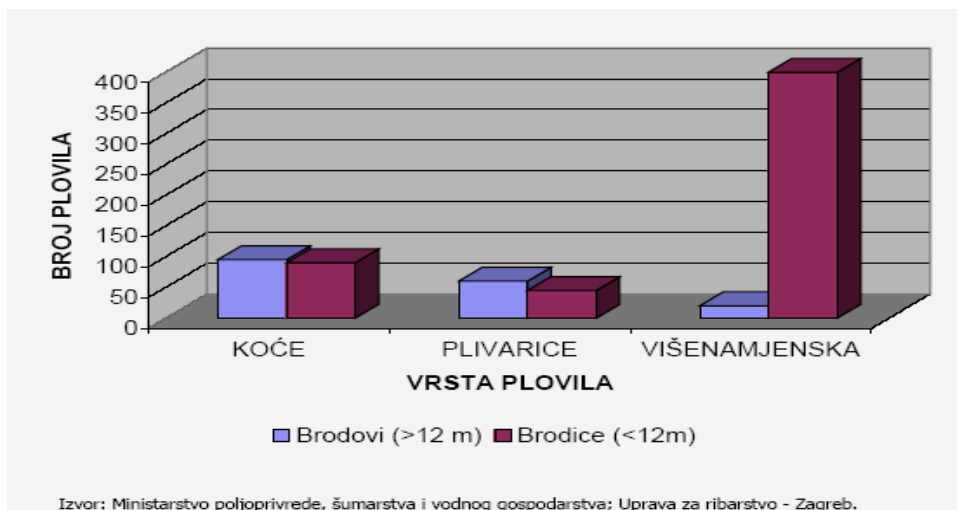

Izvor: vlastiti prikaz prema podacima Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, Uprava za ribarstvo, Zagreb

Od ukupno 3356 potvrda za obavljanje malog ribolova izdanih tijekom 2004. godine u Splitsko-dalmatinskoj županiji, najviše ih je izdano otočkom stanovništvu, odnosno 1602 potvrde ili 47,7%. Od ukupno 3014 godišnjih športsko-rekreacijskih ribolovnih dozvola najveći broj dozvola izdan je umirovljenicima ili pak osobama s navršenih 60 godina života (ukupno 1423 dozvole, odnosno 47,21%)⁷⁴.

U županiji Splitsko-dalmatinskoj u 2004. godini bilo je ukupno oko 710 plovila (ukupno brodova duljine >12m i brodice duljine <12m) registriranih za obavljanje gospodarskog ribolova. Najveći dio ove ribarske flote čine mala, višenamjenska plovila, od kojih su velika većina brodice <12 m, dok ih je tek 20-ak dulje od 12 m. Nakon višenamjenskih plovila, po brojnosti slijede plovila za obavljanje isključivo kočarskog ribolova (koće), a kojih čine 16,1% ribolovne flote u županiji. Međutim, tek je nešto malo više od 50% ovih plovila >12m, dok su ostala <12m. S njima se teško može i pomisliti na ribarenje na otvorenom moru, pa stoga većina njih ribolov obavlja u unutrašnjem ribolovnom moru. Po brojnosti najmanji dio ribarske flote u županiji čine plovila za lov pelagijske ribe mrežama plivaricama. Ovima se trebaju pridodati i višenamjenski plovila (brodovi >12m) koji mogu obavljati ribolov plivaričarenjem i kočarenjem.

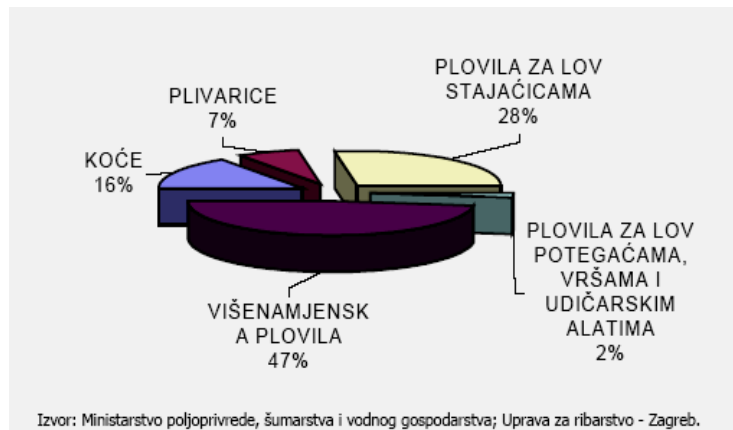
Grafikon 6.12 **Broj i vrste plovila u gospodarskom ribolovu**

S obzirom na posjedovanje povlastica za obavljanje gospodarskog ribolova s određenim ribolovnim alatima, sastav ribarske flote registriran u ovoj Županiji, prikazan je grafikonom 6.13.

⁷⁴ Pored godišnjih športsko-rekreacijskih ribolovnih dozvola koje su uglavnom namijenjene lokalnom stanovništvu, izdaju se i tzv. «dnevne» dozvole za obavljanje športsko-rekreacijskog ribolova u kraćem vremenskom periodu, tj. trajanju od 1 dana do 30 dana. Ove su ribolovne dozvole namijenjene uglavnom turistima, i registrira ih se relativno malo što je posljedica loše inspekcije stvarnog stanja

Grafikon 6.13 **Struktura ribarske flote s obzirom na korištene alate**

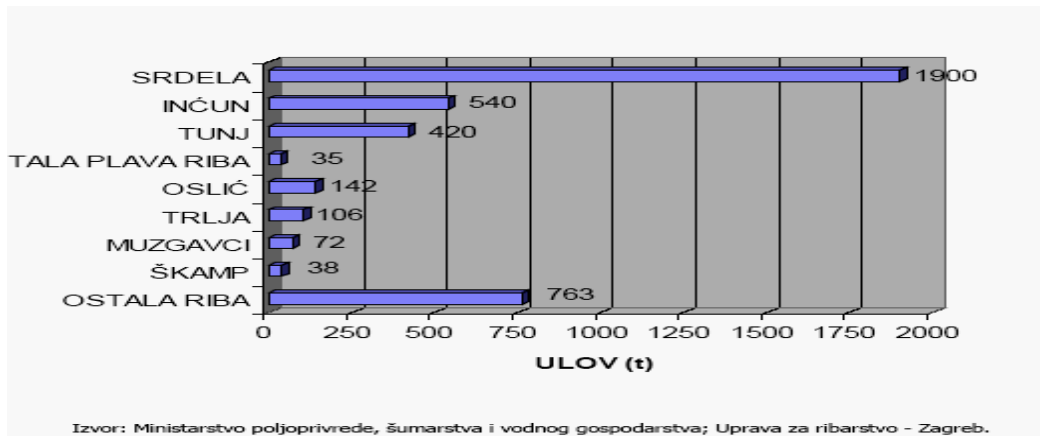

Ulovi⁷⁵ i obnovljivi resursi mora

Prema podacima iz očevidnika brodova upisanih u Splitsko-dalmatinskoj županiji, prijavljeni ulovi ostvareni u gospodarskom ribolovu tijekom 2003. godine prikazani su grafikonom 6.13. Njima bi još trebalo pridodati i ulove ostvarene u malom i športsko-rekreacijskom ribolovu, ali o njima se ne vode nikakvi podaci.

U Splitsko-dalmatinskoj županiji jedina tvornica za **preradu** i konzerviranje **ribe** je tvornica «Sardina» na otoku Braču. Proizvodnja tvornice «Sardina» (www.sardina.biz) zasniva se na ulovu srdele i drugih vrsta sitne i krupne plave ribe, te iznosi ukupno godišnje 4.000 tona ili 20.000.000 konzervi i 200 tona ribljeg brašna.

Grafikon 6.14 **Prijavljeni ulovi u gospodarskom ribolovu tijekom 2003. g.**

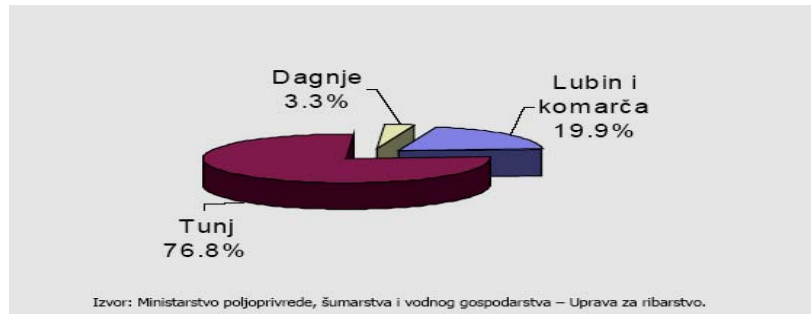
Važnost **marikulture** u Splitsko-dalmatinskoj županiji ogleda se prije svega u njejoj socijalnoj i ekonomskoj misiji koja se sastoji u prevenciji depopulacije ruralnih prostora u priobalju i na otocima, te zadovoljavanju rastućih potreba turističkog tržišta za proizvodima mora. Nedirnut i još uvijek čist akvatorij Splitsko-dalmatinske županije, a poglavito otočnog područja, omogućava idealnu sredinu za

⁷⁵ Imajući na umu da ribarski brodovi bez obzira na to u kojoj županiji bili upisani, ribolov smiju obavljati cijelom ribolovnom moru RH, te da se glavne ribolovne zone (C i G) ne nalaze u cijelosti u akvatoriju Splitsko-dalmatinske županije, vrlo je teško i nesigurno procijeniti koliko se ribe i drugih morskih organizama ulovi u pripadajućem akvatoriju ove županije. Pored toga, vrlo je vjerojatno da dio ribolovne flote ribari i izvan akvatorija Splitsko-dalmatinske županije, a isto tako da u akvatorij ove županije dolaze ribariti ribarski brodovi upisani u drugim županijama.

djelatnost marikulture. Danas se marikultura može raščlaniti u četiri osnovne djelatnosti, a to su: uzgoj školjki, uzgoj bijele ribe, uzgoj i tov tunja, uzgoj riblje mladi.

Prema evidenciji Uprave za ribarstvo Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, u Splitsko-dalmatinskoj županiji izdano je 9 povlastice za uzgoj bijele ribe, 2 za uzgoj riblje mladi, 4 za tunogojilišta i 2 za uzgoj školjaka. Procjenjuje se da je tijekom 2003. godine u Splitsko-dalmatinskoj županiji u marikulturi izlovljeno oko 3.013 tona morskih organizama (grafikon 6.15).

Grafikon 6.15 **Udio pojedinih vrsta morskih organizama**

Premda potencijalno važan sektor s velikim razvojnim mogućnostima, **ribarstvo sudjeluje u županijskom društvenom proizvodu sa samo 0,81%** (www.hgk.hr). Međutim, za razliku od većine sektora, ima pozitivnu deviznu bilancu (1.6 milijuna USD u 2002. godine). Nadalje, od 2000. godine bilježi se stalni rast obima poslovanja, kao i pozitivnog poslovnog rezultata.

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: RIBARSTVO I MARIKULTURA

- Stara i loše opremljena ribarska flota;
- Neodgovarajuća infrastruktura u lukama;
- Nepouzdana ribarstvena statistika (očevidnici);
- Nepostojanje organiziranog tržišta ribom (veletržnica ribe);
- Slaba učinkovitost inspeksijskih službi;
- Potreba odgovornijeg pristupa razvoju i upravljanju u marikulturi;
- Nizak udio u županijskom BDP-u, ali pozitivna bilanca razmjene s inozemstvom;
- Značajno s aspekta o(p)stanka stanovništva primarno u otočnim zajednicama (kao osnovni i/ili dopunski izvor zarade).

6.4.6. Promet

Prometna djelatnost⁷⁶ na području Županije odvija se u dosta složenim uvjetima i okruženju. Nedovoljna izgrađenost odnosno ulaganje u prometnu infrastrukturu, te sukladno tome i odgovarajuća prometna izoliranosti Županije, znatno je doprinijela povećanju troškova prijevoza, a što je onda u konačnosti rezultiralo i smanjenom konkurentnošću njenog ukupnog gospodarstva. Ovaj negativan proces znatno je potencirao i rat koji je donio dodatno pogoršanje i sliku zabrinjavajuće izoliranosti, a što se u mnogome odrazilo na ukupno poslovanje prometne djelatnosti. Posljedice ovakvog okruženja i smanjenog gospodarskog intenziteta najviše su se osjetile u poslovanju Sjeverne luke u Splitu, rezultat čega je gubitak tereta i njeno sustavno zaostajanje u razvoju.

Pad međunarodnog prometa i nerazvijenost unutarnjeg prometnog tržišta, rezultirali su iznimno niskom razinom iskorištenja raspoloživih prometnih kapaciteta, a što je za posljedicu imalo znatan rast gubitaka koji su dosegli svoj maksimum od 597 milijuna kuna u 1998. godini (34,1% ukupnih gubitaka gospodarstva Županije).

Intenziviranje gospodarskih aktivnosti doprinijelo je i oporavku prometne djelatnosti, tako da je udio gubitaka prometa u ukupnim gubicima gospodarstva u 2002. godini pao s 34,1% na 4,87%. Udio zaposlenih u prometu u ukupnom broju zaposlenih u gospodarstvu Županije iznosi cca 7%.

U strukturi prijevoza robe unutarnji promet sudjeluje s preko 80%. Nakon, u 1998. godini, zabilježenog smanjenja količine prevezene robe u tonama i iznosa tonskih kilometara i to s približno 61 milijuna na 55 milijuna, promet robe bilježi kontinuirani rast, a što je posljedica trenda rasta ukupnih gospodarskih aktivnosti, a poglavito industrijske proizvodnje i turističkog prometa, koji je po broju turista dosegao onaj predratni. U putničkom prometu došlo je do znatnog povećanja broja prevezenih putnika.

Željeznički promet u Županiji tijekom razdoblja 2000.-2003. godine konstantno opada u terminima putničkog, odnosno raste u terminima robnog prometa. Jednak je trend pada/rasta udjela željezničkog prometa Županije u ukupnom željezničkom prometu u RH.

Tablica 6.4. **Željeznički promet u Splitsko-dalmatinskoj županiji od 1998.-2003. godine.**

	Otputovali putnici (000)			Promet robe (000 t)					
	SDŽ	RH	%	ukrcaj			iskrcaj		
				DSŽ	RH	%	DSŽ	RH	%
1998.	177	15.690	1,13	229	6.637	3,45	223	6.981	3,19
1999.	169	16.271	1,04	182	6.029	3,02	149	6.431	2,32
2000.	193	16.228	1,19	195	5.900	3,31	169	5.696	2,97
2001.	160	16.190	0,99	234	6.314	3,71	211	5.902	3,58
2002.	118	14.925	0,79	309	6.706	4,61	234	6.430	3,64
2003.	87	14.085	0,62	401	7.981	5,02	261	7.873	3,32

Izvor: Statistička izvješća, Prijevoz, skladištenja i veze u 2002., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003., str. 107-108.

Statistička izvješća 1230: Prijevoz, skladištenja i veze u 2003., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2004., str. 107-108.

S druge strane, u usporedbi sa željezničkim prometom okolnih županija (Zadarska, Šibensko-kninska i Dubrovačko-neretvanska), putnički promet, ma kako bio mali, opet je veći od onog ostvarenog u tim županijama. No, teretni promet, unatoč rastu, manji je od onog u navedenim županijama⁷⁷.

⁷⁶ Analiza prometne infrastrukture prezentirana je u poglavlju 5. Stanje u prostoru

⁷⁷ Podaci koji potkrepljuju ove tvrdnje mogu se naći u navedenim Statističkim izvješćima.

Zračni promet u Zračnoj luci Split u 2004. godini je iznosio 788.771 putnika (tablica 6.5.) Najveći promet putnika je ostvaren u 1987. godini i to njih 1.151.580 kada je ostvaren i najveći promet tereta i pošte, a najmanji promet putnika od 150.454 je ostvaren u 1992. godini. Uočava se da je broj putnika na razini od oko 60% onog predratnog.

Tablica 6.5. **Promet putnika i tereta u zračnoj luci Resnik u razdoblju od 1985.–2004.**

godina	promet putnika	indeks	broj zrakoplova	indeks	promet tereta i pošte	indeks
1985.	876.913	104,42	6.329	108,88	3.651	106,35
1986.	964.544	109,99	6.626	104,69	4.016	109,98
1987.	1.151.580	119,39	7.873	118,82	3.609	89,88
1988.	1.103.627	95,84	7.685	97,61	3.871	107,25
1989.	929.116	84,19	7.106	92,47	2.632	68,00
1990.	972.436	104,66	7.311	102,88	2.324	88,30
1991.	430.681	44,29	5.283	72,26	663	28,54
1992.	150.454	34,93	4.791	90,69	886	133,50
1993.	349.311	232,17	13.855	289,19	1.536	173,40
1994.	482.563	138,15	11.062	79,84	1.307	85,10
1995.	579.025	119,99	13.667	123,55	1.703	133,30
1996.	527.006	91,02	8.016	58,65	1.819	106,80
1997.	497.776	94,45	6.661	83,10	1.696	93,23
1998.	524.758	105,42	6.277	94,24	1.635	96,40
1999.	465.166	88,64	5.661	90,19	1.358	88,64
2000.	535.977	115,22	6.256	110,51	1.452	115,22
2001.	560.769	104,63	5.587	89,31	1.214	83,61
2002.	617.005	110,03	6.039	108,09	1.119	92,17
2003.	698.128	113,15	6.746	111,71	998	89,19
2004.	788.771	112,98	7.006	103,80	981	105,40

Izvor: Strategija gospodarskog razvitka Splitsko-dalmatinske županije, Službeni glasnik Županije Splitsko-dalmatinske, br. 2, 4. ožujka 2004., str.76.; Izvješće o stanju u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije s prikazom financijskih kretanja u 2003. godini s prijedlogom mjera za unapređenje stanja, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu, Split, 2004., str. 24.; 2005., str. 39

Što se pak tiče pozicioniranja ove zračne luke u odnosu na ostale zračne luke u RH, iz tablice 6.6. vidljivo je da, unatoč činjenici da je to druga zračna luka u RH po prometu putnika i robe, procjene rasta broja putnika ukazuju na umjereni porast broja putnika te rastuću konkurenciju zračne luke Dubrovnik.

Tablica 6.6. **Broj putnika u zračnoj luci Split u odnosu na druge zračne luke u RH, 2002-2003.**

Zračna luka	Zagreb	Split	Dubrovnik	Zadar	Osijek	Ukupno
Broj osoba u 2002	1.203.526	617.000	507.512	49.315	3.258	2.570.858
Prognoza za 2003	1.250.000	660.000	550.000	60.000	6.000	2.746.000
promjene u odnosu na 2002 %	4%	6,5%	8%	18%	46%	6%
promet prije domovinskog rata	1.917.000	1.150.000	1.460.354	160.000	40.530	5.550.254
pad prometa u odnosu na prijeratne godine	37 %	46,5%	65%	69%	92%	53,6 %

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, www.hgk.hr

U zračnoj luci Brač najveći broj putnika je zabilježen 2001. godine, dok je u naredne dvije godine došlo do pada putničkog prometa. To se posebno odnosi na 2003. g kad je zabilježen pad broja zrakoplova kao i putnika.

Tablica 6.7. **Promet zrakoplova i putnika u zračnoj luci Brač u razdoblju od 1994.–2003.**

		1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.
promet putnika	domaći	5.732	5.394	5.741	6.163	4.698	4.849	4.319	4.219	3.753	4.773
	strani	9.172	6.500	23.415	25.471	21.555	20.005	24.699	29.510	28.213	22.566
	ukupno	14.904	11.894	29.156	31.634	26.253	24.854	29.018	33.729	31.966	27.339
promet zrakoplova	domaći	334	427	585	621	627	570	586	601	684	498
	strani	338	297	821	841	719	638	844	972	1.130	531
	ukupno	672	724	1406	1462	1346	1208	1430	1573	1814	1.029

Izvor: Izvješće o stanju u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije s prikazom financijskih kretanja u 2003. godini s prijedlogom mjera za unapređenje stanja, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu, Split, 2004., str. 24.

Što se tiče **pomorskog prometa**, on se, oživljavanjem ukupnih gospodarskih aktivnosti, pomalo oporavlja od posljedica rata i poraća, tranzicije i privatizacije. Promet brodova, putnika i tereta kontinuirano raste tijekom posljednjeg desetljeća.

U strukturi prometa na području Lučke kapetanije Split prevladava unutarnji promet. U pogledu brodova, on se kreće na razini od oko 96%, u prometu tereta njegov udio raste i približava se razini od 50%, dok u pogledu putničkog prometa iznosi preko 90%.

Najveću dinamiku rasta ima putnički promet (porast od 99% u promatranom razdoblju), zatim promet tereta (povećanje od 60%) a tek onda promet brodova (povećanje od 55%).

U prometu robe sukladno porastu ukupnih gospodarskih aktivnosti bilježen je rast izvoza i uvoza robe. U strukturi izvezenih dobara prevladavaju cement, klinker i žitarice. U uvoznoj robi dominiraju troska, pivski slad, pirit i ugljen, a u ukupnom razvoju dominira nafta i naftni derivati, te roba koja je trajektnim prijevozom prevezena za potrebe otoka.⁷⁸

Tablica 6.8. **Pomorski promet - prometa brodova u Županiji u razdoblju od 1994–2004.**

	1996.	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.
Ukupno brodova	45.496	51.636	53.465	53.277	62.459	65.292	68.054	70.513	82.022
Hrvatska zastava	44.159	50.374	51.850	52.016	60.795	62.971	66.545	68.239	79.500
Strane zastave	1.337	1.262	1.615	1.261	1.664	2.321	2.209	2.274	2.522
Unutarnji promet	43.495	49.713	51.325	51.398	60.182	62.725	66.150	67.660	79.272
Iz inozemstva	1.992	1.924	2.140	1.879	2.277	2.567	2.604	2.853	2.750
NRT u 000									
Ukupno	51.260	58.091	60.473	72.223	84.024	93.435	101.394	111.700	109.908
Hrvatska zastava	45.388	51.888	52.349	65.171	75.534	83.692	90.329	95.122	92.518
Strane zastave	5.866	6.194	8.119	7.044	8.482	9.738	11.059	16.574	17.389
Unutarnji promet	42.108	48.170	48.617	62.288	72.560	80.960	88.150	92.573	92.144
Iz inozemstva	9.146	9.914	11.850	9.928	11.459	12.469	13.236	19.118	17.764

Izvor: Strategija gospodarskog razvitka Splitsko-dalmatinske županije, Službeni glasnik Županije Splitsko-dalmatinske, br. 2, 4. ožujka 2004., str.75.; Izvješće o stanju u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije s prikazom financijskih kretanja u 2003. godini s prijedlogom mjera za unapređenje stanja, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu, Split, 2004., str. 23., 2005. str. 37

⁷⁸ Strategija gospodarskog razvitka Splitsko-dalmatinske županije, Službeni glasnik Županije Splitsko-dalmatinske, br. 2, 4. ožujka 2004., str. 75.

Tablica 6.9. **Pomorski promet – promet tereta i putnika u Županiji u razdoblju od 1994.–2004.**

	1996.	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.
PROMET TERETA U 000 t									
Ukupno	1.120	1.034	1.142	1.166	1.588	1.741	1.587	1.786	2.763
Unutarnji promet	448	416	505	404	528	563	694	850	1.614
Utovar	92	119	141	113	127	122	176	177	579
Istovar	355	297	364	292	402	441	754	673	1.035
Izvoz	278	163	241	482	684	777	524	452	574
Uvoz	395	455	398	277	377	401	368	484	508
PROMET PUTNIKA u 000									
Ukupno	2.928	3.399	3.447	3.564	4.481	4.717	5.572	5.832	6.665
Unutarnji promet	2.818	3.269	3.327	3.445	4.295	4.469	5.011	5.443	6.222
Promet s inozem.	110	130	120	119	186	248	324	389	443

Izvor: isto

Najveća luka na čitavom području, u pogledu lučkog prometa, je Luka Split. Ona sudjeluje sa 36,47% udjela u prometu brodova u 2003. g., da bi u 2004. sudjelovala s 35,48%, što nakon prethodnog rasta, znači pad u odnosu na 2003. g. U prometu tereta Luka Split sudjeluje s 95,86% u 2003. odnosno 92,33% u 2004. što također ukazuje na pad njenog udjela u prometu tereta. U ukupnom prometu putnika 2003. g. sudjeluje s 47,77%, dok je u 2004. došlo do rasta njenog udjela na 52,51%, što je cca 20% više u odnosu na 2003.g.

Tablica 6.10. **Sudjelovanje Luke Split u pomorskom prometu brodova, tereta i putnika na području Lučke kapetanije Split i u ukupnom prometu u RH u 2002. i 2003. godini**

	Luka Split		Udjel u LK Split (%)		Udjel u RH (%)	
	2002.	2003.	2002.	2003.	2002.	2003.
Ukupno brodova	25.184	25.715	36,63	36,47	13,65	13,46
Hrvatska zastava	23.523	24.005	35,35	35,18	13,12	12,93
Strane zastave	1.661	1.710	75,19	75,20	32,64	31,72
Unutarnji promet	23.003	23.338	34,77	34,49	12,86	12,60
Iz inozemstva	2.181	2.377	83,76	83,32	39,42	40,21
Promet tereta, u tisućama tona						
Ukupno	1.532	1.712	96,53	95,86	8,24	8,42
Unutarnji promet	658	801	94,81	94,24	23,18	24,38
Izvoz	522	447	99,62	98,89	11,36	11,03
Uvoz	352	464	95,65	95,87	5,25	6,30
Promet putnika, u tisućama						
Ukupno	2.455	2.786	44,06	47,77	13,34	14,30
Unutarnji promet	2.164	2.432	43,18	44,68	12,15	12,99
Promet s inozemstvom	291	354	89,81	91,00	48,42	46,21

Izvor: Izvješće o stanju u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije s prikazom financijskih kretanja u 2003. godini s prijedlogom mjera za unapređenje stanja, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu, Split, 2004., str. 23. Prijevoz, skladištenja i veze u 2003., 1230 Statistička izvješća, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2004., str. 86. Vlastiti izračun

U odnosu na ukupni pomorski promet ostvaren u Republici Hrvatskoj u 2002. i 2003. godini, Luka Split bilježi udjel od oko 13,5% u broju brodova, pri čemu je 2003. ostvaren lagani pad udjela u unutarnjem prometu, ali i porast udjela u međunarodnom prometu (tablica 6.10). U pogledu prometa tereta, udjel Luke Split u Hrvatskoj lagano raste, ali je njegova izvozna karakteristika nešto manja u 2003. u odnosu na 2002. godinu. Kod prometa putnika također se bilježi rast udjela u 2003. godini, ali samo po osnovi unutarnjeg prometa, dok je promet putnika s inozemstvom imao lagani pad. U ukupnom putničkom prometu kroz gradsku luku najveći udio je imao javni linijski brodar "Jadrolinija" i to cca. 85% udjela. Svi ostali (SEM Marina, SNAV, Blue Line, Adraitic, Atlas) bilježe zajedno cca 15 % udjela.

U gradskoj luci Split, temeljem Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama, obavlja se ukupno 10 vrsta djelatnosti za koje su dodijeljene koncesije na razdoblje od 9 godina (ukupno 46 trgovačkih društava)⁷⁹

Analizu prometa u Luci Split svakako treba obogatiti i pogledom na njen položaj u odnosu na ostale glavne morske luke u 2002. i 2003. godini.

Tablica 6.11. **Promet brodova u glavnim morskim lukama 2002.-2003.**

	Ukupno		Dubrovnik		Ploče		Rijeka		Split		Šibenik	
	2002.	2003.	2002.	2003.	2002.	2003.	2002.	2003.	2002.	2003.	2002.	2003.
Prispjeli brodovi, ukupno												
broj	25.161	26.684	3.510	4.030	1.796	1.902	4.019	3.919	12.614	12.840	3.222	3.993
tis. GT	46.839	57.751	6.970	11.926	2.790	3.043	8.779	10.934	27.193	30.631	1.107	1.217
Prispjeli brodovi iz inozemstva												
broj	2.490	2.854	293	422	234	286	795	889	1.102	1.173	66	84
tis. GT	17.989	27.045	4.396	9.037	1.359	1.674	5.581	7.105	6.301	8.809	352	420

Izvor: Prijevoz, skladištenja i veze u 2002., 1197 Statistička izvješća, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003., str. 92.
Prijevoz, skladištenja i veze u 2003., 1230 Statistička izvješća, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2004., str. 92.

Osim Rijeke, sve luke bilježe porast broja brodova, najviše luka Šibenik. No, kada se usporedi i broj i tonaža, kao glavni konkurent Luci Split javlja se Luka Dubrovnik, posebice u pogledu brodova iz inozemstva. Razlog tome treba vjerojatno tražiti u povećanoj posjeti cruisera.

Kao zaključak može se navesti i da u Županiji još uvijek ne postoje pokušaji uspostavljanja multimodalnih/integriranih prometnih sustava, koji bi mogli znatno reducirati troškove prijevoza te umanjiti pritisak na cestovni promet, a time i reducirati onečišćenja koja nastaju po toj osnovi.

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: PROMET

- Niska razina iskorištenja raspoloživih prometnih kapaciteta, a što je za posljedicu imalo znatan rast gubitaka koji su dosegli svoj maksimum od 597 milijuna kuna u 1998. godini (34,1% ukupnih gubitaka gospodarstva Županije);
- Intenziviranje gospodarskih aktivnosti doprinijelo je i oporavku prometne djelatnosti, tako da je udio gubitaka prometa u ukupnim gubicima gospodarstva u 2002.godini pao s 34,1% na 4,87%;
- Udio zaposlenih u prometu u ukupnom broju zaposlenih u gospodarstvu Županije iznosi cca 7%;
- U strukturi prijevoza robe unutarnji promet sudjeluje s preko 80%;

⁷⁹ Lučka uprava Split, Izvješće o radu za 2002. godinu

- Željeznički promet u Županiji tijekom razdoblja 2000.-2003. godine konstantno opada u terminima putničkog, odnosno raste u terminima robnog prometa;
- Broj putnika u zračnom prometu u 2003. g. na razini od oko 60% onog predratnog;
- Unatoč činjenici da je zračna luka Split druga zračna luka u RH po prometu putnika i robe, procjene rasta broja putnika ukazuju na umjereni porast broja putnika te rastuću konkurenciju zračne luke Dubrovnik;
- U strukturi pomorskog prometa na području Lučke kapetanije Split prevladava unutarnji promet;
- U pogledu brodova, on se kreće na razini od oko 96%, u prometu tereta njegov udio raste i približava se razini od 50%, dok u pogledu putničkog prometa iznosi preko 90%;
- Najveću dinamiku rasta ima putnički promet (porast od 99% u promatranom razdoblju), zatim promet tereta (povećanje od 60%) a tek onda promet brodova (povećanje od 55%).
- Nepostojanje integriranih/multimodalnih transportnih sustava

6.4.7. Trgovina i druge usluge u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije

Podaci o strukturi poslovnih subjekata u Županiji i RH prema četiri globalna sektora pokazuju da postoji **iznadprosječni udjel sektora usluga u Županiji** (14% naspram 12,6%), dok se ispodprosječni udjel ostvaruje u industriji (sekundarnom sektoru) i kvartarnom sektoru. U tercijarnom sektoru je ujedno i najveći broj registriranih i aktivnih subjekata (19.276). U široj, dalmatinskoj regiji, ovaj sektor sudjeluje s čak 67,6% ukupnog broja registriranih poslovnih subjekata što dodatno govori o njegovoj snazi i značenju.

Najveći broj poslovnih subjekata u uslužnom sektoru Splitsko-dalmatinske županije registriran je **u trgovini na veliko i malo i popravku motornih vozila** (65,9%), koja zajedno sa poslovanjem nekretninama predstavlja tri četvrtine tercijarnog sektora Županije.

Najveći porast broja subjekata u 2003. godini ostvaren je u turizmu (14%), poslovanju nekretninama (12,8%) i graditeljstvu (6,4%); financijsko posredovanje i trgovina na veliko i malo zabilježili su vrlo mali porast.

Najzastupljenija uslužna djelatnost u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije je **distributivna trgovina** koja u 2003. godini ostvaruje promet od 15,6 mlrd. HRK što predstavlja porast od 15,5% u odnosu na prethodnu godinu.

Najrazvijenije djelatnosti u trgovini su trgovina na veliko namijenjena domaćem tržištu i trgovina na malo koje zajedno realiziraju gotovo 90% prometa u trgovini Županije. Značajni udjel ostvaruje i trgovina motornim vozilima, dok trgovina motornim gorivima sudjeluje u ukupnom prometu trgovine Županije s neznatnim iznosom. Izvoz ostvaruje vrlo mali udjel od svega 1,1%.

6.5. Vanjska trgovina Splitsko-dalmatinske županije

Izvoz i uvoz Splitsko-dalmatinske županije u 2004. godini čini **6,8% ukupnog volumena trgovine Republike Hrvatske**. Dinamički pokazatelji ukazuju na iznadprosječni porast volumena trgovine Županije (74,7%) u odnosu na Republiku Hrvatsku (57,5%) zabilježen u razdoblju 2002.-2004., te se njime objašnjava i rastuća trgovinska integriranost županijskog gospodarstva s međunarodnim okruženjem (tablica 6.12.).

Tablica 6.12. **Udjel Splitsko-dalmatinske županije u izvozu, uvozu i volumenu trgovine Republike Hrvatske, 1990.-2004.**

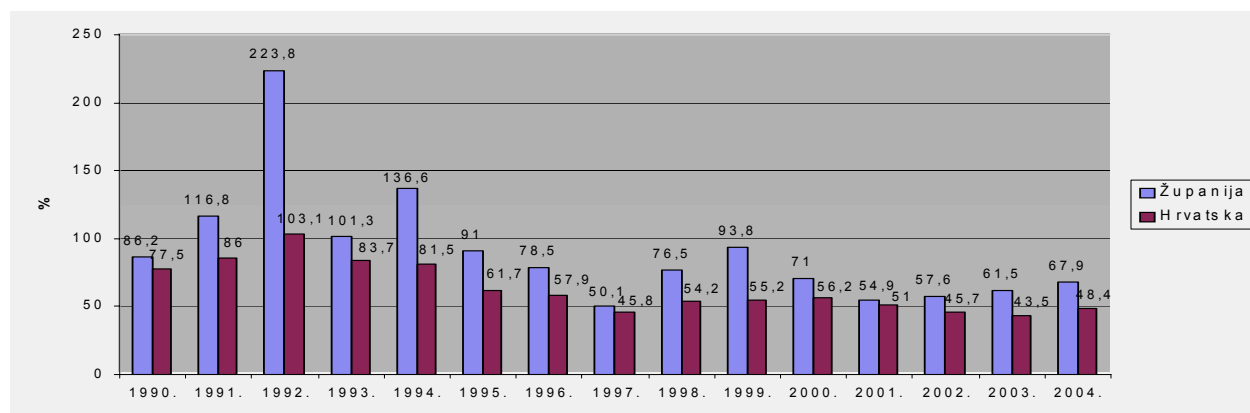
%	'90.	'91	'92.	'93.	'94.	'95.	'96.	'97.	'98.	'99.	00.	'01.	'02.	'03.	'04.
IZVOZ	8,2	6,7	11,8	5,0	9,0	7,9	7,8	6,0	8,4	7,5	5,8	5,8	7,1	9,0	8,4
UVOZ	7,4	4,9	5,4	4,1	5,3	5,4	5,8	5,5	5,9	4,4	4,6	5,3	5,7	6,4	6,0
EX+IM	7,7	5,7	8,8	4,5	6,7	6,5	6,5	5,8	6,9	5,5	5,1	5,5	6,1	7,2	6,8

Izvor: Državni zavod za statistiku – Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom po županijama, gradovima i općinama za razdoblje od siječnja do prosinca 2004., 2005.

U 2004. godini Splitsko-dalmatinska županija ostvaruje **izvoz u vrijednosti od cca 680 mil. USD i uvoz od gotovo 1 mlrd. USD čime ostvaruje negativni saldo od cca 320 mil. USD i pokrivenost uvoza izvozom nešto nižu od 70%**. Još veće oscilacije zamjetne su na strani *uvoza koji se udvostručio* u vremenu 2001.-2004. a prisutan je **rastući deficit robne razmjene s inozemstvom**. Ipak, od početka tranzicije Splitsko-dalmatinska županija redovito je ostvarivala **veću pokrivenost uvoza izvozom u odnosu na hrvatski prosjek**. Podaci ukazuju **na relativno slabu izvoznu orijentaciju županije u domeni roba**.

Istovremeno, **negativni saldo međunarodne trgovine županije dostiže 14% BDP** što je osjetno niže u odnosu na trgovinski deficit Republike Hrvatske od 22,6% BDP. Ako se izvozu robe ostvarenom u 2001. godini doda izvoz turističkih usluga ostvaren iste godine u vrijednosti od 204.666.039 USD⁸⁰, tada se može utvrditi da gospodarstvo Splitsko-dalmatinske županije **realizira 30% svoga BDP putem inozemnog tržišta**.⁸¹

Grafikon 6.16. **Pokrivenost uvoza izvozom Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske, 1990.-2004.**

Izvor: Državni zavod za statistiku - Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom po županijama, gradovima i općinama za razdoblje od siječnja do prosinca 2004., 2005.

Splitsko-dalmatinska županija ostvaruje u 2004. godini 8,4% ukupnog hrvatskog izvoza i 6% uvoza, te spada u skupinu županija koje daju značajan doprinos međunarodnoj robnoj razmjeni Hrvatske. Usporediva sa Splitsko-dalmatinskom županijom je jedino Istarska županija (11,5% izvoza, 5,7% uvoza Hrvatske), koju slijede Sisačko-moslavačka županija (7% izvoza, 3% uvoza), Zagrebačka županija (2,3% izvoza, 6,8% uvoza) i Osječko-baranjska županija (5,6% izvoza, 2% uvoza)⁸².

Najintenzivnije trgovinske tijekomove s inozemstvom u Splitsko-dalmatinskoj županiji ostvaruju **gradovi na koje otpada više od 90% županijskog izvoza i uvoza**. Više od polovice izvoza ostvaruje grad Split (61%). Od općina svojim udjelom u županijskom izvozu ističu se jedino Postira (1,9%) i Marina

⁸⁰ Ova vrijednost dobivena je temeljem broja noćenja stranih turista u Splitsko-dalmatinskoj županiji i procjenjene prosječne dnevne potrošnje u 2001. godini (Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije – Statistička analiza turističkog prometa 2001., 2002.; Institut za turizam - Tomas 2001 ljeta: Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, 2002.).

⁸¹ U 2004. godini od plasmana turističkih usluga na inozemnim tržištima, županija je ostvarila približno 360 mil. USD

⁸² Državni zavod za statistiku – Priopćenje 4.2.2/4., (www.dzs.hr).

(1,8%). Najveći dio uvoza također realizira industrija na području gradova - Split (68,2%), Solin (7,4%), Trogir (5,5%), Kaštela (5,2%) i Vrgorac (4%).

Osim u većim urbanim središtima, gospodarske (i trgovinske) aktivnosti Splitsko-dalmatinske županije koncentrirane su na uskom obalnom pojasu na koji otpada otprilike 95% ukupnog izvoza Županije. **Otoci (2,7%) i unutrašnjost Županije (1,6%)** realiziraju tek manji dio vanjske trgovine. S obzirom na uvoz, unutrašnji kontinentalni dio Županije ostvaruje veći udjel (10,3%) nego otoci (1,2%) što rezultira vrlo niskom pokrivenošću uvoza izvozom od 11,9% (2004.).

Odnos izvoza i uvoza u obalnom dijelu županijskog gospodarstva je iznad prosjeka Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske i iznosi 72,6%, dok otoci ostvaruju suficit u razmjeni sa inozemstvom i sukladno tome koeficijent pokrivenosti uvoza izvozom od 151,7%.

Veći dio svoje vanjske trgovine Splitsko-dalmatinska županija ostvaruje na tržištu (proširene) Europske Unije od koje je **najvažniji trgovinski partner Italija** na čijem se tržištu realizira ca. 35% županijskog izvoza i gotovo 40% uvoza. Od novih zemalja članica EU, najveći udjel u trgovini Županije ima **Slovenija** (po ca. 6% izvoza i uvoza).

Robna struktura izvoza uglavnom odražava strukturu gospodarstva Splitsko-dalmatinske županije u kojemu **dominira uslužni sektor**⁸³.

U prerađivačkoj industriji Splitsko-dalmatinske županije dominira 7 poduzeća sa značajnim udjelom u ukupnom izvozu Hrvatske (Dalmacijacement-RMC Group", Kaštel Sućurac - 20,3% izvoza nemetalnih mineralnih proizvoda, "Jadranska pivovara", Split - 3% izvoza pića;"Galeb", Omiš - 2% izvoza odjeće;"Sardina", Postira - 2,6% izvoza prehrambene industrije; "Adriacink", Split - 1,7% izvoza metalnih proizvoda i "AD Plastik", Solin - 1,5% izvoza u djelatnosti brodogradnje i proizvodnje motornih vozila i dijelova).

Robna struktura uvoza slična je strukturi izvoza Županije i u njoj dominira uvoz za potrebe brodograđevne industrije, industrije hrane i pića, proizvodnje nemetalnih mineralnih proizvoda i tekstila. Spomenute djelatnosti predstavljaju ujedno one u kojima stupanj pokrivenosti uvoza izvozom iznad 100 ukazuje na suficit u razmjeni sa inozemstvom.

Najveći doprinos uvozu iz uslužnog sektora dolazi iz trgovine na veliko (24%), dok trgovina ukupno (motornim vozilima, na veliko i malo) čini 82,1% uvoza uslužnog sektora. U izvozu pojedinih uslužnih djelatnosti prisutne su znatne oscilacije, pa **najveći doprinos izvozu u ovome segmentu daju trgovina na veliko, ali i poslovanje nekretninama, računalne i srodne djelatnosti, kao i graditeljske usluge**. Osim trgovine na strani uvoza znatan udjel ostvaruju i ostale poslovne aktivnosti.

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: VANJSKA TRGOVINA

- Splitsko-dalmatinska županija ostvaruje veći udjel u izvozu (8,4%) u odnosu na udjel u uvozu (6%) Republike Hrvatske; stanje vanjske trgovine Županije nešto je povoljnije u odnosu na hrvatski prosjek, a očituje se kroz višu stopu pokrivenosti uvoza izvozom od gotovo 70% u 2004.godini;
- Nešto niži udjel Splitsko-dalmatinske županije u robnom izvozu Hrvatske (5,8%) u odnosu na udjel u stvaranju BDP (7,9%) ukazuje na mogućnosti daljnjeg rasta izvoza i ukupne trgovinske integriranosti Županije;
- Poduzeća iz unutrašnjosti ostvaruju vrlo nisku stopu pokrivenosti uvoza izvozom od cca. 12%;

⁸³ Turizam, pomorski prijevoz, trgovina (na veliko i malo), dodatne usluge u prometu (tegljenje, spašavanje i signalizacija na moru, usluge u zračnom prijevozu), graditeljske usluge, usluge otpremništva i kompjutorske usluge. Značajni segment gospodarstva (s obzirom na udjel u novostvorenoj vrijednosti cjelokupnog gospodarstva Hrvatske) predstavlja graditeljstvo (podmorski radovi, cestogradnja i sl.), ali bez značajnijih izvoznih učinaka.

- Gledano u cjelini, županijsko gospodarstvo ostvaruje veći stupanj trgovinske integriranosti s EU nego Hrvatska, a najznačajniji i tradicionalni trgovinski partneri iz te skupine su Italija, Njemačka i Slovenija;
- Značajni dio izvoznih prihoda gospodarstvo Splitsko-dalmatinske županije ostvaruje putem plasmana usluga (turizam, promet), dok u segmentu robne razmjene dominiraju radno i kapitalno, odnosno resursno-intenzivne djelatnosti poput brodogradnje i nemetalnih mineralnih proizvoda (cement, kamen i sl.) koje s obzirom na asortiman proizvoda i stanje tehnologije ne osiguravaju značajne potencijale rasta izvoza i gospodarstva u cjelini u dugom roku.

7. ZDRAVSTVO I SOCIJALNA SKRB

Županija Splitsko-dalmatinska je osnivač i vlasnik zdravstvenih ustanova te od 1. siječnja 2002. godine i domova za stare i nemoćne. U sustavu zdravstva i socijalne skrbi Županije nalazi se oko 2.500 zaposlenih u 8 zdravstvenih ustanova i 4 doma za stare i nemoćne. Uz te ustanove i objekte javljaju se i privatne zdravstvene ustanove te različiti domovi socijalne skrbi.

7.1. Zdravstvo

Zdravstvenu djelatnost u Županiji mogu obavljati ustanove koje su u državnom vlasništvu tj. vlasništvu županija te zdravstvene ustanove u privatnom vlasništvu.

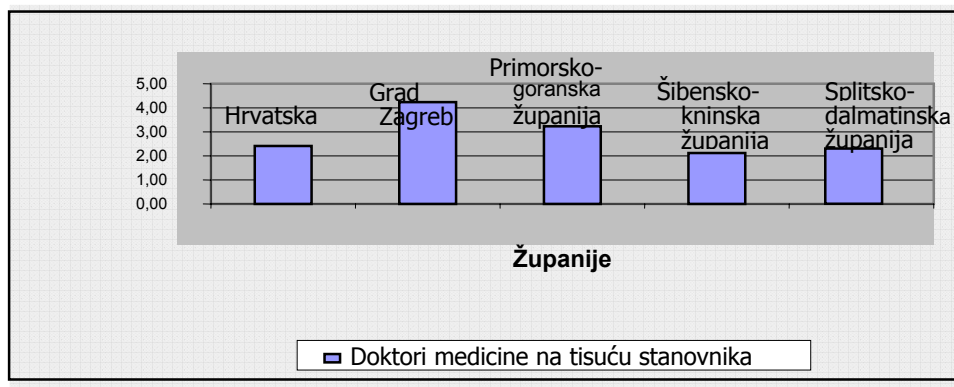
U **privatnom vlasništvu** u 2003. godini u Splitsko-dalmatinskoj županiji bilo je 362 ordinacije privatne prakse doktora medicine od kojih su 272 ordinacije u zakupu. Privatnom sektoru treba dodati i 15 privatnih poliklinika, jednu privatnu specijalnu bolnicu i jedno privatno lječilište⁸⁴.

U **državnom vlasništvu** su klinike, klinički bolnički centri i državni zdravstveni zavodi tj. u Splitsko-dalmatinskoj županiji radi se samo o Kliničkoj bolnici Split.

U **vlasništvu županija** su domovi zdravlja, poliklinike, opće i specijalne bolnice, ljekarne, ustanove za hitnu medicinsku pomoć, za zdravstvenu njegu u kući te županijski zavodi za javno zdravstvo. Točnije, Splitsko-dalmatinska županija je vlasnik 8 zdravstvenih ustanova i 4 doma za stare i nemoćne.

S obzirom na broj doktora medicine na tisuću stanovnika, Splitsko-dalmatinska županija odgovara prosjeku Republike Hrvatske s otprilike 2,2 doktora medicine na tisuću stanovnika. Zanimljivo je da Primorsko goranska županija koja ima 305.505 stanovnika (što je jednako 66% stanovnika Splitsko-dalmatinske županije) ima znatno više doktora medicine na tisuću stanovnika u odnosu na Splitsko-dalmatinsku županiju (Grafikon 7.1.).

Grafikon 7.1. **Doktori medicine na tisuću stanovnika, stanje 31. ožujka 2003. godine**

Izvor: Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis, 2003.

Klinička bolnica Split je u državnom vlasništvu. Prema podacima iz 2004. Klinička bolnica Split obavlja djelatnost na tri lokacije (Firule, Križine, centar grada Splita) na oko 100.000 m² zatvorenog prostora sa 1.539 kreveta i zapošljava 3.186 djelatnika (68,68% su medicinsko, a 31,32% nemedicinsko osoblje). Godišnje se u toj bolnici stacionarno liječi oko 50.000 bolesnika s oko 500.000 dana liječenja uz 90% popunjenosti. U specijalističkoj poliklinici se obavi gotovo 600.000 pregleda, a u specijalističkoj dijagnostici oko 2,5 milijuna dijagnostičkih i laboratorijskih postupaka⁸⁵. Liječnici bolnice raznih specijalnosti rade i u ambulantama Domova zdravlja (Hvar, Šolta, Brač, Trogir, Vis i Vrgorac).

⁸⁴ Izvor podataka: Hrvatski zavod za zdravstvo: *Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2003. godinu*, Zagreb, 2004.

⁸⁵ Izvor podataka: Klinička bolnica Split, *Izješće o stanju i radu Kliničke bolnice Split*, 2004.

Problemi financiranja redovne djelatnosti i kapitalnih ulaganja su gotovo stalno prisutni zbog politike HZZO-a i stalno rastućih troškova poslovanja. **Oprema Kliničke bolnice je zastarjela (prosječna starost je iznad 15 godina!) i zahtijeva veća ulaganja i modernizaciju.**

Dom zdravlja Split nastaje 2003.g. spajanjem 13 bivših domova zdravlja i trenutno skrbi za otprilike 460.000 stanovnika što ga čini jednim od najvećih u Hrvatskoj. Uz pozitivne aspekte te integracije, Dom je naslijedio i 19 milijuna kuna duga (trenutno svedeno na otprilike 15 milijuna kuna)⁸⁶. Najveći financijski problemi su vezani uz četiri rodilišta i stacionare pri Domu zdravlja koji se ne mogu dostatno financirati iz HZZO-a. **Višak zaposlenih, posebice administrativnog i tehničkog osoblja, još je jedan problem vezan i uz financiranje njihovih otpremnina i otkaznih rokova. Dom obavlja djelatnost u 80-ak objekata čija rekonstrukcija i adaptacija je nužna u većini slučajeva.**

Ljekarna Splitsko-dalmatinske županije; u 2003.g. u ovom sustavu se nalaze 32 ljekarne, 5 depoa lijekova, dva laboratorija i financijska služba sa ukupno 201 djelatnikom. Ljekarna ima velika potraživanja od HZZO-a (64,11 milijuna kuna za ljekarnu Split, Sinj, Makarsku) i obveze u iznosu 42,29 milijuna kuna.

Hitna medicinska pomoć Split; u 2003. godini zapošljava 295 djelatnika koji rade u 14 gradova/općina Županije. Ima i ugovorene pripravnosti sa liječnicima obiteljske medicine u zakupu ili u radnom odnosu sa Domom zdravlja Županije i to u 13 općina Županije te na Lastovu. Problemi u radu ustanove vezuju se uz **zastarjela sanitetska vozila i opremu⁸⁷, loše uvjete rada u obavljanju hitne medicinske pomoći u nekim objektima i nezadovoljavajuću pokrivenost prostora Županije sa službama hitne medicinske pomoći.**

Zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije. Djelatnost obavlja u 25 objekata u Županiji⁸⁸ i 2004.g. zapošljava 282 djelatnika⁸⁹. Zavod ima veliki broj dužnika te zbog nemogućnosti naplate svojih potraživanja i sam Zavod kasni u izvršenju obveza (posebno prema Poreznoj upravi za plaćanje Poreza na dodanu vrijednost). **Drugi problem su laboratoriji koji su neodgovarajuće opremljeni i nalaze se u nedostatnim prostorima.**

Stomatološka poliklinika Split; Poliklinika u 2004.g. ima 57 zaposlenih i obavlja specijalističke stomatološke usluge osiguranicima Županije i šire. Planira se obnavljanje kadrova, a jedan od problema s kojima se Poliklinika susreće jest nejednako vrednovanje specijalista stomatološke struke u odnosu na specijaliste medicine⁹⁰.

Poliklinika za rehabilitaciju osoba sa smetnjama u razvoju Split djeluje na tri lokacije u gradu Splitu i zapošljava 41 osobu u 2004.g. Glavni problemi su **nedostatak prostora i kašnjenje naplate računa od strane HZZO-a koji otežavaju poslovanje.**

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju "Biokovka" Makarska. U 2004.g. Bolnica ima 172 zaposlenih i kapacitet od 480 kreveta. Prosječna popunjenost Bolnice je 68%. Zabilježen je manjak prihoda zbog velikih ulaganja u osnovna sredstva⁹¹.

Lječilište "Dječje selo" Baška Voda. Lječilište se nalazi u najtežoj situaciji od svih navedenih ustanova u vlasništvu Županije. Tijekom i nakon Domovinskog rata Lječilište je zbrinjavalo izbjeglice i prognanike iz Vukovara i Bosne i Hercegovine i u potpunosti se izdvojilo iz mreže zdravstva. HZZO ne pokriva troškove poslovanja, Lječilištu je gotovo nemoguće dobiti kredit od poslovnih banaka, a zaposleni (njih 31) primaju minimalnu plaću. Gubitak u 2004. godini iznosi otprilike 4 milijuna kuna. **U objekte nije bilo nikakvih ulaganja, gotovo su uništeni i u njima se nalazi oko 100 prognanika i izbjeglica⁹². Ustanova ne plaća troškove električne energije i vode.**

Od ukupnog broja osiguranika Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO), njih 10,57% je iz područja Splita. Prema dostupnim podacima primjećuje se viša stopa bolovanja stanovnika Županije (4,06%) u odnosu na hrvatski prosjek (3,66%).

⁸⁶ Izvor podataka: Dom zdravlja SDŽ, *Izvješće o stanju i radu Doma zdravlja Splitsko-dalmatinske županije*, 2004.

⁸⁷ Komunikacijama sa jedinicama na terenu odvijala se putem privatnih GSM uređaja kao i uređaja u vlasništvu bivših domova zdravlja. Ne postoji UKV sustav veza. Nije vođena ni uredna medicinska dokumentacija.

⁸⁸ Split, Hvar, Imotski, Kaštela, Makarska, Omiš, Sinj, Solin, Supetar, Trogir, Vrgorac

⁸⁹ Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo, *Izvješće o stanju i radu ZJZ*, 2004.

⁹⁰ Izvor podataka: Stomatološka poliklinika, *Izvješće o stanju i radu*, 2004.

⁹¹ Izvor podataka: Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju "Biokovka", *Izvješće o stanju i radu*, 2004.

⁹² Izvor podataka: Lječilište "Dječje selo", *Izvješće o stanju i radu*, 2004.

7.2. Socijalna skrb

U sustavu socijalne skrbi Županije krajem 2003.godine nalazi se 17 različitih tipova domova koji se brinu za 1.791 korisnika i zapošljavaju 184 osobe. Većini korisnika (44,28%) država u potpunosti pokriva troškove usluga u domovima, 20,94% korisnika u cijelosti samostalno pokriva troškove, kod 16,92% korisnika troškovi se podmiruju kombinacijom državnog i samostalnog plaćanja te 17,88% korisnika koristi druge izvore financiranja.

U strukturi zaposlenih u ustanovama socijalne skrbi Splitsko-dalmatinske županije prevladavaju stručni radnici (65,22%), a 29,08% otpada na administrativno, tehničko, stručno i pomoćno osoblje.

Glavni problemi u sustavu socijalne skrbi su prvenstveno vezani uz domove za stare i nemoćne koji ne nude dovoljne kapacitete za smještaj svih osoba sa takvim potrebama ili posluju u neodgovarajućim prostorima⁹³.

Na Visu, ali i ostalim otocima koji su demografski sve stariji, posebno se ističe potreba i za nekim oblikom izvanustanovne skrbi tj. službe za pomoć i njegu u kući u svezi s visokom starosnom dobi otočkog stanovništva.

Iako su u svijetu aktualni trendovi deinstitucionalizacije različitih oblika pomoći kroz sustav socijalne skrbi, naša Županija, ali i Hrvatska u cijelosti još uvijek kasne za ovim trendovima, osim donekle u slučaju pomoći starijim osobama u njihovim domovima.

ZAKLJUČCI/ PROBLEMI: ZDRAVSTVO I SOCIJALNA SKRB

- Porast troškova medicinskog materijala i vanjskih troškova (gorivo, električna energija)
- Problem naplate potraživanja od HZZO-a;
- Višak zaposlenih, posebice administrativnog i tehničkog osoblja pri Domu zdravlja;
- Zastarjeli objekti (u svim objektima u vlasništvu Županije) čija rekonstrukcija i adaptacija je nužna;
- Neriješeni status Lječilišta "Dječje selo", Baška Voda;
- Nezadovoljavajuća pokrivenost Županije službama hitne medicinske pomoći, sanitetskim vozilima te nedovoljni kapaciteti u ustanovama socijalne skrbi.
- Nezadovoljavajuća razvijenost različitih oblika pomoći kroz vaninstitucionalni sustav skrbi

⁹³ Od 4 doma za stare i nemoćne koji su u vlasništvu Županije, smještaj u Dom za stare i nemoćne Split čeka 242 osoba, u Domu Lovret se već nalaze 122 korisnika (planirani kapacitet prema Pravilniku je 108 korisnika), a na Visu i u Makarskoj grade se dodatni kapaciteti ili preuređuju starije zgrade.

8. OBRAZOVANJE

Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport Splitsko-dalmatinske županije (SDŽ) obavlja upravne i stručne poslove iz područja osnovnog i srednjeg školstva te kulture i športa. Te djelatnosti se financiraju na dva načina: iz vlastitih prihoda Županije (matični dio); redistribucijom sredstava državnog proračuna (decentralizacijski dio) za osnovno i srednje školstvo⁹⁴.

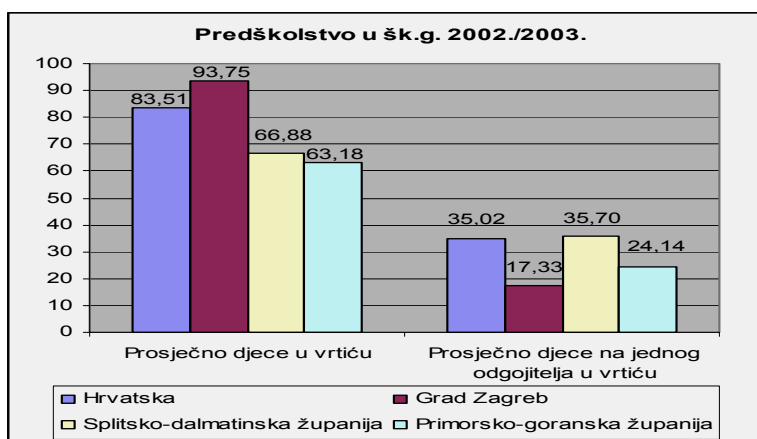
8.1. Predškolsko obrazovanje

U Županiji djeluju 52 vrtića koja realiziraju programe predškolskog odgoja i naobrazbe za 9.458 djece tj. za 86,5% djece u sustavu predškolskog obrazovanja u 2005. godini. Tome valja pridodati i manji broj vjerskih i privatnih vrtića u kojima se nalazi 1.759 djece Županije tj. 13,5% od ukupnog broja djece u sustavu predškolskog obrazovanja.

Vrtići se nalaze u svih 16 gradova Županije te u 31 od 39 općina Županije⁹⁵. Predškolsko obrazovanje je u nadležnosti jedinica lokalne samouprave, međutim Županija financijskim sredstvima potpomaže jedinice lokalne samouprave koje ne mogu financirati program predškolskog odgoja. Problem je što malih predškolskih ustanova ima preko 20 u Županiji pa se značajna sredstva usmjeravaju na poboljšanje ili pak zadržavanje zatečenog standarda u jedinicama lokalne samouprave koje se nalaze u teškim gospodarskim prilikama. Te jedinice ne mogu samostalno, iz vlastitih sredstava, financirati javne potrebe u predškolskom odgoju i obrazovanju.

Prosječan broj djece u skupini u vrtićima jest 24,21, a prosječan broj zaposlenika po odgojnoj skupini je 2,69. Grad Split ima najveći broj djece u sustavu predškolskog obrazovanja, čak 6.433 djece ili 49,7% od ukupnog broj djece. Ona su raspoređena u 48 skupina (48%) te postoji potreba za 798 zaposlenika u gradu Splitu tj. 55% od ukupnog broja potrebnih zaposlenika u predškolskom obrazovanju u Županiji.

Grafikon 8.1. **Predškolsko obrazovanje u odabranim županijama u šk.g. 2002./2003.**

Izvor: prema: Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis, 2003.

Prosječan broj djece u vrtićima u Hrvatskoj je 83,51 u 2002./2003. školskoj godini. Taj podatak je nešto veći za Grad Zagreb (93,75 djece), a manji za Splitsko-dalmatinsku županiju (66,88 djece po vrtiću). Grad Zagreb ima 1,7 puta više stanovnika od Splitsko-dalmatinske županije, ali i 2,25 puta više djece uključene u programe predškolskog odgoja sa 3 puta više odgojitelja. Zanimljiv je omjer broja djece i odgajatelja koji je dvostruko manji u Gradu Zagrebu u odnosu na prosjek Hrvatske od 35 djece na

⁹⁴ Rashodi i izdaci proračuna Županije za 2005. godinu iznose 299.505.877,00 kuna od čega se izdvaja 117.503.966,00 kuna tj. 39.23% za Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport. Matični dio Upravnog odjela za prosvjetu, kulturu i šport iznosi 12.153.000,00 kuna (10.34%), a decentralizacijski 104.253.966,00 kuna (88.72%).

⁹⁵ Općine koje nemaju vrtiće su Cista Provo, Hrvace, Lećevica, Lokvičići, Lovreć, Runovići, Sućuraj i Zadvarje. Ove općine nemaju redovitih programa predškolskog odgoja i realiziraju samo programe predškole za djecu u godini polaska u osnovnu školu. Te programe sufinancira Županija.

jednog odgojitelja (isti prosjek je i u Splitsko-dalmatinskoj županiji). To može ukazivati na bolju pokrivenost sustava predškolskog obrazovanja, mogućnost rada s manjim skupinama djece te predstavljati preduvjet za kvalitetnije predškolsko obrazovanje. Prema podacima iz 2002./2003. školske godine u Splitsko-dalmatinskoj županiji je radilo 757 odgojitelja s 12.439 djece, a 2004./2005. je bilo gotovo 13.000 djece upisano u programe predškolskog odgoja. **Potreban broj zaposlenika u predškolstvu prema projekcijama Županije je 1.441,5, dakle gotovo dvostruko više nego godinu unatrag, u 2002.-2003.g.**

U Splitsko-dalmatinskoj županiji obuhvaćen je premali broj djece u programima predškolskog odgoja i obrazovanja te institucije predškolskog odgoja nisu jednako dostupne svima. Slična situacija je i na razini Hrvatske⁹⁶, stoga je potrebno osiguravanje prostornih, financijskih i kadrovskih uvjeta za uključivanje što većeg broja djece u programe predškolskog odgoja.

Sredstva za financiranje programa rada predškolske ustanove ostvaruju iz proračuna osnivača, sudjelovanjem roditelja djece korisnika programa vrtića, iz sredstava proračuna Županije, iz državnog proračuna, prodajom usluga na tržištu i drugih izvora sukladno zakonu⁹⁷.

Ostali materijalni troškovi u predškolskoj ustanovi osiguravaju se iz sredstava sudjelovanja roditelja djece korisnika programa vrtića o čemu svojim aktom odlučuje predstavničko tijelo jedinice lokalne samouprave. **Sredstva sudjelovanja roditelja u cijeni programa predškolske ustanove ne mogu se utvrditi u iznosu većem od 40% ukupne cijene redovitog programa predškolske ustanove.**⁹⁸

Jedinice lokalne samouprave trebaju ponuditi povoljnije uvjete pohađanja predškolskih ustanova djeci bez oba roditelja, djeci poginulih branitelja i vojnih invalida domovinskog rata te djeci stalnih korisnika socijalne pomoći.

8.2. Osnovno školstvo

U 2005. godini Županija financira materijalne izdatke 65 osnovnih škola čiji je osnivač i koje djelatnost obavljaju u ukupno 187 objekata. U okviru tih 65 škola djeluju i 124 područne škole.

U 2003./2004. školskoj godini nastava u osnovnim školama Županije je bila organizirana u 91 osnovnoj školi i 109 područnih⁹⁹. Matične škole je pohađalo 40.833 učenika (91,88%), a područne 3.609 učenika tj. 8,12%. Prosječno je u područnim školama Županije bilo samo 28,64 učenika, a u matičnim školama čak 448,71 učenika. Najveći broj područnih škola je u Zagori (82), a najmanje ih je u Splitu (2). Najmanji broj učenika je u područnoj školi u Prgometu (14 učenika), Lećevici (15 učenika) i Sutivanu (22 učenika), a još 5 škola u općinama Županije ima manje od 100 učenika.

U školskoj godini 2003./2004. od 44.442 učenika osnovnih škola u Županiji, njih 0,14% su ponavljači, 2,37% ih je sa teškoćama u razvoju, a 3,87% osnovnoškolaca je u kombiniranim razredima.

U Splitsko-dalmatinskoj županiji se nalazi oko 10% svih osnovnih škola koje obuhvaćaju nešto više od 10% svih učenika i učitelja u osnovnim školama u Hrvatskoj. S obzirom da se nešto više od 40% osnovaca u područnim školama Županije nalazi u kombiniranim razredima, **postoje financijske i fizičke poteškoće u organiziranju nastave i prijevoza za njih te općenito, neuravnoteženost u dostupnosti osnovnoškolskog obrazovanja.** Taj prosjek je nešto veći od udjela svih hrvatskih osnovaca u kombiniranim razredima u područnim školama koji iznosi 37%. Najveći udio osnovaca u kombiniranim razredima je u Ličko-senjskoj (63%) i Vukovarsko-srijemskoj županiji (57%). U gradu Zagrebu, od 2.949 osnovaca u područnim školama samo njih 12,34% je u kombiniranim odjeljenjima.

⁹⁶ Izvor: Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske: Bijeli dokument o hrvatskom obrazovanju: Konceptija promjena odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj, rujan 2002.

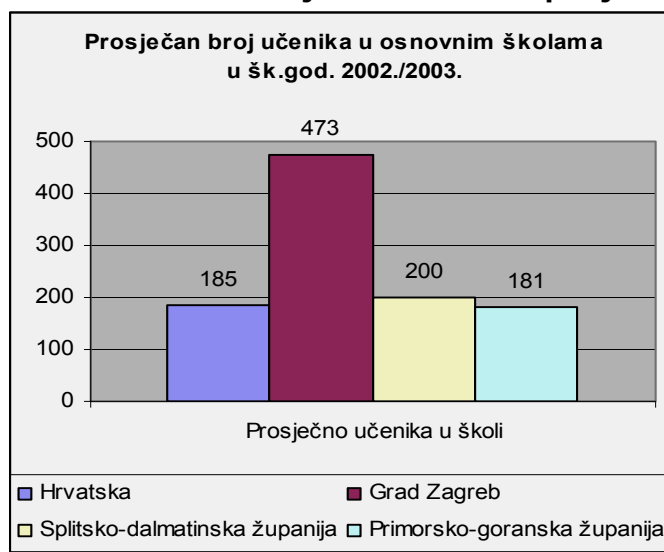
⁹⁷ U 2005. godini jedinice lokalne samouprave imaju obvezu financirati javne potrebe u području predškolskog odgoja u 47 gradova i općina Županije tj. trebaju izdvojiti sredstva za plaće, naknade i druge prihode zaposlenika potrebnih za realizaciju utvrđenog programa, najmanje u iznosu od 79.390,00 kuna po jednom zaposlenom

⁹⁸ Izvor: Splitsko-dalmatinska županija - *Službeni glasnik broj 2*, godina 2005.: "Odluka o mjerilima i kriterijima za izdvajanje sredstava za financiranje programa javnih potreba u području predškolskog odgoja u jedinicama lokalne samouprave na području Splitsko-dalmatinske županije u 2005. godini".

⁹⁹ Izvor: Splitsko-dalmatinska županija: "Odluka o broju razrednih odjela u školskoj godini 2003./2004. u osnovnim školama Splitsko-dalmatinske županije", 2003. U samom gradu Splitu nalaze se 23 matične osnovne škole i dvije područne u školskoj godini 2003./2004.

Na jedno računalo u prosjeku dolazi 21,3 učenika, što se smatra relativno zadovoljavajućim budući da svi oblici nastave nisu nužno podržani informatičkim tehnologijama, iako je važno dodati da sve škole nisu podjednako opremljene računalima, posebice u ruralnim i otočkim zajednicama.

Grafikon 8.2. **Osnovnoškolsko obrazovanje u odabranim županijama šk.g. 2002./2003.**

Izvor: Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis, 2003.

Prosječan broj učenika u osnovnim školama je neujednačen u gornjem prikazu. Kao i u slučaju predškolskog obrazovanja, Grad Zagreb prednjači i ima prosječno 473 učenika u svojim osnovnim školama dok je prosjek za Hrvatsku više nego dvostruko manji i iznosi 185 učenika po osnovnoj školi. Ukoliko se analizira broj učenika na jednog učitelja tada je situacija uravnoteženija (od 12-15 učenika na jednog učitelja). Situacija u Splitsko-dalmatinskoj županiji je ujednačena s prosjekom za Hrvatsku, ali treba uzeti u obzir nerazmjer između područnih i matičnih škola i broja učenika prema područjima Županije.

Najveći problemi u osnovnom školstvu su financiranje i organiziranje prijevoza učenika te otklanjanje neplaniranih šteta na brojnim objektima izazvanih elementarnom nepogodom iz 2004. godine¹⁰⁰. Problemi u financiranju su visoki tekući izdaci škola koji se odnose na troškove prijevoza učenika i iznose približno 16 milijuna kuna za školsku godinu 2004./2005. Prijevozom je obuhvaćeno preko 7.500 učenika Županije, a organizira se za 61 od ukupno 65 osnovnih škola. Županija je naručitelj prijevoza s ukupno 34 prijevoznika, a **samo tri škole imaju vlastiti prijevoz učenika i zaposlene vozače¹⁰¹**

Većina osnovnoškolskih objekata je u vrlo zapuštenom stanju i osnovne škole su u 2005. po javnom natječaju iskazale potrebu za sanacijom takvog stanja kako bi se osigurala sigurnost boravka učenika i nastavnika.¹⁰² Stoga se u tekućoj školskoj godini **financiraju samo nužne intervencije na školama i nema planiranja ulaganja za zamjenu dotrajalog namještaja i opreme u osnovnim školama**¹⁰³.

¹⁰⁰ Na to se nadovezuju i problemi sa sustavom javnih nabavki, a vezani uz Zakon o javnoj nabavi koji sprječava racionalnije korištenje sredstava i ne jamči da će najbolja ponuda biti i odabrana. Brojna su loša iskustva Županije vezana upravo uz neprofesionalno obavljanje posla odabranih izvođača radova i nepouzdanje planove i troškovnike istih.

¹⁰¹ OŠ Trilj u Trilju, OŠ Stjepana Radića u Tijarici te OŠ Dinka Šimunovića u Hrvacima; ukoliko nije moguće osigurati prijevoz djece do osnovne škole, troškovi prijevoza plaćaju se i roditeljima.

¹⁰² Vrijednost tih intervencija je preko 22 milijuna kuna, a Županija je u 2005. iz decentraliziranih sredstava ostvarila 4 milijuna kuna (Županija ostvari tek 20.000,00 kuna po objektu godišnje

¹⁰³ **U mnogim školama klupe i sjedalice se nisu obnavljale kroz posljednjih 20 godina!** Za financiranje javnih potreba u osnovnom školstvu - širi standard, Županija planira izdvojiti 2.105.000,00 kuna od čega će se 57,72% upotrijebiti za sanacije i adaptacije objekata škola. Za financiranje decentraliziranih funkcija u 2005. usmjerava se 57.480.202,00 kuna od čega je 72,05% namijenjeno financiranju materijalnih izdataka osnovnih škola, 20,9% je namijenjeno pokrivanju kapitalnih izdataka osnovnih škola, a 7,04% je usmjereno na investicijsko održavanje, opremanje i tekuće održavanje osnovnih škola

8.3. Srednje školstvo

Splitsko-dalmatinska županija nadgleda aktivnosti i financira materijalne i financijske rashode u 42 srednje škole i dva učenička doma. U 2004./2005. školskoj godini u tim školama je bilo 22.038 učenika u 865 razrednih odjela sa 2.466 zaposlenika i 1.174 računala¹⁰⁴. Prosječno na jedno računalo dolazi 18,77 učenika, što je relativno zadovoljavajuće s obzirom da se svi programi ne izvode uz podršku računala (iako i ovdje vrijedi pravilo o neujednačenosti prema geografskom kriteriju).

U školskoj godini 2003./2004. od 22.622 učenika srednjih škola u Županiji, njih 49,7% su djevojke, 2,3% su ponavljači, 1% je sa teškoćama u razvoju, 1,8% je sa zdravstvenim i socijalnim smetnjama, a 1% ih je upisano uz plaćanje školarine¹⁰⁵

Županija financira 42 srednje škole¹⁰⁶ sa ukupno 22.038 učenika u 2004./2005. školskoj godini i dva doma čiji je i osnivač.

Županija sufinancira i prehranu i smještaj učenika u učeničkim domovima. U 2005. godini na hranu i smještaj se troši 21,00 kuna dnevno po učeniku tj. 630,00 kuna za 30 dana rada doma. U Splitsko-dalmatinskoj županiji u 2003./2004. šk.godini oko 29% učenika je bilo uključeno u gimnazijske programe, a 45,88% u ostale oblike 4-godišnjeg srednjoškolskog obrazovanja. U obrtničkim i industrijskim programima 3-godišnje naobrazbe bilo je oko 23% učenika. Ovakvi trendovi s velikim učešćem 4-godišnjih i gimnazijskih programa su karakteristični i za Republiku Hrvatsku.

Grafikon 8.3. **Prosječan broj učenika u srednjima školama odabranih županija u šk.g. 2002./2003**

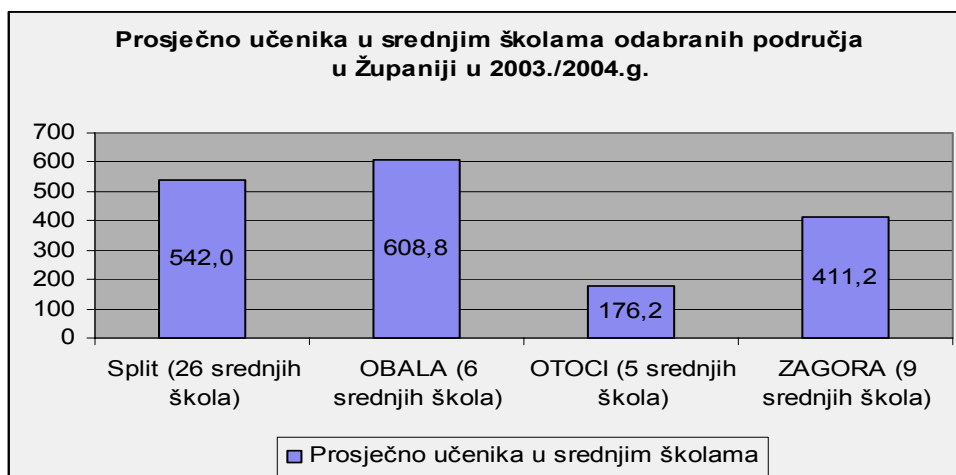
Izvor: Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis, 2003.

¹⁰⁴ Splitsko-dalmatinska županija - *Službeni glasnik broj 2*, godina 2005.: "Odluka o kriterijima, mjerilima i načinu financiranja decentraliziranih funkcija srednjih škola i učeničkih domova Splitsko-dalmatinske županije u 2005. godini".

¹⁰⁵ Ovaj podatak se odnosi na učenike četiriju privatnih srednjih škola u Splitu i to: Srednje zubotehničke škole - Dental centar Marušić Split, Privatne jezične gimnazije "Pitagora" Split, Srednje gospodarske škole Split i gimnazijskog Kolegija kraljice Jelene Split.

¹⁰⁶ Nisu uključene ranije navedene privatne škole. U okviru matičnog dijela proračuna Županije u iznosu 2,3 mil kuna financiraju se županijska i državna natjecanja, susreti i smotre učenika, manifestacije i međunarodna suradnja škola, te sanacije i adaptacije.

Grafikon 8.4. **Prosječan broj učenika u srednjim školama u Splitsko-dalmatinskoj županiji, prema području**

Izvor: isto

S obzirom na prosječan broj učenika u srednjim školama odabranim županija, **županija Splitsko-dalmatinska 'prednjači' sa čak 68% učenika više u svojim srednjim školama od prosjeka Republike Hrvatske. Taj pokazatelj može ukazivati na visoku opterećenost srednjoškolske obrazovne infrastrukture u Županiji i potrebu za ulaganjem u nove objekte kako bi se rasteretila postojeća situacija.** Dodatni podaci prema područjima Županije pokazuju kako najveća opterećenost srednjih škola jest u gradu Splitu i na obali, dok na otocima radi samo 5 srednjih škola koje prosječno imaju 176 učenika.

Ukoliko se koriste suprotni indikatori - **broj srednjih škola na tisuću učenika u odabranim područjima, prosjek Republike Hrvatske je 3,4 srednje škole na tisuću učenika dok u Splitsko-dalmatinskoj županiji nalazimo 2 srednje škole na tisuću učenika.**

Prosječan broj srednjoškolaca po razrednim odjeljenjima u Hrvatskoj iznosi 26 učenika po razredu i isti je i za Splitsko-dalmatinsku županiju.

Glavni problemi u srednjem školstvu Županije odnose se na **financiranje velikih investicija, primjerice izgradnja srednje Zdravstvene škole u Splitu.** Vrijednost ulaganja u taj objekt je oko 30 milijuna kuna, a investicije se financiraju kroz 5-6 godina. Veliki problem je također i loše **stanje objekata i tehničke opremljenosti u srednjem školstvu i značajni izdaci su vezani uz njihovo investicijsko održavanje.**

8.4. Visokoškolstvo i znanost

U zimskom semestru školske godine 2003./2004. na visoka učilišta na području Splita upisano je 20.170 studenata. Visokoškolstvo u Županiji gotovo je ograničeno na područje grada Splita gdje djeluje i Sveučilište. Sveučilište obuhvaća dvije visoke škole, 9 fakulteta, 3 odjela¹⁰⁷ i jednu umjetničku akademiju, koji pružaju mogućnost redovnog i izvanrednog studija. Od ukupno broja visokoškolskih ustanova, 6 fakulteta i Odjel za stručne studije Sveučilišta u Splitu nude dvogodišnje obrazovne programe. U osnivanju su još dva studija: sveučilišni dvopredmetni studij sociologije i studij Mediteranske kulture i krajobrazi.

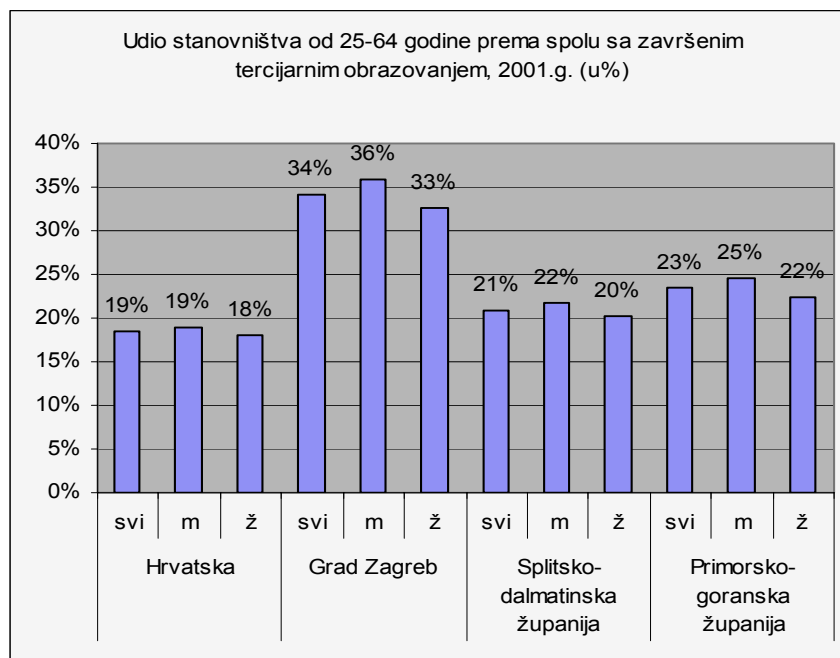
Infrastrukturne ustanove Sveučilišta su Centar za znanstveno računanje Sveučilišta u Splitu i Sveučilišna knjižnica u Splitu, a dva studentska centra su smještena u Splitu i Šibeniku.

Prema podacima iz 2001. godine fakulteti Sveučilišta u Splitu imaju nešto manje od 1.000 zaposlenih. Najveći dio sredstava iz državnog proračuna doznava se Fakultetu elektrotehnike i strojarstva te Prirodoslovno-matematičkom fakultetu. Ukupno je u 2001. godini bilo doznano oko 125 milijuna kuna

¹⁰⁷ Odjel za stručne studije sveučilišta u Splitu (bivše Veleučilište), Odjel za humanističke znanosti sveučilišta u Splitu, Odjel za studij mora i pomorstva Split.

fakultetima, visokim školama i veleučilištu u Splitu. Svi fakulteti u sastavu splitskog sveučilišta ostvaruju i vlastite prihode, a prednjače Pravni, Ekonomski i Građevinski fakultet¹⁰⁸. Visoke škole su u istom periodu imale oko 70 zaposlenih, a na Veleučilištu u Splitu je bilo zaposleno oko 60 osoba.

Grafikon 8.4. **Udio stanovništva od 25-64 godine prema spolu sa završenim tercijarnim obrazovanjem, 2001.g. (u%).**

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva, kućanstava i stanova, 2001.g.

U ovom prikazu uključeno je stanovništvo sa završenim tercijarnim obrazovanjem (više i visoko obrazovanje, magisteriji i doktorati). Vidljivo je da Splitsko-dalmatinska županija ima nešto veći prosjek (21%) od prosjeka Republike Hrvatske (19%), ali gotovo dvostruko niži od Grada Zagreba (34%). Za usporedbu, udio stanovništva od 25-64 godine sa završenim visokoškolskim obrazovanjem (bez više škole) u zemljama OECD-a je bio 22% (1999. godine), a u Hrvatskoj je dvostruko manji (iznosi 12%, 2001. godina).

Najveći interes studenti iskazuju za društvenim znanostima (ekonomija i pravo), a nešto manji interes vlada za prirodnim i tehničkim znanostima¹⁰⁹. Preko 50% studenata u Županiji u školskoj godini 2003./2004. upisano je na sveučilišni studij na Ekonomskom i Pravnom fakultetu u Splitu. To je karakteristično i za ostala hrvatska sveučilišta na kojima je vidno i opadanje broja diplomiranih na studijima iz područja tehničkih i prirodnih znanosti na ispod 30% ukupnog broja diplomiranih. Usporedbe radi, u Njemačkoj je udio studenata tehničkih i prirodnih znanosti 47%, u Turskoj 45%, a u Sloveniji 38%¹¹⁰.

U 2002/2003. školskoj godini, na visoka učilišta u Hrvatskoj upisalo se 113.796 studenata, a diplomiralo ih je 14.373 (u 2002.g.) što označava omjer od 7,92 **upisana studenta na jednog diplomiranog studenta**. Taj omjer je prilično ujednačen i za ostala odabrana područja i iznosi **7,88 za Splitsko-dalmatinsku županiju** te 7,05 za Grad Zagreb. Iako ovaj pokazatelj nije mjera protočnosti visokoškolskog obrazovnog sustava, mogu se iskoristiti određene analize za Republiku Hrvatsku koje pokazuju kako tek oko dvije trećine upisanih studenata doista završi fakultete. Hrvatskim studentima u prosjeku treba 5 godina kako bi završili dvogodišnji studijski program tj. 7 godina za 4-godišnji studij.

¹⁰⁸ Izvor: A.Bajo (2003): *Financiranje visokog školstva i znanosti*, Institut za javne financije, Zagreb.

¹⁰⁹ Udio studenata u prirodnim znanostima je rastao, ali je još uvijek nizak (oko 3% ukupnog broja diplomiranih u visokom školstvu). Zabrinjavajući je pad u biotehničkim znanostima te medicinskim i tehničkim u kojima je udio diplomiranih studenata pao na 30%.

¹¹⁰ OECD, 2002.

Nešto detaljnije usporedne analize visokog školstva su otežane stoga što Hrvatska nikad nije sudjelovala u međunarodnim programima procjene obrazovanja i pismenosti.

Makroekonomska teorija upućuje na značaj obrazovanja u poticanju gospodarskog rasta i razvoja neke zemlje¹¹¹. Svjetska banka posebno ističe tercijarno obrazovanje - ono direktno utječe na produktivnost i konkurentnost nacionalnog gospodarstva i mijenja opće životne standarde. Broj upisanih na hrvatske fakultete je porastao oko 30% tijekom 90-tih godina¹¹² što se može objasniti i nepovoljnom situacijom na tržištu radne snage.

Broj upisanih studenata se u Hrvatskoj povećao sa 18% odgovarajuće dobne skupine na 31% u 1998. godini što je još uvijek znatno manje nego u zemljama članicama Europske unije (55% u Danskoj, 50% u Grčkoj, 47% u Italiji, 46% u Njemačkoj) i određenim zemljama Srednje i istočne Europe (43% u Bugarskoj, 36% u Sloveniji). S obzirom na to da u Hrvatskoj tek oko dvije trećine upisanih studenata doista završi fakultete, zaostajanje za razvijenim zemljama još se i povećava. Dok u dobi do 24 godine zaostatak u broju osoba koje se obrazuju u Hrvatskoj u odnosu prema zemljama članicama EU-a nije značajan, već u dobi od 25 do 34 godine udio stanovništva na školovanju tri je puta manji nego u EU¹¹³.

Jedna od značajnih promjena za sve visokoškolske ustanove u Hrvatskoj je potpisivanje Bolonjske deklaracije i prilagođavanje europskim kriterijima visokoškolskog obrazovanja. U kratkom roku se trebaju izvesti opsežne strukturne promjene na samim Fakultetima i ostalim visokoškolskim ustanovama. Fakulteti i sveučilišta financiraju se direktno preko Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i šalju odvojene zahtjeve Ministarstvu za financiranje pojedinih aktivnosti.

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: OBRAZOVANJE

- Veliki broj jedinica lokalne samouprave je u teškim gospodarskim prilikama i ne može samostalno financirati predškolsko obrazovanje;
- Veliki, neplanirani izdaci za sanaciju šteta na osnovnim i srednjim školama nastali u nevremenu krajem 2004.godine;
- Visoki tekući izdaci osnovnih škola koji se odnose na troškove prijevoza učenika;
- Neadekvatno riješen problem prijevoza djece do škola u seoskim područjima (Zagora);
- Zastarjeli objekti, namještaj i mala ulaganja u dodatnu opremu u obrazovnim jedinicama, i to u osnovnim i srednjim školama;
- Dugo razdoblje studiranja i nizak udio diplomiranih studenata u odnosu na broj upisanih;
- Neproporcionalan broj studenata na studijima društvenih i prirodnih usmjerenja.

¹¹¹ Vidi: Bassanini i Scarpetta, 2001; Barro, 2002; Nelson & Phelps (1966); Romer (1990).

¹¹² Školske godine 1991./1992. bilo je 57 visokoškolskih institucija u Hrvatskoj sa otprilike 69.000 studenata. U šk.god. 2002/2003. u Hrvatskoj djeluje 100 visokoškolskih institucija koje obrazuju više od 116.000 studenata! Izvor: Državni zavod za statistiku: Statistički ljetopis, 2003.

¹¹³ Šošić, V. (2003.): Premija za obrazovanje i ulaganje u ljudski kapital u Hrvatskoj, *Financijska teorija i praksa* 27, (4) str. 439-455

9. KULTURA I DRUŠTVENE DJELATNOSTI

Udruga građana. U Županiji djeluje više od 40 udruga građana koje su usmjerene na očuvanje i njegovanje kulturne baštine nacionalnih manjina. Cilj Županije je pomoći redovitu djelatnost strukovnih i ostalih udruga koje su dostavile zahtjeve za sufinanciranjem i od značaja su za Splitsko-dalmatinsku županiju. U 2005. za njih se planiraju sredstva u iznosu 430.000 kuna koja će se dodjeljivati korisnicima temeljem posebnih odluka Županijskog poglavarstva.

Šport i rekreacija. Županija sufinancira javne potrebe u športu sa ciljem razvoja i unapređivanja športa. Financiraju se: Županijski savez školskog športa (organizira i provodi redovnu nastavu tjelesne i zdravstvene kulture u Županiji), Zajednica športskih saveza, športske manifestacije od posebnog značaja, škole športova za djecu i mladež, oprema i rekviziti za športske klubove te se pruža financijska pomoć športskim društvima.

Glavni problemi koji se javljaju u ovom području su ***nedostatak športskih sadržaja u Županiji, posebice tipskih športskih dvorana koje Županija ne može financirati s obzirom na financijsku preopterećenost u sanaciji i izgradnji objekata u osnovnom i srednjem školstvu.***

Kultura i tehnička kultura¹¹⁴. U Županiji djeluje preko 20 muzeja i galerija, nekoliko fotoklubova, 20-ak izdavačkih poduzeća i udruga koje se bave temama od značaja za Županiju i preko 50 ustanova koje se bave glazbenom i glazbeno-scenskom djelatnošću te očuvanjem folklorne baštine Županije. Županija sufinancira i Hrvatsko narodno kazalište u Splitu, vjerske zajednice (Tugare, Kaštel Štafilić, Hvar, Solin) te visokoškolske ustanove i učilišta (Filozofski fakultet u Zagrebu-Odsjek za arheologiju i Mediteranski centar za graditeljsko naslijeđe Split). Županija je i osnivač triju centara u kulturi i sufinancira plaće njihovih djelatnika (Muzej hvarske baštine Hvar, Muzej Cetinske Krajine Sinj, Centar za kulturu Brač). U Županiji djeluje jedna gradska knjižnica u gradu Splitu s ograncima u Podstrani i Grohotama na otoku Šolti, zatim, Sveučilišna knjižnica u Splitu, koja još uvijek nema odgovarajući prostor za rad te Samostalna narodna knjižnica Solin u Solinu.

U Županiji također djeluju 22 kinematografa sa preko 6.000 sjedala i 53 zaposlena djelatnika te 13 radiopostaja u kojima je zaposleno preko 100 djelatnika u 2003. godini., od čega 50 % žena.

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: KULTURA I DRUŠTVENE DJELATNOSTI

- Neodgovarajući prostor za rad Sveučilišne knjižnice;
- Potreba za kvalitetnijim očuvanjem kulturne baštine te njenom boljom promidžbom;
- Nedostatak športskih sadržaja i tipskih športskih dvorana;
- Nedostatna sredstva za održavanje postojećih objekata.

¹¹⁴ U 2005. za kulturu i tehničku kulturu Županija namjenjuje 2.850.000,00 kuna.

10. FINANCIRANJE RAZVOJA

Sagledavanje razvoja s aspekta izvora financiranja razvojnih projekata Županije splitsko-dalmatinske pretpostavlja identifikaciju izvora, opsega, načina te uvjeta osiguranja potrebnih financijskih sredstava.¹¹⁵

Kao **moгуći izvori financiranja razvojnih projekata** na području Splitsko-dalmatinske županije, javljaju se:

1. Proračunska sredstva jedinica lokalne samouprave, tj. gradova i općina na području Županije;
2. Proračunska sredstva Županije;
3. Krediti, bilo da se radi o kreditnim linijama poslovnih banaka i mogućnosti korištenja sredstava po komercijalnim uvjetima¹¹⁶ ili nekom obliku poticajnog financiranja poduzetnika, putem Hrvatske banke za obnovu i razvitak i suradnje Ministarstva gospodarstva, Županije i poslovnih banaka temeljem trostranih ugovora o suradnji;
4. Bespovratna sredstva/donacije namijenjena financiranju razvoja;
5. Zajednička ulaganja, prije svega putem direktnih stranih ulaganja¹¹⁷ ali i ulaganja u temeljni kapital Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR) te
6. Samofinanciranje, odnosno mogućnosti, prije svega gospodarskih subjekata, da vlastitim izvorima (sadržanim u neto dobiti i izdvojenim sredstvima amortizacije osnovnih sredstava) financiraju planirana ulaganja.

10.1. Analiza proračuna gradova i općina na prostoru Županije

Analiza je obuhvatila razdoblje prije i nakon zadnje faze procesa decentralizacije iz 2001. godine, odnosno godine 1996., 1998., 2001. i 2004. Generalni je zaključak da svi pokazatelji **fiskalnog kapaciteta** gradova i općina u Županiji imali manju vrijednost od hrvatskog prosjeka u 2001. godini. S druge strane, kao logičan rezultat takve situacije je relativno veća, **iznadprosječna vrijednost «kapitalnih prihoda i potpora per capita»**.

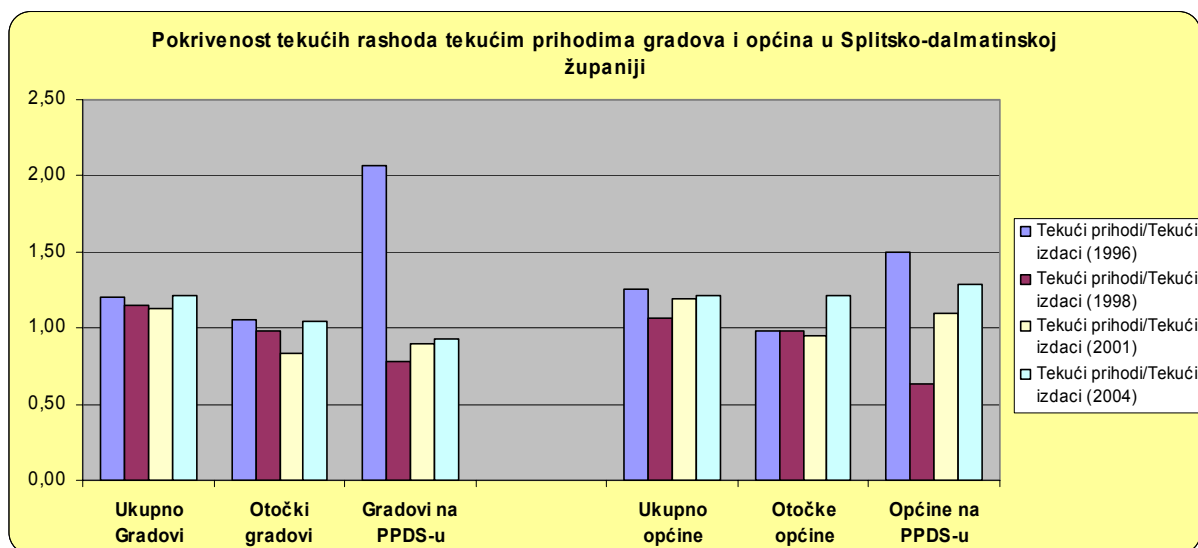
Prema pokazatelju **«Tekući prihodi/Tekući rashodi»** u 2001. godini **čak 22 JLS na prostoru Županije od ukupno 55 nije bilo u stanju pokriti tekuće proračunske rashode iz tekućih prihoda**. Posebno je nepovoljna situacija bila, očekivano, kod JLS lociranih na otocima (11 od ukupno 15 ima koeficijent pokrivenosti manji od 1) i u područjima od posebne državne skrbi (1 od ukupno 2 JLS ima koeficijent manji od 1). Ostale jedinice s nepovoljnim odnosom prihoda i rashoda locirane su uglavnom u zagorskom dijelu Županije (Šestanovac, Proložac, Lećevica, Lokvičići, Vrgorac, Sinj, itd.). To znači da velika većina općina i gradova u 2001. godini nije mogla financirati niti temeljne obveze koje proizlaze iz Zakona o lokalnoj samoupravi, a što se tiče financiranja dodatnih obveza koje se odnose na bolje pružanje javnih usluga stanovništvu, njihovo je financiranje bilo upitno i značajno je ovisilo o državnim potporama. **Gradovi na prostoru županije** ostvaruju veće prihode po glavi stanovnika u odnosu na općine.

¹¹⁵Pri tome, posebno se mora istaknuti problem dostupnosti podataka u svezi s različitim izvorima financiranja razvoja, a posebno je teško doći do preciznih i relevantnih podataka o različitim izvorima stranih donatora koji su u posljednjih nekoliko godina u sve većoj mjeri zastupljeni na našim prostorima. Stoga je analitički okvir utvrđen na temelju raspoloživih i dostupnih podataka općenito o financiranju te posebno financiranju razvojnih projekata.

¹¹⁶Prema podacima HNB, 1999. godine vrijednost bankarskih kredita plasiranih trgovačkim društvima bila je za 19,2 milijarde kuna veća od vrijednosti kredita koje su banke odobrile stanovništvu. Pet godina kasnije (2003.) vrijednost kredita odobrenih trgovačkim društvima bila je manja 5,6 milijardi kuna od vrijednosti plasirane sektoru stanovništva (prema: isto, str.38).

¹¹⁷Prema podacima Hrvatske narodne banke te u obradi Hrvatske gospodarske komore, direktna strana ulaganja u Hrvatskoj u ovom razdoblju bila su 0,07% vrijednosti ukupnih direktnih stranih ulaganja u svijetu. Hrvatska je, po prilivu ovih sredstava na 19-tom mjestu među tranzicijskim zemljama. Ispred je Estonija (na 10-tom mjestu), Slovačka (12-tom) te Češka (13-tom). Iza slijede Bugarska (21.), Mađarska (33.), Slovenija (53.) te Poljska, na 68-om mjestu ove ljestvice. Nije nevažno da su prilivi iz ovih izvora u posljednjem desetljeću najvećim dijelom se odnosili na djelatnosti: telekomunikacije, financijski sektor, proizvodnju farmaceutskih pripravaka te proizvodnju naftnih derivata (prema: HGK-Hrvatsko gospodarstvo u razdoblju 1999-2003; Zagreb, prosinac 2004. godine, str.47-48).

Grafikon 10.1. **Pokrivenost tekućih rashoda tekućim prihodima JLS u Županiji**

Izvor: FINA račun 630, obrada - Ministarstvo financija, Odjel za pripremu proračuna lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Navedimo i to da je do kraja 2002. godine 25 JLS na području Županije iskoristilo zakonsko pravo uvođenja prireza porezu na dohodak.¹¹⁸

U **2004. godini** 17 jedinica lokalne samouprave još uvijek nije bilo u stanju pokriti tekuće proračunske rashode iz tekućih prihoda. Recentno, agregatno stanje lokalnih proračuna u Županiji prikazuju podaci iz tablice koja slijedi:

Tablica 10.1. **Agregatni prikaz prihoda i primitaka te rashoda i izdataka proračuna JLS u Splitsko-dalmatinskoj županiji u 2004. godini**

	Gradovi i općine	Struktura u %
PRIHODI I PRIMICI	1.252.144.557	100,00%
PRIHODI	1.249.261.316	99,77%
Tekući prihodi	1.039.636.470	83,03%
Potpore iz zemlje i inoz.	87.179.573	6,96%
Kapitalni prihodi	122.445.273	9,78%
PRIMICI (financijski)	2.883.241	0,23%
RASHODI I IZDACI	1.215.640.613	100,00%
RASHODI	1.188.988.422	97,81%
Tekući rashodi	822.747.899	67,68%
Potpore	41.358.275	3,40%
Kapitalni rashodi	324.882.248	26,73%
IZDACI (financijski)	26.652.191	2,19%

Izvor: Ministarstvo financija RH.

¹¹⁸ Općina, odnosno grad mogu uvesti obveznicima poreza na dohodak sa svog područja «prirez porezu na dohodak». Pravo uvođenja prireza imaju gradovi i općine na način: općine po stopi od 10%, grad ispod 30000 stanovnika po stopi od 12%, grad iznad 30000 stanovnika po stopi do 15% te Grad Zagreb po stopi od 30%.

Analiza je pokazala značajan porast proračunskih prihoda JLS na prostoru Županije. U razdoblju 2004/2001. prihodi su porasli čak 61% što je rezultat dijelom spomenutog procesa decentralizacije, a dijelom i gospodarskog rasta u proteklih nekoliko godina.

Procjena «razvojnog potencijala» gradskih i općinskih proračuna na prihodnoj strani proračuna uključuje kapitalne prihode i potpore te višak tekućih prihoda nad tekućim rashodima, što se na drugoj, rashodnoj strani proračuna identificira kao «kapitalni izdaci».

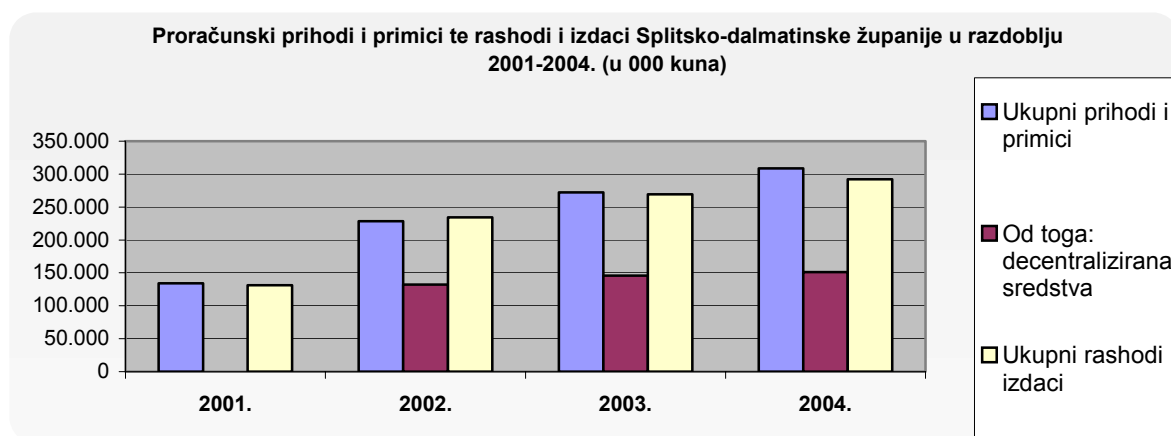
Kapitalni izdaci proračuna gradova i općina na prostoru Županije kretali su se u promatranom razdoblju od cca 270 mil. kuna u 1996. i 1998. godini do 215 mil. kuna u 2001. godini. Kao što je iz prethodne tablice vidljivo, u 2004. godini kapitalni izdaci dosegli su čak 325 mil. kuna.

10.2. Analiza županijskog proračuna¹¹⁹

Najveća promjena u strukturi županijskog proračuna dogodila se na prijelazu sa 2001. na 2002. godinu kada su se osjetili učinci početne faze decentralizacije funkcija školstva, zdravstva i socijalne skrbi na razinu županija i većih gradova. U 2003. i 2004. godini prihodi i primici nadilaze rashode i izdatke proračuna županije rezultat čega je višak u proračunu koji je prenesen u naredno razdoblje (11,5 mil. kuna u 2003. i 14,5 mil. kuna u 2004. godini). **Ukupni prihodi i primici županijskog proračuna u 2004. iznosili su 308,8 mil. kuna, te su uvećani za 14,56 mil. kuna od utvrđenog viška poslovanja iz 2003. Tako su ukupno ostvareni prihodi i primici bili 323,39 mil. kuna ili 14% veći u odnosu na 2003. godinu.**

Od ukupno ostvarenih 308,8 milijuna kuna, **izvorni županijski prihodi su 156,19 mil. kuna**, odnosno 51%, dok se 49% od ostvarenja odnosi na **decentralizirana sredstva** (porezi i potpore za decentralizirane funkcije zdravstva, školstva i socijalne skrbi) **te vlastite prihode škola odnosno 152,65 mil. kuna** (od čega se na vlastite prihode škola odnosi 1.297,154 kn).

Grafikon 10.2. Proračunski prihodi i primici te rashodi i izdaci Županije 2001.-2004.

Izvor: podaci Splitsko-dalmatinske županije, Upravni odjel za financije

Proračunom Splitsko-dalmatinske županije rashodi i izdaci su planirani u iznosu od 315.135.649 kuna. Županija je u 2004. ostvarila **rashode i izdatke u iznosu 292.298.444 kune, što je 92,8% ukupno planirane veličine odnosno 8,6% više u odnosu na godinu ranije.**

Ukoliko se promatra struktura proračunskih rashoda i izdataka po vrstama i njihovom ostvarenju u 2004. godini vidljivo je da **dominantni udjel imaju izdaci za prosvjetu, kulturu i šport koji sudjeluju s cca 36,6% te izdaci za zdravstvo i socijalnu skrb sa 25%.**¹²⁰

¹¹⁹ Detaljnija analiza proračuna prezentirana je u integralnoj verziji dokumenta.

Značajnu razvojnu funkciju ima **Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu koji u proračunskim rashodima participira s cca 9%. U aktivnostima ovog Odjela sadržani su značajni programi financiranja razvoja malog i srednjeg poduzetništva te poljoprivredne proizvodnje osobito kroz djelatnost županijskog Fonda za poljoprivredu i agroturizam.**

U sedam godina poticanja razvoja malog gospodarstva (počevši od 1998. godine) Županija je, prema raspoloživim podacima, podržala realizaciju 582 kredita, ukupne vrijednosti 363 milijuna kuna ili 83 plasirana kredita godišnje, prosječne vrijednosti 624 tisuće kuna¹²¹. Još uvijek je značajniji dio proračunskih sredstava namijenjenih razvoju usmjeren prema infrastrukturnim projektima te financiranju velikih poduzeća u teškoćama (75% proračunskih sredstava) nego malom gospodarstvu, uključujući poljoprivredu i turizam. Svako uspoređivanje vrijednosti izdvojenih proračunskih sredstava namijenjenih razvoju u odnosu na broj aktivnih gospodarskih subjekata (primjerice 7,30 milijuna kuna proračunskih sredstava izdvojenih za malo i srednje gospodarstvo u odnosu na 6.497 subjekata malog gospodarstva pokazuje simboličnu prosječnu vrijednost financiranja razvoja iz proračunskih izvora.

Županija dodjeljuje i bespovratne pomoći gradovima i općinama koje su nositelji gradnje poduzetničkih zona (u 2004. godini temeljem Javnog poziva za poticanje razvoja poduzetničkih zona 16 gradova i općina predloženo je za dodjelu pomoći u iznosu od cca 1.194,556 kn sredstava). Značajno je napomenuti da je, osim vlastitih proračunskih sredstava, Županija putem Fonda za regionalni razvoj RH i Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva osigurala dodatne poticaje poduzetničkim zonama i to; Fond za regionalni razvoj cca 3.050.000 kn bespovratnih i kreditnih sredstava, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva cca 4.800.000 bespovratnih sredstava¹²².

Nadalje, po značenju slijede izdaci *Upravnog odjela za komunalne poslove i graditeljstvo*. Putem ovog Odjela ulagalo se **u objekte vodoopskrbe, vršilo sufinanciranje otplate kredita po izdanim jamstvima, te ulagalo u prometnu infrastrukturu i pripremu izgradnje Županijskog centra za gospodarenje otpadom i sanaciju postojećih odlagališta**. Ove namjene imale su udio od **7,6%** u ukupno ostvarenim rashodima i izdacima.

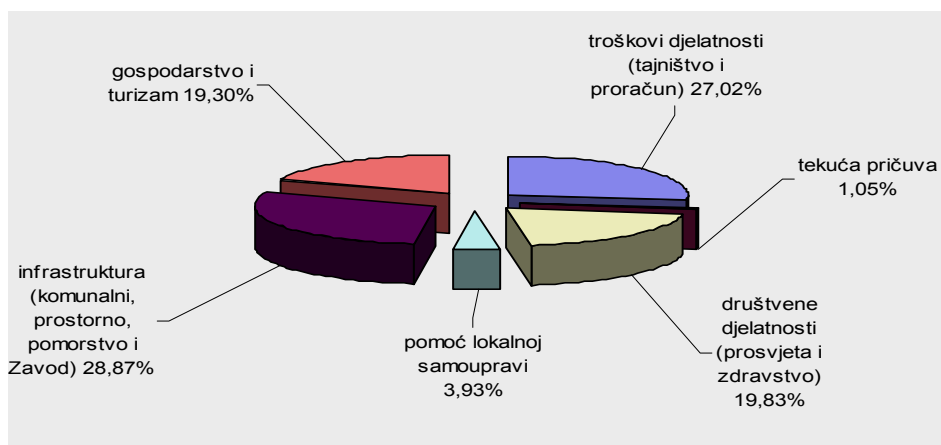
Razvojni potencijal županijskog proračuna, ukoliko promatramo ulaganja iz Proračuna prema vrstama djelatnosti (ne uključujući decentralizirana sredstva), pokazuje da se **najviše sredstava izdvajalo u infrastrukturu i to čak 28,9% te u gospodarstvo i turizam 19,3%, a zatim u razvoj lokalnih samouprava 3,9%, dok je na tekuće rashode izdvojeno kako slijedi: na troškove djelatnosti raspoređeno je 27% ukupnih sredstava, na potrebe u prosvjeti, kulturi, športu, zdravstvu i socijali 19,8%, te u tekuće pričuve 1,05%.**

¹²⁰ Važno je naglasiti da su u ova dva razdjela proračuna sadržane decentralizirane funkcije (školstvo, zdravstvo i socijalna skrb) na čije financiranje od ukupno 62% proračunskih izdataka u ova dva razdjela otpada čak 52%.

¹²¹ Prema podacima sadržanim u Izvješću o ostvarenju Programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva u 2004. godini, Županija splitsko-dalmatinska, od 27.01.2004. godine.

¹²² Splitsko-dalmatinska županija, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu, Izvješće o ostvarenju programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva, poduzetničkih zona, poljoprivrede i agroturizma te obnove opožarenih poljoprivrednih površina u Splitsko-dalmatinskoj županiji, Split, svibanj 2005

Grafikon 10.3. **Raspodjela proračunskih sredstava prema vrstama djelatnosti (bez decentraliziranih sredstava)**

Izvor: prema izvještaju Upravnog odjela za financije SD Županije

Gruba procjena razvojnog potencijala unutar županijskog proračuna, pod kojim se podrazumjevaju izvori financiranja kapitalnih, za razvoj značajnih ulaganja, kreće se oko brojke od cca 70-80 mil. kuna godišnje. Ako se tome pribroji potencijal na razini gradova i općina u Županiji, ukupno raspoloživa proračunska sredstva na godišnjoj razini namijenjena kapitalnim ulaganjima kreću se oko 350-400 mil. kuna.

Županija je u razdoblju 1996. - 2003. sudjelovala **u potpori razvojnim programima i kroz izdavanje jamstava**¹²³.

Od početka otplate kredita (1996.) Županija je stalno i redovito **izdvajala iz proračuna pomoći općinama i gradovima za otplatu kredita iz programa za razvoj vodoopskrbe i odvodnje otpadnih voda**.¹²⁴

10.3. Kreditne linije poslovnih banaka i poticajno financiranje putem HBOR-a

S obzirom na relativno veći udio malog gospodarstva u ukupnom gospodarstvu Županije, analiza glavnih obilježja financiranja razvoja u stvarnosti obuhvaća analizu izvora financiranja malog gospodarstva, u njegovom poslovnom i razvojnom dijelu.

Najčešći izvor financiranja razvojnih projekata **predstavljaju kreditni izvori**, najčešće dugoročnog karaktera. Broj i vrijednost kredita poslovnih banaka, odobrenih po komercijalnim uvjetima gospodarskim subjektima u Županiji, bez empirijskih istraživanja provedenih na skupu poduzetnika, stvarno je nemoguće procijeniti. U tom smislu ostaje nepoznato u kojoj je mjeri kreditni potencijal poslovnih banaka korišten kao izvor financiranja razvojnih projekata poslovnih banaka. Pretpostavljajući pak, da se ozbiljniji razvojni projekti odnose, u pravilu, na financiranje značajnijih vrijednosti ulaganja u osnovna sredstva te da je poduzetnicima u tim uvjetima vrlo važno osigurati prihvatljivije izvore financiranja takvih ulaganja, čini se realnim pretpostaviti kako su poduzetnici skloniji komercijalne

¹²³Tako je izdala ukupno 21 bezuvjetno jamstvo glavnom korisniku kredita i kreditoru, *Hrvatskim vodama Zagreb i HBOR-u Zagreb* za obveze krajnjih korisnika kredita, od čega su dvije kreditne partije zatvorene. Splitsko-dalmatinska županija je u 2003. izdala jamstva i *Učeničkom domu Split* (kredit u iznosu 297.297 EUR) te *Županijskoj upravi za ceste* u iznosu 36.000.000,00 kn (4.769.000 EUR).

¹²⁴Na dan 01.01. 2004.g. županijske jamstvene obveze iznosile su 24.224.196,97 kn, a tijekom 2004. dospjelo je daljnjih cca 16.318.500,00 kn (2.175.800,02 EUR) zbog čega su nepodmirene obveze krajnjih korisnika po kreditima HBOR-a na dan 31.12.2004. iznosile 37.542.070,80 kn, kao posljedica vršnog opterećenja kreditnim obvezama u 2004. Isto tako, u 2005. na naplatu dospijeva daljnjih cca 15.440.000 kn (2.059.827,97 EUR) obveza po kreditima HBOR-a.

bankarske izvore koristiti za financiranje ulaganja u obrtni kapital te da su **za financiranje investicija u osnovna sredstva nastojali osigurati neki od poticajnih modela financiranja razvoja.**

Raspoloživi podaci pokazuju da **poslovne banke** nemaju isti stupanj interesa za sudjelovanje u modelu poticajnog financiranja poduzetnika u malom gospodarstvu. Naime, u ukupnom broju kredita realiziranih do kraja 2004. godine (582 kredita ukupne vrijednosti 363 milijuna kuna), tri su poslovne banke (*Splitska banka, Hypo Alpe-Adria-Bank i Zagrebačka banka*) realizirale zajedno 60% vrijednosti ovih kreditnih plasmana.

Tablica 10.2. **Vrijednost i struktura kredita po poslovnim bankama 1998-2004., kn**

Stavka	Broj kredita	Vrijednost	Prosječno	Udio
Splitska banka	212	124.878.643	589.050	36%
Hypo Alpe-Adria-Bank	69	68.009.534	985.645	12%
Zagrebačka banka	149	76.339.002	512.342	26%
Ostale banke	152	94.634.775	622.597	26%
UKUPNO	582	363.861.954	625.192	100%

Izvor: Splitsko-dalmatinska županija, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu, Izvješće o ostvarenju programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva, poduzetničkih zona, poljoprivrede i agroturizma te obnove opožarenih poljoprivrednih površina u Splitsko-dalmatinskoj županiji, Split, svibanj 2005

Kreditna aktivnost HBOR-a značajnim dijelom također je usmjerena na kreditiranje poduzetništva te osiguranje financijskih sredstava po uvjetima povoljnijim od komercijalnih. Osiguravajući sredstva iz povoljnijih izvora te surađujući s poslovnim bankama HBOR razvija model poticajnog financiranja poduzetništva. **Do kraja 2004. godine HBOR je u Županiju plasirao ukupno 3,3 milijarde kuna ili 1.534 pojedinačna financijska odobrenja.** U odnosu na ostale dalmatinske županije, ukupan broj pojedinačnih odobrenja od 6.074 u vrijednosti od 7,2 milijarde kuna, Županija splitsko-dalmatinska participirala je najviše, čak 46 %.

Od ukupno 7,2 milijarde kuna plasmana HBOR-a¹²⁵, najveći dio, 96% ili 6,9 milijardi kuna, odnosilo se na kredite. Od ukupnog broja pojedinačnih kredita zaključenih s poduzetnicima u četiri dalmatinske županije (4.625 pojedinačnih odobrenja) u Županiji splitsko-dalmatinskoj plasirano je 1.534 kredita, prosječne vrijednosti 2,1 milijun kuna.

Više od 50% kreditnih odobrenja HBOR-a odnosi se na sektor malog i srednjeg poduzetništva, točnije 1.478 pojedinačnih odobrenja u vrijednosti od 1,7 milijardi kuna ili 54% ukupnih kreditnih plasmana HBOR-a realiziranih do kraja 2004. godine.

10.4. Proračunski i ostali izvori sredstava za financiranje razvoja¹²⁶

Osim spomenutih izvora, kao izuzetno značajni, ako ne i najznačajniji izvori financiranja razvojnih projekata u Županiji, svakako se ističu proračunska sredstva namijenjena financiranju razvojnih projekata preko resornih ministarstava.

U nadležnosti Ministarstva, mora, turizma, prometa i razvitka je financiranje infrastrukturnih projekata, uključujući obnovu fizičke i društvene infrastrukture i stambenih objekata na područjima posebne državne skrbi. Očekuje se da će Ministarstvo uskoro završiti obnovu kuća, što se onda može zamijeniti

¹²⁵ Prema podacima sadržanim u Pregledu odobrenih kredita za Zadarsku, Šibensko-kninsku, Splitsko-dalmatinsku i Dubrovačko-neretvansku županiju, HBOR, Zagreb, veljača 2005. godine.

¹²⁶ Prema podacima iz: Nacrta programa Strategije regionalnog razvoja RH, pravnog i institucionalnog okvira (za MMTPR), izrađivač ECORYS-NL u suradnji ÖAR Zagreb, svibanj 2005, str. 96-98

usmjeravanjem sredstava na poslovne zone. Uprava za otoke Ministarstva nadležna je za podupiranje održivog razvoja otoka. Ona koordinira izradu 14 državnih programa za razvoj otoka, pokrivajući širok raspon razvojnih problema, uključujući bolje povezivanje, obrazovanje, zdravstvenu skrb, komunalnu infrastrukturu itd. Ti programi pružaju dobru osnovu za integrirani pristup razvoju otoka.

Ilustracije radi, do 2004. g u razvojne projekte komunalne i društvene infrastrukture na području otoka Splitsko-dalmatinske županije, Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka uložilo je cca 34.762.550,78 mil kuna.

Fond za regionalni razvoj, iako zadužen za mnogobrojne razvojne aktivnosti, uglavnom je usmjeren na financiranje projekata za izgradnju lokalne infrastrukture na područjima koja zaostaju u razvoju, što se preklapa s aktivnostima MMTPR-a.

Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva provodi velik broj horizontalnih programa namijenjenih potpori malom i srednjem poduzetništvu, uključujući različite oblike izgradnje institucija i potpore u obuci, inovacijama, novim tehnologijama, prezentacijama na sajmovima, potpore tradicionalnim zanatima, sektoru turizma itd. Projekti Ministarstva "Poduzetnik I" i "Poduzetnik II" pružaju mogućnost dobivanja povoljnih kredita komercijalnih banaka (prema preporuci Ministarstva i županija) pojedinim kategorijama poduzetnika (ženama, mladima, braniteljima, institucijama društvenog sektora). U okviru svog "Operativnog plana za poticanje malog i srednjeg poduzetništva" (2004.-2008.) pruža potporu u sljedećim područjima: poboljšanje poslovnog okruženja, izravna potpora poslovanju, potpora razvoju potrebnih vještina, razvijanje sposobnosti i sustava promicanja malog i srednjeg poduzetništva. Iako taj program ima nacionalnu primjenu, veoma je značajan za zadovoljavanje razvojnih potreba područja koja zaostaju u razvoju u smislu gospodarskog oporavka i razvoja gospodarske osnove.

U 2004. godini Ministarstvo gospodarstva sudjelovalo je u poticanju razvoja gospodarskih zona u Županiji s preko 4.8 mil kuna te Fond za regionalni razvoj s cca 3 mil kuna, a njihova pomoć se očekuje i kroz 2005. godinu.

Hrvatska banka za obnovu i razvoj stimulira gospodarski razvoj područja koja zaostaju u razvoju dajući im mogućnost korištenja posebnih kreditnih linija (npr. "Program potpore malim poduzetnicima na područjima posebne državne skrbi") i subvencijama na kamatne stope za većinu državnih programa (sektori poslovanja, turizma i poljoprivrede). Ne postoji, međutim evaluacija učinka koje ti programi imaju na područjima koja zaostaju u razvoju.

Hrvatska agencija za malo gospodarstvo (HAMAG), posebna državna institucija za razvoj i promicanje malog i srednjeg poduzetništva, u suradnji s ministarstvima, županijama/gradovima i komercijalnim bankama, daje garancije za većinu financiranih programa. Ta je intervencija veoma važna budući da nedostatak pristupa financijskim izvorima predstavlja znatnu prepreku rastu malog i srednjeg poduzetništva. Program HAMAG-a namijenjen edukaciji i razvoju mreže konzultanata za malo gospodarstvo, kao savjetodavni uslužni servis, zadovoljava još jednu važnu razvojnu potrebu u područjima koja zaostaju u razvoju.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva nudi subvencije poljoprivrednicima na područjima posebne državne skrbi financirajući kapitalne investicijske i razvojne poljoprivredne projekte te potičući korištenje poljoprivrednog zemljišta na PPDS-u (I., II. kategorije). Postoji velik broj dodatnih mogućnosti za poboljšanje postojećih programa kako bi se bolje zadovoljile potrebe područja s razvojnim poteškoćama. Na primjer, u programu ruralnog razvoja "Program 10 x 10", postoji mogućnost pružanja pomoći poljoprivrednicima u novim ili postojećim djelatnostima, osiguravanja podrške osnivanju i radu zadruga i udruženja proizvođača, uz primjenu posebnog sustava vrednovanja za podnositelje natječajnih ponuda iz područja koja zaostaju u razvoju.

Državne potpore Ministarstva financija u područjima koja zaostaju u razvoju uskoro će morati biti zamijenjene drugim prikladnim razvojnim intervencijama kako bi se zadovoljili standardi i propisi EU.

Financijske potpore iz međunarodnih izvora

Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka upravlja i provodi Projekt socijalnog i gospodarskog oporavka područja posebne državne skrbi (2005.-2009.), koji se sufinancira iz zajma Svjetske banke, a odnosi se na područja utvrđena Zakonom o područjima posebne državne skrbi. Projekt podupire gospodarski razvoj (financijska potpora novim ili postojećim malim i srednjim poduzećima i zadrugama, tehnička pomoć, izgradnja kapaciteta itd.), razvoj institucija na regionalnoj i lokalnoj razini (izgradnja kapaciteta), ulaganje u male infrastrukturne projekte (obrazovanje, zdravstvo, socijalna skrb, uslužne djelatnosti, opskrba vodom, prijevoz, proizvodna infrastruktura, zaštita okoliša), društveno uključivanje (pomoć obiteljima, mladima, ženama, djeci, starijim osobama, osobama s posebnim potrebama i marginalnim skupinama, uključujući izbjeglice i povratnike).

Uz to, Ministarstvo je odgovorno i za provedbu programa koji se podupiru zajmom Europske investicijske banke, EIB I (Program obnove komunalne infrastrukture, 2004.-2007.; sredstva za projekt iznose 100 mil EURa od čega je zajam EIB u iznosu od 50 mil EURa) i EIB II (Integralni razvoj lokalne zajednice, 2005.-2008; za navedeni projekt Republika Hrvatska vraća sredstva zajma u narednih 20 godina. Zajam EIB-a i proračunska sredstva (u omjeru 50:50) čine osnovu za financiranje projekta. Jedinice lokalne samouprave (JLS) će, ovisno o utvrđenim kriterijima, osigurati dio vlastitih sredstava za sufinanciranje podprojekata. Vrijeme provedbe projekta je od 2005. do 2008. godine).

Oba programa financiraju komunalnu i društvenu infrastrukturu, a EIB II uz to podupire i ekološku infrastrukturu.

Uz spomenute financijske izvore, pretpristupni programi i instrumenti EU (CARDS, PHARE, SAPARD) pružaju dodatne financijske mogućnosti za određeni broj razvojnih intervencija (izgradnja kapaciteta na državnoj i regionalnoj/lokalnoj razini, gospodarska infrastruktura, turizam, tehnologija, inovacije, IT, zaštita okoliša itd.). Kao potencijalni izvori financiranja različitih razvojnih projekata javljaju se i razni donatori, kao što je USAID, UNDP, bespovratne pomoći stranih vlada itd.

Zajedno s državnim izvorima financiranja, međunarodni izvori osiguravaju dodatna financijska sredstva područjima koja zaostaju u razvoju. Bez obzira na to, ovdje spomenute i neke druge postojeće državne intervencije još uvijek su nedostatne i nisu adekvatno usmjerene, a nedostaje im i koordinirana i planirana provedba. Osim toga, nedostatak sustava praćenja i prikupljanja podataka onemogućava donošenje pravog zaključka o učinkovitosti državnih intervencija vezanih uz razvoj područja koja zaostaju u razvoju.

10.5. Samofinanciranje gospodarskih subjekata

Osnovu analize **mogućnosti samofinanciranja gospodarskih subjekata** u Županiji, posebno malog gospodarstva, predstavljaju raspoloživi podaci o vrijednostima ostvarene neto dobiti, odnosno sredstava amortizacije osnovnih sredstava gospodarskih subjekata. Prema raspoloživim podacima, 7.141 poduzetnika su poslovanjem u 2003. godini ostvarili ukupno 32,7 milijardi kuna ukupnog prihoda i za 9 milijuna kuna veću vrijednost ukupnih rashoda¹²⁷. ***Ne raspoložujući podacima o izdvojenim sredstvima amortizacije, realan je zaključak o maloj ili nikakvoj sposobnosti gospodarskih subjekata za samofinanciranje, odnosno barem dijelom financiranje razvojnih projekata vlastitim izvorima.***

¹²⁷ Prema podacima sadržanim u materijalu: Izvješće o stanju u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije s prikazom financijskih kretanja u 2003. godini s prijedlogom mjera za unapređenje stanja, srpanj 2004. godine, str.2.

ZAKLJUČCI/PROBLEMI: FINANCIRANJE RAZVOJA

- Ispodprosječni stupanj razvijenosti Županije utjecao je na to da je velika većina JLS u povlaštenom statusu (s izravnim fiskalnim efektima) vezano za zakonska rješenja koja tretiraju otoke, područja od posebne državne skrbi i brdsko-planinska područja;
- Fiskalni kapacitet 55 gradova i općina ograničen i ispodprosječan; svi pokazatelji fiskalnog kapaciteta gradova i općina u Županiji imali su manju vrijednost od hrvatskog prosjeka;
- U 2001. g. čak 22 JLS na prostoru Županije od ukupno 55 nije bilo u stanju pokriti tekuće proračunske rashode iz tekućih prihoda; posebno je nepovoljna situacija kod JLS lociranih na otocima i na PPDS-u; u 2004. godini ova situacija se ponešto poboljšala na što upućuje podatak da 17 jedinica lokalne samouprave još uvijek nije bilo u stanju pokriti tekuće proračunske rashode iz tekućih prihoda (5 manje nego u prethodno analiziranoj godini).
- Proces decentralizacije određenih funkcija nije praćen adekvatnim stupnjem fiskalne decentralizacije;
- Gradovi ostvaruju veće prihode po glavi stanovnika u odnosu na općine;
- Kapitalni izdaci proračuna gradova i općina kretali su se u promatranom razdoblju od cca 270 mil. kuna u 1996. i 1998. godini do 215 mil. kuna u 2001. godini, odnosno 325 mil. kuna u 2004. što je svojevrsni razvojni potencijal ovih JLS;
- Izvorni županijski prihodi u 2004.g. su 156.19 mil. kuna, odnosno 51%, dok se 49% od ostvarenja odnosi na decentralizirana sredstva, odnosno 152.65 mil. kuna;
- Županija je u 2004. čak 28,9% izvornih proračunskih sredstava izdvojila za poboljšanje infrastrukture, za potrebe u prosvjeti, kulturi, športu, zdravstvu i socijalu 19,83%, za unapređenje gospodarstva (osobito poticanje SME-a i poljoprivrede) i turizma 19,3%, pomoći lokalnoj samoupravi i ostale namjene 4,98%, te za rad županijskih službi, predstavničkog i izvršnog tijela 27,02%;
- U pravilu, polovica proračuna usmjerava se na diktirane obveze dobivenih funkcija (zdravstvo, socijale i školstva), a s drugom polovicom Županija gospodari temeljem usvojenih programa i prioriteta;
- U narednom razdoblju bit će nužno uspostaviti precizniji sustav mjerenja i praćenja fiskalnog kapaciteta JLS, te u vezi s tim razraditi kriterije i pravedan sustav dodjele razvojnih pomoći i potpora. Ovaj problem treba integrirati u novi i efikasniji sustav financiranja područja s razvojnim problemima (otoci, PPDS, brdsko-planinska područja);
- Razmotriti mogućnost uvođenja prireza na porez na dohodak u onim općinama koje ovim instrumentom mogu unaprijediti stanje lokalnih financija i njihov razvojni potencijal;
- Potrebno je opreznije pristupiti formiranju novih JLS, osobito općina(ica) koje nemaju dovoljno sredstava za financiranje lokalnih javnih funkcija što unaprijed ograničava njihovu učinkovitost;
- Unaprijediti upravljanje kapitalnim investicijama, osobito proračunsko planiranje i programiranje u skladu sa suvremenim dosezima u javnim, odnosno lokalnim financijama;
- Budući su financijska sredstva usmjerena pripremi i realizaciji razvojnih projekata u Županiji, posebno onih koji se odnose na gospodarstvo, odnosno malo i srednje poduzetništvo, ograničena, realna je pretpostavka kako će i u narednim godinama kreditni izvori financiranja prevladavati u ukupnim izvorima financiranja poslovanja i razvoja;
- Nužno je stoga proces kreditiranja, posebno dugoročne plasmane za financiranje ulaganja u osnovna sredstva, odnosno realizaciju investicijskih projekata, u poslovnim bankama te HBOR-u, (1) učiniti transparentnim poduzetnicima s obzirom na tražene uvjete financiranja kako bi se mogla pripremiti odgovarajuća dokumentacija te vrijeme donošenja odluke učiniti odgovarajućim poduzetničkoj namjeri te (2) utvrditi posebne izvore te postupke zaprimanja zahtjeva, odnosno donošenja odluke o kreditu u slučajevima kada se radi o tzv. Mikrokreditima;

- Razvoj poduzetničke kulture i infrastrukture proces je koji zahtijeva planiranje (strategiju) te izgradnju odgovarajuće organizacijske strukture, najčešće istovremeno u okviru nadležnih državnih organa (Županije) ali i privatne poduzetničke inicijative (poduzeća za plasman brojnih poslovnih usluga i poslovno savjetovanje);
- Značajni iznosi sredstava za financiranje razvoja iz državnog proračuna kao i iz stranih kredita, donacija i ostalih oblika bespovratnog financiranja.

Literatura

1. Bajo, A.: *Financiranje visokog školstva i znanosti*, Institut za javne financije, Zagreb, 2003
2. Dom zdravlja SDŽ, *Izvešće o stanju i radu Doma zdravlja Splitsko-dalmatinske županije*, 2004.
3. Državni zavod za statistiku – Priopćenje 4.2.2/2004
4. Državni zavod za statistiku – *Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom po županijama, gradovima i općinama za razdoblje od siječnja do prosinca 2004.*, Priopćenje br. 4.2.2/4., Zagreb, 2005.
5. Državni zavod za statistiku - *Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004.*, Zagreb, 2005.
6. Državni zavod za statistiku - *Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2003.*, Zagreb, 2004.
7. Državni zavod za statistiku - *Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2002.*, Zagreb, 2003.
8. Državni zavod za statistiku - *Statističko izvješće 1215 "Zaposlenost i plaće"*, Zagreb 2003
9. Državni zavod za statistiku, *Priopćenja, Obrazovanje, istraživanje i razvoj, kultura i socijalna skrb*, 2004.
10. Državni zavod za statistiku, *Statistička izvješća Turizam* br. 1104., 1134., 1163.,1195., 1228
11. Državni zavod za statistiku, *Statističko izvješće Ugostiteljstvo*, 1227, 2003
12. *Energetski razvitak Splitsko-dalmatinske županije*, Splitsko-dalmatinska županija, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu, Split, prosinac 2003.
13. *FINA račun 630, obrada - Ministarstvo financija*, Odjel za pripremu proračuna lokalne i područne (regionalne) samouprave
14. Granić, M., Mimica N., Babić, A., Grgić, S., *Europski fondovi za Hrvatsku - kako iskoristiti sredstva iz fondova EU*, Europski pokret Hrvatska i NRC d.o.o Zagreb, 2005
15. Horwath Cons. Zagreb; *Master plan turizma Splitsko-dalmatinske županije*, prvo fazno izvješće, 2005, naručitelj Splitsko-dalmatinska županija i TZ Županije
16. Hrvatska gospodarska komora, *Sektor za gospodarsku strategiju – Neki aspekti gospodarskih gibanja po županijama Republike Hrvatske*, Zagreb, 2002.
17. Hrvatska gospodarska komora, *Sektor za gospodarsku strategiju – Neki aspekti gospodarskih gibanja po županijama Republike Hrvatske*, Zagreb, 2004.
18. Hrvatska gospodarska komora, www.hgk.hr
19. Hrvatska narodna banka – *Bilten*, god. 10, br. 102, Zagreb, 2005.
20. Hrvatski zavod za javno zdravstvo: *Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2003. godinu*, Zagreb, 2004
21. Hrvatski zavod za javno zdravstvo: *Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2002. godinu*, Zagreb, 2003.
22. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, *Izvešće o financijskom poslovanju Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje u razdoblju I.-XII. 2003. godine*, Zagreb, 2004.
23. Institut za turizam, Zagreb, *TOMAS 2001 i TOMAS 2004 - o stavovima i potrošnji stranih turista u Hrvatskoj*
24. International Monetary Fund – *International Financial Statistics*, January 2005, Washington, 2005.
25. *Izvešće o ostvarenju Programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva u 2004. godini*, Županija splitsko-dalmatinska, od 27.01.2004. godine.
26. Klinička bolnica Split, *Izvešće o stanju i radu Kliničke bolnice Split*, 2004.
27. Leburić, A.; Krneta, M., *Profil poduzetnika*, Naklada Bošković, Split, 2004
28. Lučka uprava Split, *Izvešće o radu za 2002. godinu*

29. Lječilište "Dječje selo", Izvješće o stanju i radu, 2004.
30. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, Uprava za ribarstvo, Zagreb, <http://www.mps.hr/dokumenti/zakoni.asp?id=8&str=8>
31. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske, Godišnje statističko izvješće o o zaposlenicima u ustanovama socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2003. godini, <http://www.miz.hr>
32. Ministarstvo financija, Proračuni JLS Splitsko dalmatinske županije, 2005
33. Mjesečni statistički bilten 1/2005, Hrvatski zavod za zapošljavanje
34. Mjesečni statistički bilten, Hrvatski zavod za zapošljavanje, godišta 1988 - 2005.
35. Nacrt programa Strategije regionalnog razvoja RH, pravnog i institucionalnog okvira (za MMTPR), izrađivač ECORYS-NL u suradnji ÖAR Zagreb, svibanj 2005
36. Pavić, I., Filipić, P., Šimunović, I., ur., Strategija razvitka županije Splitsko-dalmatinske, Ekonomski fakultet Split, 1997
37. Petrić L., Analiza gospodarskog i turističkog razvoja Splitsko-dalmatinske županije s posebnim naglaskom na srednjedalmatinske otoke, Ekoregijski Akcijski Program: srednje i južno dalmatinski otoci i obala, WWF MedPo, Zelena akcija i Sunce, 2003
38. Petrić, L. , Razvoj turizma u Splitu, u; Filipić, P. Grčić, B. Šimunović, I., ur., Osnove gospodarskog razvitka grada Splita Ekonomski fakultet Split, 2003
39. Petrić, L. Tourism development-sectoral study, UNDP/GEF COAST project, Split, 2005
40. Popis stanovništva 1953-2001, DZS
41. Popis stanovništva 1971- 2001, DZS
42. Popis stanovništva 2001, DZS
43. Pravilnik o razvrstavanju, kategorizaciji, posebnim standardima i kvaliteti smještajnih objekata iz skupine Hoteli, NN 48/2002
44. Pregled odobrenih kredita za Zadarsku, Šibensko-kninsku, Splitsko-dalmatinsku i Dubrovačko-neretvansku županiju, HBOR, Zagreb, veljača 2005. godine.
45. Proračun SDŽ za 2004. i 2005. godinu, Upravni odjel za financije
46. Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije, *Knjiga 1. Polazišta*, Splitsko-dalmatinska županija, Županijski zavod za prostorno uređenje, Split, studeni 2001.
47. Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije, *Knjiga 2. Ciljevi prostornog uređenja*, Splitsko-dalmatinska županija, Županijski zavod za prostorno uređenje, Split, studeni 2001.
48. Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije, *Knjiga 3. Plan prostornog uređenja*, Splitsko-dalmatinska županija, Županijski zavod za prostorno uređenje, Split, studeni 2001.
49. Službeni glasnik Splitsko-dalmatinske županije, broj 9/ 2004.
50. Službeni glasnik Županije Splitsko-dalmatinske br. 8/97 i 9/98
51. Službeni glasnik Županije Splitsko-dalmatinske br. 9/99
52. Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju "Biokovka", Izvješće o stanju i radu, 2004.
53. Splitsko-dalmatinska županija - *Službeni glasnik broj 2*, godina 2005.: "Odluka o kriterijima, mjerilima i načinu financiranja decentraliziranih funkcija srednjih škola i učeničkih domova Splitsko-dalmatinske županije u 2005. godini".
54. Splitsko-dalmatinska županija - *Službeni glasnik broj 2*, godina 2005.: "Odluka o kriterijima, mjerilima i načinu financiranja decentraliziranih funkcija srednjih škola i učeničkih domova Splitsko-dalmatinske županije u 2005. godini".
55. Splitsko-dalmatinska županija, Prilog uz Odluku o mjerilima i kriterijima za financiranje programa predškolskog odgoja u Splitsko-dalmatinskoj županiji u 2005. godini, 2005.

56. Splitsko-dalmatinska Županija, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu – Izvješće o stanju u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije s prikazom financijskih kretanja u 2003. godini s prijedlogom mjera za unapređenje stanja, Split, 2004.
57. Splitsko-dalmatinska Županija, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu – Izvješće o stanju u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije s prikazom financijskih kretanja u 2004. godini s prijedlogom mjera za unapređenje stanja, Split, 2005.
58. Splitsko-dalmatinska županija, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu, Izvješće o ostvarenju programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva, poduzetničkih zona, poljoprivrede i agroturizma te obnove opožarenih poljoprivrednih površina u Splitsko-dalmatinskoj županiji, Split, svibanj 2005
59. Splitsko-dalmatinska županija: "Odluka o broju razrednih odjela u školskoj godini 2003./2004. u osnovnim školama Splitsko-dalmatinske županije", 2003
60. Strategija energetskog razvitka Republike Hrvatske, 2002., www.hrvatska21.hr/energetika.pdf
61. Statistička izvješća 1230: Prijevoz, skladištenja i veze u 2003., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2004.,
62. Stomatološka poliklinika, Izvješće o stanju i radu, 2004.
63. Strategija gospodarskog razvitka Splitsko-dalmatinske županije 2003.-2015., Službeni glasnik Županije splitsko-dalmatinske, godina XI., broj 2., Split, 4. ožujka 2004.
64. Strategija razvoja hrvatskog turizma do 2010.g., Ministarstvo turizma, 2003.g.
65. Strategija zaštite okoliša, NN 46/2002
66. Šamanović J., 2002, Nautički turizam i management marina, Visoka pomorska škola u Splitu, Split,
67. Šošić, V. (2003.): Premija za obrazovanje i ulaganje u ljudski kapital u Hrvatskoj, *Financijska teorija i praksa* 27, (4) str. 439-455
68. THR Barcelona: Marketinški plan razvoja hrvatskog turizma, 2002
69. Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske Županije – Statistička analiza turističkog prometa 2001., 2005
70. UNDP, GEF UNEP, Biodiversity Planning Support Programme, Guide to Best Practices for Sectoral Integration: Integrating Biodiversity into the Tourism Sector
71. UNEP-MAP/PAP/RAC, 1997, Guidelines for Carrying Capacity Assessment for Tourism in Mediterranean Coastal Areas, Split
72. Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport Splitsko-dalmatinske županije, 2005.
73. Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske: Bijeli dokument o hrvatskom obrazovanju: Konceptija promjena odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj, rujna 2002.
74. Ustanova za hitnu medicinsku pomoć, Izvješće o stanju i radu ustanove za hitnu medicinsku pomoć, 2004.
75. Zavod za javno zdravstvo, Izvješće o stanju i radu ZJZ, 2004.
76. Zavod za poslovna istraživanja – 500 najboljih, Zagreb, 2004.
77. Zavod za školstvo - Odsjek Split, 2005.
78. Zakoni i pravilnici

Web stranice:

1. http://www.hgk.hr/komora/hrv/zupkom/Zadar/utjecaj_autoceste.pdf
2. <http://marvin.globalnet.hr/wwwhfp2.hr/eng/tvrtka.asp?id=377>
3. http://www.dzs.hr/Eng/2003/4-4-2_11e2003n.htm
4. <http://www.hrvatska21.hr/20031104%20Strategija%20hrvatskog%20turizma%202010.pdf>
5. <http://www.dalmatia-cen.com>
6. <http://www.dcp.hr/arhiv.htm>
7. http://www.dzs.hr/Eng/2003/4-4-2_11e2003n.htm
8. http://www.worldtourism.org/regional/europe/PDF/SPEECHES/2004/Presentation%20Prague%20%20_with%20Slides_pdf
9. <http://www.dzs.hr/hrv/priopcenja/PrFrameH.htm>
10. http://www.dzs.hr/Eng/2003/4-4-2_11e2003n.htm
11. http://www.hbor.hr/kre_programi_150.asp
12. <http://www.hgk.hr>
13. <http://www.hgk.hr/komora/hrv/zupkom/Zadar/Prezentacija%20cruiseri.pdf>
14. http://www.hgk.hr/komora/hrv/sektori/MALO_GOSPODARSTVO/kredit/momps_programi
15. <http://www.mint.hr>
16. http://www.hgk.hr/komora/hrv/sektori/MALO_GOSPODARSTVO/kredit/momps_programi
17. <http://www.greenglobe21.com/Documents/General/GG%20Essentials%2030%20June%202004.pdf>
18. http://www.mint.hr/popis_kategoriziranih_hotela.pdf
19. <http://www.nn.hr/clanci/sluzbeno/2004/2408.htm>
20. http://www.splitsko-dalmatinska-zupanija.hr/UOgo_pol.htm
21. http://www.mps/pdf/strategije/Nacionalni_program_za_poljoprivredu_i_seoska_podrucja:pdf.pdf
22. http://www.mps.hr/pdf/publikacije/CAP_reform_report_hrvatski.pdf
23. http://www.lonelyplanet.com/pressroom/news/press_release.cfm?press_release_id=159
24. http://www.mps/pdf/strategije/Nacionalni_program_za_poljoprivredu_i_seoska_podrucja:pdf.pdf
25. http://www.mps.hr/pdf/publikacije/CAP_reform_report_hrvatski.pdf
26. http://waste.eionet.eu.int/wastebase/prevention/details_html?pk=HR
27. www.hvsecoservices.com/ECOTEL.htm
28. <http://www.wttc.org>
29. <http://www.hgk.hr>
30. <http://www.sardina.biz>
31. <http://www.hrvatska21.hr/energetika.pdf>
32. <http://www.narodnenovine.hr>
33. <http://www.mps.hr/dokumenti/zakoni.asp?id=8&str=8>
34. <http://www.wttc.org>
35. <http://www.hrvatska21.hr/>
36. <http://www.hrvatska21.hr/turizam.htm>
37. <http://www.hrvatska21.hr/poljribarstvo.htm>

38. <http://www.hrvatska21.hr/informac.htm>
39. <http://www.hrvatska21.hr/zastita.htm>
40. <http://www.hrvatska21.hr/strraznan.htm>
41. <http://www.hrvatska21.hr/kultura.htm>

Popis grafikona:

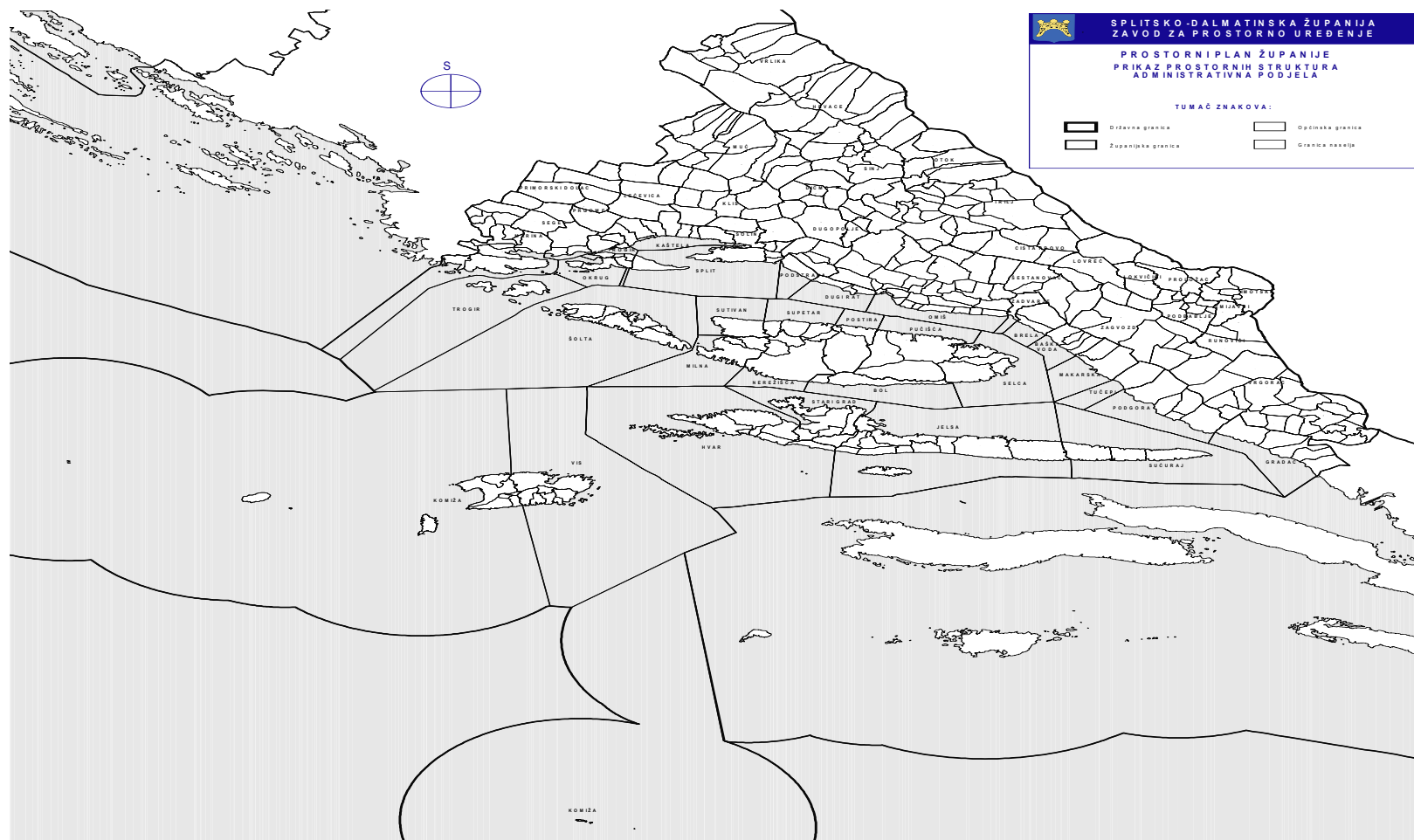
3.1. Kretanje brojnosti stanovništva Županije prema popisima 1953- 2001. g.....	11
3.2. Dobna struktura stanovništva Županije i Hrvatske.....	12
3.3. Usporedba radnog, predradnog i postradnog kontigenta Županije i Hrvatske.....	12
3.4. Stanovništvo starije od 15 godina prema školskoj spremi.....	13
3.5. Stanovništvo Županije prema školskoj spremi po dobnim skupinama.....	13
3.6. Stanovništvo dobi 25-44 godine prema školskoj spremi.....	14
6.1. BDP po stanovniku po županijama 2002.....	33
6.2. Dobit i gubitak nakon oporezivanja u gospodarstvu Županije.....	33
6.3. Struktura gospodarstva RH i Županije 2003.....	34
6.4. Stope aktivnosti (udio aktivnih u stanovništvu radne dobi u %)......	36
6.5. Udio nezaposlenih u stanovništvu radne dobi odgovarajuće kvalifikacije (%)......	37
6.6. Kretanje dobiti i gubitka za razdoblje 2000 – 2003 po veličini pravne osobe.....	39
6.7. Regionalna distribucija obrtničkih radnji na teritoriju Županije u 2001.godini.....	40
6.8. Prostorni raspored smještajnih kapaciteta u Splitsko- dalmatinskoj županiji po vrstama (2004)	47
6.9. Struktura dolazaka i noćenja turista po područjima u Splitsko-dalmatinskoj županiji 2004. g.....	48
6.10. Dolasci i noćenja u Splitsko-dalmatinskoj županiji prema zemljama porijekla.....	49
6.11. Struktura ribolovnih alata u gospodarskom ribolovu.....	54
6.12. Broj i vrste plovila u gospodarskom ribolovu.....	54
6.13. Struktura ribarske flote s obzirom na korištene alate.....	55
6.14. Prijavljeni ulovi u gospodarskom ribolovu tijekom 2003. g.....	55
6.15. Udio pojedinih vrsta morskih organizama.....	56
6.16. Pokrivenost uvoza izvozom Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske,1990.- 2004.....	63
7.1. Doktori medicine na tisuću stanovnika, stanje 31. ožujka 2003. godine.....	66
8.1. Predškolsko obrazovanje u odabranim županijama u šk.g. 2002./2003.....	69
8.2. Osnovnoškolsko obrazovanje u odabranim županijama šk.g. 2002./2003.....	71
8.3. Prosječan broj učenika u srednjima školama odabranih županija u šk.g. 2002./2003.....	72
8.4. Prosječan broj učenika u srednjima školama u Splitsko-dalmatinskoj županiji, prema području.....	73
8.5. Udio stanovništva od 25-64 godine prema spolu sa završenim tercijarnim obrazovanjem, 2001.g. (u%)......	74

10.1. Pokrivenost tekućih rashoda tekućim prihodima JLS u Županiji.....	78
10.2. Proračunski prihodi i primici te rashodi i izdaci Županije 2001.-2004.....	79
10.3. Raspodjela proračunskih sredstava prema vrstama djelatnosti (bez decentraliziranih sredstava).....	81

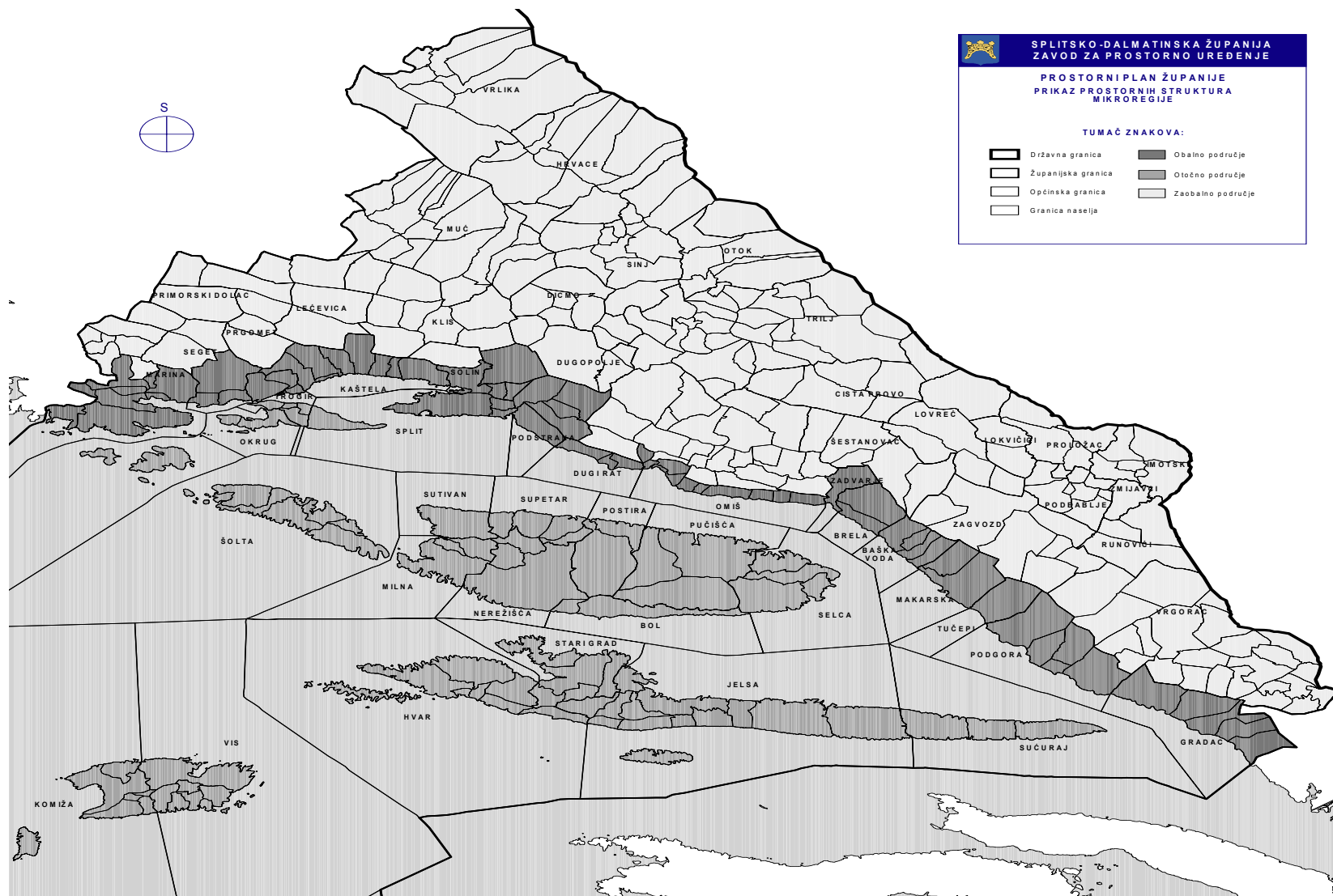
Popis tablica:

5.1. Stupanj razvoja nepokretne telefonije u 2001. g.....	23
5.2. Telefonski pretplatnici u 2001.....	24
5.3. Broj utrošenih minuta i broj internetskih korisnika u razdoblju 1999-2003.....	24
5.4. Pokazatelji zračne infrastrukture (2003.).....	26
5.5. Pokazatelji ukupnog kapaciteta morskih luka Splitsko-dalmatinske županije.....	28
6.1. Udio malih i srednjih poduzetnika u ukupnom poslovanju gospodarstva Županije u 2003. godini, u %.....	39
6.2. Kretanje udjela prerađivačke industrije u poslovanju industrije Županije od 1996. do 2003. godine.....	42
6.3. Udio prerađivačke industrije i njenih bitnih odjeljaka u strukturi ukupne industrijske proizvodnje Splitsko dalmatinske županije u razdoblju 1998– 2004.....	42
6.4. Željeznički promet u Splitsko-dalmatinskoj županiji od 1998-2003. godine.....	57
6.5. Promet putnika i tereta u zračnoj luci Resnik u razdoblju od 1985 –2004.	58
6.6. Broj putnika u zračnoj luci Split u odnosu na druge zračne luke 2002 -2003.....	58
6.7. Promet zrakoplova i putnika u zračnoj luci Brač u razdoblju od 1994 –2003.....	59
6.8. Pomorski promet - prometa brodova u Županiji u razdoblju od 1994 –2004.....	59
6.9. Pomorski promet - promet tereta i putnika u Županiji u razdoblju od 1994–2004.....	60
6.10. Sudjelovanje Luke Split u pomorskom prometu brodova, tereta i putnika na području Lučke kapetanije Split i u ukupnom prometu u RH u 2002. i 2003. godini.....	60
6.11. Promet brodova u glavnim morskim lukama 2002.-2003.....	61
6.12. Udjel Splitsko-dalmatinske županije u izvozu, uvozu i volumenu trgovine Republike Hrvatske, 1990.-2004.....	63
10.1. Agregatni prikaz prihoda i primitaka te rashoda i izdataka proračuna JLS u Splitsko-dalmatinskoj županiji u 2004. godini.....	78
10.2. Vrijednost i struktura kredita po poslovnim bankama 1998-2004., kn.....	82

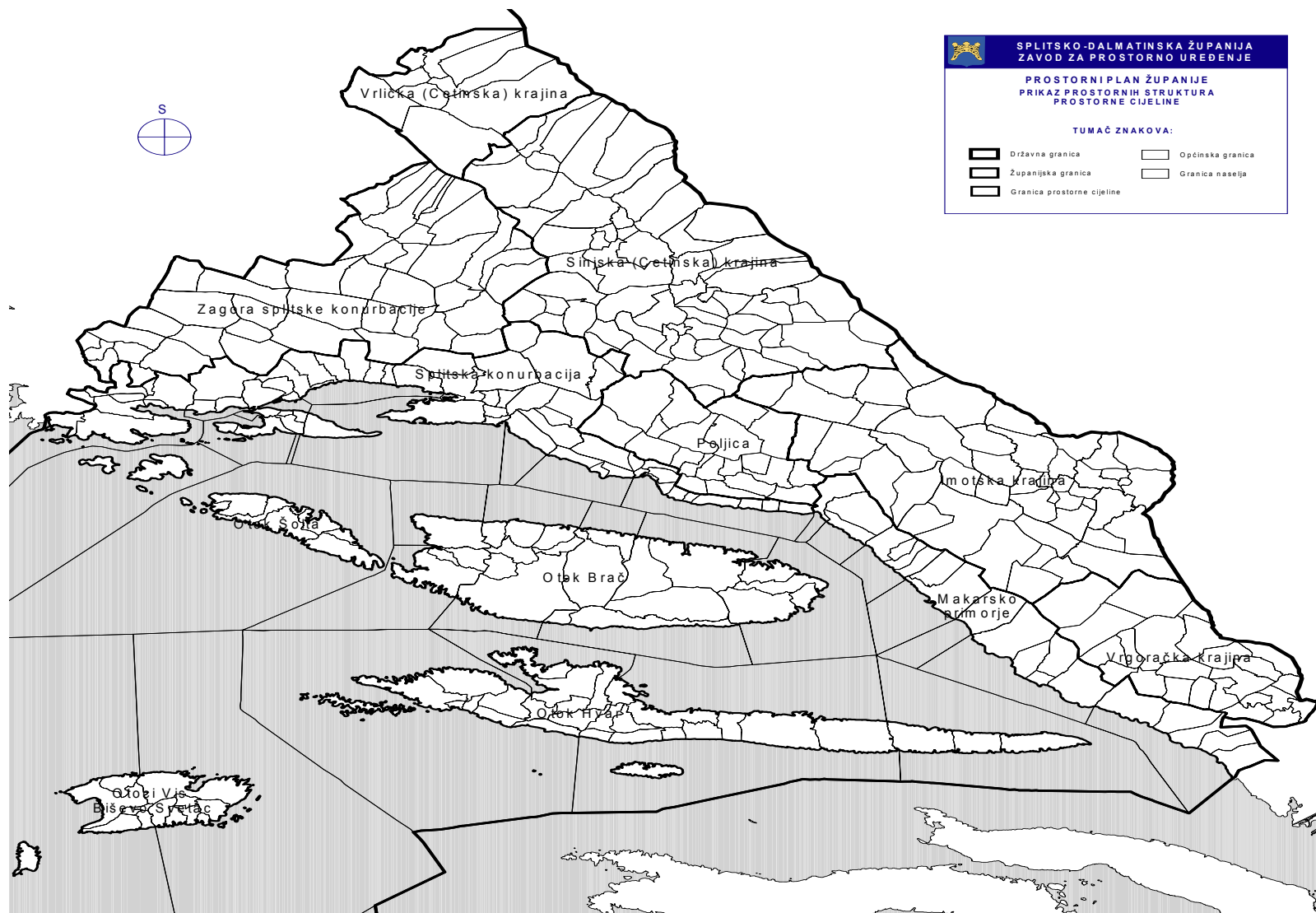
Karta/slika 1: **Administrativna podjela prostora Splitsko-dalmatinske županije**

Karta/slika 2: Mikroregije Splitsko-dalmatinske županije

Karta/slika 3: **Prostorne cjeline Splitsko-dalmatinske županije**

Karta/slika 4: **Metropolitansko područje Splita**

II POGLAVLJE: STRATEGIJA ROP-a

1. UVOD

U prethodnom poglavlju izvršena je detaljna analiza stanja osnovnih razvojnih značajki Splitsko-dalmatinske županije. Osnovna analiza ukazala je na brojne komparativne i konkurentne prednosti Županije, ali i nedostatke s kojima se sučeljava u svome razvoju. Ukazano je, prije svega na postojanje iznimnih prirodnih bogatstava, ljudskih potencijala, povoljan geostrateški položaj te značajan industrijski, poljoprivredni i uslužni, prije svega turistički potencijal.

Usprkos tome, Županija je suočena s nizom ozbiljnih problema, kao što su visoka stopa nezaposlenosti, migracije stanovništva i to najčešće mlade (u pravilu obrazovanije) populacije iz ruralnih(i otočnih) dijelova u urbane, a konačno i u inozemstvo, ubrzani trend demografskog starenja (iako po nižim stopama od prosjeka Hrvatske), pad udjela industrijske proizvodnje u županijskom gospodarstvu, prevelika orijentiranost na uslužne djelatnosti, tehnološki zaostalo gospodarstvo kao izravna posljedica tranzicijskih gospodarskih previranja itd.

Lokalne interesne skupine svjesne su da su rezultati koje Županija ostvaruje ispod njenih potencijala te da bi zajedničkim djelovanjem trebalo raditi na boljem aktiviranju svih njenih resursa. To se posebice odnosi na neka područja Splitsko-dalmatinske županije, kao što su otoci i (ruralno) zaleđe, koja imaju nisku stopu gospodarskog rasta i visoku dugoročnu razinu nezaposlenosti. Županija, naime na svome području, osim otoka, ima i područja od posebne državne skrbi te brdsko-planinska područja, što zorno svjedoči u prilog tvrdnji da mnogi dijelovi Županije odskaču od republičkih prosjeka, naravno u negativnom smislu.

U cilju postizanja uravnoteženijeg i ravnomjernijeg razvoja ovakvih područja posebno se ističu najnovije smjernice zacrtane u *Nacrtu programa Strategije regionalnog razvoja RH, pravnog i institucionalnog okvira*¹, kojima se posebno naglašava nužnost uspostave Programa za područja s razvojnim poteškoćama (PPRP), čije će se temeljne odrednice morat integrirati u županijski ROP. Program za područja s razvojnim poteškoćama prvenstveno bi trebao biti usmjeren na rješavanje uzroka razvojnih poteškoća u područjima koja zaostaju u razvoju te na izgradnju lokalnih kapaciteta za razvoj u tim područjima. Sukladno tome, on jasno naznačuje namjeru da se područjima s razvojnim poteškoćama omogući prijelaz iz stalnog nazadovanja prema održivom razvoju i konkurentnosti. Stoga je svrha Programa za područja s razvojnim poteškoćama (PPRP):

"smanjiti razlike između područja s razvojnim poteškoćama i hrvatskog prosjeka kroz osposobljavanje institucija na središnjoj razini te partnera na regionalnoj i lokalnoj razini da zajedničkim naporima sudjeluju u maksimalnom povećanju razvojnog potencijala tih područja."

U svrhu povećanja dostupnosti postojećih mjera za potencijalne korisnike definirat će se i posebni uvjeti kao npr. **drugačiji selekcijski kriteriji (pri odabiru projekata)**, promotivne aktivnosti, obučavanje za pripremu projekata i sl., a o čemu će se posebno voditi računa kod provedbe mjera, odnosno projekata županijskog ROPa.

Sukladno Programu, biti će potrebno uvesti i **nove mjere** posebno dizajnirane kako bi odgovarale potrebama postojećeg malog poduzetništva te potencijalnim poduzetnicima u područjima s razvojnim poteškoćama (npr. olakšati pristup financiranju za mala poduzeća te još više za poduzetnike početnike i to pogotovo za one koji se bave poslovno rizičnijim aktivnostima ili više inovativnim područjima djelovanja). Usvajanjem novog Programa za područja s razvojnim poteškoćama, prioriteta i mjere definirane županijskim ROP-om neće se iz temelja mijenjati jer su kroz načelo pristupa jednakim mogućnostima, područja s razvojnim poteškoćama stavljena u, uvjetno rečeno "povlašten položaj", budući će kod vrednovanja projekata, dodatan efekt imati njihov doprinos razvoju ovih područja. Nove mjere, definirane Programom, trebale bi samo dodatno osnažiti doprinos mjera i projekata nastalih temeljem ROP-a, na rečenim područjima.

¹ Prema: Nacrt programa Strategije regionalnog razvoja RH, pravnog i institucionalnog okvira (za MMTPR), izrađivač ECORYS-NL u suradnji ÖAR Zagreb, svibanj 2005, str. 26-38

Iz rečenog je razvidno da brzo konsolidiranje snaga svih nositelja razvoja u Splitsko-dalmatinskoj županiji u smislu postizanja razvojne sinergije, naprosto predstavlja nužnost bez koje se ne može očekivati pozitivan iskorak Županije i hvatanje ritma s europskim/svjetskim gospodarskim, znanstvenim i inim tokovima. Pri tome, nužno je naglasiti, Splitsko-dalmatinska županija ne polazi od "nule"; već postojeći renomirani gospodarstvenici i poduzeća, znanstvene i ostale institucije, garancija su da brzo hvatanje priključka na međunarodne tokove nije neostvarivo.

U tom smislu, Županija prije svega mora dodatno stimulirati gospodarstvo povećanim angažmanom sposobnih poduzetnika, jačanjem njihove sprege sa znanstvenim/edukativnim institucijama, uz jaku institucionalnu podršku. **Krajnji cilj svakako mora biti cjeloviti razvoj regije utemeljene na znanju i sposobnostima.**

S obzirom na iznimne prirodne resurse (morske i kopnene) i njihovo značenje za opći gospodarski razvoj, pitanje ekološke zaštite i općenito podsticanja koncepta "održivog razvoja", visoko je rangirano među razvojnim prioritetima Županije.

U postizanju navedenih prioriteta, Splitsko-dalmatinska županija je odlučna iskoristiti najbolju praksu lokalnog razvoja i korištenje sufinanciranja od strane EU. S tim ciljem, strategija ROPa temelji se na načelima EU koja se odnose na "Partnerstvo temeljeno na razvoju", "Informatičko društvo", "Jednake mogućnosti" i "Okoliš". Jedinica za provedbu programa ROPa imat će zadatak da osigura provođenje ovih načela u cjelokupnom procesu ROPa. Način na koji će strategija ROPa poštivati ova načela opisan je u nastavku (poglavlje 3.5.)

Strategija ROP-a osmišljena je tako da inicira proces rješavanja ključnih razvojnih nedostataka u razdoblju od 2006.-2013. g. te da se stvore uvjeti potrebni za dugoročni razvoj. Ona je nastala, prije svega kao rezultat konzultacija interesnih skupina, ali istovremeno proizlazi iz nacionalnih razvojnih prioriteta. Štoviše, strategija odražava i različita načela na kojima se temelji sufinanciranje u okviru programa EU. Time se promiče jasni strateški pravac i integrirani pristup razvoju strategije. U takvim okolnostima, moguće je povezano/istovremeno koristiti instrumente nacionalne, lokalne i politike EU-a.

Strateški planovi grade se na temelju informacija, pomoću kojih se stvara baza podataka o trenutnoj situaciji, a ista predstavlja polaznu točku od koje se može mjeriti napredak i pružati daljnja informacija za upotrebu u budućim razvojnim koracima. S obzirom da je Regionalni operativni program proces koji traje, obveza je Provedbene jedinice da ga nadograđuje (u našem slučaju svake dvije godine).

Pri tome je važno imati na umu sljedeće:

1. pregled socio-ekonomske situacije važan je alat, ali nije cilj sam po sebi;
2. bazu podataka o aktualnoj situaciji potrebno je trajno ažurirati novim relevantnim podacima.

U stvaranju baze podataka o aktualnom razvojnom trenutku Županije koristili su se svi dostupni statistički podaci, kao i informacije prikupljene razgovorima i anketama o lokalnom gospodarstvu i zajednici.

U cilju organizacije informacija prikupljenih temeljem dostupnih podataka, konzultacija i razgovora, izrađivač se koristio posebnom metodom, tzv. SWOT analizom.

SWOT analiza predstavlja osnovu za viziju i strategiju ROP-a, a proizvod je konzultacija s predstavnicima županijskih interesnih skupina. Nadograđuje se na ključna pitanja identificirana u osnovnoj analizi.

2. SWOT ANALIZA

SWOT² analiza predstavlja, dakle, kvalitativnu metodu kojoj je cilj da, temeljem podataka prikupljenih u socio-ekonomskoj analizi stanja Županije (odnosno funkcionalne ili teritorijalne jedinice koja se razmatra), kao i zapažanja/ocjena sudionika razvojnog procesa, u ovom slučaju Partnerske skupine koja sudjeluje u izradi ROPa, identificira osnovne unutarnje razvojne snage i slabosti Splitsko-dalmatinske županije, odnosno vanjske prilike i prijetnje koje dolaze iz njenog okruženja.

Pri tome je važno istaknuti da su snage i slabosti imanentne samoj Županiji, odnosno proizlaze iz njenih vlastitih razvojnih nastojanja i odabira, dok prilike i prijetnje predstavljaju one elemente koji su Županiji nametnuti izvana, odnosno iz njenog bližeg i/ili daljeg okruženja te ista na njih nije u mogućnosti djelovati, već ih prihvaća kao datost.

Uočavanje vlastitih snaga kao i slabosti znači suočiti se s problemom te iz date situacije iskoristiti ono što je najbolje, odnosno boriti se protiv onoga što nije dobro. Pri tome treba nastojati iskoristiti pozitivne prilike iz okruženja kako bi pojačali pozitivne efekte unutarnjih snaga, odnosno minimizirati negativne vanjske utjecaje koji se mogu loše odraziti na unutarnje snage, odnosno dodatno pogoršati već postojeće slabosti.

Partnerska skupina koja sudjeluje u izradi ROPa Splitsko-dalmatinske županije, uz pomoć izrađivača, stručnjaka Ekonomskog fakulteta u Splitu, tijekom izuzetno zahtjevne i plodonosne radionice, identificirala je cijeli niz elemenata (u skupini snaga, slabosti, prilika i prijetnji) i to u četiri područja;

- prostor, prirodni resursi i infrastruktura,
- ljudski resursi i društvene djelatnosti,
- gospodarstvo
- institucije.

Područja su specificirana na gore prezentirani način već od samog početka rada na ROP-u, a ista je logika slijedena i u nastavku, kod definiranja ciljeva, prioriteta i mjera.

Rad na SWOT analizi tekao je u dvije faze. U prvoj fazi identificirani su i definirani osnovni elementi (tablica 2.1.) te data njihova obrazloženja, što je prikazano u tablici br. 2.2.

U drugoj fazi, predstavnici Partnerske skupine su, nakon održane radionice, od izrađivača dobili putem elektronske pošte tablice u kojima su bili definirani svi elementi SWOT analize, te su imali zadatak u kolonu "Ocjena intenziteta" unijeti ocjene snage utjecaja pojedinih elemenata i to ocjenama od 1-5, pri čemu ocjena 5 označava visok intenzitet utjecaja elementa, dok ocjena 1 znači da njegov utjecaj nije značajan kao razvojna snaga, odnosno slabost ili eventualna prilika, odnosno prijetnja. Izrađivač je ovim iskorakom želio doći do viđenja članova Partnerske skupine o značenju pojedinih elemenata i njihovu utjecaju na razvoj Županije, iz čega proizlazi i razvojna strategija, odnosno odabir mogućih pravaca i prioriteta djelovanja.

Vrlo precizne formulacije i obrazloženja elemenata svojevrsna su sinteza analize stanja, te predstavljaju vrlo dobru podlogu za formuliranje ciljeva, odnosno prioriteta i mjera, a u provedbenoj fazi i projekata.

² SWOT dolazi od pojmova: S-strengths (snage), W-weaknesses (slabosti), O-opportunities (prilike), T-threats (prijetnje)

Tablica 2.1. Osnovni elementi SWOT analize prema područjima

SNAGE	SLABOSTI
PROSTOR I INFRASTRUKTURA	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ekološki relativno očuvan okoliš 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Preizgrađenost prostora obalne zone i dijela otoka (posebice bespravna izgradnja) sa svim posljedicama uništenja krajobraza i opterećenja infrastrukture
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bogato i raznoliko arheološko i povijesno nasljeđe 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Neadekvatno tretiranje otpadnih voda
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vodoopskrbna mreža izgrađena na najvećem dijelu prostora Županije 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepostojanje sustava selektivnog prikupljanja komunalnog otpada, nepostojanje organiziranog prikupljanja tehnološkog otpada; nepostojanje organiziranog gospodarenja otpadom
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sustav odvodnje izgrađen ili u izgradnji na većem dijelu Županije 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Službeni deponiji nisu sanitarni; ogroman broj divljih odlagališta otpada (kao potencijalna opasnost po okoliš i ljudsko zdravlje)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Razvijena mreža državnih i županijskih cesta 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vodoopskrbni sustav, gledano u cjelini je u dijelovima star i s velikim gubicima vode, a na pojedinim otocima i područjima zaobalja i nedostatan
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dobra infrastruktura zračnog prometa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepostojanje alternativnih pravaca vodoopskrbe
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Velik broj luka putničkog prometa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lokalna cestovna infrastruktura u Županiji ne udovoljava prostornim rasporedom, niti kvalitetom
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zadovoljavajuća kvaliteta postojeće visokonaponske mreže 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepostojanje infrastrukture za promet u mirovanju
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Telekomunikacijska mreža dobro razvijena 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nezadovoljavajuća kvaliteta željezničke infrastrukture, posebice one u funkciji opsluživanja gospodarstva
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nezadovoljavajući terminali za prihvat putnika i tereta u kompletnom prometnom sustavu
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Izdavanje koncesija na prirodne resurse bez stroge kontrole i procjene utjecaja na okoliš
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Morske luke županijskog značenja nedovoljno iskorištene (posebice one gospodarske namjene)
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Elektroprijenosna mreža, u dijelu niskonaponske mreže, je nezadovoljavajuća, posebice na otocima i dijelu zaobalja
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Struktura izvora energije nezadovoljavajuća
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nezadovoljavajući sustav sprječavanja elementarnih nepogoda (katastrofa)...
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zapuštene i nepristupačne poljoprivredne površine; opasnost od šumskih požara
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prometno-tehničke slabosti zračnih luka međunarodnog značenja
LJUDSKI RESURSI I DRUŠTVENE DJELATNOSTI	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Znanstveni i obrazovni potencijal (Sveučilište u Splitu i sustav srednjoškolskog obrazovanja) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Izrazito nesrazmjeran raspored stanovništva
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Očuvani kulturni i etnički potencijal uz mnoštvo raznolikih narodnih i tradicijskih običaja 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nezadovoljavajuća stručna i obrazovna struktura radne snage s obzirom na razvojne potrebe i nizak stupanj profesionalne mobilnosti
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Značajan broj privatnih zdravstvenih ustanova te ustanova socijalne skrbi 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nerazvijeno cjeloživotno obrazovanje u svim djelatnostima
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tradicionalno kvalitetan športski potencijal 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Visoka i dugotrajna nezaposlenost
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepovoljan položaj žena i osoba smanjenih radnih sposobnosti na tržištu rada
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nezadovoljavajuća pokrivenost Županije sa službama hitne medicinske pomoći i sanitetskim vozilima; zastarjeli objekti i oprema u svim objektima zdravstvene skrbi u javnom vlasništvu

	<ul style="list-style-type: none"> Zaostajanje sustava socijalne skrbi za potrebama, posebice u kontekstu procesa deinstitutionalizacije
	<ul style="list-style-type: none"> Nedostatan broj predškolskih ustanova
	<ul style="list-style-type: none"> Zastarjeli objekti, namještaj i oprema u obrazovnim ustanovama; neodgovarajuće riješen problem prijevoza djece do škola u seoskim područjima (Zagora)
	<ul style="list-style-type: none"> Neadekvatna povezanost obrazovanja s gospodarstvom (strukturna neusklađenost)
	<ul style="list-style-type: none"> Očuvanje i prezentacija kulturne baštine nedostatna
	<ul style="list-style-type: none"> Nedostatak športskih sadržaja i športskih dvorana posebno na otočnom i zagorskom području
GOSPODARSTVO	
<ul style="list-style-type: none"> Relativno razvijena i diverzificirana gospodarska struktura (zalog stabilnosti) 	<ul style="list-style-type: none"> Nedostaje sustavno prikupljena i analizirana regionalna informacijska baza
<ul style="list-style-type: none"> Postojanje strateški važnih i potencijalno integrirajućih djelatnosti u regiji (npr. brodogradnja, turizam, i slične) 	<ul style="list-style-type: none"> Niz prepreka za potencijalne investitore (korupcija, administrativne, pravne, financijske...)
<ul style="list-style-type: none"> Tradicionalna izvozna usmjerenost 	<ul style="list-style-type: none"> Nizak stupanj integracije regionalnog gospodarstva, osobito u dijelu uspostave potencijalnih cluster-a
<ul style="list-style-type: none"> Rast sektora malog i srednjeg poduzetništva i obrtništva 	<ul style="list-style-type: none"> Slaba razvijenost poduzetničke klime i složen regulacijski model podrške poduzetništvu
<ul style="list-style-type: none"> Rasprostranjena turistička infrastruktura kao potpora suvremenom konceptu razvoja turizma u regiji 	<ul style="list-style-type: none"> Neravnomjeran razvoj obrtništva u prostornom i strukturnom pogledu
<ul style="list-style-type: none"> Uspostavljene brojne poslovne zone s relativno privlačnim lokacijskim uvjetima 	<ul style="list-style-type: none"> Nekonkurentna gospodarska struktura koja proizlazi iz prevladavajuće konvencionalne tehnologije, zastarjele opreme i nedovoljnih ulaganja u R&D
<ul style="list-style-type: none"> Razvijena mreža poslovnih banaka u regiji 	<ul style="list-style-type: none"> Nezadovoljavajuće stanje ponude osnovnih kapaciteta smještaja, primarno hotela
<ul style="list-style-type: none"> Građevinska operativa osposobljena za izvođenje radova izvan regije i u svijetu 	<ul style="list-style-type: none"> Mali broj (visoko) kvalitetnih nautičkih vezova i nautičke logistike s obzirom na rastuću potražnju;
	<ul style="list-style-type: none"> Visoka sezonska koncentracija turističke potražnje posljedica čega su i visoki koeficijenti turističke gustoće/saturacije u obalnim i otočkim destinacijama što dodatno opterećuje ionako lošu komunalnu i cestovnu infrastrukturu
	<ul style="list-style-type: none"> Pretežita oslonjenost na tradicionalne turističke proizvode kao što je kupališno-odmarališni, posljedica čega je i niska stopa iskorištenosti kapaciteta smještaja
	<ul style="list-style-type: none"> Usitnjenost posjeda, veliki udio neobrađenog, zapuštenog i nenavodnjavanog poljoprivrednog zemljišta
	<ul style="list-style-type: none"> Neorganizirano tržište poljoprivrednih proizvoda (otkup, distribucija, plasman)
	<ul style="list-style-type: none"> Stara i loše opremljena ribarska flota te neodgovarajuća lučka infrastruktura za potrebe ribara
	<ul style="list-style-type: none"> Nepostojanje organiziranog tržišta ribom (veletržnica i burza ribe), odnosno nepostojanje ribarskih luka
	<ul style="list-style-type: none"> Izvoz gospodarstva pretežito ovisan o plasmanu usluga (turizam, promet), dok u segmentu izvoza roba dominiraju resursno-intenzivne djelatnosti ili proizvodi s niskom dodanom vrijednosti (brodogradnja, cement, kamen, i sl.)

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nezadovoljavajuća educiranost menadžmenta o nužnosti društveno-odgovornog ponašanja
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Velik udio sivog tržišta u gospodarstvu
INSTITUCIJE	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Profesionalno obavljanje dužnosti načelnika i gradonačelnika 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Politička pripadnost članova predstavničkih tijela nadilazi svijest o potrebi sinergijskog djelovanja u korist zajednice
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rješavanje komunalnih problema vlastitim snagama i inicijativama 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gradska/općinska upravna tijela nisu dovoljno osposobljena za svoju ulogu, nemotivirana su i uglavnom ne pokazuju inovativnost i inicijativu
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ubiranje/naplata vlastitih prihoda i raspolaganje njima 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepostojanje menadžmenta uprave; institucije ne provode uslužnu ulogu gospodarstvu
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Registriran velik broj udruga 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nedovoljno razrađeni mehanizmi naplate komunalne naknade, te ostalih naknada i poreza
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aktivna prorazvojna politika Županije prema razvoju otoka i zagore 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Proces odlučivanja netransparentan, ne slijedi logiku planskog procesa i ne uključuje potencijalne stakeholdere.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepostojanje otočkog koordinacijskog tijela
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Loša kadrovska i financijska kapacitiranost jedinica lokalne samouprave na područjima od posebne državne skrbi, brdsko-planinskim područjima i otocima
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nerazvijeno civilno društvo i socijalni dijalog
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Razvojne strategije i planovi su sektorski, a ne integralni
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Slabo korištenje zakonskih beneficija na područjima od posebne državne skrbi i brdsko planinskim područjima
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ograničena županijska sredstva
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Neusklađenost lokalnih prostornih planova
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepostojanje organiziranog monitoringa okoliša; programi očuvanja i zaštite okoliša nedovoljni i zastarjeli
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rascjepkanost općina, velik broj JLS
PRIJETNJE	
PRILIKE	
PROSTOR I INFRASTRUKTURA	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nedovoljno korištene i po svrsi nedefinirane nekretnine u državnom vlasništvu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Trend jačanja inicijativa o prekograničnoj i regionalnoj suradnji u EU (posebice u domeni očuvanja okoliša)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stanje katastra i zemljišnih knjiga 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jačanje zahtjeva za korištenjem obnovljivih izvora energije (sunce, plin, vjetar) na svim razinama
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Neodgovarajući rad inspekcija na svim područjima (građevinska, pomorska, sanitarna itd.) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vodni potencijal u vodoopskrbi
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zakonodavni okvir koji ne tretira obalno područje i njegove resurse kao cjelinu; konfliktne odredbe u odnosu na prirodne resurse 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Modernizacija postojeće željezničke infrastrukture
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Konfliktne nacionalne sektorske razvojne strategije 	
LJUDSKI RESURSI I DRUŠTVENE DJELATNOSTI	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ (Ne)mogućnost naplate potraživanja zdravstva od HZZO-a 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podsticanje razvoja partnerstva privatnog i javnog sektora.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ (Pod)reguliran status privatne inicijative u sektoru socijalne skrbi (npr. status obveznika PDV-a...) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Reforma i unaprjeđenje školstva (naročito visokog) u skladu s potrebama tržišta
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Troškovi rada visoki 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Trend "deinstitutionalizacije" službi socijalne skrbi

GOSPODARSTVO	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tranzicija, gubitak tržišta i neadekvatan proces pretvorbe i privatizacije poduzeća 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Izgradnja autoceste Split-Zagreb, te nastavak gradnje prema jugu Dalmacije
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Moguće usporavanje procesa približavanja EU i spora prilagodba standardima EU 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Približavanje Hrvatske EU te mogućnost korištenja suvremenih načela regionalnog razvoja kao i instrumenata financijske solidarnosti
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Neprijmjerena financijska potpora Države gospodarstvu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Novi trendovi potražnje (ruralni, zdravstveni, adventure, nautički...turizam) i općenito rast potražnje za turističkim uslugama u Hrvatskoj, osobito na južnom i srednjem Jadranu
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nedovoljna potpora poslovnog financijskog sektora gospodarstvu regije 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Porast potražnje za zdravom/ekološki uzgojenom hranom
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nedovoljno razvijena institucionalna infrastruktura za potporu gospodarskom i regionalnom razvoju u cjelini 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nacionalni programi kreditiranja malog poduzetništva
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nerazvijen sustav suzbijanja sive ekonomije na državnoj razini 	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nedovoljno razrađene mjere i instrumenti poljoprivredne politike 	
INSTITUCIJE	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Centralizacija uprave i odlučivanja. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ustrojen ured državne uprave i ispostave ureda, te ispostave središnjih tijela državne uprave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sporo rješavanje problema vlasništva i zemljišnih knjiga 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uprava za otoke i Uprava za PPDS i BPP
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kontrola zakonitosti i ustavnosti akata 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Državni programi razvitka otoka i Programi održivog razvitka otoka
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepostojanje poglavarstava u manjim jedinicama lokalne samouprave 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Načelo supsidijarnosti
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Loše riješena zakonska regulativa po pitanju mjesnih odbora 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Izmjenama pojedinih Zakona proširuje se djelokrug jedinica lokalne samouprave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Način donošenja planova državnih javnih poduzeća 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aktivna uloga državnih javnih poduzeća u razvoju županije
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Proces decentralizacije društvenih funkcija nije adekvatno podržan decentralizacijom financija/sredstava 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pravna država ne funkcionira 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Programi i sredstva EU, Svjetske banke, CEB, UNDP-a te ostalih donatora
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nacionalni programi i strategije razvoja u različitim segmentima gospodarske, društvene i ukupne razvojne infrastrukture kao okvir za promicanje integralnog razvoja regije

Tablica 2.2. **Razrada elemenata SWOT analize**

Razrada unutarnjih snaga, slabosti, prijetnji i prilika u području prostora, prirodnih resursa i infrastrukture SD Županije

Područje/element	Objašnjenje i primjedbe	Ocjena intenz.
SNAGE		
Ekološki očuvan okoliš	Najveći dio prostora Županije još uvijek nije devastiran u ekološkom smislu, posebice u dijelu otočnog prostora i zaobalja. O tome svjedoči veliki broj rijetkih i endemskih, te zaštićenih vrsta flore i faune, kao i područja/djelova okoliša pod različitom vrstom zaštite.	
Bogato i raznoliko arheološko i povijesno nasljeđe	Županija obiluje kulturno-povijesnim znamenitostima, bogatim arhitektonskim nasljeđem, kako na kopnu tako i u podmorju. Veliki je dio ovih resursa zaštićen.	
Vodoopskrbna mreža izgrađena na najvećem dijelu prostora Županije	Stupanj vodoopskrbljenosti stanovništva je oko 80%. Vodoopskrbna mreža u potpunosti je izgrađena na obalnom dijelu, te na velikom dijelu otoka i zaobalja (vodoopskrbom nisu obuhvaćena samo manja i udaljena naselja).	
Sustav odvodnje izgrađen ili u izgradnji na većem dijelu Županije	Sustavom odvodnje obuhvaćen je najveći dio obalnog pojasa, kao i otoka i zaobalja (iako je dio sustava još u izgradnji).	
Razvijena mreža državnih i županijskih cesta	Linearna gustoća cesta u Županiji premašuje prosječnu gustoću u RH; situacija se znatno poboljšava izgradnjom auto-cesta u zaobalju.	
Zadovoljavajuća "pokrivenost" Županije osnovnom infrastrukturom zračnog prometa	U Županiji postoje dvije zračne luke, Split i Brač, letjelište na Hvaru i pristanište u Sinju, te razvijena mreža helidroma.	
Velik broj luka putničkog prometa	Na prostoru Županije u funkciji je 47 putničkih luka; svaki naseljeni otok ima barem jednu putničku luku i trajektom je povezan s kopnom.	
Zadovoljavajuća kvaliteta postojeće visokonaponske mreže	Visokonaponska mreža na području Županije rekonstruirana je nakon Domovinskog rata, i zadovoljavajuće je kvalitete.	
Telekomunikacijska mreža dobro razvijena	Opremljenost telekomunikacijske infrastrukture na području Županije izrazito je visoka; stupanj pokrivenosti telefonskim linijama i broj priključaka zadovoljavajući.	
SLABOSTI		
Preizgrađenost prostora obalne zone i dijela otoka (posebice bespravna izgradnja) sa svim posljedicama uništenja krajobraz i opterećenja infrastrukture	Posljedica stihijnog prostornog razvojnog obrasca tijekom prošlih desetljeća je svakako i preizgrađenost većine obalnog prostora, kako neprimjerenim industrijskim (sada većinom napuštenim i zapuštenim), tako i (neplanskim) turističkim i stambenim sadržajima. Poseban su problem "turistička" naselja na obali i otocima, gdje se bespravnom izgradnjom uništava krajobraz i stvara veliko opterećenje infrastrukture, koja u konačnici postaje preskupa za domicilno stanovništvo.	
Neadekvatno tretiranje otpadnih voda	Iako su na najvećem dijelu županijskog prostora izgrađeni sustavi sakupljanja otpadnih voda, ne zadovoljavaju kvalitetom u smislu neprimjerenog pročišćavanja prije ispuštanja u more ili druge prirodne recipijente.	
Nepostojanje sustava gospodarenja otpadom	Sustav gospodarenja otpadom u Županiji ne postoji; postoji tek strategija gospodarenja otpadom i idejni projekt Centra za gospodarenje otpadom. Postojeća praksa prikupljanja komunalnog otpada te nepostojanje sustava prikupljanja tehnološkog otpada ne omogućava njihovo propisno odlaganje niti ponovo korištenje.	

Službeni deponiji nisu sanitarni; ogroman broj divljih odlagališta otpada	Postojeća "službena" odlagališta otpada nisu sanitarna, te ih po postojećoj Strategiji gospodarenja otpadom treba ugaziti i sanirati. Poseban su problem divlja odlagališta otpada na cijelom području Županije, koja onečišćuju okoliš i uništavaju krajobraz, a uz to su i potencijalna opasnost za zdravlje ljudi. Ističemo problem odlagališta u krškom području s opasnošću onečišćenja podzemnih voda, te onih u neposrednoj blizini naselja. Izraziti je problem odlaganja opasnog otpada, kao i otpada životinjskog porijekla.
Vodoopskrbni sustav, gledano u cjelini je u dijelovima star i s velikim gubicima vode, a na pojedinim otocima i područjima zaobalja i nedostatan	Postojeći vodoopskrbni sustav velikim je dijelom relativno star i trpi velike gubitke vode (oko 50%), s jedne strane, a s druge strane dijelom ovisi o bunarima (vlastita opskrba). Još uvijek postoje naselja na otocima i u zaobalju koja nisu priključena na vodoopskrbni sustav (problem udaljenih i slabo naseljenih područja). No, i kod postojeće vodoopskrbe javlja se problem dostatnosti, s obzirom na rastuće potrebe u turizmu, pogotovo u sprezi s potrebama za vodom u poljoprivredi.
Nepostojanje alternativnih pravaca vodoopskrbe	Postojeći, jedan jedini, pravac vodoopskrbe splitske gradske aglomeracije s izvora Jadrā, s obzirom na starost cijevi i rastući pritisak na sam izvor, predstavlja realnu opasnost u smislu potencijalnog prekida vodoopskrbe ove aglomeracije (oko polovice stanovništva Županije!)
Lokalna cestovna infrastruktura u Županiji ne udovoljava prostornim rasporedom ni kvalitetom	Mreža lokalnih cesta, za razliku od državnih i županijskih, relativno je slaba. Problem u većini naselja, pogotovo onim većim i/ili turističkim, su pristupne ceste. Izgradnjom auto ceste problem pristupnih cesta naseljima i njihov kapacitet postaje još izraženiji. Nadalje, širina i raspored cesta unutar naselja često su ne samo problem već i prepreka u slučajevima hitnosti/katastrofa. Poseban je problem cestovne povezanosti udaljenih mjesta, poglavito u zaobalju. Ovi su problemi tim naglašeniji jer su pod ingerencijom jedinica lokalne samouprave, koje počesto nisu u financijskoj mogućnosti izgradnje i održavanja lokalnih cesta.
Nepostojanje infrastrukture za promet u mirovanju	U svim naseljima, posebice većim/tranzitnim centrima i turističkim naseljima, izrazit je problem nepostojanja odgovarajućih (lokacijom i kapacitetom) parkirališta.
Nezadovoljavajuća kvaliteta željezničke infrastrukture, posebice one u funkciji opsluživanja gospodarstva	Postojeća infrastruktura ne udovoljava potrebama opskrbe gospodarstva (primjer Sjeverne luke u Splitu i zone Solin-Kaštela).
Nezadovoljavajući terminali za prihvat putnika i tereta u kompletnom prometnom sustavu	Problem prihvata putnika i tereta u cestovnom, željezničkom i lučkom prometu je naročito izražen u gradu Splitu kao županijskom centru, ali i u manjim naseljima naročito kod prihvata putnika.
Izdavanje koncesija na prirodne resurse bez stroge kontrole i procjena utjecaja na okoliš	Na području Županije postoji veći broj lokacija korištenih za iskapanja kamena i tupine, koja nisu sanirana. Osim toga, nema prakse integralne procjene utjecaja na okoliš pojedinih zahvata u prostoru, što, u sprezi sa konfliktnim lokalnim prostornim planovima, rezultira neprimjerenim korištenjem mora, rijeka i ostalih prirodnih resursa.
Morske luke županijskog značenja nedovoljno iskorištene (posebice one gospodarske namjene)	Nedovoljna iskorištenost luka gospodarske namjene dijelom je posljedica negativnih trendova u gospodarstvu općenito, a dijelom posljedica loše privatizacije. Međutim, javlja se i problem iskorištenja, razvoja i sigurnosti prometa u morskim lukama općenito, s obzirom da je većina njih smještena unutar akvatorija gradova, te se njihova prometna funkcija kosi s drugim namjenama tog prostora (rekreacija, turizam, gradske funkcije).
Elektroprijenosna mreža, u dijelu niskonaponske mreže, je nezadovoljavajuća, posebice na otocima i dijelu zaobalja	Za razliku od visokonaponske, niskonaponska mreža ne zadovoljava kvalitetom. Velikim dijelom je tehnički neprimjerena (nadzemni, zračni vodovi izrazito osjetljivi na vremenske prilike) i nekapacitirana (transformatori itd.). Ovaj je problem izrazit na otocima i u zaobalju.
Struktura izvora energije nezadovoljavajuća	U energetskej strukturi, jedini umreženi izvor energije je električna energija, koja pak ovisi gotovo isključivo o vodnim resursima. Obnovljivi izvori energije su apsolutno neiskorišteni, a program plinifikacije još nije započeo.

Nezadovoljavajući sustav sprječavanja elementarnih nepogoda (katastrofa)	Županija ima program postupanja u slučaju katastrofe (elementarnih nepogoda, ekoloških akcidenata itd.). Međutim, kapaciteti potrebni u takvim slučajevima, posebice u slučajevima ekoloških akcidenata, nezadovoljavajući su. Nadalje, ne postoji sustavni monitoring niti organizirana procjena nastupanja mogućih katastrofa, niti prevencije posljedica.
Zapuštene i nepristupačne poljoprivredne površine; opasnost od šumskih požara	Preko 50% prostora Županije pokrivaju šume i neobrađene, zapuštene poljoprivredne površine. Dijelom tog prostora gospodare Hrvatske šume; međutim problem se javlja kod zapuštenih poljoprivrednih površina kod kojih ni vlasnici ni jedinice lokalne samouprave nemaju financijsku snagu za probijanje poljskih/protupožarnih putova. Stoga, velik dio površina ostaje neobrađen, istodobno predstavljajući veliku opasnost od šumskih požara.
Prometno- tehničke slabosti zračnih luka međunarodnog značenja	Tehničke manjkavosti, kao npr. duljina uzletno-sletnih staza u zračnoj luci Split i Brač već se sada pokazuju ograničavajućim čimbenikom u efikasnosti odvijanja prometa, posebice za vrijeme turističke sezone.
PRIJETNJE	
Nedovoljno korištene i po svrsi nedefinirane nekretnine u državnom vlasništvu	Nekorišteni objekti u državnom vlasništvu, tj. u vlasništvu ili na korištenju različitih ministarstava, predstavljaju potencijalnu razvojnu snagu Županije, koja je u praksi apsolutno neiskorištena. Problem je tim izraženiji što takvi objekti fizički propadaju, što je posebice neprimjereno u turističkim središtima.
Stanje zemljišnih knjiga i katastra	Male parcele zemlje i nesređeni vlasnički odnosi velika su prepreka gospodarskog i inog razvitka ovog područja. Državni program sređivanja katastra i zemljišnika je spor, a realizacija programa komasacije zemljišta još uvijek nije izgledna.
Neodgovarajući rad inspekcija na svim područjima (građevinska, pomorska, sanitarna itd.)	Inspeksijske službe nedostatne su po svom kapacitetu, a počesto i kvaliteti obavljanja posla. Rascjepkanost nadležnosti, korupcija i sporost rezultiraju, u konačnici, devastacijom, prekomjernim i neprimjerenim korištenjem prostora, prirodnih i izgrađenih resursa.
Zakonodavni okvir koji ne tretira obalno područje i njegove resurse kao cjelinu; konfliktne odredbe u odnosu na prirodne resurse	Iako je obalno područje jedinstvena prirodna cjelina, ona se kao takva zakonski ne tretira. Štoviše, mnogi se zakoni prema prirodnim resursima obalnog područja odnose pojedinačno, što rezultira konfliktnim odredbama i aktivnostima na terenu (npr. more nije tretirano kao jedinstveni resurs; ono se smatra i pomorskim putem i turističkim resursom, i ribolovnim područjem). Posljedično, i nadležnosti državnih institucija i poduzeća nisu usklađene po pitanju ovlasti i kontrole prostora i resursa općenito.
Konfliktne nacionalne sektorske razvojne strategije	Razvojne strategije na nacionalnoj razini ne razmatraju obalno područje i njegove resurse integralno, nego parcijalno, sektorski. Na primjer, na vodne se resurse računa u strategiji energetike, ali i u vodoopskrbi i poljoprivredi.
PRILIKE	
Trend jačanja inicijativa o prekograničnoj i regionalnoj suradnji u EU (posebice u domeni očuvanja okoliša)	EU posebno podupire projekte/programe suradnje susjednih regija, kako unutar državnih granica, tako i među regijama susjednih zemalja.
Jačanje zahtjeva za korištenjem obnovljivih izvora energije (sunce, plin, vjetar, voda) na svim razinama	Ovaj trend je uočljiv kroz posebne programe na razini EU, ali i na državnoj i regionalnoj razini. Za očekivati je da će projekti usmjereni na bolje korištenje ovih izvora energije naići na posebnu podršku.
Vodni potencijal u vodoopskrbi	U Županiji postoje neiskorišteni vodni potencijali u vodoopskrbi (voda za piće). No potrebna su značajna ulaganja za njihovu eksploataciju, kako u smislu modernizacije i proširenja postojećih kapaciteta, tako i u izgradnju novih te u kvalitetniju i obuhvatniju zaštitu vodozahvatnih područja.
Modernizacija postojeće željezničke infrastrukture	Poboljšanjem ukupne infrastrukture i suprastrukture željezničkog prometa poboljšava se ukupna konkurentska sposobnost gospodarstva.

**Razrada unutarnjih snaga, slabosti, prijetnji i prilika u području
ljudskih resursa i društvenih djelatnosti SD Županije**

Područje/element SNAGE	Objašnjenje i primjedbe	Ocjena intenz.
SNAGE		
Znanstveni i obrazovni potencijal (Sveučilište i sustav srednjoškolskog obrazovanja).	Srednjoškolski sustav u županiji usprkos nedostacima sposoban je obuhvatiti 100 % populacije koja završava osnovne škole. Sveučilište u Splitu drugo je po veličini u Hrvatskoj.	
Očuvani kulturni i etnički identitet uz mnoštvo raznolikih narodnih i tradicijskih običaja	U gospodarskom smislu, napose s aspekta turističke valorizacije ovo predstavlja razvojni potencijal koje svakako treba na odgovarajući način valorizirati	
Značajan broj društvenih i privatnih zdravstvenih ustanova te ustanova socijalne skrbi	Privatizirane ordinacije i izvorno privatna inicijativa omogućavaju fleksibilniju ponudu i predstavljaju značajan potencijal za daljnje poboljšanje i unapređivanje sustava zdravstva i socijalne skrbi	
Tradicionalno kvalitetan športski potencijal	Županija je bogata izuzetnim športskim talentima u svim vrstama športova, čiji se uspjesi na nacionalnoj i međunarodnoj športskoj sceni prepoznaju već dugi niz desetljeća.	
SLABOSTI		
Izrazito nesrazmjeran raspored stanovništva	Stihijnost migracijskih procesa, uvjetovala je koncentraciju stanovništva na obali uz vrlo rijetku naseljenost u zaleđu. Kao posljedica takvih procesa, uočava se neodgovarajući raspored naselja, stanovništva i gospodarskih djelatnosti u prostoru; prostorne praznine kao kočnica razvitka	
Nezadovoljavajuća stručna i obrazovna struktura radne snage s obzirom na razvojne potrebe i nizak stupanj profesionalne mobilnosti	Iako je udio iznad prosjeka Hrvatske, za razliku od srednjoškolskog obrazovanja koje je dostiglo gotovo puni obuhvat, zastupljenost visokog obrazovanja nedovoljno se povećava i značajno zaostaje za razvijenijim europskim gospodarstvima. Udio je osobito nizak izvan Splita.	
Nerazvijeno cjeloživotno obrazovanje u svim djelatnostima	Nerazvijena sklonost radne snage za trajnim usavršavanjem nakon formalnog obrazovanja, nedovoljne inicijative poslodavaca i nerazvijena ponuda obrazovnih programa i institucija. U dobi od 25 do 34 godine udio stanovništva na školovanju tri je puta manji nego u EU.	
Visoka i dugotrajna nezaposlenost i loša starosna struktura nezaposlenih	Natprosječna nezaposlenost u odnosu na ostatak Hrvatske trajno je prisutna, a nedovoljna dinamika stvaranja radnih mjesta utječe na velik udio dugotrajno nezaposlenih čije sposobnosti sve više zaostaju za potrebama tržišta rada. Nedostatak radnih mjesta uvjetuje i ispodprosječne stope aktivnosti stanovništva.	
Nepovoljan položaj žena i osoba smanjenih radnih sposobnosti na tržištu rada	Usprkos višoj obrazovanosti u mlađim dobnim skupinama, udio žena u zaposlenosti i poduzetništvu je niži, a udio u nezaposlenosti bitno viši od muškaraca. Stope aktivnosti žena su niže. Jednako tako, uočava se i slaba uključenost osoba smanjenih radnih sposobnosti u radni proces...	
Nezadovoljavajuća pokrivenost Županije sa službama hitne medicinske pomoći, sanitetskim vozilima; zastarjeli objekti i oprema u svim objektima zdravstvene skrbi u javnom vlasništvu	Iako je evidentan trend porasta privatnih zdravstvenih ustanova koje su, u pravilu u dobro opremljene, objekti javnog zdravstva su u velikim financijskim poteškoćama što izaziva ozbiljne probleme u financiranju modernizacije objekata i opreme, a time dolazi i do pada zdravstvenog standarda u Županiji.	

Zaostajanje sustava socijalne skrbi za potrebama, posebice u kontekstu procesa deinstitucionalizacije sustava skrbi	Naglašen nedostatak kapaciteta u ustanovama socijalne skrbi, ali i drugim ustanovama kao i u izvanustanovnoj skrbi (npr. pomoć starijim osobama u vlastitim domaćinstvima)
Nedostatan broj predškolskih ustanova	Velik broj djece na jednog odgajatelja ukazuje na manjak ustanova, a posebno u manjim gradovima/općinama. Veliki broj jedinica lokalne samouprave je u teškim gospodarskim prilikama i ne može samostalno financirati predškolsko obrazovanje
Zastarjeli objekti, namještaj i oprema u obrazovnim ustanovama; neodgovarajuće riješen problem prijevoza djece do škola u seoskim područjima (Zagora)	Unatoč relativno dobroj "pokrivenosti" Županije školskim objektima, napose u području osnovnog školstva, nedostatna sredstva jedva da omogućuju i tekuće održavanje objekata, tako da ulaganja u tehničko opremanje gotovo da su zanemariva. Raštrkanost malih naselja u rijetko naseljenim područjima izaziva značajne organizacijske i financijske probleme za prijevoz učenika do škole.
Neadekvatna povezanost obrazovanja s gospodarstvom (strukturna neusklađenost)	Srednjoškolski programi nedovoljno prate promjene u gospodarskom okruženju. Udio studenata prirodnih i tehničkih znanosti značajno zaostaje. Nepovezanost privrede s obrazovnim i znanstvenim institucijama radi zajedničkog programski usmjerenog obrazovanja vlastitih kadrova, istraživanja i razvoja novih tehnologija i proizvoda, itd.
Očuvanje i prezentacija kulturne baštine nedostatna	Ovdje se radi djelomice o unutarnjoj slabosti Županije jer se za svrhu očuvanja i prezentacije kulturne baštine izdvaja relativno skroman udio sredstava iz županijskog proračuna (predviđeno jedva oko 1 % sredstava Upravnog odjela za prosvjetu, kulturu i sport u 2005.) U većoj mjeri je i prijetnja jer se ove potrebe uglavnom financiraju sredstvima iz državnog proračuna.
Nedostatak sportskih sadržaja i sportskih dvorana posebno na otočnom i zagorskom području	Problem je prisutan čak i u većim gradovima Županije, jer izvjestan broj osnovnih i srednjih škola nema niti vlastite sportske dvorane...
PRIJETNJE	
(Ne)mogućnost naplate potraživanja zdravstva od HZZO-a	Sporo i nedovoljno plaćanje pruženih usluga ne samo da ometa podizanje kvalitete zdravstvenih usluga, već dovodi u pitanje opstanak sustava.
(Pod)reguliran status privatne inicijative u sektoru socijalne skrbi (npr. status obveznika PDV-a...)	Nedovoljno razlikovanje privatnog djelovanja u području socijalne skrbi u odnosu na poduzetništvo u profitabilnijim gospodarskim djelatnostima.
Troškovi rada visoki	Zakonska regulativa određuje nepovoljan odnos neto plaće i ukupnih troškova rada koji čine hrvatsku radnu snagu relativno skupom u odnosu na produktivnost koja se može postići u sadašnjoj strukturi gospodarstva.
PRILIKE	
Podsticanje razvoja partnerstva privatnog, javnog i civilnog sektora	Suradnja privatnog i javnog omogućuje da se uz pomoć privatne poduzetničke inicijative postigne ostvarenje društvenih ciljeva na području manje profitabilnih djelatnosti u području obrazovanja, zdravstva i socijalne skrbi.
Reforma i unaprjeđenje školstva (naročito visokog) u skladu s potrebama tržišta	Deklarirani ciljevi reforme koju pokreće Ministarstvo usmjereni su na značajno unaprjeđenje i podizanje kvalitete cjelokupnog obrazovnog sustava.
Trend «deinstitucionalizacije» službi socijalne skrbi	U svijetu je prepoznata potreba izvaninstitucionalne skrbi osoba starije dobi i ostalih kategorija u sustavu socijalne skrbi i nizom mjera se podstiču različiti oblici takve skrbi (npr. pomoć starijim osobama u kućanstvima, medicinska njega u kući itd.)

**Razrada unutarnjih snaga, slabosti, prijetnji i prilika u području
GOSPODARSTVA SD Županije**

Područje/element SNAGE	Objašnjenja i primjedbe	Ocjena intenz.
SNAGE		
Relativno razvijena i diverzificirana gospodarska struktura (zalag stabilnosti)	Gospodarska struktura Županije ne odstupa značajnije od strukture hrvatskog gospodarstva što svjedoči o diverzificiranoj strukturi značajnoj za veću stabilnost ukupnog gospodarstva u situacijama mogućih strukturnih poremećaja izazvanih problemima u jednoj ili više djelatnosti...	
Postojanje strateški važnih i potencijalno integrirajućih djelatnosti u regiji kao što su brodogradnja, turizam, i druge	Postojanje ovakvih djelatnosti unutarna je snaga i potencijal za daljnje njihovo jačanje i integrativno djelovanje u umrežavanju postojećih i stvaranju novih gospodarskih subjekata, osobito u području malog i srednjeg poduzetništva...Pri tome se posebno ističe potencijal sektora male i velike brodogradnje, kao i sinergijsko djelovanje turizma i njemu komplementarnih djelatnosti.	
Tradicionalna izvozna usmjerenost	Splitsko-dalmatinska županija ostvaruje veći udio u izvozu (8,4%) u odnosu na udio u uvozu (6%) Republike Hrvatske. Na taj način stanje vanjske trgovine Županije nešto je povoljnije u odnosu na hrvatski prosjek, a očituje se kroz višu stopu pokrivenosti uvoza izvozom od gotovo 70% u 2004. godini. Ipak, nešto niži udio Splitsko-dalmatinske županije u robnom izvozu Hrvatske (5,8%) u odnosu na udio u stvaranju BDP (7,9%) ukazuje na mogućnosti daljnjeg rasta izvoza i ukupne trgovinske integriranosti Županije, a to potvrđuje i sporiji rast izvoza županijskog gospodarstva u odnosu na Hrvatsku nakon 2000. godine	
Rast sektora malog i srednjeg poduzetništva i obrtništva	Zahvaljujući pozitivnim trendovima podsticanja malog i srednjeg poduzetništva, kako od strane države, tako i od strane Županije, uočava se porast broja malih i srednjih poduzeća	
Rasprostranjena turistička infrastruktura kao potpora suvremenom konceptu razvoja turizma u regiji	Županija raspolaže značajnim brojem ugostiteljskih kapaciteta (kako u skupini "Hoteli" tako i u skupini "Restorani" što predstavlja temelj razvoja turističke djelatnosti, iako se uočavaju značajne razlike u njihovom prostornom rasporedu u korist priobalnih i otočkih destinacija. Jednako tako, kao značajan unutarnji potencijal ističe se i izrazito velik broj registriranih kapaciteta smještaja u kategoriji individualnih iznajmljivača.	
Uspostavljene brojne poslovne zone s relativno privlačnim lokacijskim uvjetima	Trenutno izgrađene i poslovne zone u razvoju, dobra su osnova za budući razvoj gospodarstva u smislu stvaranja povoljne poslovne klime bazirane na uređenim fizičkim/prostornim kapacitetima i njihovoj opremi...	
Razvijena mreža poslovnih banaka u regiji	Po logici stvari, razvijena mreža poslovnih banaka stvara konkurentno okruženje koje pogoduje lokalnom tržištu financijskih usluga, a samim tim i povoljnijim uvjetima financiranja gospodarstva	
Građevinska operativa osposobljena za izvođenje radova izvan regije i u svijetu	U Županiji postoji veći broj renomiranih građevinskih tvrtki koje cijeli niz desetljeća izvode značajne građevinske poslove u zemlji i inozemstvu.	
SLABOSTI		
Nedostaje sustavno prikupljena i analizirana regionalna informacijska baza	Obično se kaže da upravljati možete samo ako možete i mjeriti učinke tog upravljanja, a mjeriti učinke, odnosno provoditi monitoring i korigirati upravljačke politike moguće je samo ako postoji ustrojena i organizirana statistička osnova. Nažalost, trenutno ne postoji cjelovita i organizirana regionalna statistika, osobito ne u gospodarskom sektoru	
Niz prepreka za potencijalne investitore (korupcija; pravne, administrativne, financijske, i druge)	Iako su neke od prepreka uvjetovane općim zakonodavnim i institucionalnim okvirom, ostaje i značajan dio onih koje su uvjetovane problemima na županijskoj razini (od vlasničkih problema, preko administrativnih procedura, ali i korumpiranosti unutar sustava)	

Nizak stupanj integracije regionalnog gospodarstva, osobito u dijelu uspostave potencijalnih cluster-a	Nije iskorišten unutarnji potencijal regije u smislu stvaranja organizirane mreže gospodarskih subjekata te pratećih ili pomoćnih djelatnosti u funkciji jačanja integrativne funkcije i postizanja sinergije učinaka...
Slaba razvijenost poduzetničke klime i složen regulacijski model podrške poduzetništvu	Razvijena poduzetnička kultura pretpostavlja usvajanje prevladavajućeg obrasca ponašanja poduzetnika bar u odnosu na (1) poslovanje u okviru pravne regulacije zemlje te (2) u dobroj vjeri i prema dobrim poslovnim običajima u odnosu s vjerovnicima. Razvijenost poduzetničke infrastrukture ogleda se najvećim dijelom u stvorenim institucijama podrške i pomoći poduzetnicima u realizaciji samostalnog poslovanja. Kada se radi o realizaciji razvojnih projekata podrška nužno uključuje bar (1) jačanje pregovaračke pozicije poduzetnika u odnosu na konvencionalne kreditore, odnosno sutra ulagače bilo koje vrste te (2) savjetodavna (i kontrolna) funkcija u fazi realizacije ulaganja i poslovanja nakon investiranja.
Neravnomjeran razvoj obrtništva i poduzetništva u prostornom i strukturnom pogledu	Nejednaka regionalna distribucija obrta (69% smještena u priobalju) i strukturna neusklađenost obrtništva (prevladava uslužno zanatstvo)
Nekonkurentna gospodarska struktura koja proizlazi iz prevladavajuće konvencionalne tehnologije, zastarjele opreme i nedovoljnih ulaganja u R&D	Mnogo je pokazatelja koji ukazuju na ovakav zaključak. Od nedostatka novih proizvoda i brendova, spore obnove proizvodnih kapaciteta, zanemarivanja razvojne i istraživačke funkcije u poduzećima, nedovoljnog korištenja istraživačkog potencijala Sveučilišta, i slično...
Nezadovoljavajuće stanje ponude osnovnih kapaciteta smještaja, primarno hotela	Udio hotelskih kapaciteta u ukupnim turističkim kapacitetima iznosi cca. 11%, prevladavaju niže kategorije u strukturi; fizička i tehničko-tehnološka dotrajalost velikog broja (neprivatiziranih) hotelskih poduzeća, neriješeni vlasnički odnosi nad zemljištem, niska razina primjene ekoloških načela u poslovanju, nedostatna primjena suvremenih marketinških spoznaja i informacijskih tehnologija... Ovakvo stanje ponude smještaja je posebno značajan problem ako se zna da su osnovni kapaciteti, primarno hoteli, glavni nositelji ponude u destinaciji i mjerilo njene razvijenosti.
Mali broj (visoko) kvalitetnih nautičkih vezova i nautičke logistike s obzirom na rastuću potražnju;	Dok je u RH broj nautičara u razdoblju od 1999. do 2003. godine porastao za cca. 83,2%, u Županiji je u istom razdoblju taj porast bio 122,7%. S obzirom da Županija raspolaže u službenim lukama nautičkog turizma sa cca 3.870 mokrih i 815 suhih vezova, što ne može zadovoljiti takav trend porasta, turistička potražnja se disperzira u prostoru i ilegalnim sidrenjima ugrožava morske resurse.
Visoka sezonska koncentracija turističke potražnje posljedica čega su i visoki koeficijenti turističke gustoće/saturacije u obalnim i otočkim destinacijama	Visoki sezonski koeficijenti saturacije ukazuju na opterećene pragove nosivosti (carrying capacity) destinacija, posebice u priobalnim i otočnim područjima (i to, kako u postorno-infrastrukturno-ekološkom području, tako i u socio-kulturnom i ekonomskom) što ugrožava održivost destinacije i dovodi u pitanje njenu konkurentnost. S druge strane, među poduzetnicima i lokalnim stanovništvom uočava se niska razina svijesti o potrebi održivog razvitka turizma.
Pretežita oslonjenost na tradicionalne turističke proizvode kao što je kupališno- odmarališni, posljedica čega je i niska stopa iskorištenosti kapaciteta smještaja.	Za očekivati je da će primarni motiv dolazaka turista u Županiju, "odmor i relaksacija na moru", i dalje ostati isti, pa će time i iskorištenost kapaciteta smještaja biti određena pretežito ljetnom sezonom; međutim, zabrinjava činjenica da Županija neodovoljno koristi klimatske i ostale pogodnosti za razvoj ostalih oblika turističke ponude koji, iako manjeg obujma, mogu značajno produljiti sezonu, npr. kulturni turizam, zdravstveni i wellness turizam, ruralni turizam, adventure i sportski turizam, kongresni itd.
Usitnjenost posjeda, veliki udio neobrađenog zapuštenog i nenavodnjavanog poljoprivrednog zemljišta	Uz relativno nizak postotak obradivog zemljišta u prostoru Županije i onaj dio koji bi mogao biti eksploatiran za potrebe poljoprivredne proizvodnje je preusitnjen, zapušten, neobrađen u velikom postotku od raspoloživog.
Neorganizirano tržište poljoprivrednih proizvoda (otkup, distribucija, plasman)	Destimulirajuće na razvoj specifične poljoprivredne proizvodnje mediteranskog tipa u ovim krajevima djeluje svakako i slaba organizacija ukupnog poljoprivrednog lanca, osobito u dijelu organizacije sustavnog otkupa poljoprivrednih kultura i njihove distribucije i plasmana na tržištu što je bitno ograničenje daljnjeg razvoja...

Stara i loše opremljena ribarska flota te neodgovarajuća lučka infrastruktura za potrebe ribara	Unatoč prirodnom potencijalu za razvoj ove djelatnosti, loš "hardware" je danas bitno ograničenje što zahtjeva tehnološku obnovu i razvoj kao pretpostavku ozbiljnijeg bavljenja ribarstvom u regiji...
Nepostojanje organiziranog tržišta ribom (veletržnica i burza ribe), odnosno nepostojanje ribarskih luka	Nedostatak tržišne infrastrukture u području ribarstva pridonosi velikim gubicima samih poduzetnika/ribara kao i jačanju "crnog" tržišta u ovom području zbog otežanog legalnog plasmana ulova.
Izvoz gospodarstva pretežito ovisan o plasmanu usluga (turizam, promet), dok u segmentu izvoza roba dominiraju resursno-intenzivne djelatnosti ili proizvodi s niskom dodanom vrijednosti (brodogradnja, cement, kamen, i sl.)	Uočava se postojanje malo "novih, inovativnih proizvoda i usluga", koji bi bili potencijal rasta izvoza i gospodarstva u cjelini u dugom roku.
Nezadovoljavajuća educiranost menadžmenta o nužnosti društveno-odgovornog poslovanja	Općenito se zapaža loša educiranost, a time i svijest menadžmenta o potrebi društveno-odgovornog ponašanja, što se reflektira i na način poslovanja poduzeća.
Veliki udio sivog tržišta u gospodarstvu	Problem se jednako uočava na razini Županije kao i ukupnog nacionalnog gospodarstva; posljedice ovog problema su višestruke, od izravnih gubitaka uzrokovanih neplaćanjem svih poreza i pristojbi, do nemogućnosti kontrole poslovanja i kvalitete proizvoda/ usluge.
PRIJETNJE	
Tranzicija, gubitak tržišta i neadekvatan proces pretvorbe i privatizacije poduzeća	Ovo se odnosi na industrijska ali i ugostiteljska poduzeća te s tim u vezi poslovanje bez vizije i oslonjenosti na tržište.
Moguće usporavanje procesa približavanja EU i spora prilagodba standardima EU	Usporeno usvajanje standarda EU i nadalje čini ukupno okruženje nedovoljno atraktivnim za potencijalne strane ulagače i njihov doprinos gospodarstvu, osobito novom zapošljavanju u regiji.
Neprijmjerena financijska potpora Države gospodarstvu	Državne potpore i pomoći više usmjerene "gašenju požara" nego financiranju perspektivnih razvojnih programa u gospodarstvu.
Nedovoljna potpora poslovnog financijskog sektora gospodarstvu regije	Generalna je tendencija preferiranja kreditiranja stanovništva od strane poslovnih banaka u odnosu na gospodarstvo. Iako se može postaviti pitanje kvalitete gospodarskih programa koji se nude, jedan od razloga je i takva poslovna orijentacija banaka koja se može tretirati egzogeno.
Nedovoljno razvijena institucionalna infrastruktura za potporu gospodarskom i regionalnom razvoju u cjelini	Izostanak cjelovite regionalne politike, relativno loša institucionalna regionalna razvojna infrastruktura, izostanak praktične aplikacije temeljnih načela suvremenog regionalnog razvitka; loša vertikalna koordinacija državnih razvojnih programa, i slično.
Nerazvijen sustav suzbijanja sive ekonomije na državnoj razini	Visok udjel sive ekonomije stvara nepovoljne uvjete poslovanja za sve subjekte koji su dio službene ekonomije, ali i značajno umanjuje fiskalne učinke na regionalnoj i lokalnoj razini značajne za ukupni razvoj
Nedovoljno razrađene mjere i instrumenti poljoprivredne politike	Zbog nepostojanja sustavne politike naspram poljoprivrede, izostaju i kvalitetne mjere i instrumenti njenog podsticanja; uglavnom se radi o parcijalnim, netransparentnim i nedovoljno definiranim mjerama; osim toga i razina informiranosti poljoprivrednika je nedostatna, kao i razina educiranosti u smislu spremnosti i mogućnosti implementacije mjera.

PRILIKE	
Izgradnja autoceste Split-Zagreb, te nastavak gradnje prema jugu Dalmacije	Dovršanjem izgradnje auto-ceste otvaraju se brojne razvojne mogućnosti, posebice onim područjima koja su u dosadašnjem razvoju bila izolirana
Približavanje Hrvatske EU te mogućnost korištenja suvremenih načela regionalnog razvoja kao i instrumenata financijske solidarnosti	S obzirom da EU posebno podstiče programe usmjerene ka izjednačavanju disproporcija u regionalnom razvoju, daljnje približavanje Hrvatske EU i mogućnost korištenja strukturnih (i kohezijskog) fondova otvara mogućnosti korištenja značajnih sredstava za usmjeravanje razvoja, posebno u domeni gospodarstva.
Novi trendovi rasta potražnje (ruralni, wellness, zdravstveni, adventure, kulturni, nautički... turizam), i općenito rast potražnje za turističkim uslugama, osobito na južnom i srednjem Jadranu	Generalni trendovi koji upućuju na porast potražnje za ekološki relativno očuvanim i kulturološki autentičnim destinacijama predstavljaju izuzetnu priliku za regiju, posebice glede revitalizacije napuštenih i zapuštenih ruralnih sredina (etno-eko naselja). Hrvatsku, odnosno Splitsko-dalmatinsku županiju su i strani stručnjaci prepoznali kao autentičnu destinaciju, davši joj slogan "Mediteran kakav je nekoć bio".
Porast potražnje za zdravom/ekološki uzgojenom hranom	S obzirom na uočene trendove rasta potražnje za zdravom hranom i prehranom mediteranskog tipa, uočava se razvojna mogućnost Županije u smislu brendiranja svojih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (posebice u svjetlu sinergijskih efekata s turizmom i izvozom općenito).
Nacionalni programi kreditiranja malog poduzetništva	Ovi programi, kao i drugi poticaji za razvoj poduzetništva s državne razine, uključujući i HBOR-ove programe kreditiranja, predstavljaju značajnu priliku za daljnji razvoj malog i srednjeg poduzetništva u svim gospodarskim djelatnostima

**Razrada unutarnjih snaga, slabosti, prijetnji i prilika u području
INSTITUCIJA SD Županije**

Područje/element SNAGE	Objašnjenje i primjedbe	Ocjena intenzit.
SNAGE		
Profesionalno obavljanje dužnosti načelnika i gradonačelnika.	Gradonačelnici i načelnici obavljaju dužnost profesionalno što doprinosi efikasnosti kod rješavanja tekućih gradskih i općinskih problema, te kreativnosti u promišljanju razvojne politike. Ovo je posebno značajno za percepciju građana o responzivnosti lokalne vlasti, jer je izbrani čelnik «na licu mjesta»	
Rješavanje komunalnih problema vlastitim snagama i inicijativama	Lokalne komunalne probleme gradovi i općine sami iniciraju i rješavaju, što je dobro budući oni koji žive na području konkretne lokalne zajednice najbolje i znaju koji su problemi i kako ih na najbolji način rješavati.	
Ubiranje/naplata vlastitih prihoda i raspolaganje njima.	Gradovi i općine razrezuju poreze i u cijelosti nadziru trošenje svojih proračunskih sredstava.	
Začeci razvoja civilnog društva kroz porast broja registriranih udruga	Postojanje velikog broja udruga je temelj demokratizacije društva-razvoj civilnog društva!	
Aktivna prorazvojna politika Županije, napose prema razvoju otoka i zagore	Osim posebnih programa državne razine temeljenih na Zakonu o BPP, Zakonu o otocima i Zakonu o PPDS, Županija razvija vlastite programe usmjerene na poticanje razvoja malog i srednjeg poduzetništva s posebnim/dodatnim olakšicama za spomenuta područja; osim toga posebne napore usmjerava ka razvoju poduzetničkih zona... Županijsko poglavarstvo je donijelo i Strategiju gospodarskog razvoja u kojoj su sagledani otočki razvojni pravci, te razvojni pravci zagore.	
SLABOSTI		
Politička pripadnost članova predstavničkih tijela	Nakon konstituiranja formirana je jasna pozicija i opozicija u predstavničkim tijelima u kojem stranačke podjele često nadilaze	

nadilazi svijest o potrebi sinergijskog djelovanja u korist zajednice.	svijest o potrebi zajedništva kod promišljanja i formuliranja strateške gradske /općinske politike.
Gradska/općinska upravna tijela nisu dovoljno osposobljena za svoju ulogu, nemotivirana su i uglavnom ne pokazuju inovativnost i inicijativu; ističe se općenito i nedostatak odgovornosti za posljedice određenih odluka i poduzetih aktivnosti	Implementacijska sposobnost uprave gdje gradski/općinski čelnici ne vrednuju dobro izvršavanja odluka i akata predstavničkog tijela što je izrazita slabost gradske uprave. Uprava nije dovoljno educirana i kao takva nedovoljno shvaća propise; motivacija je nedostatna, a sposobnost iniciranja aktivnosti te predlaganja alternativnih rješenja nedostatna. Problem nedostataka odgovornosti je također izražen, budući da za pogrešne razvojne odluke nitko ne odgovara.
Nepostojanje menadžmenta uprave; institucije ne provode uslužnu ulogu gospodarstvu	Menadžment uprave ne postoji jer je sistematizacija formalna i zastarjela; loša je horizontalna suradnja unutar JLS kao i vertikalna suradnja između JLS te Županije i JLS: u tom kontekstu treba sagledavati i nemogućnost upravnih tijela da na adekvatan način vrše svoju uslužnu ulogu prema gospodarstvu kao i svim ostalim razvojnim akterima.
Nedovoljno razrađeni mehanizmi naplate komunalne naknade, te ostalih naknada i poreza	Komunalna naknada, te ostale naknade i porezi se ubiru polovično.
Proces odlučivanja neefikasan, ne slijedi logiku planskog procesa i ne uključuje potencijalne stakeholdere	Iako zakonski dobro definiran u smislu transparentnosti i uključenosti lokalnog stanovništva, proces odlučivanja česti se ne odvija shodno predviđenim fazama. Nakon inicijative koja dolazi najčešće od stranačkih vodstava, rjeđe uprave i interesnih skupina, ista ne prolazi fazu stručne analize i vrednovanja pojedinih alternativnih rješenja. Nakon odlučivanja, u implementacijskoj fazi često nedostaju odgovarajuća organizacija i pravilna interpretacija od strane donositelja odluka. Evaluacija posljedica odluka nedostaje. Nedostatna uključenost potencijalnih članova policy zajednice.
Nepostojanje otočkog koordinacijskog tijela	Na razni otoka ne postoji odgovarajuće koordinacijsko otočko tijelo, koji bi koordiniralo zajedničke otočke politike, već svaka jedinica nastupa zasebno prema područnim (regionalnim) i državnim instancama.
Loša kadrovska i financijska kapacitiranost jedinica lokalne samouprave na područjima od posebne državne skrbi, brdsko-planinskim područjima i otocima	Radna mjesta tajnika i pročelnika su adekvatno kadrovski pokrivena, dok se u ostalim segmentima primjećuje nedostatak stručnog kadra. Dio općina, posebno na BPP i PPDS ne mogu pokriti niti hladni pogon.
Nerazvijeno civilno društvo i socijalni dijalog	Uočava se općenito loša suradnja i mali broj partnerskih programa na relaciji lokalna samouprava – udruge – poslovni sektor.
Razvojne strategije i planovi su sektorski, a ne integralni	Ovakav parcijalni pristup razvoju ima za posljedicu neracionalno korištenje i opterećenje prirodnih i ostalih razvojnih resursa.
Slabo korištenje zakonskih beneficija na područjima od posebne državne skrbi i brdsko-planinskim područjima	Zbog malog broja aktivnog radnog stanovništva i nedostatka adekvatnog kadra zakonske beneficije se slabo koriste.
Ograničena županijska sredstva	Županija nema dovoljno proračunskih sredstava sukladno potrebama.
Neusklađenost lokalnih prostornih planova	Zamjećuje se negativan utjecaj lokalnih interesnih lobija na izradu prostornih planova posljedica čega je često neusklađenost i preklapanje različitih namjena na istim zonama
Nepostojanje organiziranog monitoringa okoliša; programi očuvanja i zaštite okoliša nedovoljni i zastarjeli	U svim djelatnostima koje obilato koriste resurse očit je nedostatak monitoringa utjecaja na okoliš kao i loših i/ili nepostojećih programa očuvanja istih (primjer, nautički turizam, napose yacht i cruising, poljoprivreda itd.)
Rascjepkanost općina, veliki broj jedinica lokalne samouprave	Iako je intencija zakona o decentralizaciji pozitivna u smislu spuštanja razina odlučivanja i odgovornosti na JLS, prevelik broj istih pokazuje se kao slabost u smislu gospodarenja prostorom (i resursima) koji predstavljaju integralnu cjelinu u razvojnom smislu

PRIJETNJE

Centralizacija uprave i odlučivanja	Utjecaj središnjih državnih institucija na cjelokupni razvoj županije snažno se očituje kroz regulacijsku funkciju države i to u odnosu na financiranje razvoja, financiranja lokalne samouprave, na regulaciju gospodarstva, poreznu politiku, subvencije i sl. Od regulacije ovih područja u ovisnosti su poslovanje u županiji, te gradovima i općinama, investicijski uvjeti, cijena rada i sl.
Nepostojanje poglavarstva u manjim jedinicama lokalne samouprave	Zakonska rješenja po kojem u manjim jedinicama lokalne samouprave ne previđa izvršno tijelo dovodi do nepostojanje podjele vlasti na ovoj razni lokalne samouprave što smanjuje odgovornost kreatora političkih odluka u lokalnoj samoupravi.
Kontrola zakonitosti i ustavnosti akata	U provedbi se događa da se kod kontrole ustavnosti i zakonitosti od strane državne uprave zalazi u sam sadržaj političkog odlučivanja (primjer u oblasti prostornog uređenja kod izdavanja suglasnosti na dokumente prostornog uređenja).
Loše riješena zakonska regulativa po pitanju mjesnih odbora	Izbor članova vijeća mjesnih odbora vrši se prema Zakonu o izboru članova predstavničkih tijela, odnosno po proporcionalnom sustavu sa jednom listom. Ovaj način izbora nepotrebno potiče «stranačka svrstavanja» u tako malim zajednicama koje bi trebale biti homogene, što se i održava na zajednički pristup mjesnim problemima.
Način donošenja planova državnih javnih poduzeća	Planovi koje državno javno poduzeća donose za jedinice lokalne i područne samouprave, donosi se u ograničenoj suradnji sa županijom, gradovima, odnosno općinom, te mora biti u skladu sa prostornim planovima, ali ne nužno i sa razvojnim opredjeljenjima i zahtjevima gospodarstva.
Proces decentralizacije društvenih funkcija nije adekvatno podržan decentralizacijom financija/sredstava	Posljedica rečene prijetnje jest da Županija i JLS nemaju dovoljno sredstava za podupiranje razvoja u području školstva, sporta, kulture, zdravstva i socijalne skrbi
Pravna država ne funkcionira	Kao jedna od najvećih prijetnji pokazuje se loše funkcioniranje pravosudnog sustava, odnosno, općenito govoreći, pravne države. Sporost, nefleksibilnost, često i korumpiranost, neka su od obilježja pravosuđa koja predstavljaju izravnu prepreku svekolikom razvoju.

PRILIKE

Ustrojen ured državne uprave i ispostave ureda, te ispostave središnjih tijela državne uprave	Dobra pokrivenost poslova državne uprave, te ispostave središnjih tijela državne uprave na području cjelokupne županije.
Uprava za otoke i Uprava za PPDS i BPP	Novim ustrojem Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka djelokrug poslova vezanih za otoke, PPDS i BPP prenesen je na veću upravnu razinu sa odjela na uprave.
Državni programi razvitka otoka i Programi održivog razvitka otoka	Država donosi 14 Državnih programa razvitka otoka iz raznih područja, te 26 Programa održivog razvitka otoka čijom će se realizacijom utemeljiti snažan temelj planskom otočkom razvoju.

Nacionalni programi i strategije razvoja³ u različitim segmentima gospodarske, društvene i ukupne razvojne infrastrukture kao okvir za promicanje integralnog razvoja	Energetika, informatizacija, šume, socijala, zdravstvo, obrazovanje, malo i srednje poduzetništvo, i slično....
Programi i sredstva EU, Svjetske banke, UNDP-a te ostalih donatora	Nastavak trenda sudjelovanja vanjskih donatora u podsticanju različitih programa u području gospodarstva, infrastrukture, društvenih djelatnosti i civilnog društva imat će i dalje pozitivne razvojne učinke
Načelo supsidijarnosti	Posebno je značajno za upravljanje u lokalnoj zajednici uvođenje načela supsidijarnosti, kao temeljnog načela za određivanje djelokruga jedinica lokalne samouprave. Dosadašnja zakonska rješenja bila su utemeljena na načelu enumeracije (prema kojem je u samoupravnom djelokrugu jedinice lokalne samouprave moglo biti samo ono što joj je bilo izričito dalo u nadležnost).
Izmjenama pojedinih Zakona proširuje se djelokrug jedinica lokalne samouprave.	Zakonom o pomorskom dobru i morskim lukama – proširuje se nadležnost gradova i općina na izdavanju koncesijskih odobrenja i pruža se mogućnost osnivanja vlastite lučke uprave; Zakonom o zaštiti prirode pruža se mogućnost gradovima i općinama da preventivno zaštiti pojedina dobra prirodne baštine; Izmjenama Zakona o financiranju jedinica lokalne samouprave proširuju se mogućnost financiranja lokalne samouprave i instrumenti prisilne naplate.
Aktivna uloga državnih javnih poduzeća u razvoju županije	Hrvatske šume, Hrvatske vode, Hrvatske ceste, HEP donose planove i programe za cijelu zemlju i pojavljuju se u županiji kao ulagači u infrastrukturu
Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva	Institucionalna mogućnost boljeg promicanja rada udruga.

Napomena: Ovdje je značajno napomenuti da definiranje elemenata SWOT analize nije nimalo lagan zadatak jer u sebi krije mnoge logičke zamke. Naime, pojedini element može biti dijelom unutarnja snaga ili slabost Županije, a dijelom i prilika, odnosno prijetnja iz okruženja. Primjera radi, element "Očuvanje i prezentacija kulturne baštine nedostatni", definiran je kao unutarnja slabost jer se za svrhu očuvanja i prezentacije kulturne baštine izdvaja relativno skroman udio sredstava iz županijskog proračuna (predviđeno jedva oko 1 % sredstava Upravnog odjela za prosvjetu, kulturu i šport u 2005.), ali istovremeno predstavlja i vanjsku prijetnju jer se ove potrebe velikim dijelom financiraju sredstvima iz državnog proračuna. Stoga je odluka o nekim sličnim dvojbenim elementima, odnosno njihovu pozicioniranju, donesena na samoj radionici kroz proces konzultiranja s partnerskom skupinom.

³ Pogledati projekt «Hrvatska u 21. st.» i sektorske strategije temeljene na ovom dokumentu temelje; <http://www.hrvatska21.hr/>

Zbirni rezultati ocjene elemenata SWOT analize

Predstavnici Regionalnog partnerstva Splitsko-dalmatinske županije⁴, SWOT analizom su u 4 razvojna područja definirali ukupno:

- 26 elemenata u skupini **unutarnjih razvojnih snaga** od čega:
 - 9 u području prostora i prirodnih resursa
 - 4 u području ljudskih resursa i društvenih djelatnosti
 - 8 u području gospodarstva
 - 5 u području institucija
- 60 elemenata u skupini **unutarnjih slabosti** od čega:
 - 17 u području prostora i prirodnih resursa
 - 12 u području ljudskih resursa i društvenih djelatnosti
 - 17 u području gospodarstva
 - 14 u području institucija
- 22 elementa u skupini **prilika iz okruženja** od čega:
 - 5 u području prostora i prirodnih resursa
 - 3 u području ljudskih resursa i društvenih djelatnosti
 - 5 u području gospodarstva
 - 9 u području institucija
- 22 elementa u skupini **prijetnji iz okruženja** od čega:
 - 5 u području prostora i prirodnih resursa
 - 3 u području ljudskih resursa i društvenih djelatnosti
 - 7 u području gospodarstva
 - 7 u području institucija

Temeljem popunjenih i vraćenih upitnika/ocjena⁵ izračunati su ukupni i prosječni intenziteti po području snaga, slabosti, prijetnji i prilika za sve elemente zajedno (tablica 2.3.) kao i intenziteti po pojedinim skupinama elemenata (tablica 2.4.)

Tablica 2.3. **Zbirni prikaz ocjena intenziteta elemenata**

SWOT analiza	Snage	Slabosti	Prilike	Prijetnje
Broj elemenata	26	60	22	22
Ukupni intenzitet	102,8	242,84	89,02	84,70
Prosječna ocjena intenziteta	3,95	4,05	4,05	3,85

Izvor: vlastiti izračun

⁴ Od 32 člana Regionalnog partnerstva radionici na kojoj su definirani elementi SWOT analize sudjelovalo je 25 članova Partnerstva

⁵ Popunjene tabele vratio je 21 član Regionalnog partnerstva što se može smatrati zadovoljavajućim i dovoljno reprezentativnim uzorkom.

Tablica 2.4. **Prikaz ocjena intenziteta elemenata po skupinama/područjima**

Područje	Intenzitet			
	Snage	Slabosti	Prijetnje	Prilike
Prostor i infrastruktura	34,70	67,2	20,80	16,25
Ljudski resursi i društvene djelatnosti	16,35	48,35	11,02	11,9
Gospodarstvo	32,65	70,29	29,35	21,95
Institucije	19,1	57,0	27,85	34,60

Izvor: vlastiti izračun

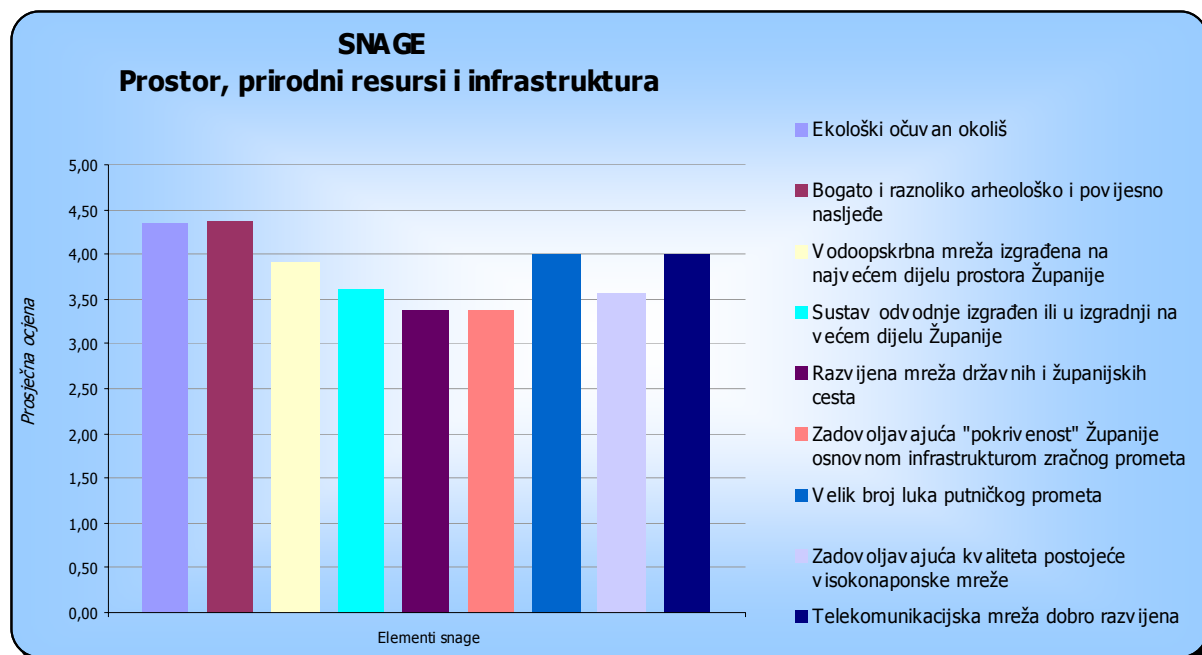
Najvećim intenzitetom ocijenjene su vlastite slabosti (242,84), gotovo 2,4 puta više od iznosa snaga (102,8). Pri tome, najveći zbirni intenzitet ocjena dat je elementima snaga iz područja prostora (prirodne datosti) te gospodarstva, dok je najveći zbirni intenzitet ocjena elemenata slabosti dat u području gospodarstva.

Očito je da u strategiji razvoja treba posebno veliku pažnju pokloniti uklanjanju slabosti. Broj prilika i prijetnji iz okruženja je podjednak, a i ocijenjene su gotovo podjednakim intenzitetom, s time da su prilike dobile ipak nešto veći zbir (89,02). Kod prilika najveća su očekivanja od institucija, ali su visoko ocijenjene i prijetnje od strane institucija.

Zamjećujemo da je prosječna ocjena intenziteta prilika nešto viša od ocjene eksternih prijetnji, što može djelovati ohrabrujuće, ukazujući da Županija ima značajne šanse koje se u okruženju otvaraju za njen razvoj.

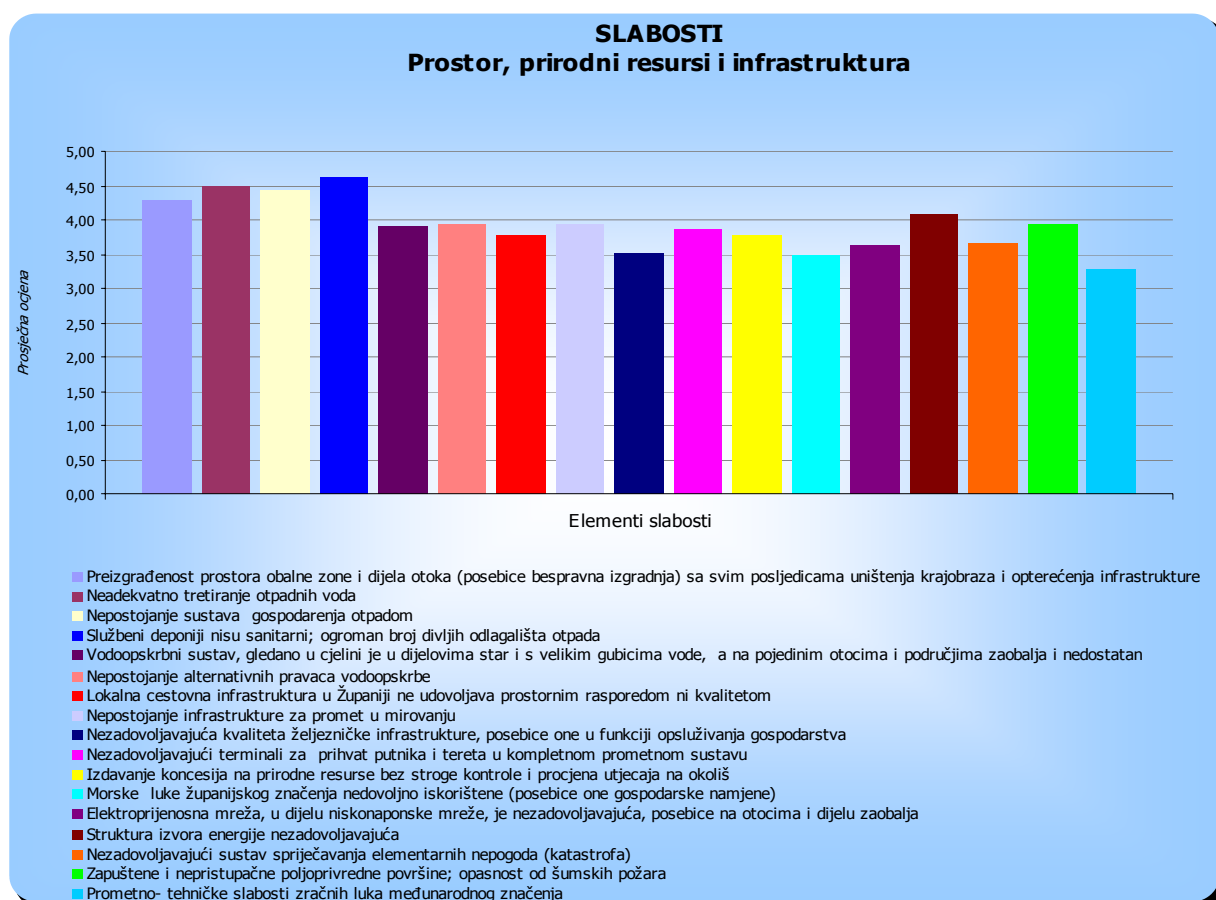
U nastavku su prikazane prosječne ocjene intenziteta za sve elemente po različitim područjima:

Grafikon 2.1. **Ocjene elemenata snage u području prostora, prirodnih resursa i infrastrukture**

Evidentno je da su svi elementi u skupini "prostor, prirodni resursi i infrastruktura", područje snaga, dobili visoke prosječne ocjene intenziteta utjecaja; najvećom ocjenom su ocijenjeni "Ekološki očuvan prostor" te "Bogato arheološko i povijesno nasljeđe".

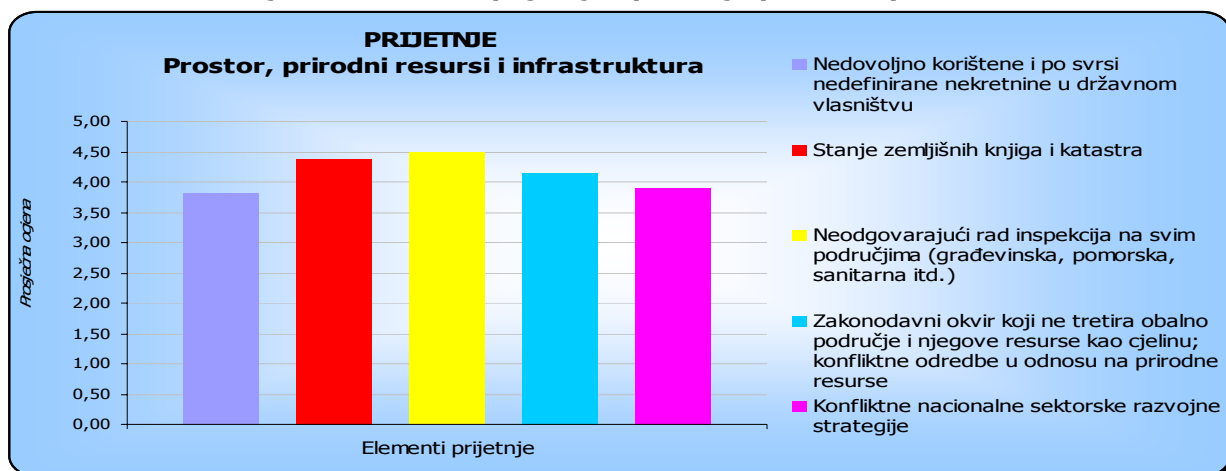
Grafikon 2.2. **Ocjene elemenata slabosti u području prostora, prirodnih resursa i infrastrukture**

Elementi slabosti u području prostora i infrastrukture su također dobili visoke prosječne ocjene (iznad 3,6), što znači da svaki od njih vrši snažan (negativan) utjecaj na opće stanje u ovom području. Najznačajniji negativan utjecaj, prema mišljenju Partnerske skupine imaju redom slijedeći elementi:

1. *Službeni deponiji nisu sanitarni; ogroman broj divljih odlagališta otpada;*
2. *Neadekvatno tretiranje otpadnih voda;*
3. *Nepostojanje sustava gospodarenja otpadom;*
4. *Preizgrađenost prostora obalne zone i dijela otoka (bespravna gradnja) sa svim posljedicama uništenja krajobraza i opterećenja infrastrukture;*
5. *Struktura izvora energije nezadovoljavajuća;*
6. *Zapuštene i nepristupačne poljoprivredne površine; opasnost od šumskih požara.*

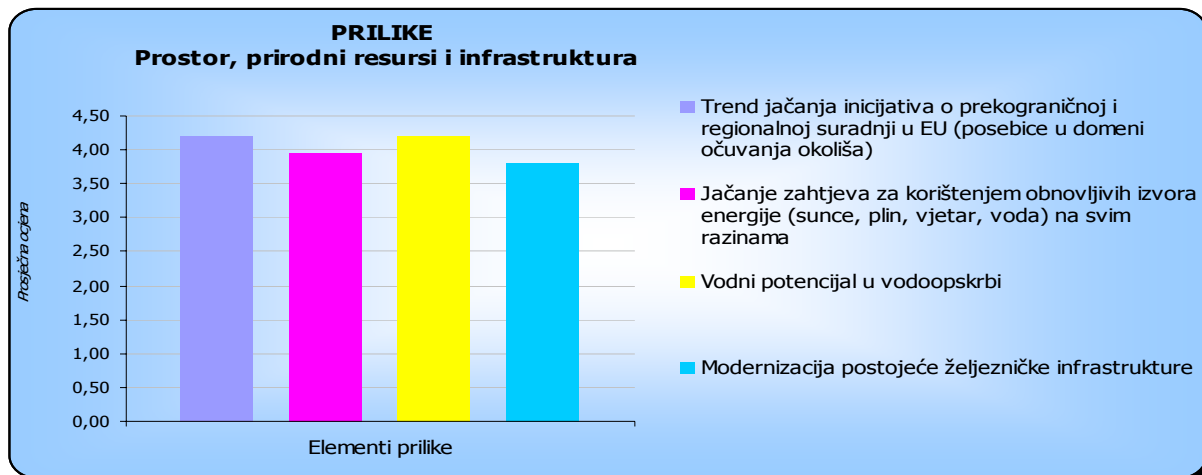
Grafikon 2.3. **Ocjene elemenata prijetnji u području prostora, prirodnih resursa i**

Najveću ocjenu intenziteta u području prijetnji dobili su elementi:

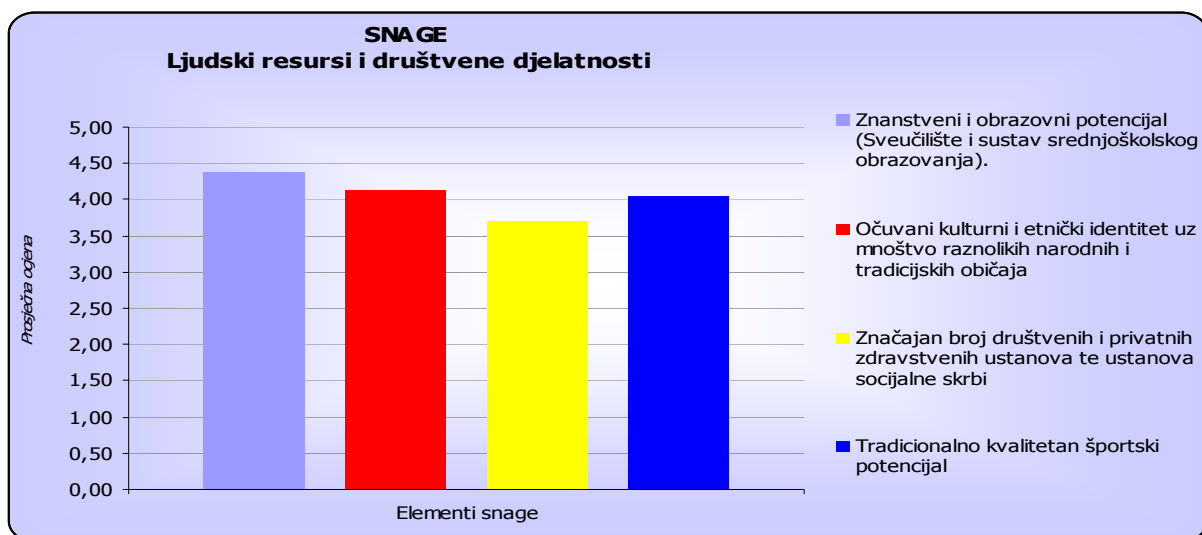
1. Neodgovarajući rad inspekcija na svim područjima (građevinska, pomorska, sanitarna);
2. Stanje zemljišnih knjiga i katastra;
3. Zakonodavni okvir koji ne tretira obalno područje i njegove resurse kao cjelinu; konfliktne odredbe u odnosu na prirodne resurse.

Grafikon 2.4. **Ocjene elemenata prilika u području prostora, prirodnih resursa i infrastrukture**

Od prilika, najvećom ocjenom se ocjenjuje "Trend jačanja inicijativa o prekograničnoj i regionalnoj suradnji u EU (posebice u domeni očuvanja okoliša)" jer se ispravno smatra da problem očuvanja okoliša zahtijeva zajedničku akciju ne samo između susjednih regija, već i šire.

Grafikon 2.5. **Ocjene elemenata snage u području ljudskih resursa i društvenih djelatnosti**

U području ljudskih resursa i društvenih djelatnosti najvećom se snagom smatra *Znanstveni i obrazovni potencijal* Županije (oko 4,3), ali i ostali elementi imaju visoke ocjene.

Grafikon 2.6. **Ocjene elemenata slabosti u području ljudskih resursa i društvenih djelatnosti**

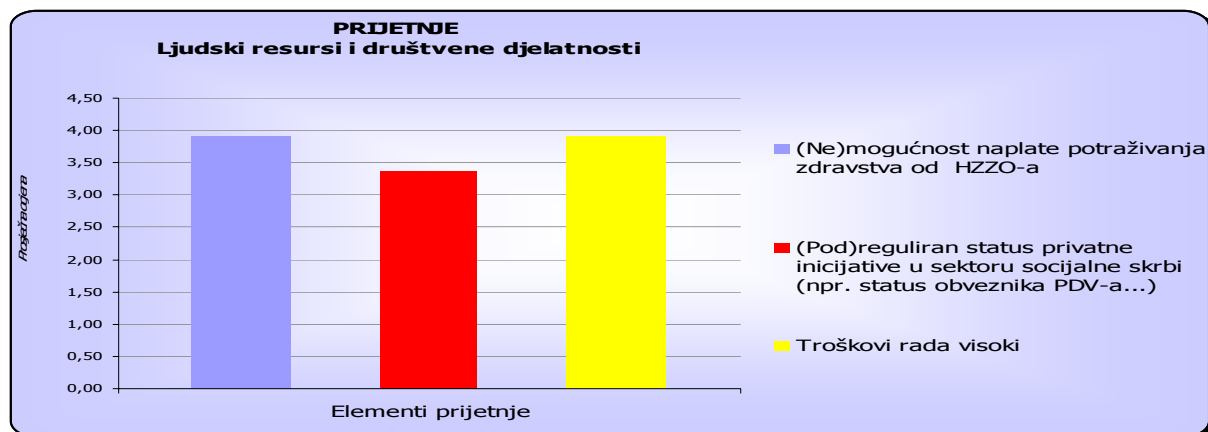
U području slabosti u skupini elemenata "ljudski resursi i društvene djelatnosti" najveću ocjenu (iznad 4,3) su dobili redom slijedeći elementi:

1. *Neadekvatna povezanost obrazovanja s gospodarstvom (strukturna neusklađenost);*
2. *Nezadovoljavajuća stručna i obrazovna struktura radne snage s obzirom na razvojne potrebe i nizak stupanj profesionalne mobilnosti;*
3. *Nerazvijeno cjeloživotno obrazovanje u svim djelatnostima;*
4. *Visoka i dugotrajna nezaposlenost i loša starosna struktura zaposlenih*

I ostali elementi su dobili visoke ocjene (uglavnom iznad 3,5), posebice:

- *Nepovoljan položaj žena i osoba smanjenih sposobnosti na tržištu rada;*
- *Nezadovoljavajuća pokrivenost teritorija Županije službama hitne medicinske pomoći;*
- *Nedostatan broj predškolskih ustanova;*
- *Zastarjeli objekti i oprema u svim objektima zdravstvene skrbi u javnom vlasništvu;*
- *Zastarjeli objekti i oprema u obrazovnim ustanovama;*
- *Očuvanje i prezentacija kulturne baštine nedostatni.*

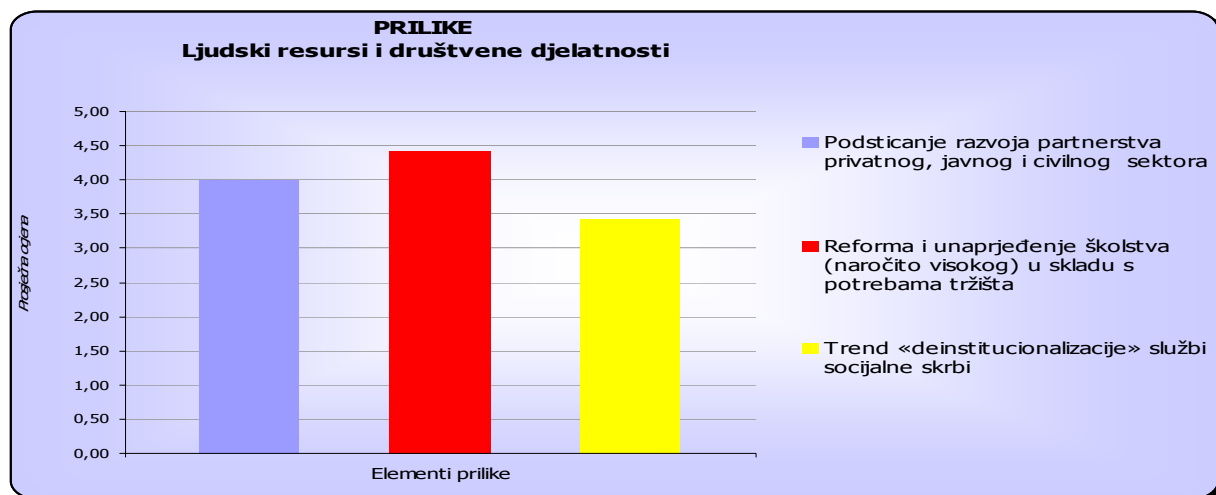
Grafikon 2.7. **Ocjena elemenata prijetnji u području ljudskih resursa i društvenih djelatnosti**

U ovoj skupini najvećim se prijetnjama smatraju visoki troškovi rada (što posljedično utječe na rast sive ekonomije) te problemi zdravstva s naplatama potraživanja od HZZO-a, što umanjuje kvalitetu rada zdravstva .

U skupini prilika visoko su ocijenjeni elementi "Reforma i unaprijeđenje školstva" što se stavlja u izravnu vezu s rastom gospodarstva te "Podsticanje razvoja partnerstva privatnog, javnog i civilnog sektora" što direktno doprinosi jačanju sinergijskih efekata u razvojnim procesima (grafikon 2.8)

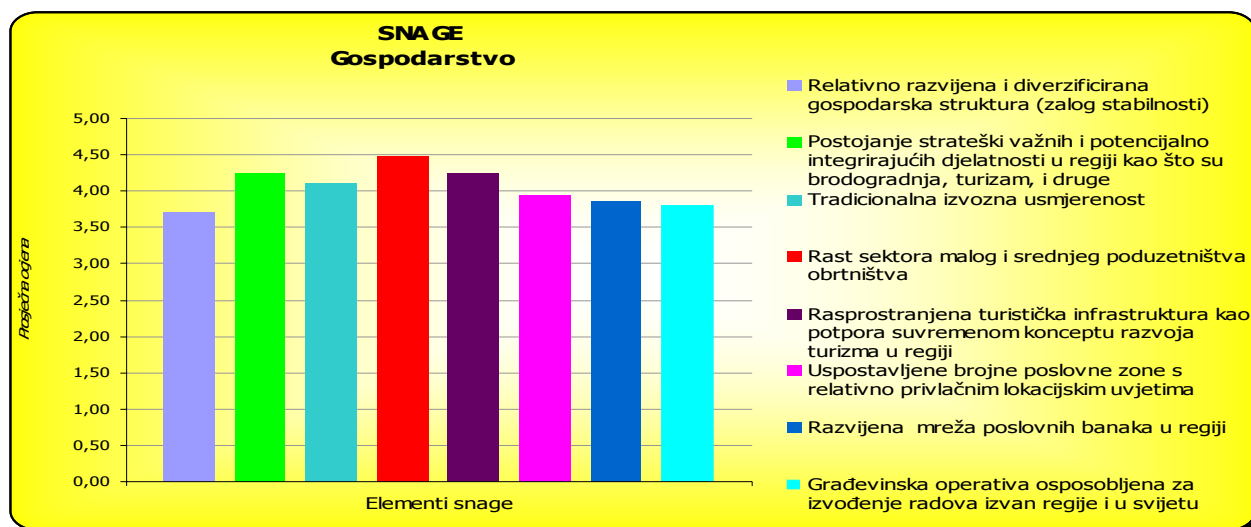
Grafikon 2.8. **Ocjena elemenata prilika u području ljudskih resursa i društvenih djelatnosti**

Svi elementi snaga u području gospodarstva (grafikon 2.9.) su dobili visoke prosječne ocjene. Ipak najznačajnijim se elementom smatra "Rast sektora malog i srednjeg poduzetništva i obrtništva", kao nositelja razvoja županijskog gospodarstva, zatim "Rasprostranjena turistička infrastruktura kao potpora suvremenom konceptu razvoja turizma u regiji" te "Postojanje strateški važnih i potencijalno integrirajućih djelatnosti u regiji kao što su brodogradnja, turizam i druge".

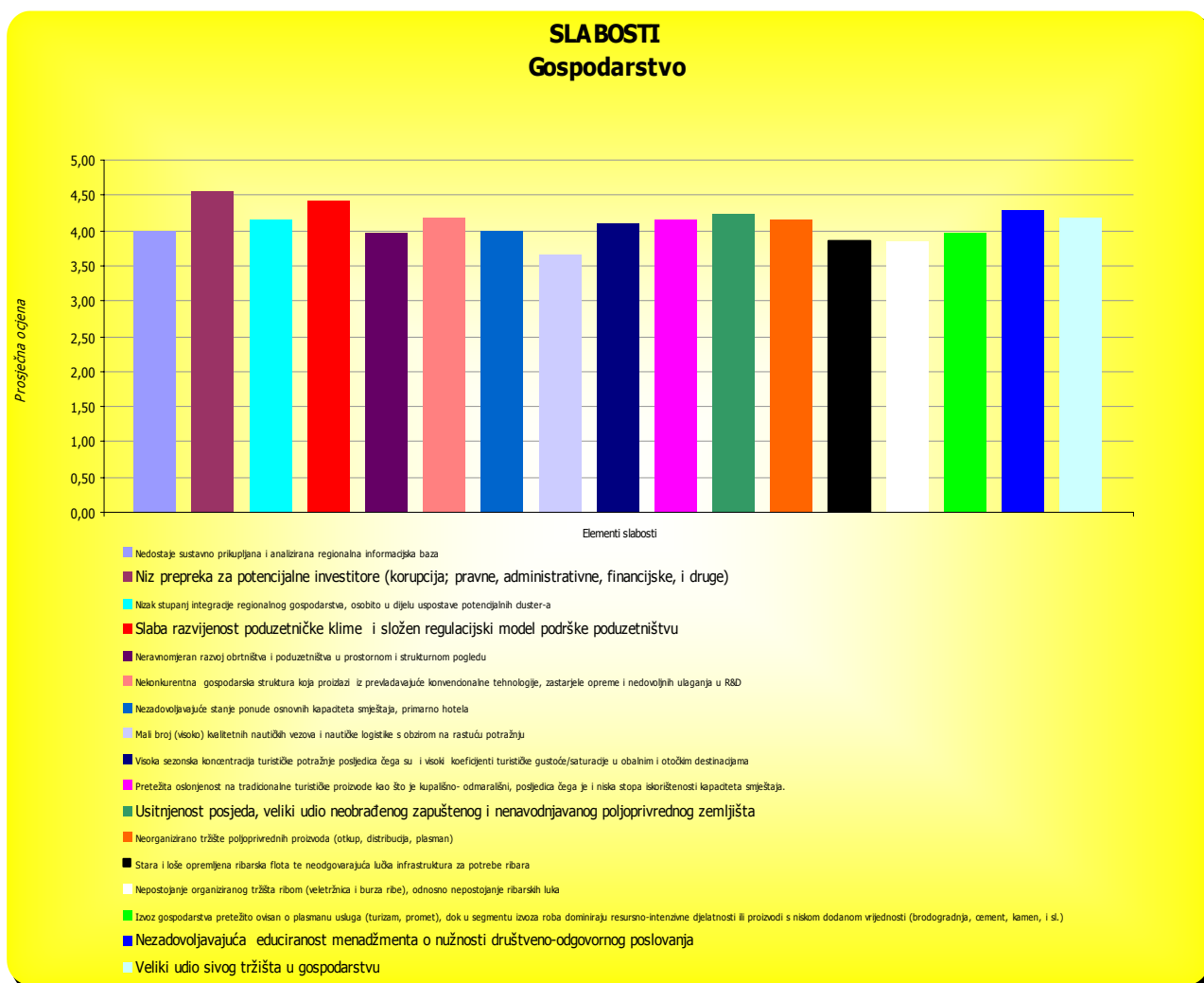
Očito je da se navedni sektori smatraju razvojnim potencijalima koji su u stanju izvršiti i integrativnu ulogu brojnih malih i srednjih poduzetnika.

Grafikon 2.9. **Ocjene elemenata snage u području gospodarstva**

Od 17 definiranih elemenata slabosti iz područja gospodarstva (grafikon 2.10.) svi su dobili prosječne ocjene intenziteta više od 3,5 (grafikon 2.10.)

Grafikon 2.10. **Ocjene elemenata slabosti u području gospodarstva**

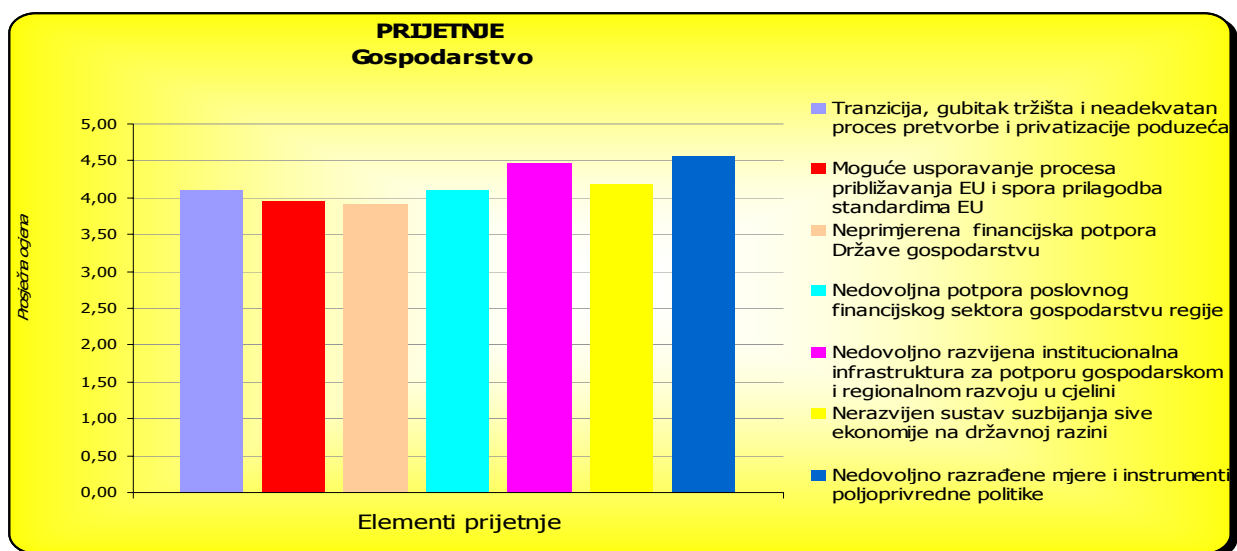

Najveću ocjenu intenziteta utjecaja (između 4 i 4,5) dobili su slijedeći elementi:

1. Niz prepreka za potencijalne investitore (korupcija, administrativne, pravne, financijske itd.);
2. Slaba razvijenost poduzetničke klime i složen regulacijski model podrške poduzetništvu;
3. Nezadovoljavajuća educiranost menadžmenta o nužnosti društveno odgovornog ponašanja;
4. Usitnjenost posjeda, velik udio neobrađenog, zapuštenog i nenavodnjavanog poljoprivrednog zemljišta;
5. Visok udio sivog tržišta u gospodarstvu.

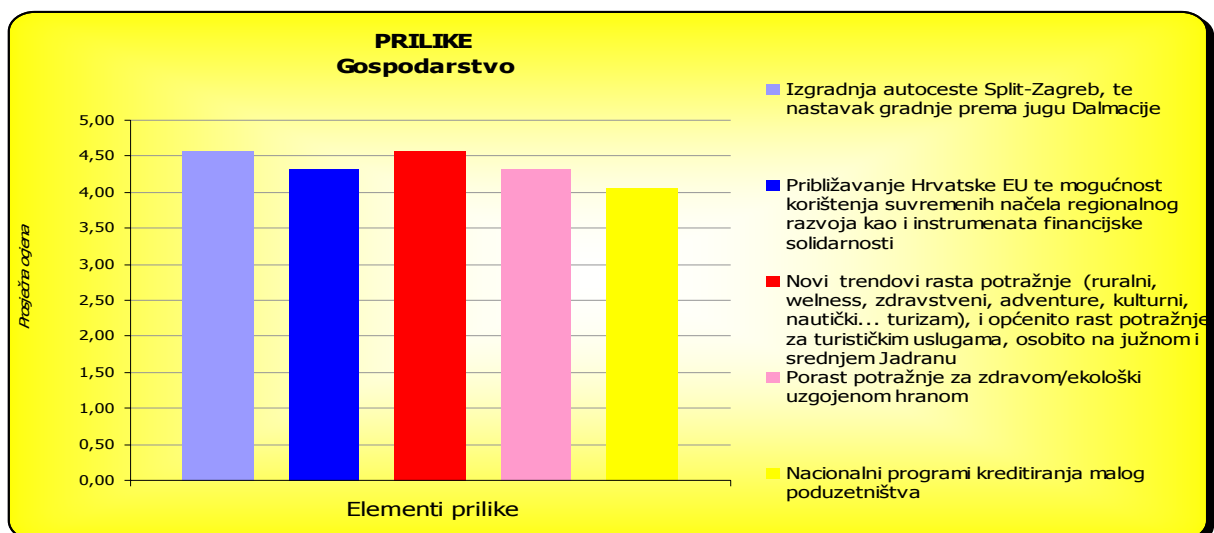
U skupini prijatnji, najveći su intenzitet ocjene dobili "Nedovoljno razrađene mjere i instrumenti poljoprivredne politike", "Nedovoljno razvijena institucionalna infrastruktura za potporu gospodarskom i regionalnom razvoju u cjelini" te "Nerazvijen sustav suzbijanja sive ekonomije na državnoj razini" (grafikon 2.11).

Grafikon 2.11. Ocjene elemenata prijatnji u području gospodarstva

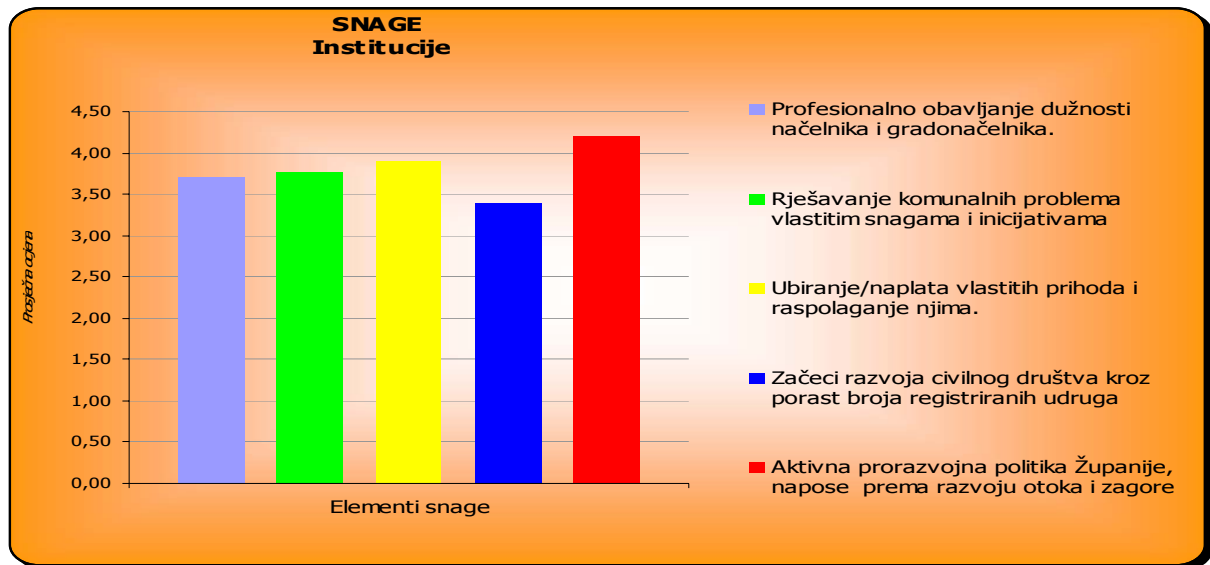
"Izgradnja auto-ceste" se smatra najjačom prilikom za razvoj gospodarstva Županije, jednako kao i "Novi trendovi potražnje turističkih usluga", čime se otvara mogućnost za razvoj različitih oblika ponude, ne samo u glavnoj sezoni već i tijekom cijele godine, a čemu će znatno doprinijeti i "Porast potražnje za zdravom /ekološki uzgojenom hranom", gdje Županija vidi svoje razvojne šanse. Dakako, visoko je ocijenjeno i "Približavanje Hrvatske EU te mogućnost korištenja suvremenih načela regionalnog razvoja kao i instrumenata financijske solidarnosti", posebice u razvoju gospodarstva.

Grafikon 2.12. Ocjene elemenata prilika u području gospodarstva

Od 5 definiranih elemenata snaga u području institucija najvećim je intenzitetom ocijenjena "Aktivna razvojna politika Županije napose prema razvoju otoka i zagore", kao i "Mogućnosti koje se pružaju jedinicama lokalne samouprave zbog mogućnosti ubiranja/naplate vlastitih prihoda i raspolaganja istima".

Grafikon 2.13. Ocjene elemenata snaga u području institucija

Grafikon 2.14. Ocjene elemenata slabosti u području institucija

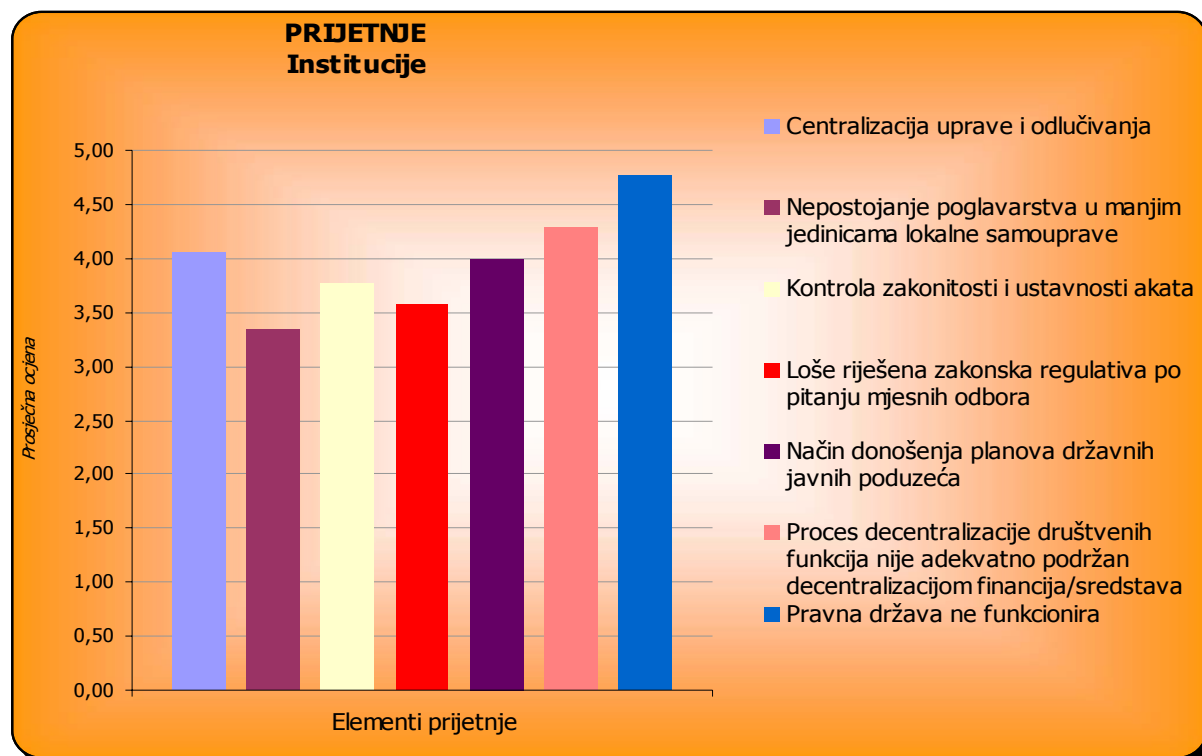
Od ukupno 14 definiranih elemenata slabosti iz područja institucija (grafikon 2.14.) najznačajnijima su ocijenjene slijedeće:

1. *Politička pripadnost članova predstavničkih tijela znatno nadilazi svijest o potrebi sinergijskog djelovanja u korist zajednice;*
2. *Gradska/općinska upravna tijela nisu dovoljno osposobljena za svoju ulogu, nemotivirani su i uglavnom ne pokazuju inovativnost i inicijativu; ističe se općenito i nedostatak odgovornosti za posljedice određenih odluka i poduzetih aktivnosti;*
3. *Nepostojanje organiziranog monitoringa okoliša; programi očuvanja i zaštite okoliša nedovoljni i zastarjeli;*
4. *Razvojne strategije i planovi su sektorski, a ne integralni.*
5. *Proces odlučivanja neefikasan, ne slijedi logiku planskog procesa i ne uključuje stakeholdere;*
6. *Loša kadrovska i financijska kapacitiranost JLS na područjima od PDS, BPP i otocima.*

Od ukupno 7 elemenata prijetnji, najsnažnijom se smatra "Nefunkcioniranje pravne države", te činjenica da "Proces decentralizacije odlučivanja nije adekvatno podržan decentralizacijom financija, tj. sredstava", čime se jedinice lokalne uprave i samouprave dovode u situaciju da ne mogu na odgovarajući način skrbiti o svim aktivnostima i područjima koje su im date pod ingerenciju.

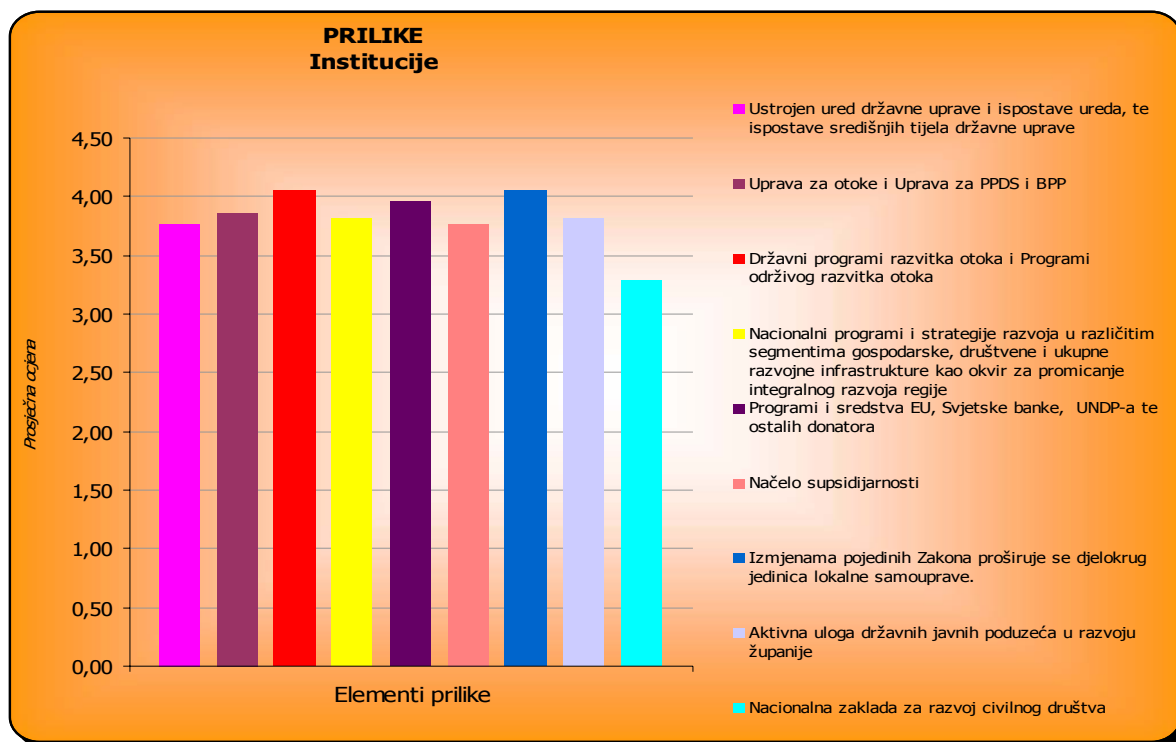
Visoko je ocijenjena i prijetnja da se "Proces odlučivanja i uprave i nadalje provodi na centralnoj (državnoj) razini" (grafikon 2.15.).

Grafikon 2.15. **Ocjene elemenata prijetnji u području institucija**

Konačno, od ukupno 9 elemenata prilika, koji su redom dobili visoke ocjene utjecaja, najznačajnijim prilikama se drže "Državni programi razvitka otoka i programi održivog razvitka otoka, te "Proširenje djelokruga aktivnosti JLS zakonskim izmjenama, kao i brojni "Programi i sredstva EU, Svjetske banke i ostalih donatora", koji svojim sredstvima potiču sveukupni razvoj Županije.

Grafikon 2.16. **Ocjena elemenata prilika u području institucija**

Kad se ukupni, zbirni rezultati ocjena elemenata SWOT analize prikažu u koordinatnom sustavu, dobiva se interesantan "poligon strategija". U njemu dominira desna strana, koja sugerira podjednaku upućenost na minimiziranje i uklanjanje unutrašnjih slabosti koje s jedne strane priječe ili umanjuju mogućnost maksimalnog korištenja prilika u okruženju, a s druge strane pojačavaju podložnost i osjetljivost na prijetnje iz okruženja.

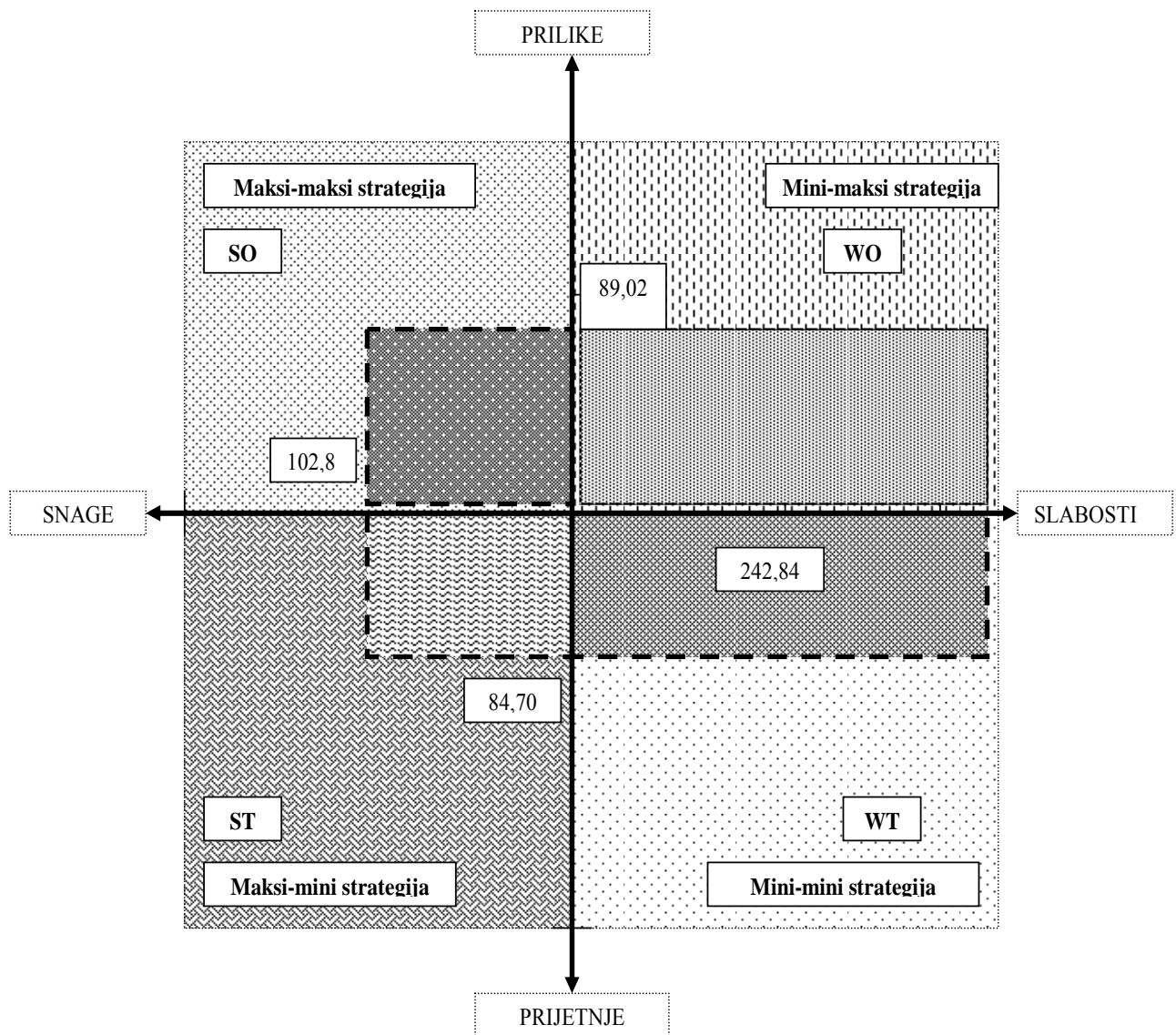
Još jednom treba istaknuti da, uvažavajući konfiguraciju snaga, slabosti, prijetnji i prilika koju je pokazala SWOT analiza, razvoju Županije treba pristupiti kao međusobno povezanom poligonu, u kojem prvenstveno treba voditi računa o otklanjanju vlastitih slabosti.

Ulaganje resursa u mjere i projekte koji ciljaju na korištenje prilika i vlastitih snaga, a bez otklanjanja slabosti, osuđeno je na neefikasnost jer će unutrašnje slabosti spriječiti efikasnu realizaciju praktički bilo kojeg projekta.

S druge strane, eliminiranjem ili smanjenjem slabosti, otvaraju se realne mogućnosti za iskorištavanje prilika koje se nude u okruženju te izgradnju snaga i sposobnosti za suprotstavljanje prijetnjama koje dolaze izvana.

Grafikon 2.17.

Poligon strategija SWOT analize

3. ELEMENTI STRATEGIJE

Nakon provedene socio-ekonomske analize i definiranja osnovnih elemenata SWOT analize, dobiveni su osnovni inputi temeljem kojih se krenulo u drugu fazu strateškog promišljanja razvoja Županije, a to je definiranje **razvojne vizije te ciljeva, prioriteta i mjera** kojima se "trasira" razvojni put Splitsko-dalmatinske županije u predviđenom razdoblju.

Važno je istaknuti da se proces stvaranja vizije za ROP pokazao značajnim iskustvom za županijske interesne skupine. Ono što se pokazalo osobito vrijednim je da su različite interesne skupine, od civilnih udruga, poslovnih zajednica i javne uprave, doprinijele procesu stvaranja vizije. Interesne skupine su identificirale zajedničko iskustvo, slabosti i izazove. Iz tog razloga, rezultati nastali kroz ROP, prije svega vizija i ciljevi djeluju kao vezivni faktor i izvor zajedništva između različitih interesnih skupina.

3.1. Vizija razvoja Splitsko-dalmatinske županije

Vizija ROP-a je praktična, odražava različitost Županije i potrebu da se poboljša sveukupna socioekonomska učinkovitost. Izrađena je na neposrednim rezultatima osnovne analize i SWOT metode.

VIZIJA

Splitsko-dalmatinska županija jest razvojno dinamična, otvorena europsko-mediteranska regija:

- **prostorno i funkcionalno integrirana (unutar regije i prema vani)**
- **diverzificiranog konkurentnog gospodarstva**
- **prepoznatljiva i privlačna zbog visoke kvalitete življenja, očuvanog okoliša, kulture i tradicije**
- **utemeljena na kvalitetnim ljudskim resursima, snažnom partnerstvu i komunikaciji među svim razvojnim čimbenicima**

Iz sadržaja i formulacije vizije, koja na prvi pogled izgleda jednostavno sročena, razvidna je kompleksnost promišljanja o poželjnom pravcu razvoja Splitsko-dalmatinske županije. U njoj se ističe nužnost poštivanja regionalnih obilježja Županije koja je čine prepoznatljivom na svjetskoj sceni i daju joj svojevrsnu "brendovsku" obojenost, a istovremeno je stavljaju u kontekst europskog okruženja kao garancije suvremenosti, dinamičnosti i otvorenosti.

U viziji se snažno ističe nužnost povezivanja/integriranosti kako u prostornom, tako i u funkcionalnom smislu i to, ne samo unutar same regije već i prema vani, čime je naglašena **potreba jačanja međuregionalne, uključivo i prekogranične suradnje i na širem planu**, radi postizanja jačih sinergijskih efekata. Ovom formulacijom nastojalo se uvažiti nove smjernice Europske Unije koja će posebno podržavati programe međuregionalne, uključivo i prekogranične suradnje koji pokrivaju široki raspon područja, imaju za cilj poboljšanje gospodarskih i društvenih uvjeta života na bilo kojoj strani granice te ujedno prepoznaju specifične izazove pograničnih područja (geografska obilježja, jezik, pravni aspekt, upravu i sl.). Spomenute teme zapravo su po svojoj prirodi lokalnog karaktera te uključuju poduzetništvo, turizam, prekograničnu trgovinu, zaštitu i zajedničko upravljanje okolišem, bolji pristup prometnoj infrastrukturi, informacijama i komunikacijskim vezama, sustave upravljanja vodama i energijom, sustave odlaganja otpada, kao i zdravstvenu, kulturnu i obrazovnu infrastrukturu⁶.

⁶ Prema: Nacrt programa Strategije regionalnog razvoja RH, pravnog i institucionalnog okvira (za MMTPR), izrađivač ECORYS-NL u suradnji ÖAR Zagreb, svibanj 2005, str. 46-65

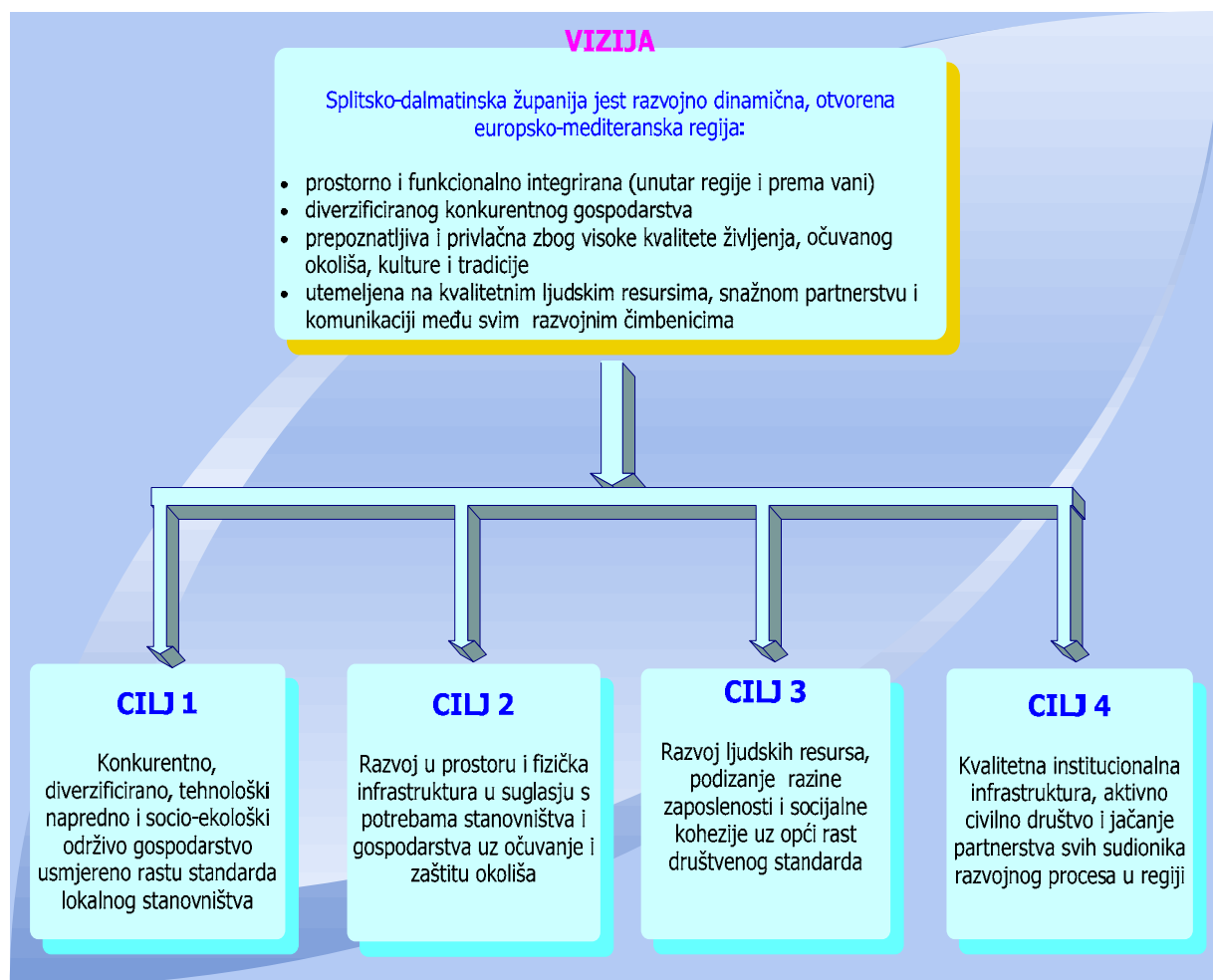
Diverzificirano i konkurentno gospodarstvo podrazumijeva jačanje/modernizaciju svih postojećih resursa, izbjegavanje monokulture i snažno prožimanje različitih djelatnosti u cilju podizanja opće razine konkurentnosti. U tom smislu, obrazovanost, inovativnost i kreativnost osnovni su čimbenici društva utemeljenog na znanju i sposobnostima, što pak predstavlja temeljnu pretpostavku podizanja opće razine konkurentnosti gospodarstva regije.

Članovi Regionalnog partnerstva su u viziju, osim brige za ljudske resurse, utkali i brigu za sveukupne prirodne i antropogene resurse, u čijem skladnom prožimanju i snažnoj komunikaciji vide garanciju "održivog razvoja" Županije.

3.2. Ciljevi i prioriteti razvoja Splitsko-dalmatinske županije

Iz ovako definirane vizije, proizišli su i sljedeći razvojni ciljevi⁷:

Grafikon 3.1. **Vizija i ciljevi razvoja Splitsko-dalmatinske županije**

Pri definiranju razvojnih ciljeva, predstavnici interesnih skupina su slijedili isti obrazac koji je poštivan tijekom cijelog dosadašnjeg procesa izrade ROP-a, a to je podjela na 4 područja (prostor, ljudski resursi i društvene djelatnosti, gospodarstvo i institucije (u najširem smislu)). Pri tome su, dakako bili svjesni da se svi ovi ciljevi, kao i prioriteti koji će iz njih proizaći, međusobno snažno isprepliću i vrše povratne utjecaje.

⁷ Poredak ciljeva u grafičkom prikazu ne implicira njihov prioritet; svi su ciljevi jednakog značenja i realizacija svakog od njih ujedno je i preduvjet za realizaciju ostalih.

Ciljevi iz ROP-a su realni i odražavaju izazove s kojima je Županija suočena.

CILJ 1:

KONKURENTNO, DIVERZIFICIRANO, TEHNOLOŠKI NAPREDNO I SOCIO- EKOLOŠKI ODRŽIVO GOSPODARSTVO USMJERENO RASTU STANDARDA LOKALNOG STANOVNIŠTVA

Polazeći od teze kako je gospodarska osnova temelj svekolikom razvoju određenog prostora te od teze da proces tranzicije i restrukturiranja gospodarstva Županije još uvijek nije dovršen, unutar ovog cilja nastoji se istaknuti osnovne smjernice i načela, te prioritete i mjere na kojima će se spomenuti proces zasnivati u narednom razdoblju. Uspješnost županijskog gospodarstva u narednom razdoblju mjerit će se upravo njegovom sposobnošću da se prevladaju, u analizi uočene slabosti i zapreke bržem rastu, ali i sposobnošću da se iskoriste komparativne i konkurentske prednosti i interni razvojni potencijali koji nesumnjivo postoje.

Pri tome, naglasak se daje na tehnološko osuvremenjivanje i restrukturiranje gospodarstva Županije, njegovu daljnju diverzifikaciju te regionalno umrežavanje i integriranje. Procesu diverzifikacije i većoj fleksibilnosti treba doprinijeti daljnji razvoj malog i srednjeg poduzetništva i obrtništva za što je nužno na razini Županije i lokalnih samouprava stvarati poticajne uvjete. U strukturi gospodarstva posebnu pažnju treba posvetiti turizmu i razvoju integrirane "turističke ekonomije" te potaknuti razvoj turističke infrastrukture i novog turističkog proizvoda regije s ciljem podizanja kvalitete i dodane vrijednosti u ovoj djelatnosti. Analiza je pokazala i nužnost jačanja poslovne klime i pogodnog okruženja za domaće i strane investitore. Proaktivni pristup u ovom području zahtjeva odgovarajuću institucionalnu infrastrukturu, organizirani sustav promocije razvojnih mogućnosti, te sustav poticaja novim ulaganjima. Važno je naglasiti da su članovi Regionalnog partnerstva pri definiranju ovoga cilja inzistirali na naglašavanju nužnosti usmjeravanja razvoja gospodarstva ka *podizanju standarda lokalnog stanovništva te socio-ekološkoj održivosti*, svjesni činjenice da inzistiranje na samom rastu gospodarstva (ne uvažavajući interese i potrebe lokalnog stanovništva), vrlo često dovodi do pada društvenog standarda te socijalnih i ekoloških konflikata.

CILJ 2:

RAZVOJ U PROSTORU I FIZIČKA INFRASTRUKTURA U SUGLASJU S POTREBAMA STANOVNIŠTVA I GOSPODARSTVA UZ OČUVANJE I ZAŠTITU OKOLIŠA

Prostor sa svim svojim prirodnim i antropogenim obilježjima predstavlja temeljni razvojni resurs. Nažalost, dosadašnji razvoj u prostoru na području Splitsko-dalmatinske županije vrlo često se odvijao stihijno, ne uvažavajući pri tome nosivost njegovih kapaciteta. S obzirom na takve razvojne trendove, danas smo suočeni s brojnim problemima fizičke i funkcionalne devastacije prostora Županije, posebice u njenom priobalnom, ali i otočnom dijelu. Prevelika i nekontrolirana litoralizacija i urbanizacija nisu praćeni srazmjernim rastom prometne i komunalne infrastrukture, tako da je danas najveći dio priobalja i otoka suočen s problemima neadekvatne cestovne infrastrukture, nedovoljnog parkirališnog prostora, nedovoljnom opskrbom vodom (posebice u ljetnoj sezoni), lošim sustavom odvodnje, neadekvatnim gospodarenjem komunalnim i tehnološkim otpadom, itd. S obzirom na rastući trend turističke potražnje, ali i poželjni razvoj gospodarstva i razvoj u prostoru općenito, ovi će

problemi biti sve izraženiji jer se pritisak na prostor i njegove resurse drastično povećava. S druge strane, u zaobalju, ovi problemi naizgled nemaju isti intezitet. Na žalost, razlog leži u drugom negativnom razvojnom trendu, onom iseljavanja i starenja tih područja. Stoga razvojne prioritete treba usmjeriti i prema infrastrukturnom opremanju zaobalja u cilju njegove integracije u ukupni prostor Županije, posebice u svjetlu europskih inicijativa prekogranične, ali i nužnosti međuzupanijske suradnje u nacionalnim razvojnim okvirima.

U tom smislu, razvoj i podizanje kvalitete svih oblika prometne i komunalne infrastrukture, efikasnije gospodarenje otpadom te razvoj ukupnog energetskog sustava, s posebnim naglaskom na razvoj sustava i korištenje obnovljivih izvora energije, predstavljaju uvjet bez kojega se budući razvoj (kako gospodarstva, tako i standarda lokalnog stanovništva) ne može niti zamisliti.

Ujedno, podizanje kvalitete gospodarenja prostorom i učinkovitije očuvanje i zaštita okoliša jačanjem različitih institucija te svijesti lokalnog stanovništva i gospodarstva, garancija su da se razvoj u budućnosti neće odvijati stihijno i s nesagledivim posljedicama. U tom smislu, treba osmisliti i razviti i sustave potpora održivim proizvodnjama i proizvodima, odnosno racionalnom korištenju i očuvanju prirodnih resursa u cjelini.

CILJ 3

RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA, PODIZANJE RAZINE ZAPOSLENOSTI I SOCIJALNE KOHEZIJE UZ OPĆI RAST DRUŠTVENOG STANDARDA

Regionalni Operativni Program polazi od osnovne vizije da je cjelokupni razvoj usmjeren ka postizanju visoke kvalitete življenja cjelokupnog lokalnog stanovništva. U samu je viziju također ugrađeno polazište da se kvalitetan održiv razvoj može i mora zasnivati upravo na kvaliteti lokalnih ljudskih resursa.

Restrukturiranje gospodarstva, razvoj poduzetništva i povećanje konkurentnosti regije, osim o ostalim čimbenicima (povećanju investicija, tehnološkom razvoju, razvoju novih proizvoda i tržišta,...) uvelike ovise o visoko osposobljenoj i fleksibilnoj radnoj snazi. Povećanje konkurentnosti gospodarstva Županije biti će uvelike posljedica povećanih ulaganja u razvoj ljudskih resursa.

Visoka nezaposlenost predstavlja neiskorišten vrijedan resurs gospodarstva, a njezina dugotrajnost svakim danom sve više obezvrjeđuje te resurse i umanjuje njihovu zaposlivost jer su isključeni iz usvajanja novih znanja vezanih uz svakodnevne procese u poduzećima. Među temeljne gospodarske probleme Županije spadaju, osim nezaposlenosti i nizak stupanj dodane vrijednosti po zaposlenom (nizak stupanj inovativnosti), niska proizvodnost i profitabilnost. Navedeno je u tijesnoj vezi s osposobljenošću ljudskih resursa i u učinkovitim upravljanjem tim resursima. Bilo koji resurs, pa tako i ljudski valorizira se jedino ako se stavi u funkciju. Osobitost je ljudskog resursa da se on stavljanjem u funkciju ne troši i ne gubi na vrijednosti, već upravo obrnuto, jedino se kroz njihovo aktiviranje i uzajamno djelovanje ljudski resursi kontinuirano unaprjeđuju i razvijaju, a u njihovu međudjelovanju stvaraju se sinergijski učinci koji predstavljaju specifični ljudski kapital regije.

Nužne dinamične promjene vezane uz uvođenje novih tehnologija ciklično će izazivati strukturnu tehnološku nezaposlenost ukoliko se ljudski resursi ne budu kontinuirano spremni i sposobni mijenjati i unapređivati tijekom cijeloga radnog (i životnog) vijeka. Suvremeno dinamično gospodarstvo ne može jamčiti trajnost istovrsnog radnog mjesta, već radnik mora biti spreman i sposoban za trajnu prilagodljivost, dakle trajnu zaposlivost. Svijest o nužnosti kontinuiranog i ciljanog unapređenja ljudskih resursa mora se promicati i kod poslodavaca. U poduzećima Županije još uvijek je prisutno pomanjkanje planova razvoja ljudskih resursa i nedovoljna ulaganja u obrazovanje i stručno usavršavanje. U mnogim poduzećima "kadrovska" funkcija predstavlja prvenstveno administrativnu

umjesto managersku razvojnu funkciju. Tek s osmišljavanjem i ostvarenjem cjelovitog sustava razvoja zaposlenih (od operativnih radnika od managementa) biti će moguće jamčiti razvoj gospodarstva s istovremenim povećanjem zaposlenosti i modernizacije rada u poduzećima.

Sustav cjelovitog i kontinuiranog unaprijeđivanja radnih resursa zahtijeva stvaranje ponude obrazovnih programa i obrazovnih procesa prilagođenih potrebama razvoja gospodarstva. To podrazumijeva bolju povezanost i interakciju između gospodarskih subjekata i obrazovnih institucija svih razina.

Posebno treba istaknuti brigu lokalne zajednice o postizanju ravnopravnosti spolova u ostvarivanju osnovnog prava na rad te integriranju i koheziji onih njenih članova koji imaju smanjene radne sposobnosti.

Paralelno s razvojem i podizanjem "kvalitete" ljudskih resursa Županije, nužno je raditi i na podizanju kvalitete življenja na svim područjima - zdravstvenom, socijalnom, kulturnom i športskom, odnosno na društvenom standardu, kako bi postali regija visoke kvalitete življenja. Rast društvenog standarda se ne smije promatrati samo kao cilj dostizanja određene razine zajedničke i individualne potrošnje, već treba uzeti u obzir njegovu cirkularnu međuzavisnost s gospodarskim i ukupnim razvojem regije. Viši društveni standard omogućuje podizanje kvalitete ljudskih resursa kao preduvjeta unapređenja kvalitete gospodarskih aktivnosti i gospodarskog rasta, koji će za uzvrat omogućiti uvećanu materijalnu bazu podizanja društvenog standarda.

U današnjem globaliziranom svijetu, kada su klikom kompjuterskog miša dostupni svi materijalni resursi, lokalna specifična znanja i sposobnosti utjelovljene u ljudskom kapitalu, te specifični odnosi, veze i pravila ponašanja i povjerenja koji čine socijalni kapital regije, predstavljaju osnovu konkurentske prednosti.

Zbog toga je ostvarenje ovog cilja uvelike preduvjet ostvarenja ostalih ciljeva, a definira se kroz tri osnovna prioriteta, usmjerena na podizanje kvalitete radnih resursa, na aktiviranje tih resursa, te na osiguranje primjerene razine društvenog standarda u kojem će se ti resursi pravilno valorizirati i očuvati.

CILJ 4:

KVALITETNA INSTITUCIONALNA INFRASTRUKTURA, AKTIVNO CIVILNO DRUŠTVO I JAČANJE PARTNERSTVA SVIH SUDIONIKA RAZVOJNOG PROCESA U REGIJI

Svekoliki razvoj Splitsko-dalmatinske županije podrazumijeva i značajne iskorake u kvaliteti i radu podržavajućih institucija.

To se odnosi na sve oblike formalnih i neformalnih institucija, prije svega na državne institucije (urede pojedinih ministarstava i Ured državne uprave), čija je uloga u dosadašnjem razvoju Županije, bila prvenstveno pasivna. Nužno je također poboljšavati i kapacitiranost i kvalitetu lokalne samouprave, posebno na otocima i područjima posebne državne skrbi, te poboljšavati suradnju i protočnost informacija u horizontalnom i vertikalnom smislu.

Nadalje, jačanje financijskog potencijala svih institucionalnih segmenata razvoja uvjet je bez kojeg nema progres. To se odnosi prije svega na razvoj poduzetničke kulture i podržavajuće infrastrukture, što predstavlja proces koji zahtijeva planiranje (strategiju) te izgradnju odgovarajuće organizacijske strukture, najčešće istovremeno u okviru nadležnih državnih organa (Županije), ali i privatne poduzetničke inicijative (poduzeća za plasman brojnih poslovnih usluga i poslovno savjetovanje).

Istovremeno, zbog loše financijske kapacitiranosti JLS za provođenje razvojnih projekata, u narednom razdoblju nužno je uspostaviti precizniji sustav mjerenja i praćenja fiskalnog kapaciteta JLS, te u vezi

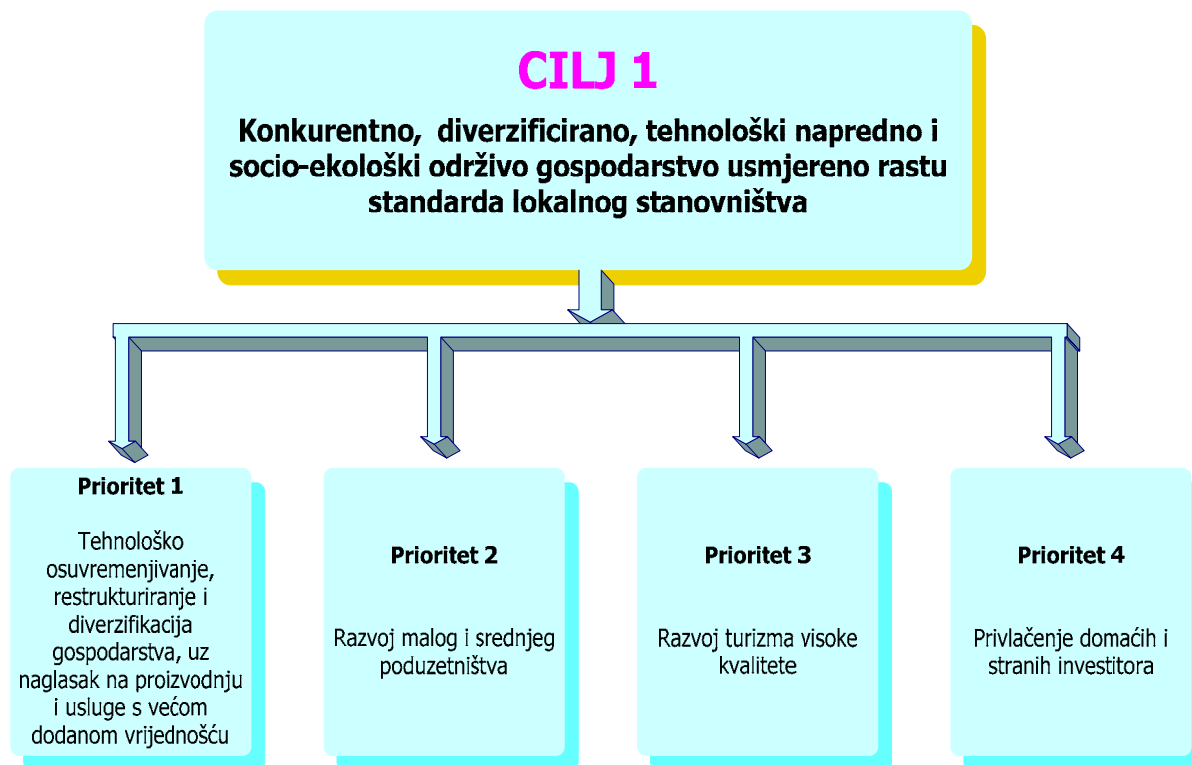
s tim razraditi kriterije i pravedan sustav dodjele razvojnih pomoći i potpora. Ovaj problem treba integrirati u novi i efikasniji sustav financiranja područja s razvojnim problemima (otoci, PPDS, brdsko-planinska područja). Nužno je, također, razmotriti mogućnost uvođenja prireza na porez na dohodak u onim općinama koje ovim instrumentom mogu unaprijediti stanje lokalnih financija i njihov razvojni potencijal. Potrebno je opreznije pristupiti formiranju novih JLS, osobito općina(ica) koje nemaju dovoljno sredstava za financiranje lokalnih javnih funkcija što unaprijed ograničava njihovu učinkovitost. Potrebno je unaprijediti upravljanje kapitalnim investicijama, osobito proračunsko planiranje i programiranje u skladu sa suvremenim dosegima u javnim, odnosno lokalnim financijama.

S obzirom na sve brojnije oblike udruživanja građana u različite forme organizacija (udruga i društava) i općenito porast značenja sektora civilnog društva u razvoju lokalne zajednice, na području Županije je nužno podsticati njihov rad, kako u smislu edukacije, tako i kroz različite oblike financijske potpore njihovom radu i međusobnom povezivanju.

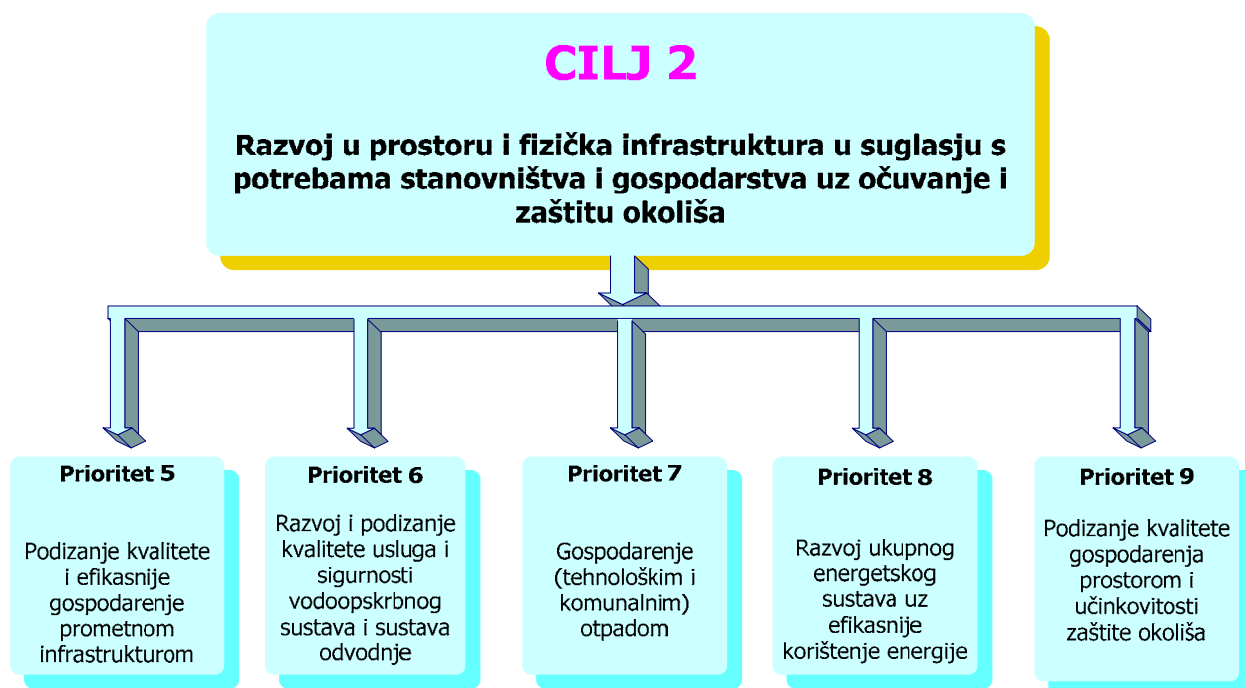
Osnovni preduvjet za uključivanje građana, odnosno zajednice, u sustave odlučivanja jest razvijena demokratska struktura na svim razinama, pa tako i na razini regionalne samouprave. Da bi se postiglo njihovo djelatno uključivanje, potrebno je demokratsku strukturu nadopuniti sa više neformalnih ili poluformalnih (savjetodavnih) kanala, koji različitim skupinama i dijelovima lokalne zajednice omogućuju proširenje komunikacije i utječu na procese donošenja odluke. U Splitsko-dalmatinskoj županiji primjećujemo tzv. «sporadično partnerstvo» tj. partnerstvo bez utemeljenih programa. Županija, lokalne samouprave (gradovi i općine), te poslovni sektor relativno često raspisuju javne natječaje za određenu vrstu projekata. Međutim, kako ne postoje izrađeni programi razvoja te međusektorska povezanost, rezultati su minorni.

Iz prethodno definiranih ciljeva proizlaze i sljedeći prioriteti:

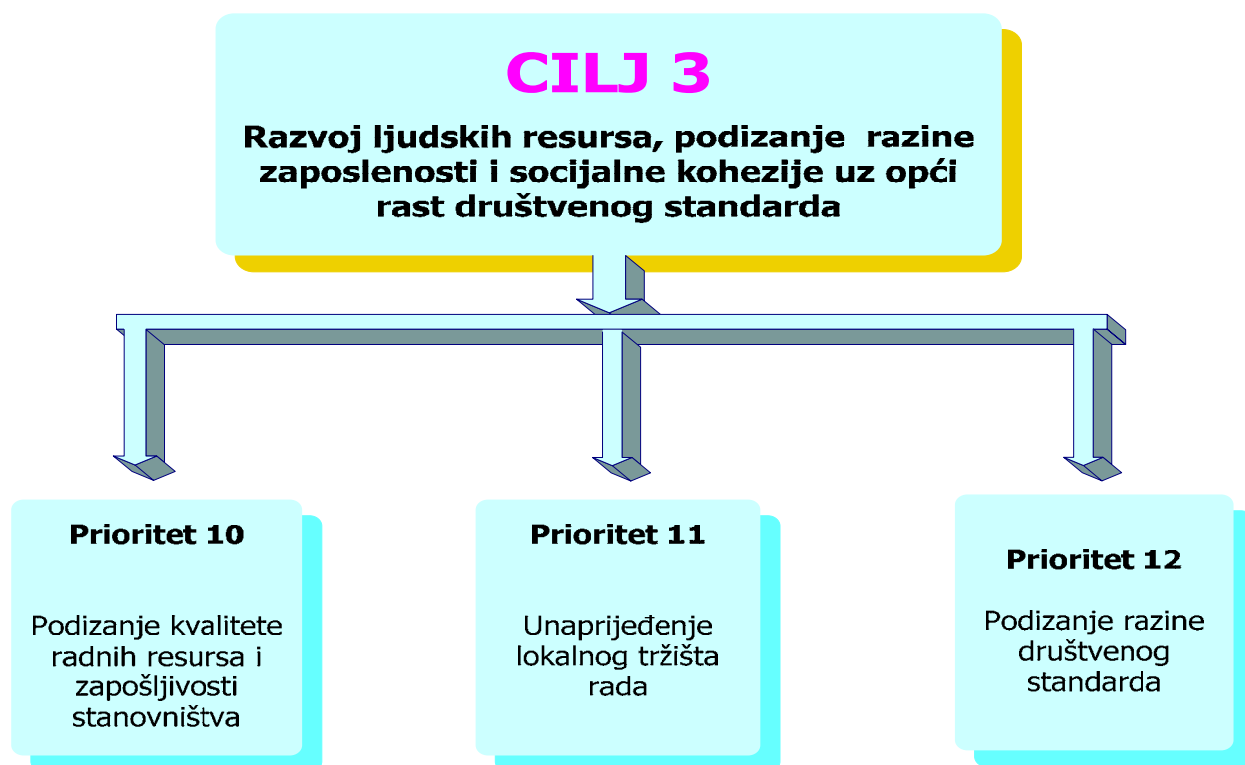
Grafikon 3.2. **Prioriteti cilja 1**

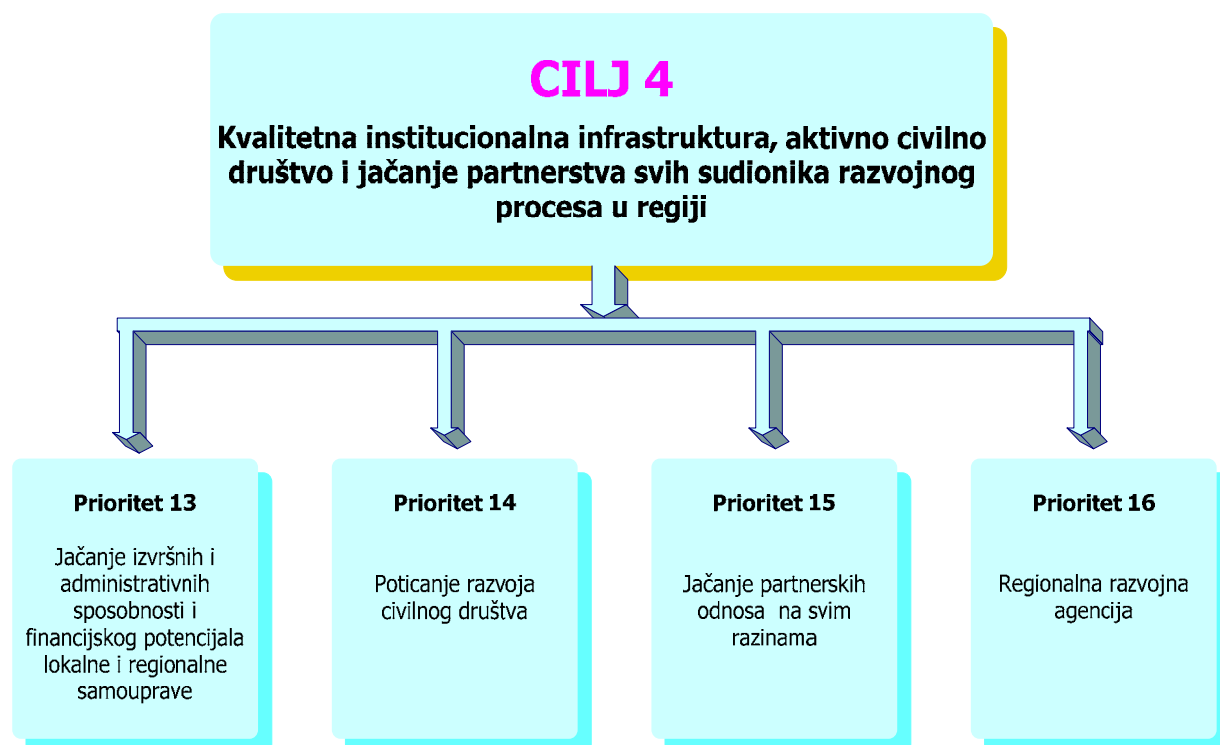
Grafikon 3.3. **Prioriteti cilja 2**

Grafikon 3.4. **Prioriteti cilja 3**

Grafikon 3.5. **Prioriteti cilja 4**

Članovi Regionalnog partnerstva i izrađivačkog tima su definirali ukupno **16 razvojnih prioriteta**, od čega 4 unutar cilja br. 1, 5 unutar cilja br. 2, 3 unutar cilja br. 3 te 4 unutar cilja broj 4.

3.3. Definiranje i razumijevanje strateških prioriteta ROP-a

Prioritet 1. Tehnološko osuvremenjivanje, restrukturiranje i diverzifikacija gospodarstva, uz naglasak na proizvodnju i usluge s većom dodanom vrijednošću

Cilj

Provedena SWOT-analiza u području gospodarstva pokazala je da u Županiji još uvijek prevladava nedovoljno konkurentna gospodarska struktura s konvencionalnim, najčešće zastarjelim tehnologijama i nedostatnim i nedovoljno educiranim kadrovima, osobito u managementu i marketingu. Uz to, i tamo gdje postoji potencijal, gospodarstvo je još uvijek nedovoljno integrirano i s proizvodima relativno niske dodane vrijednosti, dok u izvozu, osim nedovoljno učinkovite brodogradnje, dominiraju uslužne djelatnosti (turizam i promet). Razvojno-istraživačka funkcija u tvrtkama je zanemarena, a spona poduzetničkog sektora s razvojno-istraživačkim institucijama je slaba. Mali je broj inovacija i novih proizvoda. Ovaj će prioritet doprinijeti redefiniranju i restrukturiranju svekolikog gospodarstva u cilju postizanja veće konkurentnosti na međunarodnom tržištu. Pri tome, posebnu pažnju svakako treba posvetiti otvaranju novih razvojnih mogućnosti u područjima koja u svom razvoju zaostaju za županijskim i državnim prosjekom.

Prioritetni ciljevi

- Podržati izvozno orijentiranu, specijalističku proizvodnju roba i usluga s većom dodanom vrijednošću,
- Jačati spregu istraživačkih institucija i poduzetničkog sektora radi implementacije novih tehnologija te proizvodnje tehnološki inovativnih proizvoda,

- Restrukturirati poslovanje u tradicionalnim prerađivačkim sektorima, ali i poljoprivredi, ribarstvu i turizmu, radi postizanja veće konkurentnosti,
- Podržati procese regionalnog i međuregionalnog (uključivo i prekograničnog) integriranja i clusterizacije gospodarstva radi jačanja ukupnog sinergijskog efekta na razini sektora i među njima,
- Osigurati poslovnu, poduzetničku i menadžersku izobrazbu,
- Povećati mogućnosti zapošljavanja.

Razlog za intervenciju

Razlog za ovaj prioritet je rješavanje konkurentnih slabosti s kojima je suočena industrija (prije svega brodograđevna i prerađivačka), ali i gospodarstvo u cjelini u Županiji, napose tradicionalni sektori kao što je poljoprivreda i ribarstvo te turizam. Mjere i projekti koji se razvijaju iz ovog prioriteta trebali bi se nadograditi na ključne prednosti i prilike koje su jasno identificirane i imaju snažan potencijal za stvaranje novih poslova.

Korisnici

- Radnici u tradicionalnim proizvodnim/prerađivačkim sektorima
- Obrti, malo i srednje poduzetništvo (u svim sektorima)
- Poduzetnici koji započinju novi posao
- Poljoprivredne i ribarske zadruge

Provedbena tijela

Partnerstva između organizacija koje predstavljaju industriju, gospodarsku i obrtničku komoru, gradova/općina, sindikata, obrazovnih i istraživačkih institucija, voditelja izobrazbe, zadruga.

Prioritet 2. Razvoj malog i srednjeg poduzetništva

Cilj

Razvoj malog i srednjeg poduzetništva ima za cilj doprinijeti daljnjoj dinamizaciji i diverzifikaciji te većoj fleksibilnosti i zapošljavanju u gospodarstvu Županije. Nastankom i rastom broja malih poduzeća u okrilju razvojne poduzetničke infrastrukture (poduzetničkih inkubatora, poslovnih zona ili tehnološko-inovacijskih centara i zona) smanjit će se utjecaj i ovisnost regionalnog gospodarstva o velikim sustavima i obrnuto, mogućim izdvajanjem manjih, danas nerentabilnih procesa iz velikih sustava povećava se njihova efikasnost i fleksibilnost, te dodatno diverzificira regionalno gospodarstvo.

Prioritetni ciljevi

- Podržati dugoročni razvoj malog i srednjeg poduzetništva,
- Smanjivati i eliminirati prepreke u poslovno-poticaјnom okruženju s kojima se suočava malo i srednje poduzetništvo,
- Podržati pristup malog i srednjeg poduzetništva novim tržišnim mogućnostima,
- Osigurati poslovnu, poduzetničku i menadžersku izobrazbu na temelju potreba,
- Jačati poduzetničku kulturu,
- Povećati zaposlenost (i samozaposlenost).

Razlog za intervenciju

Da bi županijsko gospodarstvo bilo uspješno, potreban je dinamičan i ekspanzivan sektor malog i srednjeg poduzetništva. Unatoč teškim okolnostima, ovaj sektor se pokazao iznimno vitalnim. Stoga se

kroz ovaj prioritet treba podupirati malo i srednje poduzetništvo kako bi ostvarilo svoj potencijal u smislu gospodarskog doprinosa i povećanja zaposlenosti, što će omogućiti uravnoteženije gospodarstvo i manje oslanjanje na relativno mali broj velikih poduzeća. Razlog za ovaj prioritet je rješavanje konkurentnih slabosti s kojima je suočena industrija (prije svega brodograđevna i prerađivačka), ali i gospodarstvo u cjelini u Županiji, napose tradicionalni sektori kao što je poljoprivreda i ribarstvo. Pri tome, svakako treba imati na umu nužnost podupiranja razvoja malog poduzetništva na područjima s razvojnim poteškoćama, što dugoročno treba dovesti do ekonomske i sociološke revitalizacije ovih područja.

Korisnici

- Obrti, poljoprivredne i ribarske zadruge te ostale kategorije malog i srednjeg poduzetništva,
- Poduzetnici koji započinju novi posao

Provedbena tijela

Partnerstva između organizacija koje predstavljaju industriju, gradova/općina, obrtničkih i gospodarskih komora, sindikata, obrazovnih institucija, voditelja izobrazbe, zadruga.

Prioritet 3. Razvoj turizma visoke kvalitete

Cilj

Usprkos dugogodišnjoj tradiciji razvoja turizma u Splitsko-dalmatinskoj županiji temeljenog na iznimnim prirodnim i antropogenim komparativnim prednostima, rezultati se ne pokazuju očekivano dobrim. Stoga je osnovni cilj izgraditi konkurentne prednosti u turizmu Županije kako bi zasluženo zauzela povoljniju poziciju na međunarodnom turističkom tržištu. To između ostalog znači raditi sustavno na podizanju kvalitete ukupne infrastrukture u funkciji turizma (smještajne, prometne, komunalne, poticajne), ali i nadgradnje, odnosno novih/selektivnih oblika ponude, educirane radne snage, te svih ostalih elemenata koji značajno doprinose općem rastu kvalitete turističke ponude u županiji.

Prioritetni ciljevi

- Izgraditi jedinstveni turistički image Županije,
- Unaprijediti i promicati ključne turističke prednosti,
- Podizati kvalitetu turističke infra (smještajni objekti) i suprastrukture (nadgradnja/zabava, šport, kultura, izleti i ostale dodatne usluge),
- Podizati kvalitetu ljudskih resursa u turističko-ugostiteljskoj djelatnosti,
- Razviti i adekvatno promovirati nove te poboljšati postojeće turističke proizvode Županije, posebice nautički, ruralni, kulturni itd., te podsticati međuregionalnu i prekograničnu suradnju u kreiranju novih, zajedničkih turističkih proizvoda,
- Poboljšavati primjenu suvremenih informacijskih tehnologija na razini turističkih poduzeća i destinacija,
- Uvoditi međunarodno priznate eko-labele i certifikate ekološke kvalitete na razini pojedinačnih objekata i lokacija, kao i cijelih destinacija radi podsticanja očuvanja okoliša.

Razlog za intervenciju

Analiza stanja i SWOT analiza su pokazale da su najveća očekivanja u gospodarstvu Županije od turizma. Međutim, unatoč fizičkoj rasprostranjenosti turističke infrastrukture još uvijek postoji problem njene kvalitete osobito u domeni hotelskog smještaja. Problem je i pretežita oslonjenost na tradicionalne turističke proizvode kao što je kupališno-odmarališni, posljedica čega je i visoka sezonska koncentracija turističke potražnje te niska stopa iskorištenosti kapaciteta na godišnjoj razini. Stoga,

imperativ u narednom razdoblju treba biti podizanje kvalitete turističke infra i suprastrukture u skladu s novim trendovima i zahtjevima turističke potražnje te, uz podizanje kvalitete postojećih, uvoditi i razvijati i nove turističke proizvode (ruralni, gastro, adventure itd.) Pri tome, planiranje i razvoj turističke djelatnosti treba uskladiti s odgovarajućim ekološkim standardima i načelima održivog razvoja.

Korisnici

- Poduzetnici u hotelijerstvu i restauraterstvu, kao i u turizmu komplementarnim djelatnostima te oni koji tek započinju posao
- Ruralno stanovništvo
- Kulturne, športske institucije i edukativne institucije
- Turističke zajednice
- Poljoprivredne i ribarske udruge i zadruge

Provedbena tijela

Institucije kao što su turističke zajednice, obrtničke i gospodarske komore, udruženja hotelijera i ostala strukovna udruženja, zadruge te partnerstva između organizacija koje predstavljaju industriju, gradova/općina, sindikata, obrazovnih institucija, voditelja izobrazbe itd.

Prioritet 4. Privlačenje domaćih i stranih investitora

Cilj

Ovim prioritetom ističe se nužnost uspostavljanja institucionalne infrastrukture te korištenja suvremenih načela i instrumenata poticanja lokalnog razvoja i novih investicija. U ovom kontekstu nužno je istaknuti potrebu uspostave integralne informacijske baze te korištenje suvremenih informacijsko-tehnoloških rješenja u promociji razvojnih (investicijskih) mogućnosti Županije.

Prioritetni ciljevi

- Priprema prostora, odnosno lokacija za potencijalne investitore,
- Smanjivanje administrativno-birokratskih prepreka,
- Priprema cjelovitog sustava regionalnih poticaja novim investitorima (*veza na Regionalnu razvojnu agenciju*) i koordinacija s nadležnim institucijama na nacionalnoj razini,
- Promocija razvojnih mogućnosti Županije (*veza na Regionalnu razvojnu agenciju*),
- Oblikovanje lokalnih (JLS) sustava poticaja novim ulaganjima.

Razlog za intervenciju

Na prostoru Županije u proteklom razdoblju nije zabilježena značajnija greenfield-investicija, osobito ne u proizvodnji. SWOT analiza je pokazala da još uvijek poslovno okruženje u Županiji nije dovoljno stimulativno za investitore, što zbog poznatih problema - trome birokracije, korupcije, pravne nesigurnosti, nesređene prostorno-planske dokumentacije, zemljišnih knjiga i katastra, visokog udjela sive ekonomije, relativno skupe radne snage i slično, a što zbog nedostatka organizirane, proaktivne politike privlačenja investitora na prostor Županije. Prilagodba Hrvatske pravnim stečevinama i standardima EU, bolja prometna povezanost (autocesta-luke-željeznica), politička stabilnost i povoljno sigurnosno stanje zasigurno će doprinijeti poboljšanju općih uvjeta za domaće i strane investitore. Specifičnost Županije je i postojanje slobodne zone "*Splitsko-dalmatinska zona*" koja do sada nije iskorištena u zadovoljavajućoj mjeri. Ovdje je značajno napomenuti da se način funkcioniranja "slobodnih zona" u zemljama članicama ponešto mijenja od uobičajene prakse, stoga je ovdje istaknuta kao mogućnost "prijelaznog" karaktera, namijenjena privlačenju stranih investitora u

razdoblju do pristupanja EU, kada se ove zone mogu transformirati u nove oblike temeljem prakse ostalih zemalja članica.

Korisnici

- Postojeći i potencijalni poduzetnici/investitori (domaći i strani)

Provedbena tijela

Županija, JLS, Regionalna razvojna agencija

Prioritet 5. Podizanje kvalitete i efikasnije gospodarenje prometnom infrastrukturom

Cilj

Ostvarenjem ovoga prioriteta osigurava se rekonstrukcija i izgradnja suvremene prometne infrastrukture koja, u konačnici, rezultira efikasnom integracijom prostora Županije kao i povezivanjem sa susjednim županijama i otvara bolju mogućnost prekogranične suradnje, pridonosi razvoju gospodarstva te stvara preduvjete boljeg životnog standarda stanovništva Županije i šire regije.

Prioritetni ciljevi

- Modernizacija postojeće prometne infra i suprastrukture (željezničkog, cestovnog, lučkog i zračnog prometa),
- Izgradnja novih prometnih (pod)sustava,
- Razvoj sustava efikasnog upravljanja i gospodarenja prometnim sustavima,
- Integracija županijskog prostora i povezivanje sa širom regijom (uključivo i prekograničnu suradnju)
- Poboljšanje kvalitete života stanovništva i mobilnosti radne snage,
- Stvaranje preduvjeta razvoja gospodarstva.

Razlog za intervenciju

Analiza stanja i SWOT analiza ukazale su na brojne nedostatke postojećih, te potrebu za izgradnjom novih prometnih sustava.

Željeznička mreža je zastarjela i nedostatna, s bitnim nedostacima u pogledu sigurnosti. Osim toga, ni u najmanjoj mjeri ne podržava mogućnost razvitka gospodarstva, kao ni povećanje kvalitete života u regiji. Cestovna mreža, u dijelu županijskih i posebice lokalnih cesta, je nedostatna (pogotovo imajući u vidu očekivani porast gustoće prometa s obzirom na brzu cestu izgrađenu u zaleđu). Posebno je izražen problem prometa u mirovanju kao i zagušenja u cestovnom prometu na prilazima i u većim naseljima. Luke morskog prometa, uslijed stihijnog razvitka, nisu odgovarajuće koncipirane, te je njihov budući razvitak upitan s gledišta nautičkog prometa, ekonomičnosti i sigurnosti. Zračne luke i letjelišta treba dodatno opremiti, proširiti i staviti u funkciju turizma, prometa roba i poljoprivrede.

Konačno, važno je istaknuti da postojeći sustav(i) gospodarenja prometnom infra i suprastrukturom, bez obzira o kom se prometnom sustavu radi, nije efikasan ni koordiniran. Stoga je, za ukupno ostvarenje razvojne strategije Županije nužno uspostaviti integralan sustav planiranja i upravljanja prometnim sustavima, što podrazumijeva partnerstvo svih involviranih institucija (veza na cilj 1, prioritet 1, mjera 2-podmjera 2.3 «Podrška razvoju i integriranju prometnih sustava»)

Korisnici

- Gospodarstvo i stanovništvo Županije i šire regije
- JLS
- Javna poduzeća u prometu

Provedbena tijela

Ostvarenje ovog prioriteta, s obzirom na broj i složenost prometnih sustava, kao i iznimno velik potrebiti utrošak ljudskih, materijalnih i vremenskog resursa, nužno zahtijeva osnivanje i rad koordinacijskog tijela tj. partnerstva svih nadležnih institucija (Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka; relevantna javna poduzeća; Županija; JLS) kao i gospodarstva te mogućih privatnih investitora, te znanstvenih i stručnih institucija.

Prioritet 6. Razvoj i podizanje kvalitete usluga i sigurnosti vodoopskrbnog sustava i sustava odvodnje

Cilj

Dovršenje postojećih i izgradnja novih sustava vodoopskrbe i odvodnje koji će obuhvatiti ukupno stanovništvo Županije. Ostvarenjem ovog prioriteta stvaraju se pretpostavke više kvalitete života stanovništva Županije, ali i okolišu prihvatljivog razvoja gospodarstva.

Prioritetni ciljevi

- Dovršenje i modernizacija postojećih vodoopskrbnih sustava,
- Izgradnja novih potrebitih vodoopskrbnih sustava i alternativnih pravaca vodoopskrbe,
- Dovršenje i modernizacija postojećih sustava odvodnje,
- Izgradnja novih potrebitih sustava odvodnje,
- Analiza mogućnosti korištenja alternativnih tehnika u vodoopskrbi i odvodnji,
- Ispitivanje, redefiniranje i monitoring vodozaštitnih zona na čitavom području Županije (slivna područja),
- Razvoj sustava efikasnog upravljanja i gospodarenja sustavima vodoopskrbe i odvodnje, kao i vodozaštitnim zonama,
- Suradnja s prekograničnim regijama u cilju boljeg gospodarenja (zajedničkim) vodnim resursima
- Poboljšanje kvalitete života stanovništva,
- Stvaranje preduvjeta održivog razvoja Županije.

Razlog za intervenciju

Postojećim vodoopskrbnim sustavima još uvijek nije obuhvaćeno svo stanovništvo Županije. Osim toga, dijelovi sustava relativno su stari, a gubici vode prisutni su u svim sustavima. Štoviše, postojeća isporučena količina vode nije dostatna, posebice u ljetnim mjesecima.

U pogledu odvodnje, potrebno je kompletirati sustave odvodnje na otocima i u zaobalju, a sve sustave osuvremeniti pročišćavanjem otpadnih voda prije ispuštanja u prirodne recipijente.

S obzirom na raspoložive količine vode te na ukupne potrebe njenog trošenja (vodoopskrba, poljoprivreda, energetika), kao i na rastuće potrebe, te troškove izgradnje i održavanja vodoopskrbnih sustava, nužno je napraviti detaljnu integralnu analizu vodnih potencijala odnosno mogućnosti korištenja alternativnih oblika i tehnika vodoopskrbe posebice na otocima i u zaobalju. Isti se zahtjev postavlja i kod sustava odvodnje, posebice udaljenih i malih naselja, prije svega na otocima i u zaobalju.

Poseban problem i zadatak predstavlja nužnost ispitivanja, redefiniranja i monitoringa vodozaštitnih zona na čitavom području Županije (slivna područja).

Konačno, važno je istaknuti da postojeći sustav(i) gospodarenja sustavima vodoopskrbe i odvodnje počesto nisu (a negdje i ne mogu biti) efikasni ni ekonomični. Stoga je, za ukupno ostvarenje razvojne strategije Županije nužno uspostaviti integralan sustav planiranja i upravljanja ovim sustavima, što podrazumijeva partnerstvo svih involviranih institucija.

Korisnici

- Gospodarstvo i stanovništvo Županije
- JLS
- Javna poduzeća

Provedbena tijela

Ostvarenje ovog prioriteta, s obzirom na broj i složenost vodoopskrbnih i sustava odvodnje, kao i iznimno velik potrebiti utrošak ljudskih, materijalnih i vremenskog resursa, nužno zahtijeva osnivanje i rad koordinacijskog tijela tj. partnerstva svih nadležnih institucija (Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka; relevantna javna poduzeća; Županija; JLS) kao i gospodarstva, mogućih privatnih investitora i stanovništva, uz stručnu pomoć znanstvenih i stručnih institucija.

Prioritet 7. Gospodarenje (komunalnim i tehnološkim) otpadom

Cilj

Na području Županije potrebno je sanirati postojeće deponije otpada i posebice divlja odlagališta. Osnivanje Centra za gospodarenje otpadom zahtijeva i razradu cjelovitog sustava upravljanja i gospodarenja komunalnim i tehnološkim otpadom na području Županije koji bi u konačnici rezultirali ne samo povećanom kvalitetom okoliša i kvalitetom življenja, već i gospodarskim efektima u smislu iskorištenja otpada.

Prioritetni ciljevi

- Osnivanje i izgradnja Centra za gospodarenje otpadom,
- Sanacija postojećih deponija i divljih odlagališta otpada,
- Uređenje sabirnih i pretovarnih stanica,
- Osmišljavanje sustava gospodarenja otpadom,
- Poboljšanje kvalitete života stanovništva,
- Stvaranje preduvjeta svekolikog održivog razvoja Županije.

Razlog za intervenciju

Na području Županije nalazi se ogroman broj divljih odlagališta otpada, a niti jedno "službeno" odlagalište nema atribut sanitarne deponije. Dok je većina domaćinstava i naselja obuhvaćena organiziranim sustavom prikupljanja komunalnog otpada, ne postoji organizirano sakupljanje tehnološkog otpada, uključivo opasni otpad. Štoviše, nema ni selektivnog prikupljanja niti obrade ni jedne vrste otpada.

SWOT analizom i analizom stanja pokazalo se da je ovo gorući problem Županije te da zahtijeva hitno rješenje ne samo u svjetlu pristupnih zahtjeva EU, nego primarno glede osiguranja standarda života i zdravlja stanovništva Županije.

Korisnici

- Stanovništvo i gospodarstvo Županije
- Centar za gospodarenje otpadom
- Tvrtke u području prikupljanja i recikliranja otpada

Provedbena tijela

S obzirom na složenost provedbenih zadataka i prirodu prioriteta, nužna je koordinacija nadležnog ministarstva, Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost te partnerstva institucija i tvrtki na razini Županije i JLS, kao i stanovništva, uz stručnu pomoć znanstvenih i stručnih institucija.

Prioritet 8. Razvoj ukupnog energetskog sustava uz efikasnije korištenje energije

Cilj

Cilj je razviti ukupni energetski sustav, odnosno unaprijediti korištenje postojećih i poticati korištenje drugih, obnovljivih izvora energije (voda, plin, sunce, vjetar, biomasa) s jedne strane, te razviti i unaprijediti postojeću prijenosnu mrežu, posebice u domeni niskonaponske mreže. Istodobno, potrebno je realizirati strategijsko opredjeljenje efikasnijeg korištenja i štednje energije na svim razinama.

Prioritetni ciljevi

- Unaprijeđenje korištenja postojećih izvora energije (vodni resursi),
- Poticanje, korištenje i umrežavanje obnovljivih izvora energije,
- Izgradnja sustava plinifikacije,
- Rekonstrukcija i razvoj postojeće (niskonaponske) prijenosne mreže,
- Programi edukacije i efikasnijeg korištenja energije,
- Povećanje životnog standarda stanovništva,
- Stvaranje preduvjeta za brži gospodarski razvitak,
- Racionalnije korištenje prirodnih resursa u proizvodnji energije,
- Međuregionalna i prekogranična suradnja u cilju efikasnijeg razvoja ukupnog energetskog sustava i racionalnog korištenja energenata.

Razlog za intervenciju

Analiza stanja energetskog sektora ukazala je na izrazito nepovoljnu strukturu izvora energije (proizvodnja energije oslanja se u najvećoj mjeri na vodne resurse). S druge strane, potražnja za energijom raste u svim sektorima, posebno domaćinstvima. S obzirom na već znanstveno utvrđene prirodne potencijale Županije u smislu prisutnosti obnovljivih izvora energije, prvenstveno sunca, vjetra i potencijalno biomase, uz postojeći nacionalni i županijski program plinifikacije, ističe se nužnost obogaćivanja korištenih izvora energije, te sukladno tome, nužnost njihova umrežavanja u postojeću i buduću prijenosnu mrežu.

Drugi razlog za intervenciju u sektoru energetike svakako se nalazi u činjenici nedostatne postojeće niskonaponske mreže na većem dijelu Županije, posebice u zaobalju i dijelu otočnog prostora.

Konačno, tu je i zahtjev za efikasnijim prijenosom i korištenjem energije, odnos štednjom energije kako u domaćinstvima tako i u gospodarstvu. U tom smislu, treba osmisliti mjere i poticaje štednje energije.

Korisnici

- Stanovništvo i gospodarstvo Županije
- Tvrtke na području proizvodnje i distribucije energije na nacionalnoj, županijskoj i lokalnoj razini

Provedbena tijela

S obzirom na složenost provedbenih zadataka i prirodu prioriteta, nužna je koordinacija nadležnog ministarstva, Fonda za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost te partnerstva institucija i tvrtki na razini Županije i JLS, ali i samog stanovništva, uz stručnu pomoć znanstvenih i stručnih institucija.

Prioritet 9. Podizanje kvalitete gospodarenja prostorom te učinkovitosti očuvanja i zaštite okoliša

Cilj

Prostor i ostale prirodne resurse, kao i okoliš u cjelini treba očuvati i zaštititi. Štoviše, potrebno je ostvariti uvjete njihovog racionalnog korištenja u smislu ostvarivanja pretpostavki dugoročno održivog razvoja, na svim razinama i u svim domenama života i rada Županije.

- Izrada i provođenje programa zaštite okoliša,
- Izrada katastra prirodnih resursa i onečišćenja s prijedlozima mjera zaštite,
- Promicanje svijesti i edukacija o nužnosti očuvanja okoliša
- Razrada sustava potpore održivog korištenja prirodnih resursa i okoliša u cjelini,
- Međuregionalna i prekogranična suradnja u cilju očuvanja i zaštite okoliša.

Razlog za intervenciju

Analizom stanja ustanovljeno je da se dosadašnji razvitak u prostoru odvijao stihijski, s teškim i dugoročnim posljedicama po okoliš. Jedan od razloga takvog razvojnog trenda svakako je i slaba koordinacija u izradi prostornih planova među JLS i RS. Posebno je izražen problem praktičkog nepostojanja koordinacije i kontrole provođenja prostornih planova.

S druge strane, korištenje prirodnih resursa i okoliša općenito povodi se za profitnim načelom, slabo ili nikako uvažavajući načela održivosti. Razlog tome je dvojak. Prije svega, svijest o okolišu je niska, programi edukacije su slabi i sporadični, oslonjeni uglavnom na rad udruga. Nadalje, u području gospodarstva, sustav poticaja i drugih instrumenata za poticanje održivog korištenja resursa je manjkav i odnosi se samo na neke djelatnosti, npr. poljoprivredu.

U pogledu sustava upravljanja, treba istaknuti da na razini Županije postoji program zaštite okoliša, ali je zastario i apsolutno se ne provodi. Sustav monitoringa postoji samo u dijelovima i nije objedinjen, a informacijski sustav o okolišu ne postoji.

Korisnici

- Stanovništvo i gospodarstvo Županije
- JLS i RS

Provedbena tijela

S obzirom na složenost provedbenih zadataka i prirodu prioriteta, nužna je koordinacija nadležnih ministarstava, Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost te partnerstva institucija i tvrtki na razini Županije i JLS, ali i samog stanovništva, uz stručnu pomoć znanstvenih, stručnih i obrazovnih institucija te udruga.

Prioritet 10. Podizanje kvalitete radnih resursa i zapošljivosti stanovništva

Cilj

Ovim prioritetom se nastoji podići konkurentnost radne snage u Županiji kroz obrazovanje i trajnu izobrazbu na temelju stvarnih potreba poslovne zajednice kako bi se ostvarili preduvjeti za podizanje opće konkurentnosti gospodarstva. U tom smislu nužno je, ne samo poticati ulaganja u obrazovnu infrastrukturu na svim razinama, već, što je još značajnije, razvijati nove metode, programe i tehnike prijenosa znanja uz ovladavanje informatičkim vještinama i tehnologijama.

Prioritetni ciljevi

- Promicanje svijesti o značaju znanja i obrazovanja,
- Poboljšanje/prilagođavanje obrazovne strukture i prilagođavanje nezaposlenih i potencijalno nezaposlenih potrebama tržišta rada,
- Razvoj novih programa obrazovanja i stručnog usavršavanja i inovativnih metoda prijenosa znanja u skladu s razvojnim potrebama gospodarstva,
- Modernizacija i izgradnja vrtića, škola i ostalih odgojno-obrazovnih ustanova,
- Poticanje cjeloživotnog učenja,
- Omogućavanje jednakih mogućnosti i socijalne uključenosti,
- Profesionalno usmjeravanje, savjetovanje i informiranje za mladež i odrasle,
- Promicanje informatičke pismenosti i upotrebe računala na najširem planu.

Razlog za intervenciju

SWOT analiza u području ljudskih resursa Županije je pokazala da su najveće slabosti *neadekvatna povezanost obrazovanja s gospodarstvom (strukturna neusklađenost), nezadovoljavajuća stručna i obrazovna struktura radne snage s obzirom na razvojne potrebe i nizak stupanj profesionalne mobilnosti, nerazvijeno cjeloživotno obrazovanje u svim djelatnostima te visoka i dugotrajna nezaposlenost.*

Iako je u hrvatskim odnosima formalna obrazovanost stanovništva nadprosječna, analiza je pokazala da su nužni značajni naponi usmjereni ka povećanju sudjelovanja stanovništva u visokoškolskoj naobrazbi, te u svim vidovima cjeloživotnog obrazovanja nakon završetka formalnog školskog obrazovanja. Izazovi fleksibilnijeg i brže rastućeg gospodarstva obvezuju i ljudske resurse na veću prilagodljivost i sve brže usvajanje novih znanja. To pred obrazovni sustav stavlja potrebu prilagođavanja metoda i sadržaja obrazovnih procesa na način da umjesto završnog obrazovanja za jednostavno zanimanje pripreme ljudske resurse za kontinuiranu zapošljivost u uvjetima brzih promjena u gospodarstvu i društvu. Obveza podizanja kvalitete ljudskih resursa ne leži samo na obrazovnom sustavu, već cjelokupno stanovništvo mora biti svjesno svoje obveze aktivnog djelovanja i spremno na novi pristup znanju i obrazovanju.

Također i poslodavci moraju preuzeti svoj dio obveze za kontinuirano usavršavanje svojih djelatnika i time unapređenje ljudskih resursa regionalnog gospodarstva.

Da bi se uloga obrazovnog sustava u regionalnom razvitku mogla pravilno valorizirati, nužno je uspostavljanje veze između gospodarstva i obrazovanja, kvalitetno profesionalno usmjeravanje, te olakšanje prijelaza iz škole u svijet rada. Podizanje opće obrazovne razine, dostupnosti obrazovanja, te osiguranje zapošljivosti svih stanovnika regije značajan su doprinos ravnopravnosti i socijalne uključenosti svih skupina stanovništva.

Korisnici

- Radna snaga
- Menadžeri
- Poduzetnici
- Nezaposleni (posebno žene, osobe smanjenih sposobnosti, mladi, osobe dugotrajno nezaposlene)

Provedbena tijela

Partnerstva između općina/gradova, škola, institucija za izobrazbu, gospodarskih i obrtničkih škola, zavoda za zapošljavanje.

Prioritet 11. Unaprijeđenje lokalnog tržišta rada

Cilj

Cilj ovog prioriteta je razviti fleksibilno tržište radne snage koje će povećati stupanj zaposlenosti stanovništva i prilagodljivost razvojnim potrebama gospodarstva. Potrebno je kroz partnerstvo svih relevantnih subjekata na tržištu rada osmisлити i provoditi lokalne inicijative za poticanje zapošljavanja kroz stvaranje novih kvalitetnih radnih mjesta.

- Modernizacija organizacije rada i razvoj novih oblika rada i zapošljavanja,
- Poticanje lokalnih inicijativa za zapošljavanje,
- Uspostavljanje brzog i stalnog protoka aktualnih informacija između poslodavaca i tražilaca zaposlenja,
- Poboljšanje uvjeta i poticanje poslodavaca za otvaranje novih radnih mjesta,
- Poboljšanje položaja žena na tržištu rada.

Razlog za intervenciju

Ispodprosječne stope aktivnosti i trajno povišene stope nezaposlenosti velik su socijalni teret i neiskorišten gospodarski resurs. Osim neposrednih materijalnih gubitaka isključenost iz svijeta rada predstavlja i socijalnu isključenost, psihološko opterećenje, zastarijevanje i gubitak vrijednosti ljudskih resursa, te smanjenje radnih sposobnosti i znanja. Pravo na rad, je jedno od osnovnih ljudskih prava koje je zajamčeno i ustavom svake socijalne države. Međutim, kako ne smije predstavljati samo individualni problem pogođenog pojedinca, tako se isto odgovornost ne smije prebaciti samo na državne organe i institucije. Nužno je formiranje regionalnog partnerstva svih subjekata u djelovanju lokalnog tržišta rada i koordinirano unaprijeđenje njegova djelovanja.

Tržište rada je mjesto gdje se najbolje uočava nepovoljniji položaj ugroženih skupina stanovništva, ali može biti i mehanizam kroz koji se te skupine mogu integrirati i dostići jednakost šansi. Organizirano tržište rada ostvaruje dakle svoju višestranu socijalnu funkciju, istovremeno ostvarujući višestranu gospodarstvenu ulogu jer osigurava prilagodljivost gospodarstva i zadovoljenje potreba za radnom snagom, te omogućuje razvoj ljudskih resursa. Međutim, postojanje paralelnog crnog tržišta rada stvara sekundarno tržište na kojem su radnici izloženi nedostojnim uvjetima, na kojem nema obrazovanja i napretka, a kroz koje se stvara nelojalna konkurencija poštenim poslodavcima. Svi aspekti sive ekonomije negativno utječu na djelovanje gospodarstva te je njihovo suzbijanje nužno za postizanje i očuvanje konkurentnosti. Rad na crno osobito je težak problem jer takvi poslodavci osim nelojalnog konkuriranja regularnim gospodarstvenicima i uskraćivanja proračunskih prihoda, koristeći visoku nezaposlenost ucjenjuju radnike i stvaraju sekundarno tržište rada na kojem radnici ne mogu uživati zaštitu koja predstavlja dostignuti civilizacijski standard. Pritisak na smanjenje nadnica i tehnološka neopremljenost takvih radnih mjesta vodi sve lošijim ljudskim resursima i umanjuje razvojni potencijal regije. Zbog toga je ovaj prioritet velikog značaja i višestruke uloge.

Korisnici

- Radna snaga
- Menadžeri
- Poduzetnici
- Nezaposleni (posebno žene, osobe smanjenih sposobnosti, mladi)

Provedbena tijela

Partnerstva između općina/gradova, škola, institucija za izobrazbu, gospodarskih i obrtničkih škola, zavoda za zapošljavanje.

Prioritet 12. Podizanje razine društvenog standarda

Cilj

Kvaliteta života stanovnika održava se u stupnju razvijenosti i kvaliteti usluga koje pružaju zdravstvo, socijalna skrb, kultura te obrazovne i športske institucije. U tom smislu, poboljšanjem funkcioniranja ovih segmenata života, izravno se djeluje na opći porast društvenog standarda lokalnog stanovništva.

Prioritetni ciljevi

- Unaprijeđenje zdravlja stanovništva,
- Promicanje zdravog načina života i preventive,
- Osiguravanje ravnomjerne kvalitete i dostupnosti zdravstvenih usluga za sve stanovnike Županije,
- Podizanje kvalitete zdravstvenih ustanova,
- Podizanje razine socijalne skrbi,
- Poticanje izvaninstitucionalnih oblika socijalne skrbi,
- Poboljšanje uvjeta života i integriranja invalida, umirovljenika i ugroženih skupina stanovništva,
- Skrb o obitelji i djeci,
- Jačanje društvenog standarda mladih
- Očuvanje i prezentacija kulturne baštine te vrednovanje u suradnji s ostalim regijama (uključivo i prekogranična suradnja)
- Stvaranje institucionalnih i programskih partnerstva za unapređenje i koordinaciju kulturnih aktivnosti i infrastrukture,
- Uključivanje kulturnih programa u gospodarski, obrazovni i društveni sustav,
- Promicanje i zadovoljavanje informacijskih potreba stanovništva (internet, knjižnice, izdavaštvo).

Razlog za intervenciju

Budući su SWOT analizom uočeni brojni nedostaci i manjkavosti u svim segmentima društvene nadgradnje (kako u fizičkom, tako i u funkcionalnom smislu), stanovnicima Županije potrebno je osigurati višu kvalitetu života na svim područjima - zdravstvenom, socijalnom, kulturnom i športskom.

Treba potaknuti usvajanje vrijednosti i načina života koji omogućava ostvarenje koncepta preventivnog očuvanja i unapređenja zdravlja. Pri tome je posebnu skrb potrebno usmjeriti na ugrožene ciljne skupine. Socijalna kohezija jedan je od bitnih preduvjeta održivog ekonomskog razvoja Županije. Ukoliko je razvoj Županije neuravnotežen, on uzrokuje i veće socijalne troškove u vidu nezaposlenosti, kriminala i migracija što povratno negativno utječe na konkurentnost Županije. Stoga se naglašava sudjelovanje jedinica lokalne samouprave u pružanju javnih usluga kao što su obrazovanje, javno zdravstvo, socijalna skrb, kultura i šport. Unapređenjem socijalnog konsenzusa, a vezano uz očekivanja određenih društvenih grupa i odnose među socijalnim partnerima, dolazi i do povećanja socijalne kohezije.

Korisnici

- Svi slojevi i dobne skupine stanovništva (od predškolske skupine do umirovljenika, s posebnim naglaskom na ugrožene socijalne skupine)
- Kulturne i športske institucije
- Obrazovne institucije
- Zdravstvene institucije te institucije socijalne skrbi (ustanove te udruge)

Provedbena tijela

Partnerstva između općina/gradova, zavoda za školstvo, zdravstvenih institucija, institucija socijalne skrbi, kulturnih, obrazovnih i sportskih institucija

Prioritet 13. Jačanje izvršnih i administrativnih sposobnosti i financijskog potencijala lokalne i regionalne samouprave

Cilj

Budući da tijela i službe državne uprave i lokalne uprave i samouprave na prostoru Županije, u velikom broju slučajeva ne vrše na odgovarajući način svoje funkcije, posebno u smislu kvalitetnijeg "opsluživanja" gospodarstva i građana, ovaj prioritet ima za cilj da ih kvalitetno obučiti, kako bi kompetentno izvršavali svoje dužnosti, ali i poboljša dostupnost i gospodarenje financijama. Cilj je također da se implementira i kvalitetan sustav zaštite i spašavanja ljudi i imovine na području Županije, a u tom procesu uloga JLS i RS je neizostavna s obzirom da je dobar dio ovih aktivnosti pod njihovom ingerencijom.

Prioritetni ciljevi

- Standardizacija procedura i informatizacija, te izrada novih sistematizacija temeljenih na managementu u jedinicama lokalne samouprave, te regionalne (područne) samouprave i državne uprave u županijama,
- Edukacija službenika na osnovama «poduzetničkog» upravljanja,
- Poboljšanje učinkovitosti službi u nadležnosti županije
- Učinkovito upravljanje imovinom i poduzećima u vlasništvu u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave,
- Unaprjeđenje upravljanja kapitalnim investicijama i jačanje suradnje javnog i privatnog (profitnog i neprofitnog) sektora,
- Unaprijeđenje sustava naplate postojećih prihoda, bolje korištenje zakonski definiranih fiskalитета, te inicijativa za promjenu zakonske regulative u području financiranja.
- Integriranje i unaprijeđenje sustava zaštite i spašavanja ljudi i imovine na području Županije

Razlog za intervenciju

SWOT analizom te analizom stanja pokazalo se da, osim činjenice o relativno velikom broju JLS na području Splitsko-dalmatinske županije (55), velik broj istih nije u mogućnosti kvalitetno izvršavati svoja, zakonom predviđena zaduženja, u prvom redu zbog nedovoljne stručne osposobljenosti kadrova, prevelikog stranačkog svrstavanja radi čega stvarni interesi lokalne zajednice često ostaju zapostavljeni te zbog nedovoljne financijske kapacitiranosti, što ih dodatno ograničava u rješavanju brojnih problema na terenu. To se prije svega odnosi na manje gradove i općine na otocima, područjima posebne državne skrbi i brdsko-planinskim područjima. Uočena je također i nedovoljna horizontalna i vertikalna suradnja između jedinica lokalne uprave i samouprave. Osim toga, lokalna administracija najčešće ne vrši kvalitetno svoju "uslužnu" funkciju prema gospodarstvu i građanima. Stoga ovim prioritetom treba djelovati na otklanjanje prepreka, prije svega u području kvalitete i obučenosti samih kadrova, ali eventualno i davanjem inicijativa za izmjene/dopune nekih zakonskih rješenja koja se tiču načina djelovanja lokalne administracije. Ujedno, zadatak je da se JLS i RS dodatno educiraju i njihove kompetencije osnaže u cilju kvalitetnijeg provođenja mjera zaštite ljudi i imovine kroz cjeloviti sustav.

Korisnici

- Zaposlenici u lokalnoj administraciji, djelatnici u institucijama pod ingerencijom JLS i RS, Regionalni centar za spašavanje,

Provedbena tijela

Partnerstva Županija, gradovi/općine, institucija za izobrazbu, Regionalni centar za spašavanje

Prioritet 14. Poticanje razvoja civilnog društva

Cilj

Promicati razvoj i rad civilnih udruga kroz ciljane sektorske programe

Prioritetni ciljevi

- Edukacija svih sudionika razvoja u svezi rada civilnog sektora,
- Podupiranje rada civilnog sektora kroz ciljane, sektorske programe,
- Edukacija mladih, žena i osoba sa posebnim potrebama u cilju uključivanja u sve segmente života (gospodarstvo, politiku, ...),
- Osnivanje lokalnog fonda za razvoj civilnog društva,
- Podrška klubovima i udrugama.

Razlog za intervenciju

Na području Splitsko-dalmatinske županije brojčano djeluje veliki broj udruga, ali je većina needucirana za rad u civilnom sektoru. U financiranju se oslanjaju najčešće na jedinice lokalne samouprave, koje nemaju adekvatne programe za rad sa udrugama. Financiranje, te davanje prostora za rad je netransparentno, jer ne postoje jasno izraženi kriteriji u jedinicama lokalne samouprave. Dio udruga, poglavito u velikim gradovima, je iznimno educiran i kapacitiran, te predstavlja važan temelj za daljnji kvalitetan razvoj civilnog društva u ovoj regiji. Ovim prioritetom trebalo bi podržati cjelovite županijske aktivnosti radi maksimalnog korištenja javnog resursa.

Korisnici

- Civilne udruge (klubovi i udruge u športu, kulturi, socijali, klubovi i udruge mladih ...)

Provedbena tijela

Partnerstva između općina/gradova, civilnih/kulturnih/športskih klubova te klubova i udruga mladih, (Lokalni fond za razvoj civilnog društva).

Prioritet 15. Jačanje partnerskih odnosa na svim razinama

Cilj

Promicanje dinamičnog i participativnog civilnog društva temeljenog na partnerskim odnosima radi razvoja tzv. "socijalnog kapitala", odnosno jačanja osjećaja zajedništva i identiteta.

Prioritetni ciljevi

- Promicanje veza između civilnih skupina i županijske, odnosno gradske/općinske uprave,
- Podsticanje uključivanja civilnog sektora u proces donošenja odluka u županijama/gradovima/općinama,
- Promicanje tzv."odgovornog poslovanja", odnosno partnerstva poslovnog sektora i udruga.

Razlog za intervenciju

Osnovni preduvjet za uključivanje građana, odnosno zajednice, u sustave odlučivanja jest razvijena demokratska struktura na svim razinama, pa tako i na razini regionalne samouprave. Da bi se postiglo njihovo djelatno uključivanje, potrebno je demokratsku strukturu nadopuniti s više neformalnih ili poluformalnih (savjetodavnih) kanala, koji različitim skupinama i dijelovima lokalne zajednice omogućuju proširenje komunikacije i utječu na procese donošenja odluke. U Splitsko-dalmatinskoj županiji primjećujemo tzv. «sporadično partnerstvo» tj. partnerstvo bez utemeljenih programa. Ovaj prioritet će podržati aktivnosti i programe kojima je cilj premošćivanje jaza između javne uprave, gospodarstva i civilnog društva kroz poboljšane informacijske veze i bolje osmišljene programe suradnje.

Korisnici

- Županija
- Jedinice lokalne samouprave,
- Poslovni sektor (poduzeća, sektorske udruge, HOK, HGK, TZ)
- Udruge, odnosno civilni sektor

Provedbena tijela

Partnerstva između Županije, gradova/općina, poslovnog sektora te civilnog sektora (udruga i klubova)

Prioritet 16. Regionalna razvojna agencija

Cilj

Ovaj se prioritet temelji na potrebi institucionalizacije razvojne strategije Županije pri čemu Regionalna razvojna agencija (RRA) ima status županijske razvojne jedinice. Ova jedinica ima zadatak pružiti stručnu podršku i tehničku pomoć u provedbi razvojne strategije što uključuje redovito i kontinuirano obavljanje aktivnosti analize stanja i razvojnih trendova, poticanje rasprava i diskusija na temu razvoja, pripremu mogućih korekcija unutar strateških planskih dokumenata, potporu različitim nositeljima u razradi projekata te implementaciji, praćenju i nadzoru provedbe planiranih programa, mjera i projekata. U skladu sa temeljnom zadaćom Agencija mora biti adekvatno kadrovski ekipirana s multidisciplinarnim znanjima i misijom usmjerenom potpori razvoju.

Prioritetni ciljevi:

- Osnivanje Regionalnog razvojnog fonda,
- Uspostavljanje/organiziranje regionalnog informacijskog sustava,
- Podupiranje osnivanja mreže lokalnih razvojnih agencija.

Razlog za intervenciju:

Ovaj prioritet je u uskoj svezi s najvećim brojem ostalih razvojnih prioriteta s obzirom da se radi o organizacijskom, odnosno institucionalnom objedinjavanju temeljnih razvojnih aktivnosti vezanih za planiranje i programiranje razvoja, upravljanje i financiranje razvoja, monitoring i nadzor nad razvojnim procesima i provedbom temeljnih razvojnih dokumenata. Integralno poimanje razvoja Županije nije do sada imalo uporište u odgovarajućoj institucionalnoj potpori što bi se osnivanjem RRA zasigurno postiglo. RRA bi trebala, osim toga, preuzeti izvršnu funkciju županijskog razvojnog partnerstva te ulogu promotora i koordinatora razvoja Županije.

Korisnici:

- Županija i Jedinice lokalne samouprave
- Poduzetnici i obrtnici na prostoru Županije
- Svi ostali razvojni čimbenici i institucije na prostoru Županije

Provedbena tijela:

Institucionalizacija Regionalne razvojne agencije moguća je u okviru postojeće županijske administracije ili pak kao nezavisne institucije koja bi pružala usluge Županiji i županijskom partnerstvu u provedbi razvojne strategije.

Iako trenutno ne postoji odgovarajuća zakonska osnova, prema iskustvima drugih razvijenih zemalja, financiranje rada RRA bazirat će se na sufinanciranju države, Županije, jedinica lokalne samouprave te iz komercijalnih prihoda i donacija.

3.4. Mjere

Tijekom trajanja ROP-a navedeni prioriteti bit će provedeni kroz ukupno 40 mjera (uključivo i 10 podmjera u cilju 1). Pod mjerom se podrazumijeva mehanizam za provedbu prioriteta pod kojim će određeni projekti biti predlagani, vrednovani i u konačnici financirani. Radi transparentnosti i lakše identifikacije projekata unutar mjera, pojedine mjere (u cilju 1) su definirane kroz nekoliko podmjera, s tim da je svaka od njih detaljno razrađena.

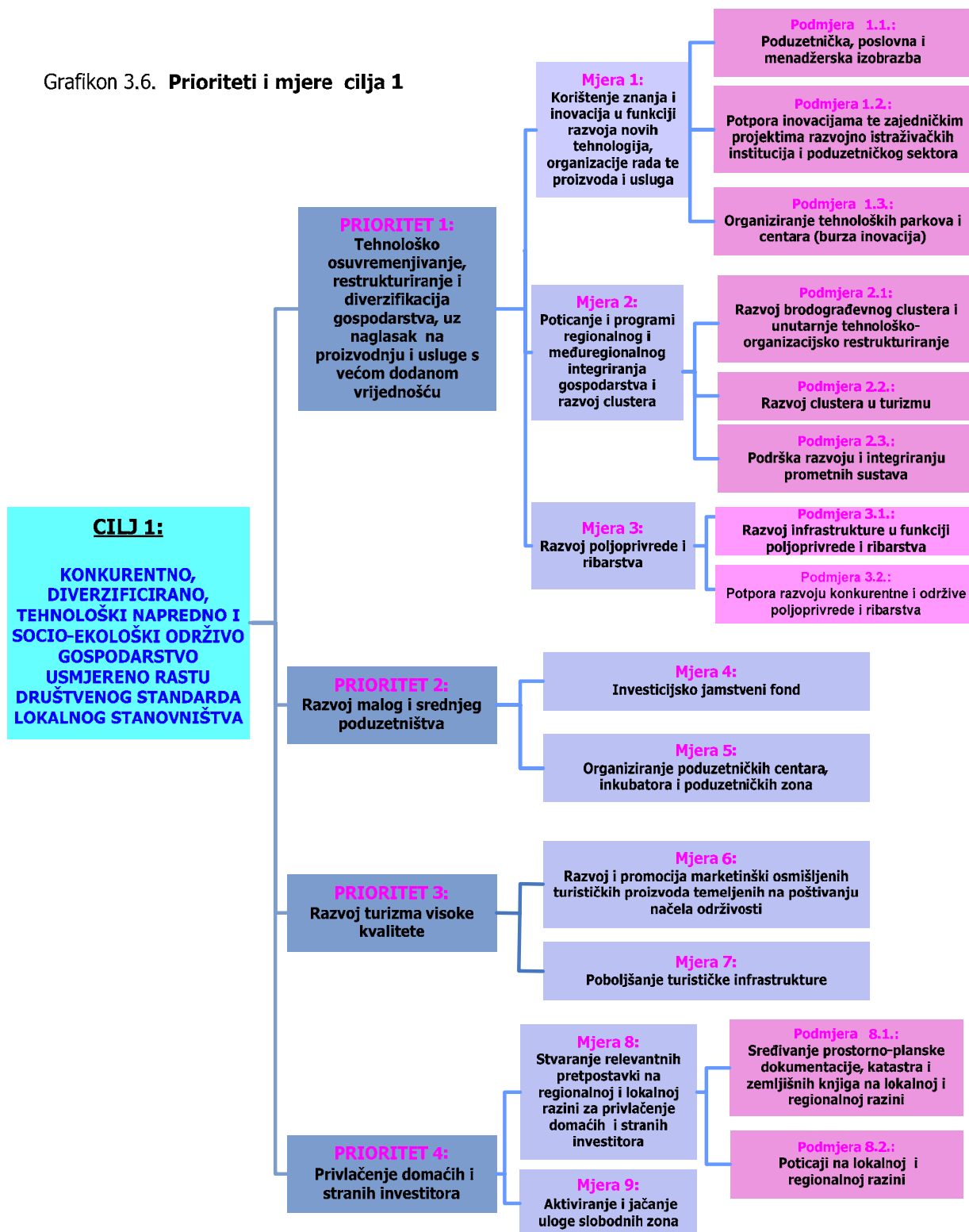
Strateška integracija ciljeva ROP-a, prioriteta i mjera/podmjera pretpostavka je učinkovitosti svih projektnih aktivnosti koje iz njih proizlaze.

U nastavku prikazujemo mjere definirane po pojedinim ciljevima i prioritetima.

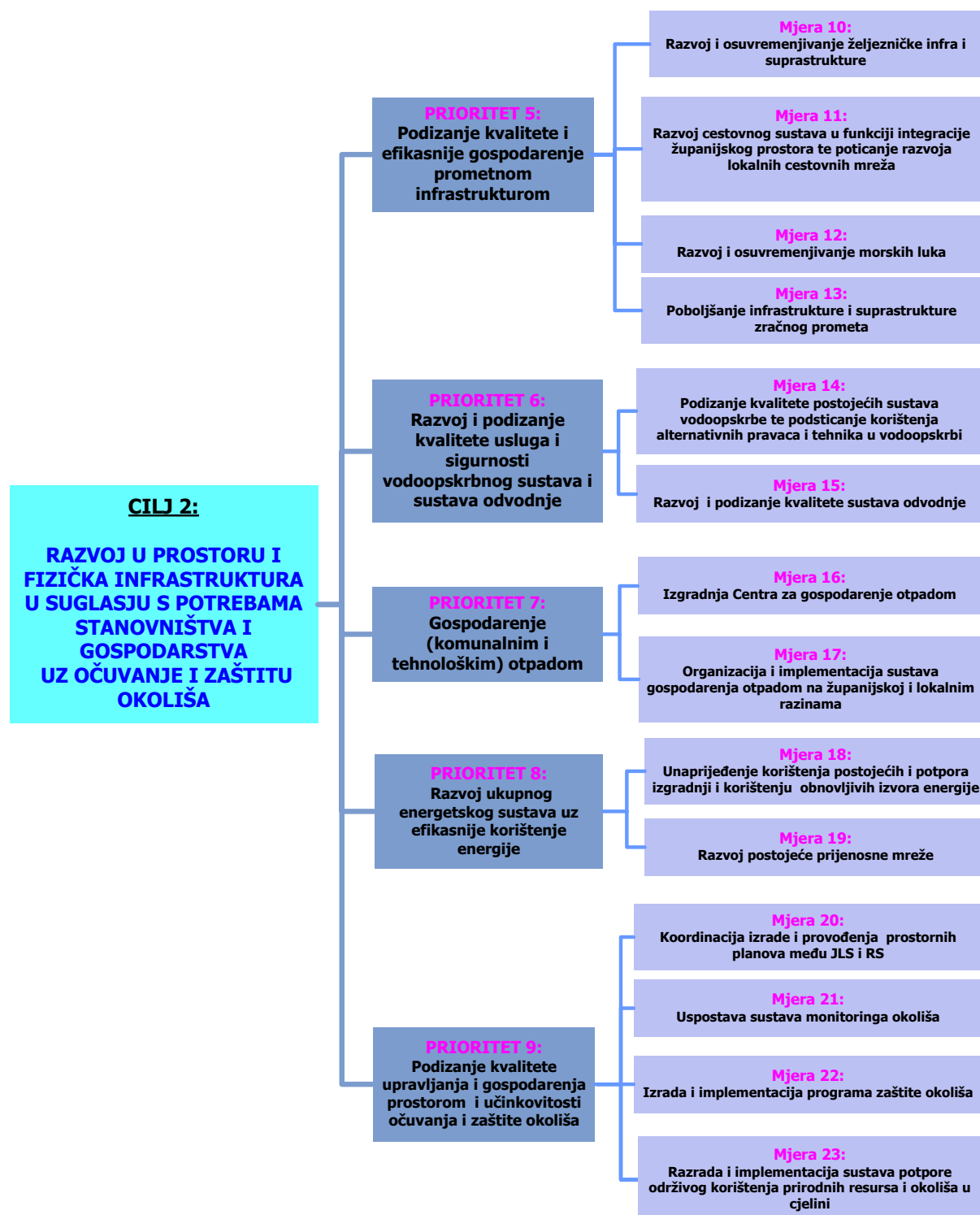
Iz prezentiranih shematskih prikaza razvidno je da je u cilju 1 definirano ukupno 9 mjera, s tim da se mjera broj 1 sastoji od 3 podmjere, mjera broj 2 također od podmjere dok je mjera broj 3 definirana kroz 2 podmjere. Mjera broj 8 u cilju 1, također je "razbijena" na dvije podmjere. S obzirom da je područje gospodarstva vrlo heterogeno, izrađivači i Regionalno partnerstvo su bili mišljenja da je poželjno neke od mjera dijeliti na podmjere radi lakše identifikacije pojedinih projektnih aktivnosti i mogućih izvora financiranja, posebno iz sredstava donatora.

U cilju 2 definirano je ukupno 14 mjera, u cilju 3 ukupno 9 mjera, dok je u cilju 4 identificirano ukupno 8 mjera.

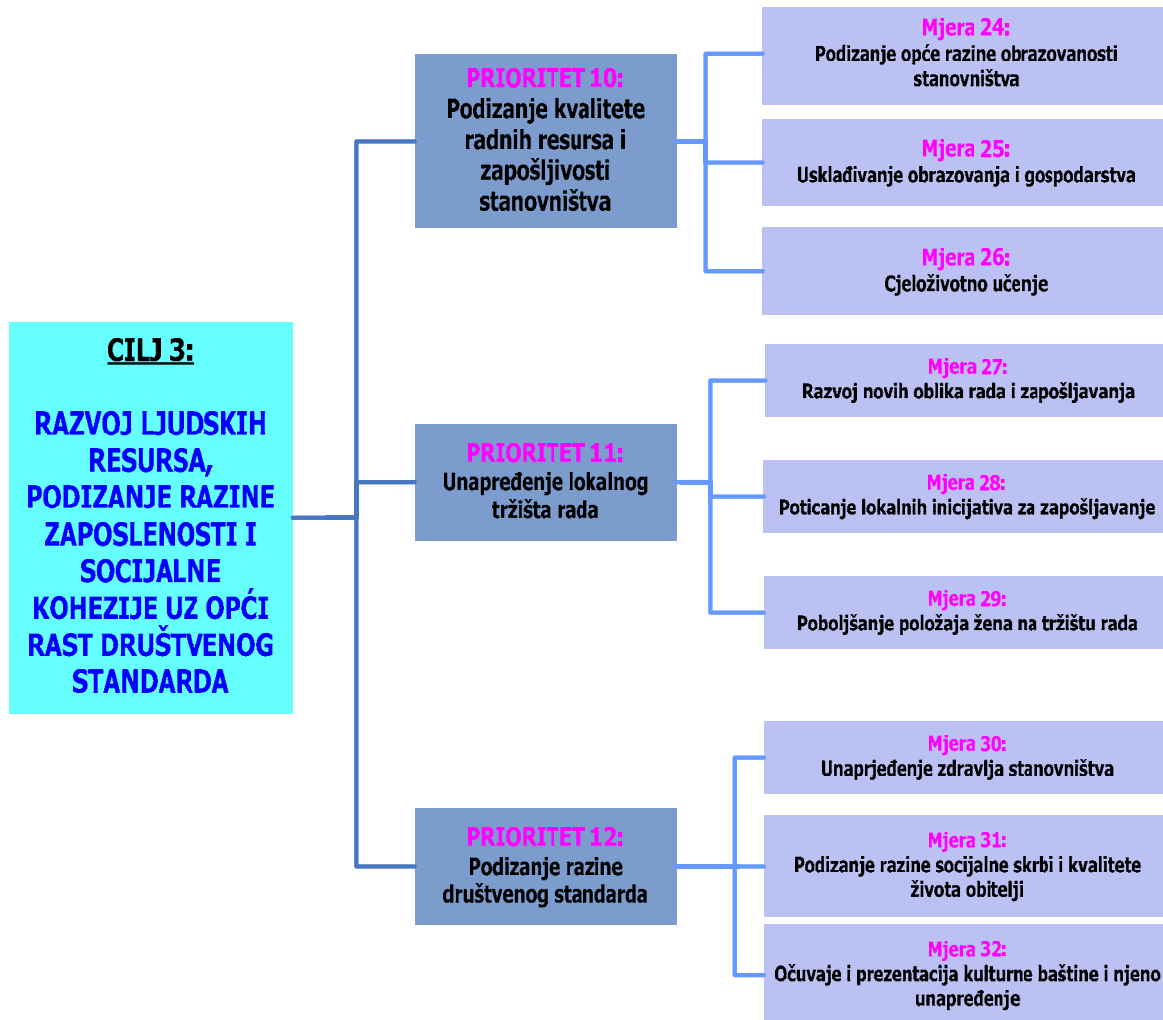
Grafikon 3.6. **Prioriteti i mjere cilja 1**

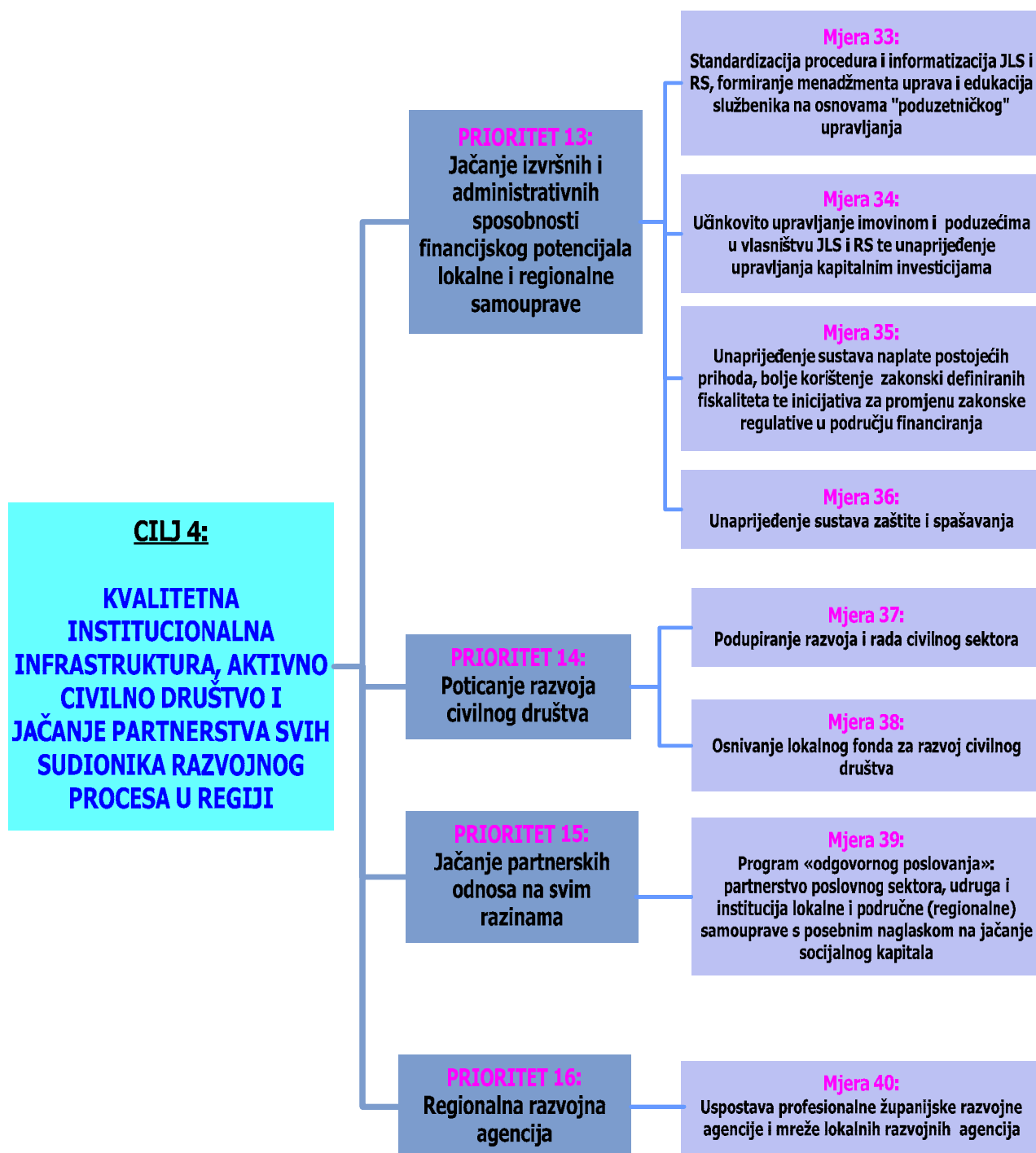
Grafikon 3.7. Prioriteti i mjere cilja 2

Grafikon 3.8. **Prioriteti i mjere cilja 3**

Grafikon 3.9. **Prioriteti i mjere cilja 4**

Važno je naglasiti da se niti jedan prioritet ili mjera ne smije promatrati izolirano. One vrše snažan utjecaj između sebe kao i na realizaciju ciljeva. Njihova integriranost i učinak na realizaciju cilja može se promatrati ne samo unutar istog cilja, nego i između različitih ciljeva, odnosno prioriteta, što je prikazano i u tablici 3.1.

Izvjesno je da je učinak mjera na realizaciju cilja unutar kojeg su locirane ujedno i najjačeg intenziteta, premda i ovdje može biti odstupanja u procjeni učinka mjere na konačnu realizaciju odnosnog cilja.

S druge strane, imamo situaciju da pojedine mjere, premda nisu "locirane" u odnosnom cilju, vrše snažan učinak na njegovu realizaciju.

Primjer takve "vertikalne" integriranosti mjera i ciljeva može se vidjeti npr. između mjere 8 (podmjere 8.1. i 8.2.) "Stvaranje relevantnih pretpostavki na regionalnoj i lokalnoj razini za privlačenje domaćih i stranih investitora" (prioritet 4, cilj 1) i mjere br.40 (Uspostava profesionalne županijske razvojne agencije i mreže lokalnih razvojnih agencija) (unutar prioriteta 16, cilja 4) čijim djelovanjem se rješavaju konkretne pretpostavke na terenu za privlačenje kapitala.

Nadalje, mjere unaprijeđenja prometne infrastrukture u prioritetu 5. (cilj 2) "Podizanje kvalitete i efikasnije gospodarenje prometnom infrastrukturom", pretpostavka su i svekolikom razvoju gospodarstva, napose turizma (prioritet 3, mjera 6, cilj 1) te za razvoj poduzetničkih centara i parkova (mjera 1.3., "Organiziranje tehnoloških parkova i centara" definirana unutar prioriteta 1, cilja 1).

Jednako tako, mjere unutar prioriteta 9, cilja 2, "Podizanje kvalitete gospodarenja prostorom i učinkovitosti zaštite okoliša" istovremeno utječu na realizaciju mjera 6 i 7 unutar prioriteta 3 "Razvoj turizma visoke kvalitete" (cilj 1). Na isti prioritet, odnosno mjere utječu i mjere 14 i 15, unutar prioriteta 6 (cilja 2), "Razvoj i podizanje kvalitete usluga i sigurnosti vodoopskrbnog sustava" te "Razvoj sustava odvodnje", budući većina priobalnih i otočnih mjesta u sezoni trpi od problema u opskrbi vodom zbog velikog priliva gostiju, ali i onečišćenja mora zbog neadekvatno riješenog sustava odvodnje, čime je direktno ugrožen najznačajniji turistički resurs.

Ovo su tek neki od primjera povezanosti /integriranosti mjera i prioriteta odnosno mjera i ciljeva što ukazuje na njihovu isprepletenost i nužnost njihovog istovremenog i sustavnog rješavanja. Naravno, bez obzira na činjenicu da je potrebno maksimalno koordinirano rješavati sve mjere, budući su u tijesnoj međusobnoj vezi (horizontalnoj i vertikalnoj), ipak je poželjno odrediti koje to mjere imaju najjači intenzitet djelovanja na realizaciju cilja u kojem su locirane, ali i na realizaciju ostalih ciljeva.

Takve ocjene (iako ne moraju biti obvezujuće) mogu se iskoristiti i u određivanju ranga značenja mjere za razvoj Županije.

Stoga su članovi Regionalnog partnerstva pokušali dati svoje viđenje strateških veza između mjera i ciljeva, odnosno ocijeniti jačinu utjecaja pojedine mjere na realizaciju definiranih ciljeva, a rezultati su prezentirani u narednoj tablici i grafikonima.

Tablica 3.1. **Strateške veze između mjera (prioriteta) i ciljeva ROP-a**

Prioriteti i mjere		Strateški ciljevi			
		CILJ 1: Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva	CILJ 2: Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu	CILJ 3: Razvoj ljudskih resursa, podizanje razine zaposlenosti i socijalne kohezije uz opći rast društvenog standarda	CILJ 4: Kvalitetna institucionalna infrastruktura, aktivno civilno društvo i jačanje partnerstva svih sudionika razvojnog procesa u regiji
Prioritet 1. Tehnološko osuvremenjivanje, restrukturiranje i diverzifikacija gospodarstva, uz naglasak na proizvodnju i usluge s većom dodanom vrijednošću					
M 1.	Korištenje znanja i inovacija u funkciji razvoja novih tehnologija, ⁸ organizacije rada te proizvoda i usluga				
M 1.1.	Poduzetnička, poslovna i menadžerska izobrazba	xxx	xx	xxx	xx
M 1.2.	Potpora inovacijama te zajedničkim projektima razvojno istraživačkih institucija i poduzetničkog sektora	xxx	xx	xxx	xx
M 1.3.	Organiziranje tehnoloških parkova i centara (burza inovacija)	xxx	xx	xxx	x
M 2.	Poticanje i programi regionalnog i međuregionalnog integriranja gospodarstva i razvoj clustera				
M 2.1	Razvoj brodograđevnog clustera i unutarnje tehnološko-organizacijsko restrukturiranje	xxx	xx	xx	x
M 2.2.	Razvoj clustera u turizmu	xxx	xxx	xxx	xx
M 2.3.	Podrška razvoju i integriranju prometnih sustava	xxx	xxx	xx	xx
M 3.	Razvoj poljoprivrede i ribarstva				
M 3.1.	Razvoj infrastrukture u funkciji poljoprivrede i ribarstva	xxx	xx	xx	xx
M 3.2.	Potpora razvoju konkurentne i održive poljoprivrede i ribarstva	xxx	xx	xx	x
Prioritet 2. Razvoj malog i srednjeg poduzetništva					
M 4.	Investicijsko jamstveni fond	xxx	xx	xx	x
M 5.	Organiziranje poduzetničkih centara, inkubatora i poduzetničkih zona	xxx	xx	xxx	xx
Prioritet 3. Razvoj turizma visoke kvalitete					

⁸ S obzirom da su neke mjere u cilju 1 razbijene na podmjere, u tom slučaju ocjene su davane pojedinačnim podmjerama

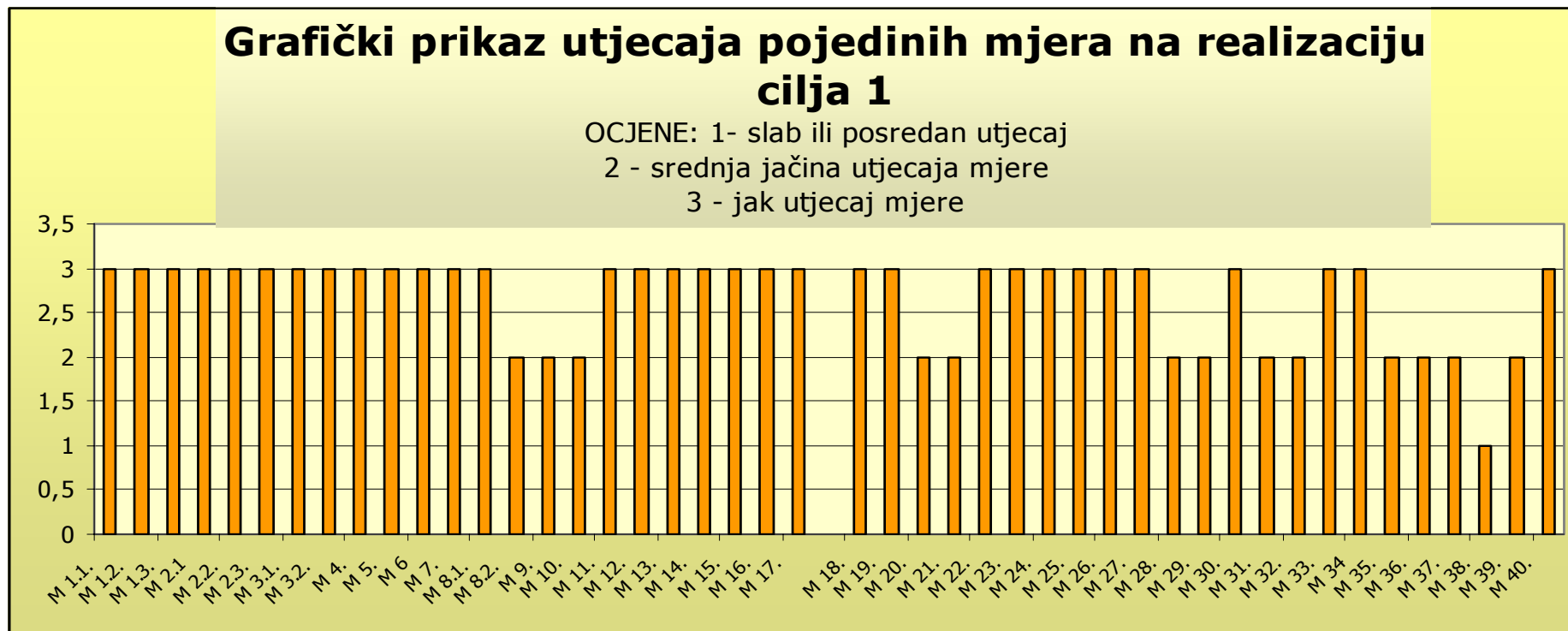
M 6.	Razvoj i promocija marketinški osmišljenih turističkih proizvoda temeljenih na poštivanju načela održivosti	XXX	XXX	XXX	XX
M 7.	Poboljšanje turističke infrastrukture	XXX	XXX	XX	X
Prioritet 4. Privlačenje domaćih i stranih investitora					
M 8.	Stvaranje relevantnih pretpostavki na regionalnoj i lokalnoj razini za privlačenje domaćih i stranih investitora				
M 8.1.	Sređivanje prostorno-planske dokumentacije, katastra i zemljišnih knjiga na lokalnoj i regionalnoj razini	XXX	XXX	XX	XX
M 8.2.	Poticaji na lokalnoj i regionalnoj razini	XX	XX	XX	XX
M 9.	Aktiviranje i jačanje uloge slobodnih zona	XX	XX	XX	X
Prioritet 5. Podizanje kvalitete i efikasnije gospodarenje prometnom infrastrukturom					
M 10.	Razvoj i osuvremenjivanje željezničke infra i suprastrukture	XX	XXX	XX	X
M 11.	Razvoj cestovnog sustava u funkciji integracije županijskog prostora te poticanje razvoja lokalnih cestovnih mreža	XXX	XXX	XX	XX
M 12.	Razvoj i osuvremenjivanje morskih luka	XXX	XXX	XX	XX
M 13.	Poboljšanje infrastrukture i suprastrukture zračnog prometa	XXX	XX	XX	X
Prioritet 6. Razvoj i podizanje kvalitete usluga i sigurnosti vodoopskrbnog sustava i sustava odvodnje					
M 14.	Podizanje kvalitete postojećih sustava vodoopskrbe te podsticanje korištenja alternativnih pravaca i tehnika u vodoopskrbi	XXX	XXX	XX	X
M 15.	Razvoj i podizanje kvalitete sustava odvodnje	XXX	XXX	XX	X
Prioritet 7. Gospodarenje (komunalnim i tehnološkim) otpadom					
M 16.	Izgradnja Centra za gospodarenje otpadom	XXX	XXX	XXX	XX
M 17.	Organizacija i implementacija sustava gospodarenja otpadom na županijskoj i lokalnim razinama	XXX	XXX	XXX	XX
Prioritet 8. Razvoj ukupnog energetskeg sustava uz efikasnije korištenje energije					
M 18.	Unaprijeđenje korištenja postojećih i potpora korištenju obnovljivih izvora energije	XXX	XXX	XXX	XX
M 19.	Razvoj postojeće prijenosne mreže	XXX	XXX	XX	XX
Prioritet 9. Podizanje kvalitete gospodarenja prostorom te učinkovitosti očuvanja i zaštite okoliša					
M 20.	Koordinacija izrade i provođenja prostornih planova među JLS i RS	XX	XXX	XXX	XXX
M 21.	Izgradnja sustava monitoringa okoliša	XX	XXX	XXX	XXX
M 22.	Izrada i implementacija programa zaštite okoliša	XXX	XXX	XX	XX
M 23.	Razrada i implementacija sustava potpore održivog korištenja prirodnih resursa i okoliša u cijelini	XXX	XXX	XXX	XX

Prioritet 10. Podizanje kvalitete radnih resursa i zapošljivosti stanovništva					
M 24.	Podizanje opće razine obrazovanosti stanovništva	xxx	xx	xxx	xxx
M 25.	Usklađivanje obrazovanja i gospodarstva	xxx	xx	xxx	xx
M 26.	Cjeloživotno učenje	xxx	xx	xxx	xxx
Prioritet 11. Unaprjeđenje lokalnog tržišta rada					
M 27.	Razvoj novih oblika rada i zapošljavanja	xxx	xx	xxx	xxx
M 28.	Poticanje lokalnih inicijativa za zapošljavanje	xx	xx	xxx	xxx
M 29.	Poboljšanje položaja žena na tržištu rada	xx	xx	xxx	xxx
Prioritet 12. Podizanje razine društvenog standarda					
M 30.	Unaprjeđenje zdravlja stanovništva	xxx	xx	xxx	xx
M 31.	Podizanje razine socijalne skrbi i kvalitete života obitelji	xx	xx	xxx	xxx
M 32.	Očuvanje i prezentacija kulturne baštine i njeno unaprjeđenje	xx	xx	xxx	xx
Prioritet 13. Jačanje izvršnih i administrativnih sposobnosti i financijskog potencijala lokalne i regionalne samouprave					
M 33.	Standardizacija procedura i informatizacija JLS i RS, formiranje menadžmenta uprava i edukacija službenika na osnovama "poduzetničkog" upravljanja	xxx	xx	xxx	xxx
M 34.	Učinkovito upravljanje imovinom i poduzećima u vlasništvu JLS i RS te unaprjeđenje upravljanja kapitalnim investicijama	xxx	xx	xx	xxx
M 35.	Unaprjeđenje sustava naplate postojećih prihoda, bolje korištenje zakonski definiranih fiskaliteti te inicijativa za promjenu zakonske regulative u području financiranja	xx	xx	xx	xxx
M 36.	Unaprjeđenje sustava zaštite i spašavanja	xx	xxx	xxx	xx
Prioritet 14. Poticanje razvoja civilnog društva					
M 37.	Podupiranje razvoja i rada civilnog sektora	xx	xxx	xx	xxx
M 38.	Osnivanje lokalnog fonda za razvoj civilnog društva	x	xx	xx	xxx
Prioritet 15. Jačanje partnerskih odnosa na svim razinama					
M 39.	Program "odgovornog poslovanja" : partnerstvo poslovnog sektora, udruga i institucija lokalne i regionalne (područne) samouprave, s posebnim naglaskom na jačanje socijalnog kapitala	xx	xx	xxx	xxx
Prioritet 16. Regionalna razvojna agencija					
M 40.	Uspostava profesionalne županijske razvojne agencije i mreže lokalnih razvojnih agencija	xxx	xxx	xxx	xxx

Legenda: oznaka **xxx**- najjači utjecaj mjere na realizaciju konkretnog cilja;
oznaka **xx**- srednji intenzitet jačine utjecaja mjere na cilj;
ocjena **x** - slab ili posredan utjecaj mjere na realizaciju cilja

Ocjene jačine utjecaja mjera na realizaciju cilja u nastavku smo prikazali grafički, koristeći pri tome, umjesto znakova brojke, i to od 1- 3, s tim da broj "1" označava najslabiji i/ili posredan utjecaj mjere na realizaciju cilja, a broj "3" označava najjači intenzitet utjecaja.

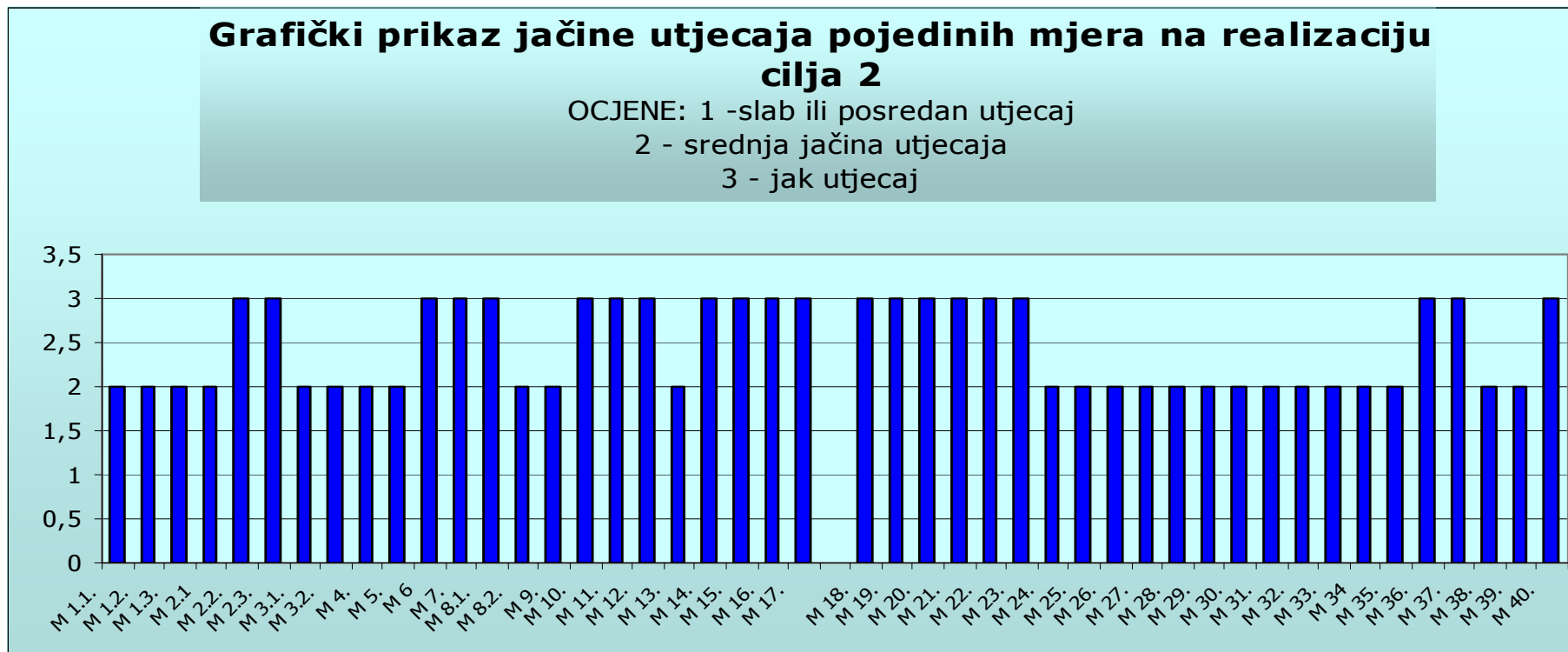
Grafikon 3.10.

Iz grafičkog prikaza je očito da najveći broj mjera iz cilja 1, što je i logično, vrši najjači utjecaj na realizaciju toga cilja (sve su ocjene uglavnom 3, osim mjere 8.2. - Poticaji na lokalnoj i regionalnoj razini i mjere 9 - Aktiviranje i jačanje uloge slobodnih zona). Međutim, izvjesno je da na realizaciju cilja 1, najjačim intenzitetom utječu i mjere iz područja prostora i infrastrukture (prometne i komunalne), koje čine jednu od temeljnih pretpostavki za kvalitetan razvoj gospodarstva (čak 5 mjera; mjere broj 17, 18, 19, 29, 23).

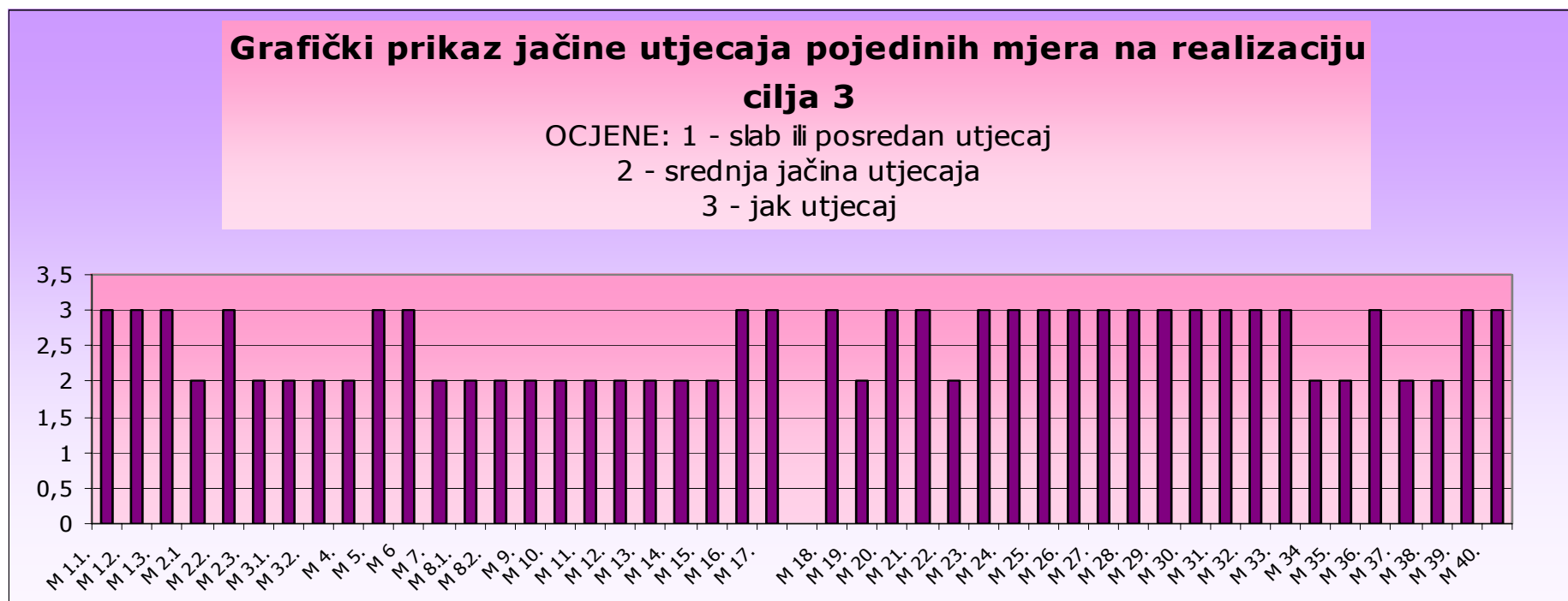
Mjere 24, 25, 26, 27, 31 iz područja ljudskih resursa (cilj 3) također izrazito jako utječu na realizaciju cilja 1, jer kvalitetan ljudski, napose radni resurs čini osnovu razvoja gospodarstva. Nešto slabiju ocjenu jačine utjecaja (2) dobile su mjere 28 - Poticanje lokalnih inicijativa za zapošljavanje i 29 - Poboljšanje položaja žena na tržištu rada. Od mjera iz područja cilja 4 (institucije), najjači utjecaj na realizaciju cilja 1 vrše mjere broj 33, 34 i 40, koje se tiču jačanja izvršnih i administrativnih sposobnosti lokalne i regionalne samouprave, dok ostale imaju nešto slabiji utjecaj (napose mjera 38 - Osnivanje lokalnog fonda za razvoj civilnog društva).

Grafikon 3.11.

Na realizaciju cilja broj 2 (Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša), najjačim intenzitetom utječu upravo mjere iz tog područja (osim mjere 13 - Poboljšanje infra i suprastrukture zračnog prometa, koja je dobila ocjenu 2), dok od mjera iz cilja 1 (gospodarstvo) najjači utjecaj vrše mjere 2.2. (Razvoj clustera u turizmu) i 2.3. (Podrška razvoju i integriranju prometnih sustava). Utjecaj mjera iz područja cilja 3 (ljudski resursi) ocjenjuje se manje značajnim na realizaciju cilja 2, jednako kao i mjera iz područja institucija (cilj 4), osim mjere 36 - Unaprijeđenje sustava zaštite i spašavanja, mjere 37 - Podupiranje razvoja i rada civilnog sektora, budući da upravo civilni sektor vrši najsnažniji utjecaj u ovoj domeni, posebno kad je riječ o zaštiti prirodnih resursa i prostora te mjere 40 - Uspostava profesionalne županijske razvojne agencije, koja može vršiti snažan utjecaj na realizaciju mjera iz područja razvoja ukupne infrastrukture.

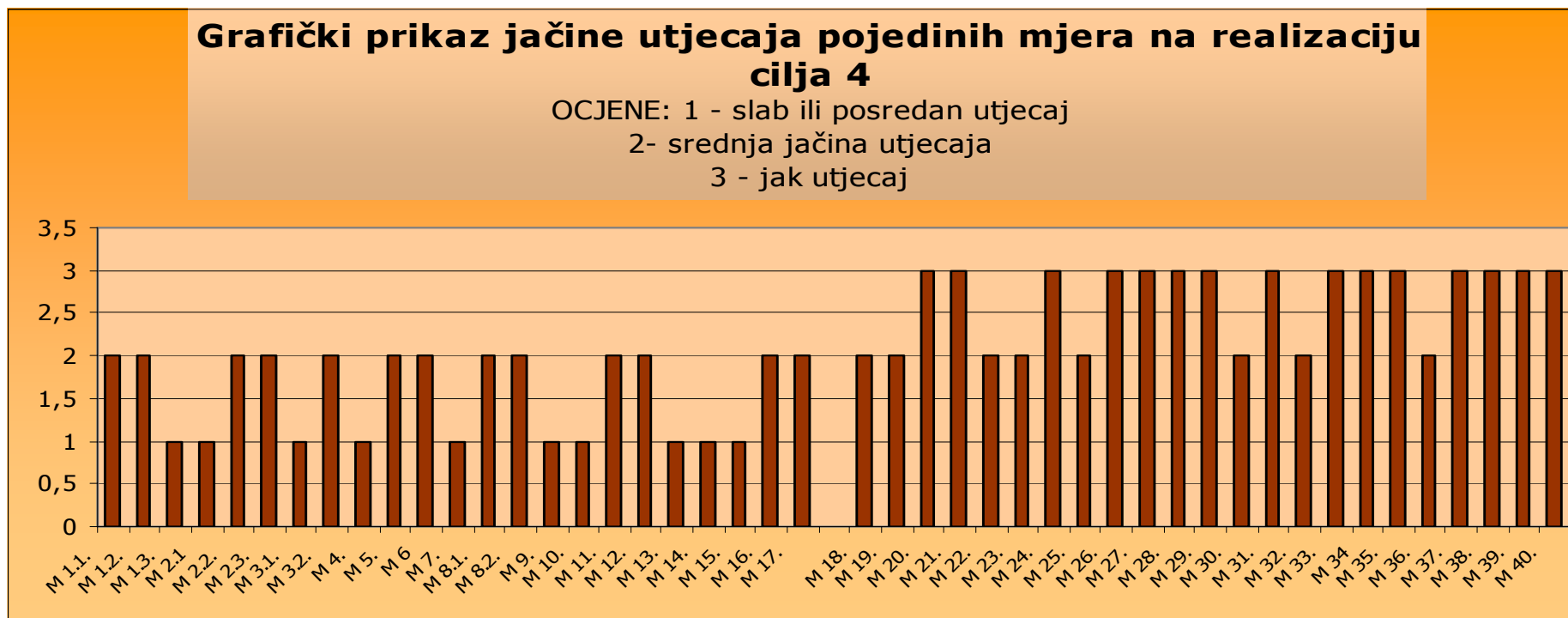
Grafikon 3.12

Mjere iz cilja 3 (Razvoj ljudskih resursa, podizanje razine zaposlenosti i socijalne kohezije uz opći rast društvenog standarda), imaju najjači utjecaj upravo na realizaciju samog cilja unutar kojeg se nalaze, ali jednako tako, na njegovo ostvarenje utječe i velik broj mjera iz ostalih ciljeva.

Tako iz područja cilja 1, čak 6 mjera ima najsnažniju ocjenu utjecaja na cilj 3. Pri tome posebno ističemo mjere iz prioriteta 1, koje naglašavaju korištenje znanja i inovacija u funkciji razvoja novih tehnologija, organizacije rada i proizvoda. Članovi partnerstva su ocijenili da upravo ove mjere doprinose poticanju kvalitete ljudskih resursa, rastu zaposlenosti i društvenog standarda regije u cijelosti. Mjere iz područja turizma (M 2.2.. - Razvoj clustera u turizmu, M. 7 - Razvoj i promocija marketinški osmišljenih turističkih proizvoda temeljenih na poštivanju načela održivosti te M. 8. - Poboljšanje turističke infrastrukture) također se ocjenjuju izrazito značajnima za razvoj ljudskih resursa, podizanje zaposlenosti i rast društvenog standarda, iz čega se može zaključiti da se turizam smatra izrazito važnom djelatnošću za budući razvoj Županije. Iz cilja 2, čak 5 mjera ima najveću ocjenu, i to mjere koje se odnose na rješavanje problema otpada, korištenje alternativnih oblika energije te zaštitu okoliša u cjelosti, što se očito smatra najznačajnijim elementima za podizanje kvalitete življenja i rast društvenog standarda u regiji. Na realizaciju cilja 3 najjačim intenzitetom utječu čak 4 mjere iz cilja 4, i to mjera 33 - Standardizacija procedura i informatizacija JLS i RS...; mjera 36 - Unaprijeđenje sustava zaštite i spašavanja; mjera 39 - Program odgovornog poslovanja; partnerstvo poslovnog sektora, udruga i institucija lokalne i regionalne samouprave s posebnim naglaskom na jačanje socijalnog kapitala te mjera 40- Uspostava profesionalne županijske razvojne agencije.

Grafikon 3.13.

Na realizaciju cilja 4, osim samih mjera koje mu pripadaju, ostale mjere relativno slabijim intenzitetom utječu na njegovu realizaciju. Od toga, čak 10 mjera iz ostalih područja/ciljeva, prije svega ciljeva 1 i 2, vrše slab ili posredan utjecaj na realizaciju cilja 4. To je donekle i za očekivati, jer su institucije, napose one javne, pretpostavka razvoja ostalih područja života, prije svega gospodarstva i infrastrukture. Istovremeno, uočavamo da su partneri doveli u vezu mjere izgradnje sustava monitoringa okoliša i potpore održivom korištenju resursa i okoliša u cjelini s realizacijom cilja 4, iako je za očekivati se ove mjere rješavaju jačanjem institucija. Ovo pak ukazuje na isprepletenost mjera, odnosno na činjenicu da je u ovakvim analizama ponekad teško razlučiti što je uzrok, a što posljedica. Mjere iz područja ljudskih resursa, napose one koje se tiču radnih resursa, također vrše snažan utjecaj na realizaciju cilja 4, napose u segmentu jačanja partnerstva svih sudionika razvojnog procesa u regiji.

Konačno, najinteresantnije podatke dobivamo ako zbrojimo prosječne utjecaje mjera na realizaciju sva 4 cilja, čime dolazimo do jednostavnog zaključka o općem značenju mjere za ukupni socio-gospodarski razvoj Županije.

Iz grafikona 3.14. razvidno je da **najjači ukupni utjecaj (ukupan zbir 12) na razvoj ima mjera broj 40, Uspostava regionalne razvojne agencije i mreže lokalnih razvojnih agencija**. Time je jasno stavljeno na znanje da partneri smatraju da Razvojna agencija kao jaka institucionalna potpora može značajno doprinijeti svekolikom razvoju Županije.

Ujedno, ocjene 11 (od mogućih 12) dobile su i slijedeće mjere:

- podmjera 2.2. (Razvoj clustera u turizmu)
- mjera 6 (Razvoj i promocija marketinški osmišljenih turističkih proizvoda temeljenih na poštivanju načela održivosti)
- mjera 16 (Izgradnja Centra za gospodarenje otpadom)
- mjera 17 (Organizacija i implementacija sustava gospodarenja otpadom na županijskoj i lokalnim razinama)
- mjera 18 (Unaprijeđenje korištenja postojećih i potpora korištenju obnovljivih izvora energije)
- mjera 20 (Koordinacija izrade i provođenja prostornih planova među JLS i RS)
- mjera 21 (Izgradnja sustava monitoringa okoliša)
- mjera 23 (Razrada i implementacija sustava potpore održivog korištenja prirodnih resursa i okoliša u cijelini)
- mjera 24 (Podizanje opće razine obrazovanosti stanovništva)
- mjera 26 (Cjeloživotno učenje)
- mjera 27 (Razvoj novih oblika rada i zapošljavanja)
- mjera 33 (Standardizacija procedura i informatizacija JLS i RS, formiranje menadžmenta uprava i edukacija službenika na osnovama "poduzetničkog" upravljanja)

Iz dobivenih rezultata ocjenjivanja utjecaja gornjih mjera na razvoj Županije, može se zaključiti da članovi partnerstva najznačajnijom djelatnošću, koja može značajno doprinijeti njenom svekolikom razvoju, ocjenjuju **turizam**.

Ujedno, visokim ocjenama značenja mjera iz područja zaštite okoliša i resursa te nužnošću veće koordinacije u izradi i provođenju prostornih planova, partneri su istaknuli značenje **očuvanog prostora i okoliša za budući razvoj**, dok isticanjem čak 3 mjere iz područja **podizanja kvalitete ljudskih /radnih resursa** naglašavaju iznimno značenje ovog razvojnog čimbenika.

Konačno, istaknuta je i **nužnost osposobljavanja izvršnih i administrativnih kapaciteta lokalne i regionalne samouprave**, odnosno onih koji su u funkciji stvaranja pretpostavki svekolikom razvoju.

Iako je u više navrata istaknuto da sve mjere imaju značajan utjecaj na rješavanje razvojnih problema Županije, te da ih treba sagledavati u sinergiji, temeljem ovakvih rezultata bilo bi za očekivati da se gore navedenim mjerama ipak da veće značenje kod vrednovanja prioriteta i odabira projekata.

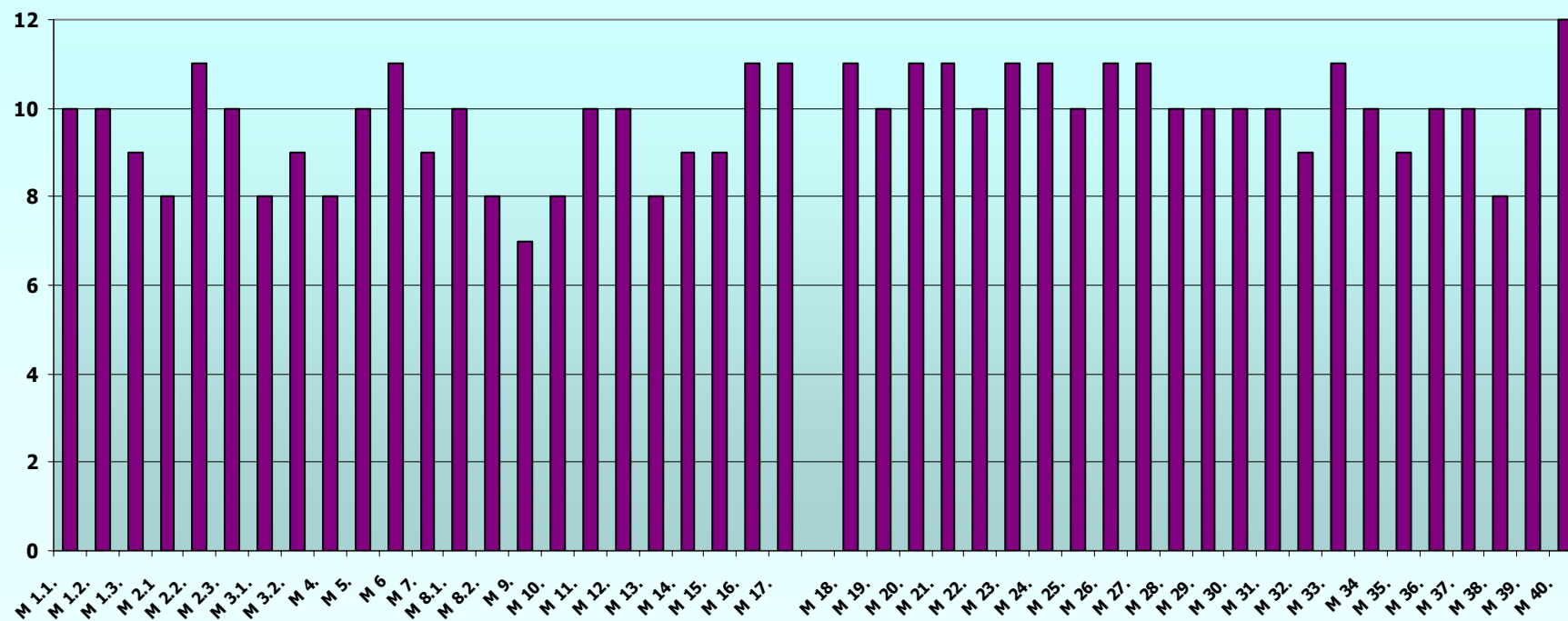
Čak 17 mjera ima ukupan intenzitet značenja 10, što drugim riječima znači da ih partnerska skupina ocjenjuje podjednako značajnim po rangu prioriteta u realizaciji sva 4 cilja.

Najslabiji ukupni intenzitet na realizaciju sva 4 cilja ima mjera 9 (Aktiviranje i jačanje uloge slobodnih zona) i mjera 38 (Osnivanje lokalnog fonda za razvoj civilnog društva).

Grafikon 3.14

Značenje/ utjecaj mjere na realizaciju sva 4 cilja

Objašnjenje: maksimalna vrijednost - 12,
minimalna vrijednost - 4

3.5. Horizontalne teme Europske Unije

U procesu izrade ROPa nužno je voditi računa i o usklađenosti ciljeva, prioriteta i mjera s tzv. **horizontalnim načelima** dobre prakse EU-a u lokalnom gospodarskom razvoju. Ova načela razvila su se iz dugog iskustva u bavljenju gospodarskim promjenama na lokalnoj i regionalnoj razini u EU. To su:

- **informacijsko društvo**
- **partnerstvo**
- **okoliš i**
- **jednake mogućnosti.**

Ta načela prožimaju ciljeve, prioritete i mjere u ROP-u. Jednako kao i u svezi gore navedenog primjera integriranosti ciljeva i prioriteta/mjera, projektni prijedlozi sukladno mjerama iz ROP-a moraju pokazati jasnu koherentnost ovih načela. Odgovornost je Jedinice za upravljanje programom, koja djeluje u uskoj suradnji sa županijskim odjelima, da se ova načela poštuju.

Informacijsko društvo

Europsko vijeće u Lisabonu (1999) naglasilo je potrebu pripreme Europe za "...tranziciju prema gospodarstvu i društvu temeljenom na znanju, putem boljih politika informacijskog društva i istraživanja i razvoja, kao i putem ubrzanja procesa strukturalne reforme vezane za konkurentnost i inovacije."

Strateški ciljevi iz ROP-a odražavaju upravo viziju Lisabonskog vijeća o Europi kao "*najkonkurentnijoj i najdinamičnijoj svjetskoj ekonomiji koju karakterizira održivi rast, bolja radna mjesta i veća socijalna kohezija...*"

Iz ove vizije proizašli su i ključni ciljevi, i to:

- stvaranje pretpostavki da svaki građanin, kuća i škola, svako poduzeće i administracija postanu dio digitalnog društva i imaju pristup Internetu;
- stvaranje digitalno pismene Europe koju podupire poduzetnička kultura spremna na financiranje i razvijanje novih ideja;
- stvaranje pretpostavki da cjelokupni proces postane socijalno osjetljiv, da izgrađuje povjerenje potrošača i jača socijalnu koheziju.

Kako bi se riješile konkurentske slabosti s kojima je Splitsko-dalmatinska županija suočena, potrebno je iskoristiti mogućnosti koje nude nove tehnologije.

Osnovna analiza jasno pokazuje da je gospodarstvo u Županiji snažno ovisno o tradicionalnim tehnologijama te da postoji mali broj proizvoda s većom dodanom vrijednošću. Ujedno, još je relativno slabo korištenje suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija od strane poduzetnika, primarno onih malih i srednjih, u svakodnevnom poslovanju. Jednako tako, još uvijek je relativno mali broj korisnika suvremenih informacijskih tehnologija i među stanovništvom Županije, što dovodi i do smanjenih mogućnosti pristupa informacijama, a time i do nepovoljnijeg položaja u odnosu na korisnike IKT-a.

Stoga je inicijativa «e-Europa» vrlo prikladna za situaciju u kojoj se Županija nalazi, budući da naglašava važnost digitalnih tehnologija kao ključnog čimbenika porasta zaposlenosti. Ujedno je značajno i da primjena informacijsko-komunikacijskih tehnologija (IKT) ne ostane ograničena na poslovni sektor već da ima snažne implikacije na dobro upravljanje Županim kao i na cjelokupno civilno društvo.

Prioriteti i mjere iz ROP-a podržavaju projektne prijedloge vezane za informacijsko-komunikacijske tehnologije u smislu izobrazbe, razvoja ljudskih resursa i osiguranja komunikacijskog hardvera/infrastrukture. Napose, suvremena dostignuća informacijsko-komunikacijskih tehnologija koristit će se za razvoj novih mogućnosti u različitim gospodarskim sektorima (ne samo industriji već i uslužnim djelatnostima, napose turizmu za kojega suvremene informacijske tehnologije predstavljaju

izuzetno značajan medij promidžbe kao i distribucije), poboljšanje logističke konkurentnosti, usluge gospodarenja otpadom i dobro upravljanje županijom.

Jedinica za upravljanje programom ROP-a odgovorna je osigurati da:

- sve aktivnosti/projekti usmjereni ka podršci gospodarstvu uzmu u obzir značenje koje informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) imaju za rast konkurentnosti;
- se uz pomoć suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija pomaže društveno izoliranim osobama i zajednicama kako bi se riješio problem njihove isključenosti, odnosno kako bi ih se uključilo u razvojne procese;
- se informacijsko-komunikacijske tehnologije koriste u strateškim mogućnostima zaposlenja te da se osigura adekvatna i održiva infrastruktura za podršku takvih mogućnosti;
- se uz pomoć informacijsko-komunikacijskih tehnologija na odgovarajući način prezentiraju kulturno-povijesno nasljeđe i baština Županije radi razvoja turizma i podizanja kvalitete života lokalnog stanovništva;
- se informacijsko-komunikacijske tehnologije koriste za podržavanje razvoja partnerstva, dobru upravu i gospodarenje okolišem u Županiji.

Implikacije korištenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija su dalekosežne u svim sektorima poslovanja i zajednice. Tvrtke postaju konkurentnije, zajednice su prisutnije u javnosti, a pojedinci razvijaju vještine koje im otvaraju nove mogućnosti. Da bi se sve ovo dogodilo, mora postojati i svijest i razumijevanje o tome što se sve može postići uz pomoć informacijske i komunikacijske tehnologije, a to zahtijeva široku edukaciju na svim razinama.

Partnerstva

Središnja tema u procesu izrade ROP-a je pitanje partnerstva. Dogovori oko partnerstva su kamen temeljac nacionalnih i lokalnih gospodarskih politika koje sufinancira EU.

Osnovna analiza i konzultacijski proces identificirali su slabe strateške veze između svih županijskih interesnih skupina.

Slabe lokalne ekonomije imaju nedovoljno izraženu, gotovo zanemarivu komunikaciju između interesnih skupina i ne postoji partnerstvo temeljeno na zajedničkim aktivnostima kojima bi se riješili socio-ekonomski izazovi. Partnerstva različitih lokalnih interesnih skupina najučinkovitija su i najodrživija sredstva provođenja mjera socio-ekonomske podrške koje financira EU. Razvoj partnerstva pomaže da se razbiju tradicionalne sektorske ili institucionalne podjele.

Partnerstva mogu imati sve oblike, ali o njima odlučuju lokalne interesne skupine koje se udružuju kako bi maksimalno iskoristile svoje resurse i sposobnosti u cilju ostvarivanja prioriteta iz ROP-a. Ono što se pokazalo korisnim, na temelju iskustva EU, je izobrazba o lokalnim partnerstvima između poslovnih udruženja, predstavnika radnika i obrazovnih institucija. Takva se partnerstva mogu pokazati vrlo važnim za Županiju u ostvarivanju ciljeva ROP-a.

Svi prioriteti ROP-a moraju se provesti putem partnerstava odgovarajućih lokalnih čimbenika. Jedinica za upravljanje programom ROP-a osigurat će poštivanje načela partnerstva kod primjene ROP strategije i projekata.

Okoliš i održivi razvoj

Predanost Europske Unije očuvanju okoliša i postizanju održivog razvoja zajamčena je ugovorima iz Maastrichta i Amsterdama. Europsko vijeće iz Goteborga naglasilo je važnost ujednačavanja gospodarskog rasta s ciljevima održivog razvoja. Sve inicijative koje sufinancira EU moraju nužno uzeti u obzir postojeće stanje okoliša i osigurati da nijedna intervencija politike nema negativan učinak na okoliš. Održivi razvoj zahtijeva integraciju gospodarskih, socijalnih i ekoloških pitanja kako bi se osigurao brz, socijalno prihvatljiv gospodarski rast koji neće generirati negativne utjecaje na okoliš.

U Županiji je kvaliteta okoliša relativno dobra, ali ima specifičnih izazova, naročito u urbanim centrima kao što je Split i okolica, vezanim za nasljeđe industrijskih aktivnosti. Povećane gospodarske aktivnosti, napose u ostvarivanju ciljeva razvoja infrastrukture i restrukturiranja gospodarskih sektora, ali i u naizgled održivim djelatnostima kao što su turizam, ribarstvo i poljoprivreda, mogu stvoriti nove probleme u okolišu.

ROP će se koristiti kao instrument za provedbu nacionalnog zakonodavstva o zaštiti okoliša (NN 82/94, NN 128/99) te Nacionalne strategije zaštite okoliša (NN 46/2002) kao i županijskih Programa iz ovog područja. Zadatak je Jedinice za upravljanje projektima da u suradnji sa županijskim Upravnim odjelom za prostorno uređenje i zaštitu okoliša i Zavodom za prostorno uređenje osigura da svi potencijalni projekti imaju svoje utemeljenje u navednim dokumentima.

Upravo prioriteta iz ROP-a: "Razvoj i podizanje kvalitete usluga i sigurnosti vodoopskrbnog sustava i sustava odvodnje", "Gospodarenje (komunalnim i tehnološkim) otpadom", "Razvoj ukupnog energetskog sustava uz efikasnije korištenje energije" te "Podizanje kvalitete gospodarenja prostorom te učinkovitosti očuvanja i zaštite okoliša", u izravnoj su vezi s realizacijom ovog horizontalnog načela. "Razvoj turizma visoke kvalitete" (prioritet 3) i "Podizanje razine društvenog standarda" (prioritet 12) posredno su također u vezi s ovim načelom budući da se niti jedan od njih ne može realizirati bez pretpostavke o očuvanom okolišu. Ujedno, prioritet broj 5 "Podizanje kvalitete i efikasnije gospodarenje prometnom infrastrukturom" u izravnoj je vezi s očuvanjem okoliša, jer u sebi nosi i zahtjev za podizanjem razine tehničke i ekološke sigurnosti i opremljenosti različitih vrsta prometnica i prometnih sredstava, a što pak posredno djeluje i na realizaciju prioriteta 1, "Tehnološko osuvremenjivanje, restrukturiranje i diverzifikacija gospodarstva uz naglasak na proizvodnju i usluge s većom dodanom vrijednošću" (gdje ubrajamo i sve one proizvode i usluge u kojima su ugrađeni ekološki standardi).

Jedinica za upravljanje projektom imat će važan zadatak da za svaki projekt različitih podnositelja ustanovi potencijalan učinak na okoliš.

Da bi uopće bili razmatrani kao potencijalni primatelji pomoći, projekti moraju barem zadovoljavati postojeće ekološke norme, a poželjno je da imaju i snažan, ekološki pozitivan učinak.

Pri tome, prioritet će imati (redom) oni projekti koji:

1. doprinose očuvanju energije, odnosno poboljšavaju "energetsku učinkovitost" ,
2. projekti kojima se potiču nove vrste aktivnosti uz manje korištenje resursa ili manje onečišćenje u prostoru,
3. projekti koji pomažu postojećim organizacijama da zadovolje ekološke norme,
4. projekti kojima se uspostavlja ekološka infrastruktura (npr. uređaji za obradu i/ili reciklažu otpada),
5. projekti koji rješavaju ekološka onečišćenja, i na koncu,
6. projekti koji promiču razvojne aktivnosti unutar uobičajene prakse, odnosno u kontekstu postojećih ekoloških propisa.

Jednake mogućnosti

Mogućnosti koje pruža ROP otvorene su svim osobama u Županiji. Ciljevi i prioriteta polaze od pretpostavke da svi elementi društva moraju imati pozitivnu ulogu u budućem razvoju Županije. Stoga "Jednake mogućnosti" prožimaju cijeli proces izrade ROP-a, od strategije do izbora projekata. Već Ugovor EU iz Amsterdama 1989. naglašava važnost jednakih mogućnosti u programima koje financira EU⁹. Promicanje jednakih mogućnosti odnosi se ne samo na ravnopravnost spolova nego i na jednake mogućnosti, odnosno ravnopravnost za sve socijalno isključene osobe kao što su invalidne osobe,

⁹ Ključni dokumenti EU su: Ugovor iz Amsterdama 1989, g.; Priopćenje EU «Uključivanje jednakih mogućnosti za žene i muškarce u svim pravilima i aktivnostima Zajednice, 1996; Uspostavljanje jednakih mogućnosti za žene i muškarce u programe i projekte koji se financiraju iz strukturalnih fondova, 1999; Europska strategija o zapošljavanju, Europska strategija o jednakosti spolova; Europske upute o radu na nekoliko sati dnevno, godišnjem odmoru za roditelje i radnom vremenu.

odnosno osobe smanjenih radnih sposobnosti, etničke skupine, bivši ovisnici o narkoticima, bivši prijestupnici, starije nezaposlene osobe, samohrani roditelji, ruralne periferne zajednice slabijih obrazovnih mogućnosti itd. Promicanje jednakih mogućnosti zahtijeva uklanjanje prepreka kako strukturalno tako i u ponašanju, a koje ograničavaju sposobnost pojedinca da sudjeluje u socioekonomskom životu zajednice.

Jednakost spolova i osiguranje pristupa mogućnostima za sve članove zajednice, ima velike gospodarske implikacije za Županiju. Na primjer, relativni pad broja stanovnika u Županiji, kao što je to navedeno u osnovnoj analizi, znači da se moraju razviti opcije za maksimalno korištenje svih potencijalnih radnih resursa u budućem razdoblju. Svi projekti koji se financiraju iz ROP-a moraju doprinijeti rješavanju pitanja jednakih mogućnosti uvažavajući pri tome i zemljopisna i demografska obilježja/specifičnosti Splitsko-dalmatinske županije.

Premda svi prioriteti i mjere u ROP-u polaze od načela "Jednakih mogućnosti", posebno ističemo prioritete "Poticanje razvoja civilnog društva" (14), "Podizanje kvalitete radnih resursa i zapošljivosti stanovništva" (10), "Unaprijeđenje lokalnog tržišta rada" (11) i "Podizanje razine društvenog standarda" (12), kao i mjere koje iz njih proizlaze, a koji se izravno bave izazovima socijalne isključenosti.

Na obrazovanje se gleda kao na osnovni instrument za promicanje jednakih mogućnosti. Mogućnost pristupa obrazovanju može izravno dovesti do mogućnosti zapošljavanja. Stoga je poseban naglasak stavljen upravo na realizaciju mjera u cilju 3, prioritetima 10 i 11, kao i mjerama definiranim u cilju 1, prioritetu 1.

K tome, potrebno je iskoristiti mogućnosti koje pružaju informacijsko-komunikacijske tehnologije u rješavanju izazova socijalne isključenosti u perifernim područjima i kod specijalističkog strukovnog obrazovanja (npr. invalidnih osoba), a što je posebno naglašeno kroz mjere predložene u prioritetima 11 i 12, te 14 i 15.

Korištenje rješenja temeljenih na partnerstvima između poslovne zajednice i udruga građana neophodno je kako bi se osiguralo da stvarne mogućnosti za zaposlenje budu dostupne nakon završetka školovanja/obrazovanja, a što je posebno istaknuto u prioritetu 15.

Županijske vlasti i JUP osigurati će da mjere iz ROP-a pridonese:

- poboljšanju mogućnosti pristupa obrazovanju i zapošljavanju za žene, osobe smanjenih radnih sposobnosti, etničke manjine (iako je u Splitsko-dalmatinskoj županiji problem etničkih manjina manje izražen nego u drugim županijama) i druge socijalno isključene skupine;
- povećanju broja žena, osoba smanjenih radnih sposobnosti (invalidnih osoba, etničkih manjina i drugih socijalno isključenih skupina) koji započinju ili šire svoj privatni posao;
- poticanju poslodavaca i javnih agencija da usvoje fleksibilne radne prakse kako bi se omogućilo da veći broj žena postane dio radne snage;
- pozitivnom rješavanju suptilnijih oblika diskriminacije i isključenja.

U nastavku je prikazana tabela koja dovodi u vezu temeljne strateške ciljeve ROP-a i horizontalna načela Europske Unije.

Tablica 3.2. **Strateške veze između ciljeva ROPa i horizontalnih načela EU-a**

Horizontalna načela EU-a	Informacijsko društvo	Partnerstvo	Okoliš	Jednake mogućnosti
Strateški ciljevi ROP-a				
Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva	Korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija radi razvijanja novih proizvodnih procesa, proizvoda i usluga, upravljanja i organizacije rada, pristupa novim tržištima, povećanja poslovne komunikacije, izobrazbe radnika, (turističke) promocije	Gospodarske promjene i učenje partnerstva između poslovne zajednice, lokalne administracije, sindikata, civilnih udruga, obrazovnih institucija	Pronalaženje i identificiranje novih gospodarskih mogućnosti prihvatljivih za okoliš; neškodljive tehnologije, organska poljoprivredna proizvodnja, održivi /odgovorni turizam, opća edukacija o značenju okoliša i njegovom očuvanju	Identificiranje novih mogućnosti poslovne izobrazbe i zapošljavanja ženske radne snage, te radne snage smanjenih sposobnosti, viših starosnih skupina i ostalih socijalno isključenih skupina; osiguravanje pristupa novim mogućnostima za periferna i ruralna područja.
Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša	Korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija za poboljšanje brzine i sigurnosti prometa; za poboljšanje distribucije energije; za korištenje novih, obnovljivih izvora energije, za upravljanje energijom, vodom te otpadom.	Planiranje razvoja infrastrukture i projekti partnerstva između poslovnog sektora, županijske, gradske/općinske uprave i civilnih udruga	Poboljšati kvalitetu gospodarenja prometnom i komunalnom infrastrukturom (prije svega vodom i otpadom); promicati korištenje obnovljivih izvora energije; koordinirati izradu i realizaciju prostornih planova između JLS i RS; izgraditi sustav monitoringa okoliša, te izraditi i implementirati programe zaštite okoliša, izraditi «katastar prirodnih resursa « i prijedlog njihove zaštite	Poboljšati cestovni pristup perifernim područjima; poboljšati distribuciju vode ali i prikupljanje otpadnih voda; poboljšati prikupljanje i gospodarenje otpadom, posebno u zagori i na otocima kako bi svi stanovnici Županije imali jednake obveze, ali i prava.
Razvoj ljudskih resursa, podizanje razine zaposlenosti i socijalne kohezije uz opći rast društvenog standarda	Promicanje informatičke pismenosti stanovništva; nove tehnologije u nastavnom procesu; uspostavljanje brzog protoka informacija uz pomoć IKT-a između poslodavaca i tražilaca zaposlenja; IKT sustavi praćenja za potrebe zdravlja i zdravstvene skrbi	Partnerstva kojima se provodi obrazovanje; partnerstva poslodavaca, sindikata, civilnih udruga i obrazovnih institucija; partnerstva mladih	Obrazovanje o okolišu i gospodarenju okolišem u različitim dobnim i interesnim skupinama	Poboljšati pristup mogućnostima izobrazbe; specijalističko obrazovanje i prekvalifikacije za nezaposlene žene, osobe smanjenih radnih sposobnosti, dugotrajno nezaposlene te ostale socijalno isključene skupine. Poboljšati kvalitetu života stanovnika Županije, posebno onih na perifernim područjima i ugroženih ciljnih skupina.
Kvalitetna institucionalna infrastruktura, aktivno civilno društvo i jačanje partnerstva svih sudionika razvojnog procesa u regiji	Informatizacija JLS i RS radi jačanja izvršnih i administrativnih sposobnosti te poboljšanja učinkovitosti u procesu upravljanja, uspostavljanje regionalnog informacijskog sustava kao potpora razvojnim projektima	Iako u svim ciljevima partnerstvo stoji kao jedno od temeljnih načela, u ovom cilju se i eksplicite navodi nužnost edukacije o značenju partnerstva te insistiranje na jačanju partnerskih odnosa svih sudionika razvojnog procesa, dakle, javne uprave, civilnog sektora te poslovnog sektora	Poboljšanje učinkovitosti monitoringa okoliša; izrada i implementacija programa zaštite okoliša; Podupiranje partnerskih odnosa u zajedničkoj skrbi o očuvanju okoliša	Poticanje i uključivanje različitih marginaliziranih skupina u sve segmente života Županije i donošenje odluka o razvoju; jačanje socijalnog kapitala kao oblika neformalnih institucija u društvu

Popis tablica

2.1. Osnovni elementi SWOT analize prema području.....	101
2.2. Razrada elemenata SWOT analize.....	105
2.3. Zbirni prikaz ocjena intenziteta elemenata.....	117
2.4. Prikaz ocjena intenziteta elemenata po skupinama /područjima.....	118
3.1. Strateške veze između prioriteta, mjera i ciljeva ROP-a.....	157
3.2. Strateške veze između ciljeva ROP-a i horizontalnih načela EU-a.....	170

Popis grafikona

2.1. Ocjene elemenata snage u području prostora, prirodnih resursa i infrastrukture.....	118
2.2. Ocjene elemenata slabosti u području prostora, prirodnih resursa i infrastrukture.....	119
2.3. Ocjene elemenata prijatnji u području prostora, prirodnih resursa i infrastrukture.....	119
2.4. Ocjene elemenata prilika u području prostora, prirodnih resursa i infrastrukture.....	120
2.5. Ocjene elemenata snage u području ljudskih resursa i društvenih djelatnosti.....	120
2.6. Ocjene elemenata slabosti u području ljudskih resursa i društvenih djelatnosti.....	121
2.7. Ocjene elemenata prijatnji u području ljudskih resursa i društvenih djelatnosti.....	122
2.8. Ocjene elemenata prilika u području ljudskih resursa i društvenih djelatnosti.....	122
2.9. Ocjene elemenata snage u području gospodarstva.....	123
2.10. Ocjene elemenata slabosti u području gospodarstva.....	123
2.11. Ocjene elemenata prijatnji u području gospodarstva.....	124
2.12. Ocjene elemenata prilika u području gospodarstva.....	125
2.13. Ocjene elemenata snage u području institucija.....	125
2.14. Ocjene elemenata slabosti u području institucija.....	125
2.15. Ocjene elemenata prijatnji u području institucija.....	126
2.16. Ocjene elemenata prilika u području institucija.....	127
2.17. Poligon strategija SWOT analize.....	128

3.1. Vizija i ciljevi razvoja Splitsko-dalmatinske županije.....	130
3.2. Prioriteti cilja 1.....	134
3.3. Prioriteti cilja 2.....	135
3.4. Prioriteti cilja 3.....	135
3.5. Prioriteti cilja 4.....	136
3.6. Prioriteti i mjere cilja 1.....	152
3.7. Prioriteti i mjere cilja 2.....	153
3.8. Prioriteti i mjere cilja 3.....	154
3.9. Prioriteti i mjere cilja 4.....	155
3.10. Grafički prikaz jačine utjecaja pojedinih mjera na realizaciju cilja 1.....	160
3.11. Grafički prikaz jačine utjecaja pojedinih mjera na realizaciju cilja 2.....	161
3.12. Grafički prikaz jačine utjecaja pojedinih mjera na realizaciju cilja 3.....	162
3.13. Grafički prikaz jačine utjecaja pojedinih mjera na realizaciju cilja 4.....	163
3.14. Značaj/utjecaj mjere na realizaciju sva 4 cilja.....	165

III POGLAVLJE: RAZRADA MJERA

U narednom poglavlju prezentiran je poseban dodatak programu u kojemu se detaljno razrađuju pojedinačne mjere. U shematiziranim obrascima date su informacije o detaljima mjera, područjima intervencije, odnosno aktivnostima koje se "naslanjaju" na pojedinu mjeru, procijenjenim iznosima sredstava za realizaciju pojedine mjere kao i okvirnim izvorima financiranja.

U razradi svake pojedine mjere izrađivači su nastojali dati što je moguće detaljniji opis mjere, pozivajući se pri tome i na vezu/integriranost konkretne mjere s mjerama iz drugih prioriteta. Naglasak je stavljen na razradu potencijalnih projektnih aktivnosti unutar svake mjere kako bi potencijalni predlagači projekata u fazi provedbe ROP-a lakše "prepoznali" mjeru, odnosno prioritet na koji se predloženi projekt "naslanja".

Kod procjene iznosa sredstava za financiranje aktivnosti unutar pojedinih mjera, kao i mogućih izvora financiranja, izrađivači su konzultirali velik broj izvora. Pri tome, najznačajniji izvor informacija su bili Upravni odjeli Splitsko-dalmatinske županije, kao i Zavod za prostorno uređenje, koji, svaki u svome području imaju najbolji pregled situacije i potreba u Županiji za razdoblje od narednih nekoliko godina (po prostornim cjelinama kao i po predviđenim projektima).

Jednako tako, konzultiran je i HZZ- Područna služba Split te javna poduzeća: Hrvatske vode, Hrvatske ceste, Županijske ceste, HEP, Regionalno središte za katastrofe, Hrvatske željeznice, Lučka uprava, Zračna luka Split, kao i poduzeće u privatnom vlasništvu "Zračna luka Brač"). Značajne informacije prikupljene su i kroz proces konzultacija s članovima partnerske skupine te iz dostupnih informacija Državnih programa i ostale relevantne literature.¹

Ovdje svakako moramo naglasiti problem procjene realnih iznosa sredstava dostatnih za financiranje svih mogućih aktivnosti/projekata koji se u definiranom razdoblju mogu identificirati unutar pojedinih mjera. Procjene je bilo nešto lakše dati za konkretne infrastrukturne projekte/aktivnosti koje se temelje na već razrađenim programima i planovima (ili prethodnim iskustvima u financiranju sličnih aktivnosti) javnih poduzeća i ostalih relevantnih subjekata. Međutim, kod većeg broja mjera, kroz proces konzultacija s mjerodavnim osobama nastojali smo definirati iznose koji su uvažili i stvarne potrebe, ali i procijenjene mogućnosti, tako da su konkretne brojke uglavnom izraz očekivanja temeljenih na realnim mogućnostima, a ne na maksimalnim očekivanjima.

Uspjeh provedbe mjere/mjera pratit će se indikatorima postignuća, i to kroz tri, uvjetno rečeno faze; u prvoj fazi se prate indikatori outputa (odnosno proizvodi određene mjere tj. projektne aktivnosti) u drugoj fazi se prate indikatori rezultata mjere (aktivnosti), dok se u trećoj fazi procjenjuje utjecaj rezultata mjere/aktivnosti na određene indikatore razvijenosti. Svaka od navedenih faza ima definiran cilj koji je također u funkciji praćenja sveukupnog uspjeha mjere/a. Kao polazna referenca za procjenu uspjeha provedbe mjere/aktivnosti koristit će se statistički podaci iz godine kad je započeta provedba ROP-a. Uspjeh mjere obično se izražava u %, ukoliko i kada je to moguće.

Praćenje provedbe mjera i njihova evaluacija važne su komponente financiranja EU-a. Povratne informacije o rezultatima provođenja mjera i ostvarenju ciljeva, koristit će se kako bi se donijela odluka o eventualnoj modifikaciji i/ili preusmjeravanju mjere/a.

U definiranju i razradi mjera po svim njenim elementima sudjelovali su svi članovi Regionalnog partnerstva, kao i svi županijski odjeli, čije su prijedloge izrađivači maksimalno nastojali uvažiti i ugraditi u konačnu verziju prijedloga mjera, koja je na koncu, poštujući demokratska načela izjašnjavanja i usvojena od strane Partnerske skupine. S obzirom na iznimno velik broj sudionika koji su dali svoj doprinos u razradi mjera, za očekivati je da su iste dovoljno širok okvir u kojemu se mogu naći najrazličitiji projektni prijedlozi, sukladno kriterijima i načelima EU.

¹ Važne informacije o načinu financiranja pojedinih mjera /aktivnosti od strane programa i fondova EU prikupljene su iz: Granić, M., Mimica N., Babić, A., Grgić, S.; Europski fondovi za Hrvatsku -kako iskoristiti sredstva iz fondova EU, Europski pokret Hrvatska i NRC d.o.o Zagreb, 2005

Županijska Jedinica za upravljanje programom (JUP) predlagačima projekata u provedbenoj fazi mora omogućiti pristup svim potrebnim informacijama kako bi svoje projektne prijedloge izradili u skladu s mjerom/mjerama definiranim ROP-om. U tom smislu, JUP će usko surađivati sa županijskim upravnim odjelima i Vladinim tijelima kako bi se osiguralo da sve informacije budu dostupne potencijalnim predlagačima.

Županijski JUP odgovoran je za poštivanje cjelovitosti strategije kao i za uravnoteženu raspodjelu sredstava financiranja između prioriteta i mjera. Zbog te odgovornosti, JUP će potaknuti i podržavati suradnju i koordinaciju između županijskih interesnih skupina, sukladno načelu EU-a o partnerstvu.

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva			
3. Prioritet: 1	Tehnološko osuvremenjivanje, restrukturiranje i diverzifikacija gospodarstva, uz naglasak na proizvodnju i usluge s većom dodanom vrijednošću			
4. Mjera: 1	Korištenje znanja i inovacija u funkciji razvoja novih tehnologija, organizacije rada te proizvoda i usluga			
5. Šifra i opis mjere	<p>Podmjera 1.1. Poduzetnička, poslovna i menadžerska izobrazba</p> <p>Ova mjera motivirana je činjenicom da još uvijek ne postoji dovoljna razina motiviranosti i osposobljenosti, osobito mladih ljudi, za poduzetništvo. S druge strane, visoko obrazovani ljudi u Županiji predstavljaju razvojni potencijal koji, međutim, nije najbolje iskorišten za povećanje dodane vrijednosti regionalnog gospodarstva. Zato se nameće potreba poduzetničke izobrazbe kao i dodatnog (cjeloživotnog) učenja i osposobljavanja kadrova za potrebe kvalitetnog vođenja poduzeća u uvjetima globalizacije i ubranog razvoja tehnologije i promjena u poslovnom okruženju. (veza na cilj 3, prioritet 10, mjere 25,26, te prioritet 11, mjere 27,28,29)</p> <p>S obzirom da se radi o specifičnom segmentu obrazovanja, moguće rješenje je utemeljenje "poslovne škole za poduzetnike i managere" u suradnji postojećih (visoko)obrazovnih i istraživačkih institucija s gospodarstvom i potpornim institucijama u regiji.</p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Istraživanje tržišta obrazovnih usluga u području poduzetničke i menadžerske izobrazbe Izrada studije o uspostavi "poslovne škole za poduzetnike i managere" Kreiranje obrazovnih programa usklađenih s tržišnim zahtjevima u području izobrazbe poduzetnika i menadžera Stvaranje konzorcija (visoko)obrazovnih i istraživačkih institucija s gospodarskim subjektima, HGK, HOK, Županijom i nadležnim ministarstvom za potrebe realizacije projekta "poslovne škole" Osiguranje prostornih i materijalnih uvjeta, te definiranje organizacijskog ustroja i modela financiranja djelovanja "poslovne škole" Povezivanje s drugim sličnim obrazovnim institucijama u zemlji i inozemstvu s ciljem razmjene iskustava te transfera znanja Posebni programi edukacija/izobrazbe postojećih i potencijalnih poduzetnika i menadžera prema specifičnim potrebama 			
7. Vrsta potpore	Osiguranje prostornih i tehničkih uvjeta, sufinanciranje obrazovnih programa			
8. Korisnici	Županija, JLS, Sveučilište u Splitu, HGK, HOK			
9. Krajnji korisnici	Sadašnji i budući poduzetnici i menadžeri tvrtki u regiji			
10. Financijski plan 2006. – 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	0,50	0,50	-	1,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
<ul style="list-style-type: none"> Output (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> - Broj novih obrazovnih programa - Ulaganja tvrtki u obrazovanje (managera) 	Gospodarska i obrtnička komora, Zavod za zapošljavanje, Sveučilište, Županija	Studija o uspostavi «poslovne škole»	Uspostaviti nove oblike poduzetničke i managerske izobrazbe u regiji
<ul style="list-style-type: none"> Rezultat (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> - Porast broja novih poduzetnika (posebno ženskih) - Porast broja poduzetnika i menadžera koji prolaze programe izobrazbe - Indikatori managerskih sposobnosti 	Gospodarska i obrtnička komora, Zavod za zapošljavanje, Županija	Podaci i dokumentacija Županije, HZZ-a, HOK-a, HGK-a	Povećati motiviranost za bavljenje poduzetništvom, te ojačati managerska znanja i vještine

<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Stopa rasta gospodarstva - Dodana vrijednost po zaposlenom - Stopa (ne)zaposlenosti 	<p>Gospodarska i obrtnička komora, Zavod za zapošljavanje, Sveučilište, Županija</p>	<p><i>Statistički podaci i dokumentacija HGK, HOK, HUP</i></p>	<p>Povećati konkurentnost i učinkovitost gospodarstva te povećati zaposlenost u regiji</p>
<p>12. Višestruke teme</p>				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	<p>Novi programi obrazovanja poduzetnika i menagera nužno će imati sadržaje koji naglašavaju ekološku komponentu poduzetništva te potiču razvoj ekološke svijesti, osobito u svezi primijenjenih tehnologija i općeprihvaćenih standarda (EU) očuvanja okoliša.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	<p>Provedba obrazovnih programa neće polaziti od bilo kakvog diskriminatornog pristupa, čak štoviše posebnu pažnju treba posvetiti obuci žena poduzetnica i menadžerica, kao i osoba na perifernim područjima kao što su otočne i ruralne zajednice.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	<p>Suvremeni management i poduzetništvo nije zamislivo bez korištenja postignuća informatičkog društva što je nužni sadržaj obrazovnih programa o kojima je riječ. Temeljno pitanje je kako investiranjem u napredne informatičke tehnologije unaprijediti poslovanje i upravljanje poslovanjem.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	<p>Ovu mjeru nije moguće provesti bez širokog partnerstva raznih (potpornih) institucija i tvrtki, zbog čega je i predloženo formiranje «konzorcija» koji bi preuzeo odgovornost za realizaciju projekta.</p>			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva			
3. Prioritet: 1	Tehnološko osuvremenjivanje, restrukturiranje i diverzifikacija gospodarstva, uz naglasak na proizvodnju i usluge s većom dodanom vrijednošću			
4. Mjera: 1	Korištenje znanja i inovacija u funkciji razvoja novih tehnologija, organizacije rada te proizvoda i usluga			
5. Šifra i opis mjere	<p>Podmjera 1.2. Potpora inovacijama te zajedničkim projektima razvojno istraživačkih institucija i poduzetničkog sektora</p> <p>Manjak novih proizvoda i usluga te s njima svezanih novih tehnologija pripisuje se <i>manjku znanja, kadrova, opreme i financija</i> zbog čega se govori o nedovoljnoj zastupljenosti razvojno-istraživačke funkcije u velikim i srednjim poduzećima (mala pogotovo nemaju dovoljno snage za to) kao i relativno lošoj sprezi tvrtki sa Sveučilištem što bi se kroz ovu mjeru trebalo iz temelja promijeniti. Osim manjka inovativnosti i inovacija kao problem se ističe i njihova komercijalizacija. Stoga je nužno: a) Poduprijeti uspostavu razvojnih jedinica u poduzećima; b) Jačati suradnju tvrtki sa Sveučilištem i drugim razvojno-istraživačkim institucijama (zajednički projekti tvrtki i R&D), te c) Promovirati inovativne aktivnosti te poduprijeti komercijalizaciju inovacija.**</p> <p>**Paralelno s ovom mjerom je i naredna koja posebno ističe organiziranje mreže tehnoloških parkova i centara u regiji (<i>podmjera 1.3.</i>).</p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Istraživanje inovacijskog potencijala • Izrada baze podataka o inovacijama regije te istraživačko-razvojnima projektima na razini regije • Izrada studije o smjernicama tehnološkog razvoja gospodarstva u regiji • Analiza postojećeg sustava poticanja i suradnje na pitanjima tehnološkog razvoja tvrtki na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini (npr. sprega sa Sveučilištem i R&D institucijama, učinci korištenja potpora Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, potpora temeljem međunarodnih projekata, struktura izvora financiranja po fazama inovacijskih projekata i slično) • Definiranje smjernica za jačanje suradnje tvrtki, Sveučilišta, R&D i drugih institucija u stvaranju i transferu znanja prema poduzetničkom sektoru • Organiziranje poduzetničkih potpornih institucija specijaliziranih za podršku tehnološkom razvoju (tehnološki centri, inkubatori i parkovi)** • Definiranje sustava regionalnih/lokalnih poticaja za ulaganje tvrtki u R&D • Definiranje sustava regionalnih/lokalnih poticaja za povećanje inovativnosti i komercijalizaciju inovacija u tvrtkama, osobito u sektoru MSP • Definiranje sustava komplementarnih regionalnih/lokalnih poticaja za zapošljavanje i uključivanje mladih stručnjaka u razvojne aktivnosti, osobito malih tvrtki, najčešće kao organizirana spona između tvrtke i R&D institucija u pripremi i provedbi tech-projekata (unaprjeđenje postojećih programa MZOŠ-a) • Potpora osnivanju "tehnoloških inkubatora" pri Sveučilištu s ciljem neposrednog uključivanja mladih stručnjaka u poduzetništvo <p>** Definirano u nastavku kao posebna podmjera (<i>podmjera 1.3.</i>)</p>			
7. Vrsta potpore	Tehnička i financijska potpora			
8. Korisnici	Županija, JLS, Sveučilište, potporne institucije, tvrtke			
9. Krajnji korisnici	Postojeći i novi poduzetnici, tvrtke, fizičke osobe – inovatori, mladi stručnjaci			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	1,05	0,30	0,15	1,50
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
<ul style="list-style-type: none"> • Output (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> - Broj poduzeća s R&D funkcijama - Broj zajedničkih projekata tvrtki i R&D institucija - Broj inovacija - Broj komercijaliziranih inovacija - Udio troškova znanstveno-istraživačkog rada u poslovnim ili ukupnim 	Gospodarska i obrtnička komora, Županija, JLS, Sveučilište, znanstvene institucije	<p>Studija o smjernicama tehnološkog razvoja gospodarstva u regiji;</p> <p><i>Statistički podaci i dokumentacija HGK, HOK, Sveučilišta, Županije</i></p>	Ojačati razvojni sektor u tvrtkama te suradnju s R&D institucijama na zajedničkim projektima i komercijalizaciji inovacija

	prihodima			
<ul style="list-style-type: none"> Rezultat (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> Udjel novih proizvoda u dodanoj vrijednosti Udjel izvoza u ukupnim prihodima Dodana vrijednost / Ulaganja u R&D 	Gospodarska i obrtnička komora, Županija, JLS, Sveučilište, znanstvene institucije	<p>Studija o smjernicama tehnološkog razvoja gospodarstva u regiji;</p> <p><i>Statistički podaci i dokumentacija HGK, HOK, Sveučilišta, Županije</i></p>	Povećati udjel «novih proizvoda» i tehnologija te na njima baziranih poslovnih rezultata, osobito izvoza
<ul style="list-style-type: none"> Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> Stopa rasta gospod. Dodana vrijednost po zaposlenom Izvoz po zaposlenom 	Gospodarska i obrtnička komora, Županija,	<p><i>Statistički podaci i dokumentacija HGK, HOK, Županije</i></p>	Povećati konkurentnost i učinkovitost gospodarstva te povećati izvoz i zaposlenost u regiji
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> Okoliš 	Novi proizvodi i usluge, te nove tehnologije kao rezultat jačanja razvojno-istraživačkih aktivnosti u poduzetničkom sektoru nužno će biti u skladu s minimalnim standardima zaštite i očuvanja okoliša.			
<ul style="list-style-type: none"> Jednake mogućnosti 	U provedbi ove mjere načelno ne smije biti nikakvog diskriminatornog pristupa. Posebna briga o mladim stručnjacima kao razvojnom potencijalu ne dovodi u pitanje jednakopravno uključivanje svih drugih skupina u aktivnosti i projekte unutar ove mjere.			
<ul style="list-style-type: none"> Informacijsko društvo 	Razvoj novih proizvoda i usluga, novih tehnologija u suvremenim uvjetima nije zamislivo bez korištenja postignuća informatičkog društva. Investiranjem u napredne informatičke tehnologije unaprijedit će se uvjeti za realizaciju R&D aktivnosti u svim fazama.			
<ul style="list-style-type: none"> Partnerstvo 	Ovu mjeru također nije moguće provesti bez širokog partnerstva i široke društvene akcije raznih, prethodno spominjanih, institucija te neposredno zainteresiranih tvrtki i pojedinaca.			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva			
3. Prioritet: 1	Tehnološko osuvremenjivanje, restrukturiranje i diverzifikacija gospodarstva, uz naglasak na proizvodnju i usluge s većom dodanom vrijednošću			
4. Mjera: 1	Korištenje znanja i inovacija u funkciji razvoja novih tehnologija, organizacije rada te proizvoda i usluga			
5. Šifra i opis mjere	<p>Podmiera 1.3. Organiziranje tehnoloških parkova i centara</p> <p>Organiziranje poduzetničkih potpornih institucija specijaliziranih za podršku tehnološkom razvoju tvrtki (tehnološki centri, inkubatori i parkovi) temeljna je namjera ove mjere koja je usko svezana s prethodnom. Artikuliranje interesa i potreba poduzetnika u razvojno-tehnološkoj sferi, priprema projekata, povezivanje poduzetnika s nositeljima poticajnih programa i financijskim izvorima, te pomoć u realizaciji projekata zadaća je institucija za transfer znanja kakvi su tehnološki centri. Glavni cilj tehnoloških parkova je osigurati prostornu koncentraciju i bolju povezanost između tvrtki i R&D institucija, te kritičnu masu kvalitetnih ljudskih resursa za pripremu i realizaciju tehnoloških razvojnih projekata. Posebnu korist imaju male tvrtke koje samostalno nemaju snage organizirati R&D sektor i druge, zahtjevnije poslovne funkcije, ali i "veliki" nalaze interes sudjelovanjem u takvim projektima.</p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza stanja i dinamike tehnološkog razvoja tvrtki u regiji (novi proizvodi, usluge, tehnologije, procesi, inovacije, patenti...)** • Izrada projekata utemeljenja tehnoloških centara i parkova u skladu s identificiranim tehnološkim potencijalom regije • Osiguranje prostornih uvjeta za organiziranje centara i parkova • Osiguranje kadrova, dopunska edukacija te osiguranja materijalnih uvjeta za djelovanje centara i parkova • Izvedba projekata: naseljavanje tehnoloških parkova, rad na zajedničkim programima uz sudjelovanje R&D institucija sa Sveučilišta i izvan njega • Benchmarking i razmjena iskustava sa sličnim institucijama u zemlji i inozemstvu • Umrežavanje tehnoloških centara u parkova u regiji i izvan nje, te povezivanje s drugim poduzetničkim potpornim institucijama <p>** Ova aktivnost sadržana je i u prethodnoj mjeri i predstavlja osnovu za procjenu potreba gospodarstva i spremnosti tvrtki da se uključe u osnivanje tehnoloških centara i parkova.</p>			
7. Vrsta potpore	Organizacijsko-tehnička i financijska			
8. Korisnici	Županija, JLS, Sveučilište, potporne institucije, HGK, HOK i druge asocijacije poduzetnika i obrtnika			
9. Krajnji korisnici	Tvrtke, postojeći i novi poduzetnici			
10. Financijski plan 2006. – 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	0,25	1,00	0,25	1,50
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	- Novoutemeljeni tehnološki centri (≥ 1) - Novoutemeljeni tehnološki parkovi (≥ 2)	Županija JLS MZOŠ Sveučilište	Projekti utemeljenja tehnoloških centara i parkova; <i>Podaci i dokumentacija Županija, JLS</i>	Ojačati potporu tehnološkom razvoju tvrtki u regiji (najmanje 1 novi centar i 2 teh. parka)
• Rezultat (Monitoring)	- Udjel novih proizvoda u dodanoj vrijednosti - Udjel izvoza u ukupnim prihodima - Dodana vrijednost / Ulaganja u R&D - Porast direktnih privatnih investicija	Gospodarska komora Županija JLS	<i>Podaci i dokumentacija HGK, HOK, Županija</i>	Povećati udjel «novih proizvoda» i tehnologija te na njima baziranih poslovnih rezultata, osobito izvoza
• Utjecaj (Procjena)	- Stopa rasta gospod. - Rast zaposlenosti	Gospodarska komora Županija	<i>Podaci i dokumentacija</i>	Povećati konkurentnost i

	- Dodana vrijednost po zaposlenom - Izvoz po zaposlenom	JLS	<i>HGK, HOK, Županija</i>	učinkovitost gospodarstva te povećati izvoz i zaposlenost u regiji
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Novi proizvodi i usluge, te nove tehnologije kao rezultat jačanja potpore poduzetničkom sektoru kroz novoutemeljene institucije nužno će biti u skladu s minimalnim standardima zaštite i očuvanja okoliša.			
• Jednake mogućnosti	U provedbi ove mjere načelno ne smije biti nikakvog diskriminatornog pristupa.			
• Informacijsko društvo	Unaprjeđenje tehnološkog razvoja tvrtki nije zamislivo bez korištenja postignuća informatičkog društva, kako u istraživačkom procesu, tako i u fazi implementacije projektnih rezultata, te općenito u poslovanju i komunikaciji s okruženjem.			
• Partnerstvo	Osim širokog partnerstva i široke društvene akcije u fazi realizacije ove mjere, partnerski odnos i međusobna suradnja korisnika usluga tehnoloških parkova i centara preduvjet je postizanja cilja i smisla ovih institucija.			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva			
3. Prioritet: 1	Tehnološko osuvremenjivanje, restrukturiranje i diverzifikacija gospodarstva, uz naglasak na proizvodnju i usluge s većom dodanom vrijednošću			
4. Mjera: 2	Poticanje i programi regionalnog i međuregionalnog integriranja gospodarstva i razvoj clustera			
5. Šifra i opis mjere	<p>Podmjera 2.1. Razvoj brodograđevnog clustera i unutarnje tehnološko-organizacijsko restrukturiranje</p> <p>Stanje brodogradnje u Županiji nameće potrebu hitnog unutarnjeg restrukturiranja i tehnološke obnove s ciljem povećanja učinkovitosti poslovanja. Primjenom koncepta «montažnog brodogradilišta» te mogućim izdvajanjem manjih, danas nerentabilnih procesa očekuje se povećanje efikasnosti brodogradnje i jačanje fleksibilnosti novonastalih malih tvrtki. Istovremeno, cilj je na regionalnoj razini stvoriti brodograđevni cluster koji treba doprinijeti dodatnoj specijalizaciji tvrtki u clusteru što vodi jačanja konkurenciji i razvoju MSP sektora u regionalnom gospodarstvu. Ovaj proces treba pratiti istraživanje mogućnosti širenja asortimana brodograđevne industrije te osobito razvoj (clustera) tzv. "male brodogradnje".</p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza stanja u brodogradnji i definiranje programa unutarnjeg restrukturiranja u skladu sa svjetskim trendovima (koncept «montažno brodogradilište»)** • Analiza stupnja integriranosti brodograđevne industrije u regionalno gospodarstvo te identificiranje potencijala za clusterizaciju u «velikoj» i «maloj» brodogradnji • Izrada i implementacija programa clusterizacije • Motivacija tvrtki i konkretan poticaj uspostavi i razvoju njihovog strateškog partnerstva unutar brodograđevnog clustera • Potpora implementaciji i korištenju pozitivnih iskustava VIBO-«Vanjska izrada brodske opreme» sustava • Organizirano pružanje stručne potpore malim tvrtkama u procesu integriranja u brodograđevni cluster (specijalizacija, standardizacija, jačanje inovativnosti, komercijalizacija inovacija...) s posebnim naglaskom na otočne tvrtke • Edukacija managementa (na svim razinama) u brodogradnji i pratećim djelatnostima • Usklađivanje aktivnosti na realizaciji ove mjere s aktivnostima vezanim za potporu razvoju poduzetništvu ugrađenim u drugim mjerama ROP-a <p>** Ova aktivnost treba uvažiti već postojeće dokumente i studije koje su posljednjih godina utvrdile smjernice za daljni razvoj brodogradnje</p>			
7. Vrsta potpore	Organizacijsko-tehnička, stručna i financijska potpora			
8. Korisnici	Ministarstvo gospodarstva, Županija, JLS, HGK, Razvojna agencija i druge potporne institucije			
9. Krajnji korisnici	Brodograđevna industrija: brodograđevne tvrtke i tvrtke (MSP) kooperanti, dobavljači brodske opreme i usluga			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	0,35	0,25	0,40	1,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	- Indikatori efikasnosti poslovanja brodograđevne industrije - Broj poduzeća povezanih u cluster - Udjel domaće komponente u prihodu brodogradnje	Ministarstvo gospodarstva, HGK, HOK, Županija	Program clusterizacije; <i>Podaci i dokumentacija HGK, Županija, MMTPR</i>	Restrukturirati i snažnije integrirati brodograđevnu industriju clusterizacijom
• Rezultat (Monitoring)	- Povećanje prihoda tvrtki iz clustera - Povećanje izvoza tvrtki iz clustera - Povećanje dodane vrijednosti tvrtki u clusteru	HGK, HOK, Županija	<i>Podaci i dokumentacija HGK, HOK, MMTPR, Županija</i>	Uključivanjem u cluster osigurati rast te povećati stupanj efikasnosti (produktivnosti) i izvozne

				usmjerenosti tvrti
<ul style="list-style-type: none"> Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Stopa rasta gospod. - Dodana vrijednost po zaposlenom - Izvoz po zaposlenom 	HGK, HOK, Županija	<i>Podaci i dokumentacija HGK, HOK, MMTPR, Županija</i>	Povećati konkurentnost i učinkovitost gospodarstva te povećati izvoz i zaposlenost u regiji
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> Okoliš 	Restrukturanje brodogradnje te clusterizacija kao put ka većoj specijalizaciji i učinkovitosti podrazumijeva i tehnološku obnovu i razvoj, a nove tehnologije garantiraju i veći stupanj zadovoljenja ekoloških standarda.			
<ul style="list-style-type: none"> Jednake mogućnosti 	U provedbi ove mjere načelno ne smije biti nikakvog diskriminatorskog pristupa.			
<ul style="list-style-type: none"> Informacijsko društvo 	Unaprijeđenje tehnološkog razvoja tvrtki u brodograđevnom clusteru kao i zahtjevi unutarnjeg restrukturiranja brodogradnje počivat će upravo na sveobuhvatnoj informatizaciji i optimizaciji kompleksnog proizvodnog sustava.			
<ul style="list-style-type: none"> Partnerstvo 	Clusterizacija sama po sebi znači uspostavu i jačanje partnerskog odnosa raznih institucija koje sudjeluju u svim fazama izgradnje broda, od projektiranja, izrade pojedinačnih komponenti, pružanja pratećih usluga, financiranja pa do «sklapanja» finalnog proizvoda.			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva			
3. Prioritet: 1	Tehnološko osuvremenjivanje, restrukturiranje i diverzifikacija gospodarstva, uz naglasak na proizvodnju i usluge s većom dodanom vrijednošću			
4. Mjera: 2	Poticanje i programi regionalnog i međuregionalnog integriranja gospodarstva i razvoj clustera			
5. Šifra i opis mjere	<p>Podmjera 2.2. Razvoj clustera u turizmu</p> <p>Razvoj (regionalnih) clustera ima za cilj povezati mala i srednja poduzeća i obrte kako bi zajedno bili konkurentniji i lakše se «probijali» na sve zahtjevnija tržišta. Jedan od specijaliziranih poduzetničkih clustera je i turistički. Povezivanjem turističke ponude na županijskoj razini i šire moguće je postići kompleksniji, suvremeniji turistički proizvod (integriranjem kulturnih, etnografskih, športsko-rekreacijskih, prirodnih i drugih atrakcija na obali, otocima i zaleđu, ali i integriranjem poljoprivrednih i ostalih proizvođača/dobavljača u turizmu Županije) koji će odgovoriti potrebama sve zahtjevnijih turista, potaknuti strateška partnerstva za zajednička ulaganja i nastup na tržištu (zajedničke promotivne aktivnosti, agencije, uredi, i sl.), postići ekonomiju obujma, organizirati zajedničko obrazovanje, financiranje i sl., te potaknuti razvoj poduzetništva u turizmu i doprinijeti povećanju dodane vrijednosti u ovoj djelatnosti.</p> <p><i>(Ova mjera je u uskoj vezi s realizacijom mjera 6 i 7 (prioritet 3), ali i s podmjerom 3.2. te mjerom 32).</i></p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza i identifikacija mogućnosti utemeljenja turističkog clustera • Identifikacija tvrtki/obrta potencijalno zainteresiranih za uključivanje u cluster • Izrada programa clusterizacije u turizmu • Razvoj pilot-projekta clusterizacije u turizmu uz odgovarajuću organizacijsku, stručnu i institucionalnu potporu • Motivacija tvrtki i konkretan poticaj uspostavi i razvoju njihovog strateškog partnerstva unutar turističkog clustera • Organizirano pružanje stručne potpore u pripremi promotivnih aktivnosti i zajedničkog nastupa na turističkim tržištima • Edukacija managementa (na svim razinama) i drugih kadrova u turizmu i pratećim djelatnostima • Usklađivanje aktivnosti na realizaciji ove mjere s aktivnostima vezanim za potporu razvoju poduzetništvu ugrađenim u drugim mjerama ROP-a (financijski i drugi poticaji poduzetništvu) 			
7. Vrsta potpore	Organizacijsko-tehnička, stručna i financijska potpora			
8. Korisnici	Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, Turistička zajednica, Županija, JLS, HGK, Razvojna agencija i druge potporne institucije			
9. Krajnji korisnici	Postojeći i novi poduzetnici i obrtnici u djelatnosti turizma i tvrtke iz pratećih djelatnosti -potencijalne članice clustera			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	0,50	0,35	0,45	1,30
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	- Broj tvrtki i obrta (turističkih i podržavajućih) povezanih u cluster - Broj programa edukacije - Broj stručnih asistencija/programa - Regionalna turistička ponuda	Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo mora turizma prometa i razvitka, HGK,HOK, Turistička zajednica, Županija, JLS,	Program clusterizacije u turizmu; <i>Podaci i dokumentacija HGK, HOK Županija, MMTPR</i>	Integrirati ponudu turističkog sektora na načelu organiziranog i zajedničkog nastupa na tržištu
• Rezultat (Monitoring)	- Porast broja novih tvrtki u turizmu - Povećanje prihoda tvrtki iz clustera - Povećanje dodane vrijednosti tvrtki u clusteru	Ministarstvo gospodarstva MMTPR, HGK,HOK Turistička zajednica, Županija, JLS,	<i>Podaci i dokumentacija HGK, HOK, Županija, MMTPR,</i>	Novim, složenim turističkim proizvodom i zajedničkim nastupom osigurati rast i veću efikasnost u

				turizmu regije
<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Stopa rasta gospod. - Dodana vrijednost po zaposlenom - Izvoz po zaposlenom 	Ministarstvo gospodarstva, MMTPR, HGK, HOK, Turistička zajednica, Županija, JLS,	<i>Podaci i dokumentacija HGK, HOK, Županija, MMTPR</i>	Povećati konkurentnost i učinkovitost gospodarstva te povećati izvoz i zaposlenost u regiji
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	Clusterizacija u turizmu znači objedinjavanje svih komponenti u novom turističkom proizvodu koji, između ostalog, na području Županije svoje glavno uporište ima u čistom i očuvanom okolišu, a njegovo očuvanje je dugoročni komplementarni razvojni cilj.			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	U provedbi ove mjere ne treba očekivati nikakav diskriminatorni pristup kod uključivanja u proces clusterizacije i svih aktivnosti unutar toga. Čak štoviše, objedinjavanje turističke ponude po principu clustera znači i uključivanje perifernih otočnih i ruralnih područja Županije, čime se u povoljniju poziciju dovede svi stanovnici ovih područja, a napose žene, koje u turizmu čine glavninu radne snage.			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	Suvremeni turizam nije moguće zamisliti bez informacijsko-komunikacijskih tehnologija. Naglasak je na kvalitetan pristup informacijama o ponudi i potražnji turističkih usluga (Internet, multimedijalni projekti, i slično), pa do informatičke potpore operativnom poslovanju turističkog sektora.			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	Clusterizacija sama po sebi znači uspostavu i jačanje partnerskog odnosa raznih institucija koje sudjeluju u osmišljavanju, promociji i komercijalnoj eksploataciji turističkog proizvoda.			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva			
3. Prioritet: 1	Tehnološko osuvremenjivanje, restrukturiranje i diverzifikacija gospodarstva, uz naglasak na proizvodnju i usluge s većom dodanom vrijednošću			
4. Mjera: 2	Programi regionalnog i međuregionalnog integriranja gospodarstva i razvoj clustera			
5. Šifra i opis mjere	<p>Podmiera 2.3. Podrška razvoju i integriranju prometnih sustava</p> <p>S obzirom na turističku ponudu, geografski položaj i prometnu infrastrukturu na županijskoj razini i šire, moguće je postići kompleksniju, suvremeniju prometnu uslugu (integriranjem djelatnosti u zračnom, pomorskom, cestovnom, željezničkom i telekomunikacijskom prometu ljudi, roba i informacija na obali, otocima i zaleđu, ali i povezivanjem prometnih djelatnosti s turističkim i drugim gospodarskim sektorima u Županiji) koja će odgovoriti potrebama sve zahtjevnijeg tržišta, potaknuti strateška partnerstva za zajednička ulaganja i nastup na tržištu (zajedničke promotivne aktivnosti, agencije, uredi, i sl.), postići ekonomiju obujma, organizirati zajedničko obrazovanje, financiranje i sl., te potaknuti razvoj poduzetništva u prometnim djelatnostima i doprinijeti povećanju dodane vrijednosti u ovoj djelatnosti. Istovremeno, zahvaljujući integriranju prometnih sustava i implementaciji tzv. multimodalnih sustava smanjit će se i opterećenje na, do sada najviše korištenom cestovnom prijevoznom sustavu, a time i onečišćenja nastala po ovoj osnovi. Poseban naglasak se treba staviti i na mogućnosti prekogranične suradnje, posebno u okviru već postojećih programa EU, gdje se zemlje kandidatkinje kao što je RH mogu naći kao partneri sa zemljama članicama pod posebnim uvjetima.</p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza i identifikacija mogućnosti utemeljenja prometnih sustava • Identifikacija tvrtki/obrta potencijalno zainteresiranih za uključivanje u sustave • Izrada programa integriranja prometnih sustava • Razvoj pilot-projekta integriranja u prometu uz odgovarajuću organizacijsku, stručnu i institucionalnu potporu • Motivacija tvrtki i konkretan poticaj uspostavi i razvoju njihovog strateškog partnerstva • Organizirano pružanje stručne potpore u pripremi promotivnih aktivnosti i zajedničkog nastupa kod potencijalnih klijenata i na potencijalnim tržištima • Edukacija managementa (na svim razinama) i drugih kadrova u prometu i pratećim djelatnostima • Usklađivanje aktivnosti na realizaciji ove mjere s aktivnostima vezanim za potporu razvoju poduzetništvu ugrađenim u drugim mjerama ROP-a (financijski i drugi poticaji poduzetništvu) 			
7. Vrsta potpore	Organizacijsko-tehnička, stručna i financijska potpora			
8. Korisnici	Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, Turistička zajednica, Županija, JLS, HGK, Razvojna agencija, zračne luke, lučke uprave, HŽ, HAC, HC, ŽC i druge potporne institucije			
9. Krajnji korisnici	Postojeći i novi poduzetnici i obrtnici u prometnoj djelatnosti i tvrtke iz pratećih djelatnosti			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	1,00	1,00	2,00	4,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj tvrtki i obrta (prometnih i podržavajućih) povezanih u sustav - Broj programa edukacije - Broj stručnih asistencija/programa - Županijska, regionalna, međuregionalna i međunarodna povezanost (povećanje broja veza, smanjenje trajanja putovanja, povećanje broja putnika) 	Ministarstvo gospodarstva MMTPR, HGK, HOK Turistička zajednica Županija JLS, zračne luke, lučke uprave, HŽ, HAC, HC, ŽC	Program razvoja i integriranja prometnih sustava <i>Podaci HGK, HOK Županija, MMTPR, zračne luke, lučke uprave, HŽ, HAC, HC, ŽC</i>	Razviti i integrirati ponudu prometnog sektora na načelu organiziranog i zajedničkog nastupa na tržištu, povećati promet putnika, roba i informacija, skratiti vrijeme putovanja, transporta i pristupa

<ul style="list-style-type: none"> • Rezultat (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> - Porast broja novih tvrtki u prometu - Povećanje prihoda tvrtki - Povećanje dodane vrijednosti tvrtki - Povećanje prometa ljudi, roba i informacija - Skraćivanje vremena putovanja, transporta i pristupa - Smanjenje onečišćenja po osnovi korištenja pretežito cestovnog prijevoza 	Ministarstvo gospodarstva, MMTPR, MZOPU, HGK, HOK, Turistička zajednica, Županija, zračne luke, lučke uprave, JLS, HŽ, HAC, HC, ŽC	<i>Podaci HGK, HOK Županija, MMTPR, zračne luke, lučke uprave, HŽ, HAC, HC, ŽC</i>	Novom, složenom uslugom i zajedničkim nastupom osigurati rast i veću efikasnost prometnog sustava
<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Stopa rasta gospodarstva - Dodana vrijednost po zaposlenom - Bolja kvaliteta okoliša 	Ministarstvo gospodarstva, MMTPR, MZOPU, HGK, HOK Turistička zajednica Županija, zračne luke, lučke uprave, JLS, HŽ, HAC, HC, ŽC	<i>Podaci HGK, HOK Županija, MMTPR, zračne luke, lučke uprave, HŽ, HAC, HC, ŽC</i>	Povećati konkurentnost i učinkovitost gospodarstva te povećati izvoz i zaposlenost u regiji
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	Razvoj i integriranje prometnih sustava znači stvaranje novih, te objedinjavanje svih komponenti postojećih i novih prometnih usluga koji, prvenstveno kroz turizam, na području Županije svoje glavno uporište imaju u čistom i očuvanom okolišu, a njegovo očuvanje je dugoročni komplementarni razvojni cilj.			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	U provedbi ove mjere ne treba očekivati nikakav diskriminatorni pristup kod uključivanja u proces razvitka, integracije i svih aktivnosti unutar toga.			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	Suvremeni promet nije moguće zamisliti bez informacijsko-komunikacijskih tehnologija. Naglasak je na kvalitetan pristup informacijama o ponudi i potražnji prometnih usluga (Internet, multimedijalni projekti, i slično), pa do informatičke potpore integriranju i operativnom poslovanju prometnog sektora.			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	Razvoj i integriranje elemenata sustava samo po sebi znači uspostavu i jačanje partnerskog odnosa raznih institucija koje sudjeluju u osmišljavanju, promociji i komercijalnoj eksploataciji prometnih usluga.			

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
1. Operativni program				
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva			
3. Prioritet: 1	Tehnološko osuvremenjivanje, restrukturiranje i diverzifikacija gospodarstva, uz naglasak na proizvodnju i usluge s većom dodanom vrijednošću			
4. Mjera: 3	Razvoj poljoprivrede i ribarstva			
5. Šifra i opis mjere	<p>Podmjera 3.1. Razvoj infrastrukture u funkciji poljoprivrede i ribarstva</p> <p>Analiza stanja je pokazala da poljoprivreda i ribarstvo relativno skromno sudjeluju u formiranju županijskog DBP-a. Međutim, jedno od razvojnih opredjeljenja Županije u gospodarskom smislu je svakako razvoj ovih djelatnosti s obzirom na komparativne prednosti, potencijalne sinergijske efekte s drugim djelatnostima (primarno turizmom) s jedne strane, te s druge strane europske perspektive te razvojne strategije države (primarno revitalizacije ruralnih područja). U tom smislu, poseban naglasak se stavlja na razvoj ukupne infrastrukture u cilju razvijanja ovih djelatnosti, (a koju se nužno treba sagledati u sinergiji s narednom podmjerom 3.2.)</p> <p><i>Realizacija ove mjere je u uskoj sprezi i s realizacijom mjera 6 i 8 odnosno mjera 11, 12, 14 i 15, te indirektnoj s mjerama unutar prioriteta 9.</i></p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ostvarenje županijskog programa navodnjavanja i melioracije • Ostvarenje programa izgradnje poljskih putova • Ostvarenje programa izgradnje i uređenja ribarskih luka • Izgradnja i osnivanje otkupnih stanica, veletržnica i burzi • Izgradnja skladišnih i prerađivačkih postrojenja 			
7. Vrsta potpore	tehničko-savjetodavna i financijska			
8. Korisnici	individualna poljoprivredna gospodarstva, ribari i ribarske udruge, tvrtke, poljoprivredno-savjetodavna služba, Zadržni savez Dalmacije, znanstveno-stručne institucije, JLS i RS			
9. Krajnji korisnici	gospodarski subjekti u poljoprivredi i proizvodnji hrane te ribarstvu			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	5,00	0,65	0,65	6,30
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj i visina novih investicija - Broj tvrtki i institucija uključenih u programe - Poljoprivredne površine obuhvaćene sustavima navodnjavanja i melioracije (u ha) - Duljina novouređenih poljskih putova - Površina (broj vezova po kategorijama plovila) uređenih ribarskih luka s potrebitom pratećom infrastrukturom - Broj novoosnovanih otkupnih stanica/veletržnica/burzi - Broj i kapacitet skladišnih i prerađivačkih objekata po vrstama i namjeni 	Statistika Županije, Zadržni savez Dalmacije, Lučka uprava, Ribarski ceh	<p>Županijski program navodnjavanja i melioracije;</p> <p>Programi izgradnje poljskih putova;</p> <p>Program izgradnje i uređenja ribarskih luka;</p>	Izgradnja podržavajuće infrastrukture za poticanje razvoja poljoprivrede i ribarstva
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje prinosa poljoprivrednih vrsta i sorti - Povećanje plasmata poljoprivrednih proizvoda 	Statistika Županije, HGK, HOK, Zadržni savez Dalmacije, Institut za jadranske kulture i	<p>Županijski program navodnjavanja i melioracije;</p> <p>Programi izgradnje poljskih putova;</p>	Stjecanje pretpostavki za povećanje proizvodnosti i učinkovitosti poljoprivredne

	<ul style="list-style-type: none"> - Broj novoobrađenih poljoprivrednih površina i novoosnovanih stočnih farmi - Obogaćivanje asortimana proizvoda ribarstva - Povećanje plasmana proizvoda ribarstva - Broj novih radnih mjesta 	melioraciju krša, Institut za oceanografiju i ribarstvo, Zavod za zapošljavanje	Program izgradnje i uređenja ribarskih luka; <i>Dokumentacija relevantnih institucija</i>	proizvodnje i ribarstva
<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje stopa rasta poljoprivrede i ribarstva - Rast dohotka - Porast dodane vrijednosti u poljoprivredi i ribarstvu - Rast zaposlenosti, posebno ruralnog stanovništva - Diverzifikacija proizvodnog asortimana - Povećanje izvoza - Veća efikasnost poslovanja u morskom ribolovu - Racionalnije korištenje resursa (snižavanje troškova proizvodnje) 	Statistika Županije HGK, HOK, Zadružni savez Dalmacije, Institut za jadranske kulture i melioraciju krša, Institut za oceanografiju i ribarstvo, Zavod za zapošljavanje	<p>Županijski program navodnjavanja i melioracije;</p> <p>Programi izgradnje poljskih putova;</p> <p>Program izgradnje i uređenja ribarskih luka;</p> <p><i>Dokumentacija relevantnih institucija</i></p>	Porast učinkovitosti gospodarstva i standarda poljoprivrednih proizvođača i ribara
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	Ostvarenje ove mjere, uz svekoliku stručnu potporu doprinjet će racionalnom korištenju prirodnih resursa (tlo, voda, more), očuvanju okoliša (krajobraz, bioraznolikost), te prevenciji/smanjenju šteta u okolišu.			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	Poticanje razvoja poljoprivredne proizvodnje i ribarstva značajno je za razvoj perifernih, ruralnih područja, posebno u zaleđu i na otocima Županije s naglaskom na veće uključenje žena u proces prerade i proizvodnje hrane.			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	Korištenje suvremenih informacijskih tehnologija predstavlja uvjet učinkovitijeg ostvarenja ove mjere (npr. navigacijski i ostali uređaji u morskom ribolovu, automatizirani sustavi navodnjavanja, skladištenja i prerade...)			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	Mjera sama po sebi prepostavlja partnerstvo svih zainteresiranih gospodarskih subjekata i relevantnih institucija te Županije radi postizanja većih učinaka u proizvodnji i plasmanu proizvoda.			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva			
3. Prioritet: 1	Tehnološko osuvremenjivanje, restrukturiranje i diverzifikacija gospodarstva, uz naglasak na proizvodnju i usluge s većom dodanom vrijednošću			
4. Mjera: 3	Razvoj poljoprivrede i ribarstva			
5. Šifra i opis mjere	<p>Podmjera 3.2. Potpora razvoju konkurentne i održive poljoprivrede i ribarstva</p> <p>Osim podržavajuće fizičke infrastrukture, razvoj poljoprivrede i ribarstva nije moguće ostvariti bez razrađenog sustava poticaja i edukacije. Naime, analiza stanja je ukazala na nedovoljnu stručnu i savjetodavnu pomoć poljoprivrednicima i ribarima, nedostatak potrebnih stručnih znanja i ekološke svijesti, ali kao najveći problem razvoja ovih djelatnosti istaknuti su problemi vezani za plasman proizvoda. Jednako tako ukazano je i na neodgovarajuće uvjete ulaganja u proizvodnju i proširenje asortimana proizvoda i to naročito malih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva i malih gospodarskih subjekata u ribarstvu. Stoga je nužno razviti sustav poticaja na županijskoj razini (uključujući Fond za razvoj ovih djelatnosti, npr. Agro banka) te raditi na povezivanju i umrežavanju svih gospodarskih subjekata (zadruga nisu do sada u bile dovoljno učinkovite u ostvarenju tog zadatka) s posebnim ciljem poboljšanja položaja malih gospodarskih subjekata.</p> <p><i>Realizacija ove mjere je u uskoj sprezi s realizacijom podmjere 3.1, mjere 2,6,8, mjere unutar prioriteta 9, mjera 27, 28 te mjera 40.</i></p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada Programa razvoja poljoprivrede i proizvodnje hrane • Izrada Programa razvoja ribarstva u Županiji • Razrada sustava poticaja razvoja poljoprivrede i ribarstva s naglaskom na ekološku proizvodnju te autohtone sorte, pasmine i proizvode • Poticaji programima umrežavanja (uključivo znanstvene i stručne institucije) • Razrada marketinške koncepcije i razvoj regionalnog brenda • Poticanje programa edukacije gospodarskih subjekata u poljoprivredi i ribarstvu • Podizanje razine svijesti stanovništva o značenju zdrave prehrane • Poticanje rada zadruga 			
7. Vrsta potpore	Tehničko-savjetodavna i financijska (uz lobiranje na nacionalnoj razini za redefiniranje zakonodavnog okvira i mjera ekonomske politike u poljoprivredi i ribarstvu)			
8. Korisnici	Obiteljska poljoprivredna gospodarstva, ribari i ribarske udruge, tvrtke, poljoprivredno-savjetodavna služba, zadruga, Zadrudni savez Dalmacije, znanstveno-stručne institucije, JLS i RS			
9. Krajnji korisnici	gospodarski subjekti u poljoprivredi i proizvodnji hrane te ribarstvu			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	2,00	0,25	0,25	2,50
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj korisnika potpora - Broj i visina ukupnih i neto investicija - Broj programa edukacije - Broj polaznika programa edukacije - Broj tvrtki i institucija uključenih u programe - Broj osnovanih zadruga - Broj pilot projekata 	Statistika Županije HGK, HOK, Zadrudni savez Dalmacije, Institut za jadranske kulture i melioraciju krša, Institut za oceanografiju i ribarstvo, Zavod za zapošljavanje	<ul style="list-style-type: none"> Program razvoja poljoprivrede i proizvodnje hrane; Program razvoja ribarstva; Program poticaja i potpora; 	Ostvarenje sustava poticaja i potpora razvoju poljoprivrede i ribarstva
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Obogaćivanje asortimana proizvoda poljoprivrede i ribarstva - Broj revitaliziranih i komercijaliziranih autohtonih sorti, pasmina i proizvoda - Broj potpora u svrhu modernizacije flote i 	Statistika Županije HGK, HOK, Zadrudni savez Dalmacije, Institut za jadranske kulture i melioraciju krša, Institut za oceanografiju i ribarstvo,	<ul style="list-style-type: none"> Program razvoja poljoprivrede i proizvodnje hrane; Program razvoja ribarstva; Program poticaja i potpora; 	Repozicioniranje poljoprivrede i ribarstva unutar gospodarske strukture Splitsko-dalmatinske županije

	<ul style="list-style-type: none"> ribarskih alata - Veća efikasnost poslovanja u poljoprivredi i ribarstvu - Povećanje plasmana proizvoda poljoprivrede i ribarstva - Porast broja tvrtki i proizvoda, napose onih s ekološkim certifikatima - Razvijen(i) brend(ovi) - Porast stupnja educiranosti i povezivanja subjekata unutar sektora - Broj novih radnih mjesta - Smanjenje onečišćenja i neracionalnog korištenja prirodnih resursa (sintetička sredstva u poljoprivredi, izlov, neodgovarajući postupci u marikulturi, onečišćenje zraka itd.) 	Zavod za zapošljavanje	<i>Dokumentacija relevantnih institucija</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje zaposlenosti, posebno ruralnog stanovništva, s naglaskom na žene - Rast dohotka - Porast dodane vrijednosti u poljoprivredi i ribarstvu - Smanjenje sive ekonomije u sektoru - Diverzifikacija proizvodnog asortimana - Povećanje izvoza - Racionalnije korištenje resursa (snižavanje troškova proizvodnje uz očuvanje okoliša) - Povećanje standarda života poljoprivrednog stanovništva i ribarskih zajednica - Povećanje zdravstvenih standarda života i prehrane ukupnog stanovništva Županije i šire regije 	Statistika Županije HGK, HOK, Ribarski ceh, Zavod za zapošljavanje, Agencija za regionalni razvoj Institut za jadranske kulture i melioraciju krša, Institut za oceanografiju i ribarstvo,	<p>Program razvoja poljoprivrede i proizvodnje hrane;</p> <p>Program razvoja ribarstva;</p> <p>Program poticaja i potpora;</p> <p><i>Dokumentacija relevantnih institucija</i></p>	Ekološki održiv razvoj i socijalna kohezija ruralnih područja podržani poljoprivredom i ribarstvom konkurentnim na međunarodnom tržištu
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	Ostvarenje ove mjere, uz svekoliku stručnu potporu doprinijet će racionalnom korištenju prirodnih resursa (tlo, voda, more), očuvanju okoliša (krajobraz, bioraznolikost), te prevenciji/smanjenju šteta u okolišu.			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	Poticanje razvoja poljoprivredne proizvodnje i ribarstva značajno je za razvoj perifernih, ruralnih područja, posebno u zaleđu i na otocima Županije s naglaskom na veće uključanje žena u proces prerade i proizvodnje hrane.			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	Ova mjera usko je vezana s primjenom, ali i popularizacijom dostupnih informacijskih tehnologija (u području edukacije i informiranja korisnika potpora, obrazovnih kampanja prema stanovništvu regije i šire, istraživanje tržišta i promocija proizvoda itd.)			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	Mjera sama po sebi prepostavlja partnerstvo svih subjekata u poljoprivredi i ribarstvu, relevantnih institucija i udruga, te Županije radi postizanja većih učinaka u proizvodnji i plasmanu proizvoda.			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva			
3. Prioritet: 2	Razvoj malog i srednjeg poduzetništva			
4. Mjera: 4	Investicijsko-jamstveni fond			
5. Šifra i opis mjere	Poseban problem malih i srednjih tvrtki, zbog nedostatka značajnije imovine, jeste kolateralno osiguranje zaduživanja za financiranje razvojnih programa (novih investicija) i tekućeg poslovanja. Zbog toga postoji potreba da se u lepezi postojećih financijskih instrumenata nađe i ovakav: regionalni investicijski garancijski fond ili svojevrsni fond rizičnog kapitala. Ovim fondom se najčešće osigurava rizik financiranja kapitalnih ulaganja do određene vrijednosti pojedinim MSP-tvrtkama koje pokazuju mogućnosti rasta. Ipak, poduzetnici početnici koji imaju kvalitetne projekte također trebaju biti podržani djelovanjem ovog Fonda kako bi se postigao temeljni cilj: poticanje poduzetništva i gospodarski rast u regiji. <i>(veza na prioritet 16, mjera 40)</i>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada studije opravdanosti osnivanja Garancijskog fonda • Razrada regionalne garancijske sheme • Osiguranje financijskih sredstava (inicijalnih) za djelovanje Fonda • Izbor i dodatna edukacija kadrova • Osiguranje prostornih i materijalnih uvjeta za rad Fonda • Uspostava veza i razmjena iskustava sa sličnim institucijama u zemlji i inozemstvu • Uspostava veza u suradnje sa drugim potpornim institucijama i poslovnim bankama u regiji • Aktivnosti fonda na davanju jamstvenih potpora i subvencija poduzetnicima, napose izvozno orijentiranim firmama 			
7. Vrsta potpore	Organizacijsko-tehnička (savjetodavna) i financijska			
8. Korisnici	Županija i JLS, Ministarstvo gospodarstva			
9. Krajnji korisnici	Postojeći i novi poduzetnici i obrtnici u regiji			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	0,40	0,60	1,00	2,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	- Broj izdanih garancija - Broj popratnih usluga savjetovanja	Županija i JLS, Ministarstvo gospodarstva	Studija opravdanosti osnivanja Garancijskog fonda; <i>Podaci i dokumentacija Županije, Ministarstva gospodarstva</i>	Uspostaviti Garancijski fond
• Rezultat (Monitoring)	- Porast broja odobrenih kredita MSP-u - Porast broja novih MSP tvrtki u regiji - Porast broja novih zaposlenih u MSP sektoru	Županija i JLS, Ministarstvo gospodarstva	<i>Podaci i dokumentacija Županije, JLS, Ministarstva gospodarstva, HGK, HOK, HUP</i>	Dinamiziranje i diverzifikacija poduzetničkog MSP sektora ovim posebnim oblikom financijske potpore
• Utjecaj (Procjena)	- Rast i udjel MSP-a u strukturi gospodarstva - Stopa rasta gospod. - Stopa (ne)zaposlenosti	Županija i JLS, Ministarstvo gospodarstva	<i>Podaci i dokumentacija Županije, JLS, Ministarstva gospodarstva HGK, HOK, HUP</i>	Jačanje uloge i veći doprinos MSP rastu gospodarstva i većoj zaposlenosti u Županiji
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Garancijski fond će kroz potporne aktivnosti preferirati poduzetničke programe koji nemaju ili koji minimiziraju negativni utjecaj na okoliš u skladu sa suvremenim standardima zaštite i očuvanja okoliša.			
• Jednake	Provedba potpornih aktivnosti u okviru ove mjere ima mogućnost da organizacijom posebnih			

<p>mogućnosti</p>	<p>programa za karakteristične, djelomično zapostavljene skupine stanovništva kao što su žene, mladi, osobe s invaliditetom te općenito stanovništvo perifernih područja Županije ostvari princip «jednakih mogućnosti» u skladu s principima ugrađenim u odgovarajuće dokumente EU.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	<p>Garancijska potpora Fonda treba voditi računa o stupnju integriranosti suvremenih dostignuća informacijske tehnologije i znanja u ponuđene poduzetničke ideje. Sama provedba programa, od promocije, preko edukacije do monitoringa bit će također podržana odgovarajućim informacijskim sustavom.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	<p>Ideja utemeljenja Regionalnog garancijskog fonda bazirana je na širem partnerstvu zainteresiranih subjekata, a primarno Županije, gradova i općina uz potporu Ministarstva gospodarstva i drugih potpornih institucija u regiji te uz načelnu spremnost poslovnih banaka da se uključe u <i>regionalnu garancijsku shemu</i> o kojoj je riječ, a na dobrobit poduzetnika i gospodarskog razvitka regije.</p>

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva			
3. Prioritet: 2	Razvoj malog i srednjeg poduzetništva			
4. Mjera: 5	Organiziranje poduzetničkih centara, inkubatora i poduzetničkih zona			
5. Šifra i opis mjere	Jačanje postojeće mreže te uspostava novih potpornih institucija ima za cilj dinamizirati i diverzificirati poduzetnički sektor kroz rast broja novih tvrtki i broja zaposlenih. Osim osiguranja fizičke poduzetničke infrastrukture (daljnja izgradnja definiranih poslovnih zona) ova mjera treba podržati start-up programe u poduzetništvu kroz savjetovanja, edukaciju te financijske i druge poticaje u kojima treba sudjelovati regionalna i lokalna samouprava. <i>(veza na mjeru 1, podmjeru 1.1.)</i>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza stanja u domeni potpornih institucija na prostoru Županije • Utvrđivanje programa razvoja potpornih institucija uz sudjelovanje županijskih i lokalnih razvojnih institucija i poduzetnika te poduzetničkih asocijacija • Kreiranje programa stručne potpore, savjetodavnih i edukacijskih usluga osobito za poduzetnike-početnike • Sređivanje prostorno-planske dokumentacije kao podloge za uspostavu i razvoj fizičke poduzetničke infrastrukture <i>(posebno definirano unutar mjere 9, podmjere 9.1.)</i> • Ulaganje u opremanje poslovnih zona i inkubatora • Identificiranje postojećih, neiskorištenih nekretnina i njihovo stavljanje u poduzetničku funkciju • Povezivanje i razmjena iskustava s domaćim i stranim potpornim institucijama 			
7. Vrsta potpore	Tehnička, savjetodavna, materijalna (nekretnine) i financijska			
8. Korisnici	Županija; jedinice regionalne i lokalne samouprave; postojeće poslovne zone, centri i inkubatori (CEPOS, Tehnološki centar, itd.), HGK, HOK, HZS			
9. Krajnji korisnici	Poduzetnici početnici i poduzetnici u razvitku			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	25,00	25,00	50,00	100,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	- Broj novih potpornih institucija - Površina novih zona i poslovni prostor u m2 - Broj korisnika usluga savjetovanja i edukacija	JLS i Županija HGK HOK	Programi razvoja i stručne pomoći; <i>Podaci i dokumentacija JLS i Županija, HGK, HOK</i>	Jačanje postojećih i organiziranje novih potpornih institucija
• Rezultat (Monitoring)	- Porast broja novih MSP tvrtki u regiji - Porast broja tvrtki korisnika usluga potpornih institucija - Porast broja novo-zaposlenih - Veličina novih ulaganja u MSP - Indikatori rasta i efikasnosti tvrtki	JLS i Županija Potporne institucije HGK HOK	Programi razvoja i stručne pomoći; <i>Podaci i dokumentacija JLS i Županija HGK, HOK, Zavod za zapošljavanje</i>	Dinamiziranje i diverzifikacija poduzetničkog MSP sektora i stručna potpora istom
• Utjecaj (Procjena)	- Udjel MSP-a u strukturi gospodarstvu - Stopa rasta gospod. - Stopa (ne)zaposlenosti	Županija, HGK, Zavod za zapošljavanje	<i>Podaci i dokumentacija JLS i Županija HGK, HOK, Zavod za zapošljavanje</i>	Jačanje uloge i veći doprinos MSP rastu gospodarstva i većoj zaposlenosti u Županiji
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Potporne institucije djelovat će, između ostalog, na ekološku svijest poduzetnika, ali i kroz potporne aktivnosti u kojima sudjeluju preferirati poduzetničke programe koji nemaju ili koji minimiziraju negativni utjecaj na okoliš.			
• Jednake mogućnosti	Provedba potpornih aktivnosti neće polaziti od bilo kakvog diskriminatornog pristupa. Naprotiv, organizacijom posebnih programa za skupine žena, mladih i slično ostvarit će se jačanje mogućnosti tih skupina u poduzetničkoj sferi.			

<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	<p>Kako u neposrednoj provedbi investicija u poduzetničku infrastrukturu tako i u pružanju drugih oblika potpore maksimalno će se koristiti suvremena postignuća informatičke tehnologije, osobito u domeni poslovne komunikacije, informiranja poduzetnika o tržišnim mogućnostima, novim tehnologijama i slično.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	<p>Provedba ove mjere nije moguća bez jake sprege i partnerstva zainteresiranih subjekata, a primarno Županije, gradova i općina uz potporu Ministarstva gospodarstva, HGK, HOK i drugih potpornih institucija</p>

1. Operativni program		REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva				
3. Prioritet: 3	Razvoj turizma visoke kvalitete				
4. Mjera: 6	Razvoj i promocija marketinški osmišljenih turističkih proizvoda temeljenih na poštivanju načela održivosti				
5. Šifra i opis mjere	<p>Budući da se turistička ponuda Županije još uvijek pretežito zasniva na masovnom, kupališno rekreativnom turizmu, ovom mjerom cilj je podstaći razvoj niza kvalitetnih, marketinški osmišljenih turističkih proizvoda, odnosno selektivnih oblika turističke ponude koji mogu značajno produljiti sezonu i zaposliti resurse tijekom duljeg razdoblja u godini. Pri tome, novi proizvodi svakako moraju polaziti od osnovnih načela održivosti i to ekoloških, sociokulturnih i ekonomskih, što garantira visoke standarde kvalitete na dugi rok.</p> <p>S obzirom da novi turistički proizvodi, odnosno novi, selektivni oblici turizma podrazumijevaju <i>visoku razinu sinergije s kulturom, obrazovanjem, ekologijom, poljoprivredom, ova mjera je u najdirektnijoj vezi s mjerom 3 (prije svega podmjerom 3.2.), podmjerom 2.2., mjerom 32, te u posrednoj vezi s mjerama iz područja infrastrukture (prioriteti 5-8) i očuvanja okoliša (prioritet 9).</i></p>				
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Temeljem rezultata Master plana razvoja turizma Splitsko-dalmatinske županije pripremiti strateški marketinški plan koji će istražiti tržište, identificirati postojeće i potencijalne proizvode, razviti strategije proizvoda, strategije promocije i ostalih elemenata marketinškog mixa • Pokrenuti različite oblike udruživanja/partnerstva (prije svega između turističkih zajednica, turističkih agencija, kulturnih ustanova i drugih) u osmišljavanju, stvaranju i promociji novih manifestacija/turističkih proizvoda/selektivnih oblika turizma. • Njegovati i podsticati partnerstva na međuregionalnoj i međudržavnoj razini u cilju oblikovanja i promocije turističkih proizvoda/programa koji se temelje na zajedničkom kulturnom nasljeđu (npr. gradovi rimskog carstva, mediteranske gastro staze itd.) • Potpora projektima revitalizacije zapuštenih/napuštenih ruralnih cjelina kroz projekte "etno-eko" sela (<i>ova se aktivnost može razmatrati unutar ove mjere jer se smatra novim proizvodom, ali istovremeno je dijelom i aktivnost unutar mjere 7, Poboljšanje turističke infrastrukture, budući da dobrim dijelom znači i cjelovitu infrastrukturnu revitalizaciju zapuštenih ruralnih cjelina</i>) • Potpora uređenju šetnica, staza zdravlja, edukativnih staza i ostalih staza i putova u funkciji turizma i rekreacije • Izrada studija nosivih kapaciteta destinacija • Razviti odgovarajuće module edukacije kadrova u turizmu i pratećim djelatnostima posebice za proizvode i usluge koji imaju obilježja "zelenih" • Podizanje razine svijesti lokalnog stanovništva o nužnosti razvijanja održivog turizma • Osigurati stručnu pomoć u pripremi destinacija za dobivanje eco-certifikata • Podsticati uvođenje novih i bolje korištenje postojećih oblika informacijsko-komunikacijskih tehnologija u promociji ponude, zajedničkim projektima s kulturnim institucijama, te za poboljšanje informiranja turista u samim destinacijama (info kiosci, elektronski vodiči itd.) i efikasniju interpretaciju okoliša 				
7. Vrsta potpore	Tehnička, savjetodavna i financijska				
8. Korisnici	Turističke zajednice, strukovne udruge u turizmu i ugostiteljstvu, kulturne i sportske institucije, JLS, obrtnička i gospodarska komora, Razvojna agencija				
9. Krajnji korisnici	putničke agencije i tour operatori, mala i srednja poduzeća, ruralna domaćinstva, marine, udruge i institucije u kulturi i sportu, javne ustanove,				
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)	
	4,50	2,50	2,00	9,00	
11. Monitoring & procjena pokazatelja					
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj	
• Output (Monitoring)	- Broj "novih" turističkih proizvoda/selektivnih oblika turističke ponude - Broj novih kulturnih	Turistička zajednica Županije i mjesta, HGK, HOK, Javne ustanove,	Strateški marketinški plan Županije;	Povećati konkurentnost Županije temeljem	

	<p>manifestacija i priredbi</p> <ul style="list-style-type: none"> - Broj zajedničkih međuregionalnih turističkih programa - Broj potpora projektima revitalizacije tzv. "etno-eko" sela - Broj asistencija u pribavljanju eco - certifikata - Broj novih informacijskih tehnologija korištenih u promociji destinacije, odnosno interpretaciji njene ponude (broj informacijskih turističkih centara) - Duljina uređenih rekreacijskih staza u destinacijama - Broj specijalističkih programa izobrazbe - Broj promotivnih aktivnosti 	Kulturne ustanove	<p>Studije procjene nosivih kapaciteta;</p> <p><i>Podaci i dokumentacija TZ Županije, HGK</i></p>	povećanog broja novih proizvoda te bolje opremljenosti i prezentacije
<ul style="list-style-type: none"> • Rezultat (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> - Porast broja posjeta turističkim destinacijama, posebno u vansezoni i u perifernim područjima, a napose onima s eco certifikatima - Povećanje proječnog broja dana boravka u destinacijama - Porast broja novih tvrtki i poduzetnika u sektoru - Porast broja ruralnih domaćinstava uključenih u turističku ponudu - Broj revitaliziranih "etno-eko"sela - Porast broja zaposlenih koji su prošli razne programe izobrazbe - Porast broja destinacija s informacijskim turističkim centrima i novim tehnologijama namijenjenim interpretaciji okoliša - Povećanje duljine uređenih rekreacijskih staza (u km) - Povećanje broja publikacija (vodiča i ostalih promotivnih materijala) - Bolje korištenje resursa; smanjenje onečišćenja i neracionalne potrošnje resursa-praćenje eko indikatora - Veća uključenost lokalnog stanovništva u razvojne turističke programe 	Turističke zajednice, HGK, HOK, Javne ustanove,	<p>Studije procjene nosivih kapaciteta destinacija;</p> <p>Studije procjene utjecaja na okoliš;</p> <p><i>Podaci i dokumentacija TZ Županije, HGK, Statistike MZOPP,</i></p>	Novim, kvalitetnim proizvodima te većom skrbi za resurse osigurati porast konkurentnosti i veću efikasnost u turizmu regije

<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Porast direktnih (i indirektnih) prihoda od turizma - Porast broja direktno i indirektno zaposlenih u turizmu i ugostiteljstvu - Povećanje BDPA po osnovi turizma - Dodana vrijednost po zaposlenom - Smanjenje negativnih eksternalija 	<p>Turističke zajednice, HGK, HOK, Javne ustanove, Zavod za zapošljavanje, MMTPR, MZOPP</p>	<p>Studije procjene utjecaja na okoliš;</p> <p>Studije procjene nosivih kapaciteta destinacija ;</p> <p><i>Podaci i dokumentacija TZ Županije, HGK, Statistike MZOPP,</i></p>	<p>Povećati konkurentnost i učinkovitost turističke djelatnosti u gospodarstvu Županije</p>
<p>12. Višestruke teme</p>				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	<p>Budući da su prirodni resursi u turizmu temelj njegova razvoja i kvalitete, a time i konkurentnosti, zahtjev za poštivanjem načela održivosti istaknut je u samoj formulaciji mjere. Posebno se inzistira na aktivnostima oko stjecanja međunarodnih etiketa ekološkog poslovanja (eko certifikata), što po sebi znači veću skrb u korištenju prirodnih (i antropogenih) resursa u razvoju turizma i njemu komplementarnih aktivnosti.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	<p>U provedbi ove mjere ne treba očekivati nikakav diskriminatoran pristup; čak štoviše, insistira se na većem uključivanju perifernih dijelova Županije u turističku ponudu, čime će priliku dobiti i one društvene skupine koje su u dosadašnjem razvoju bile isključene (ruralno stanovništvo, posebno žene i nezaposleni).</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	<p>Suvremeni turizam nije moguće zamisliti bez informacijsko-komunikacijskih tehnologija. Naglasak je na kvalitetnoj podršci pružanju informacija o ponudi turističkih usluga u destinacijama (Internet, multimedijalni projekti, info kiosci, interpretacija okoliša itd.), ali i na korištenju informacijskih tehnologija u eventualnim projektima stvaranja novih manifestacija i festivala.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	<p>Sama priroda turizma, a napose kroz ovu mjeru podrazumijeva aktivno sudjelovanje velikog broja partnera (pojedinača i institucija) koji sudjeluju u osmišljavanju, promociji, i komercijalizaciji turističkih proizvoda Županije.</p>			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva			
3. Prioritet: 3	Razvoj turizma visoke kvalitete			
4. Mjera: 7	Poboljšanje turističke infrastrukture			
5. Šifra i opis mjere	Udio hotelskih kapaciteta u ukupnim turističkim kapacitetima iznosi cca. 11%, prevladavaju niže kategorije u strukturi; fizička i tehničko-tehnološka dotrajalost velikog broja (neprivatiziranih) hotelskih poduzeća, neriješeni vlasnički odnosi nad zemljištem, niska razina primjene ekoloških načela u poslovanju, nedostatna primjena suvremenih marketinških spoznaja i informacijskih tehnologija, mali broj renomiranih brendova... Ovakvo stanje ponude smještaja je posebno značajan problem ako se zna da su osnovni kapaciteti, primarno hoteli, glavni nositelji ponude u destinaciji i mjerilo njene razvijenosti. Jednako tako, i ostali kapaciteti smještaja, kako u skupini osnovnih tako i dopunskih kapaciteta (marine, kampovi itd.) ne udovoljavaju zahtjevima suvremene potražnje te zahtijevaju investicije radi porasta kvalitete.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa i dovršenje postupka privatizacije hotelskih poduzeća Podsticanje modela privatno-javnog partnerstva u hotelskom sektoru, ali i u ostalim oblicima smještaja, napose etno-eko sela; Podsticanje privlačenja međunarodnih hotelskih brendova; Poticaži većim ulaganjima u opremanje objekata i marina, posebno informacijskim tehnologijama te uređajima, opremom i know-how-om namijenjenim smanjenju potrošnje energenata i reduciranju onečišćenja (posebni poticaži i pomoć tvrtkama koje dobivaju ISO14001 certifikat) Umrežavanje hotela u suvremene međunarodne distribucijske sustave Educiranje zaposlenih u hotelima, marinama i ostalim kapacitetima smještaja (uključivo vlasnike smještaja u domaćinstvima) u primjeni suvremenih tehnologija i metoda rada, marketinških znanja te mjera environmental managementa. Aktivnosti usmjerene smanjenju sive ekonomije u turističko-ugostiteljskom sektoru 			
7. Vrsta potpore	Tehnička, financijska i savjetodavna (<i>lobiranje na nacionalnoj razini u smislu podizanja razine kvalitete usluga u privatnom smještaju kroz obveznu edukaciju i stjecanje certifikata</i>)			
8. Korisnici	Udruga malih i obiteljskih hotela i ostale strukovne udruge, JLS, Turističke zajednice, HGK, HOK			
9. Krajnji korisnici	vlasnici i menadžeri smještajnih kapaciteta, ruralna domaćinstva, marine			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	2,50	1,00	1,00	4,50
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj tvrtki i obrta u programima pomoći i obuke - Broj hotelskih objekata/nositelja u postupku pribavljanja međunarodnog brenda - Broj turističkih tvrtki u postupku pribavljanja ISO 14 001 cerifikata - Broj hotela uključenih u međunarodne distribucijske sustave - Broj specijalističkih programa izobrazbe kadrova 	Turističke zajednice Županije i mjesta, HGK, HOK, MMTPR, Županija	<i>Podaci i dokumentacija TZ Županije, HGK, Statistike MMTPR, MZOPP,</i>	Uspostaviti nove oblike stručne i financijske pomoći turističkom sektoru radi podizanja kvalitete turističke infrastrukture, a u cilju poboljšanja iskorisćenosti kapaciteta
• Rezultat	- Povećanje broja novih tvrtki i obrta	Turističke zajednice, HGK,	<i>Podaci i dokumentacija TZ</i>	Porastom kvalitete opremljenosti i

(Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja novih hotelskih objekata/nositelja međunarodnog brenda - Povećanje broja tvrtki s ISO 14 001 certifikatom odnosno s nekim drugim standardom eko-kvalitete - Povećanje broja kadrova uključenih u specijalističke programe izobrazbe - Povećanje broj objekata umreženih u suvremene distribucijske sustave - Reduciranje potrošnje energenata i produkcije otpada - Porast posjeta/noćenja - Porast prosječne duljine boravka 	HOK, MMTPR, Županija	Županije, HGK, Statistika MMTPR, MZOPP,	ponude smještajnih kapaciteta, te reduciranjem troškova, povećati njihovu efikasnost i konkurentnost
<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Porast direktnih (i indirektnih) prihoda od turizma - Porast broja direktno i indirektno zaposlenih u turizmu i ugostiteljstvu - Povećanje BDPa po osnovi turizma - Dodana vrijednost po zaposlenom - Smanjenje negativnih eksternalija 	Turistička zajednica, HGK, HOK, Zavod za zapošljavanje, MMTPR, MZOPP	Podaci i dokumentacija TZ Županije, HGK, HZZ, Statistike MMTPR, MZOPP,	Povećati konkurentnost i učinkovitost turističke djelatnosti u gospodarstvu Županije
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	Podizanje kvalitete turističke infrastrukture, odnosno smještajnih kapaciteta svih vrsta, podrazumijeva i podsticanje uvođenja mjera tzv. environmental managementa, odnosno upravljanja u skladu s ekološkim načelima; time je ova mjera u direktnoj sprezi sa zahtjevom o očuvanju okoliša.			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	U provedbi ove mjere ne treba očekivati nikakav diskriminatoran pristup; čak štoviše, insistira se na većem uključivanju perifernih dijelova Županije u turističku ponudu, čime će priliku dobiti i one društvene skupine koje su u dosadašnjem razvoju bile isključene (ruralno stanovništvo, posebno žene i nezaposleni).			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	S obzirom da relativno mali broj smještajnih objekata (posebno malih hotela) još uvijek slabo koristi moderne informacijsko-komunikacijske tehnologije, porast kvalitete njihova poslovanja je u direktnoj sprezi s ovim načelom.			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	U provedbi ove mjere očekuje se jačanje partnerskih odnosa svih relevantnih institucija i poduzetnika.			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva			
3. Prioritet: 4	Privlačenje domaćih i stranih investitora			
4. Mjera: 8	Stvaranje relevantnih pretpostavki na regionalnoj i lokalnoj razini za privlačenje domaćih i stranih investitora			
5. Šifra i opis mjere	<p>Podmjera 8.1. Sređivanje prostorno-planske dokumentacije, katastra i zemljišnih knjiga na lokalnoj i regionalnoj razini</p> <p>Priprema prostora, odnosno lokacija za potencijalne investitore i administrativno-birokratske prepreke na koje se pri tome nailazi identificirano je kao jedno od značajnih ograničenja novim ulaganjima. Stoga ova mjera ima za cilj stvoriti povoljnije uvjete u tom segmentu polazeći od dovršenja i usvajanja prostornih planova JLS, nastavak ulaganja u (nacionalni) program sređivanja katastra i zemljišnih knjiga, te bolje organizacije nadležnih službi i procedura za izdavanje lokacijskih i građevinskih dozvola. Naglasak je na potrebu da se PP dokumenti usklade s razvojnim dokumentima JLS (ukoliko isti postoje), te da se posebna pažnja posveti rezervaciji prostora za poslovne (gospodarske) sadržaje.</p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Izrada, permanentno osuvremenjivanje i usklađivanje svih razina prostorno-planske dokumentacije JLS i RS (<i>veza na prioritet 8, mjera 20</i>) Organizacija prostorno-planske dokumentacije u GIS baze podataka (<i>veza na prioritet 9, mjera 21</i>) Internet servis za građane i investitore za uvid/pregled prostorno-planske dokumentacije Standardizacija procedura izdavanja lokacijskih i građevinskih dozvola s ciljem pojednostavljenja i skraćivanja postupka pripreme lokacija za nove investicije (<i>veza na prioritet 13, mjera 33</i>) Sređivanja katastra i zemljišnih knjiga u okviru odgovarajućeg nacionalnog programa, a sukladno razvojnim (gospodarskim) prioritetima Županije 			
7. Vrsta potpore	Organizacijsko-tehnička i financijska			
8. Korisnici	Županija, JLS, Županijski i općinski sudovi			
9. Krajnji korisnici	Postojeći i novi poduzetnici (domaći i inozemni)			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	1,20	2,80	-	4,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj JLS s usvojenim P-P dokumentima - Prostorno-planska dokumentacija (% površine Županije) u GIS bazi podataka - Površina Županije sa sredehim katastrom i zemljišnim knjigama - Uspostavljen internet servis za pregled prostorno-planskih, katastarskih dokumenata te zemljišnih knjiga 	JLS i Županija, Općinski sudovi, Geodetska uprava	Zemljišne knjige; Katastri; Definirani razvojni prioriteti Županije	Sređivanje PP dokumentacije, katastra i zemljišnih knjiga
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Vrijednost novih ulaganja - Broj izdanih građevinskih dozvola za poslovne objekte - Broj pretraživanja internet servisa 	JLS i Županija, HGK, Potporne institucije	Prostorni planovi; Zemljišne knjige; Katastri	Povećanje broja i vrijednosti novih investicija na prostoru regije

<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Broj novo zaposlenih - Stopa rasta gospodarstva 	<ul style="list-style-type: none"> Županija HGK Potporne institucije 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Statistike o broju novih investitora (HGK, HUP, HOK)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Brži rast gospodarstva i veća zaposlenost u Županiji
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	Izrada prostorno-planske dokumentacije podrazumjeva brigu o očuvanju okoliša i prilagodbi planiranih sadržaja, gustoćom i vrstom, konkretnim uvjetima u prostoru.			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	Ova mjera je s obzirom na temu «jednakih mogućnosti» neutralna.			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	Realizacija ove mjere u mnogome je ovisna o primjeni informacijske tehnologije, kako u dijelu informatizacije katastra i zemljišnih knjiga tako i informatičke potpore u administrativnoj proceduri obrade i izdavanja lokacijskih i građevinskih dozvola.			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	Partnerski odnos svih zainteresiranih subjekata je od osobite važnosti za kvalitetno prostorno planiranje, ali i za javnu kontrolu provedbe ili implementacije prostornih mjera sadržanih u PP dokumentima.			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva			
3. Prioritet: 4	Privlačenje domaćih i stranih investitora			
4. Mjera: 8	Stvaranje relevantnih pretpostavki na regionalnoj i lokalnoj razini za privlačenje domaćih i stranih investitora			
5. Šifra i opis mjere	<p>Podmjera 8.2. Poticaji ulaganjima na lokalnoj i regionalnoj razini</p> <p>Pored odredbi <i>Zakona o poticanju ulaganja</i> koji tretira ovu problematiku na nacionalnoj razini i nudi značajne poticaje ulaganjima domaćih i stranih investitora, ovom mjerom se stimulira oblikovanje dodatnih poticaja ulaganjima na lokalnoj i/ili regionalnoj razini, s posebnim mjerama za ulaganja u područjima posebne državne skrbi i otocima. Uz već postojeće poticaje koji se vezuju uz programe poticanja poduzetništva, formiranja inkubatora i poslovnih zona (djelomično oslobađanje o komunalnih davanja, subvencioniranje kamata, i slično) posebnu pozornost treba usmjeriti <i>na poticaje za privlačenje direktnih stranih investicija (FDI)</i> koje, osim neposrednog priliva svježeg kapitala, nose sa sobom transfer tehnoloških i organizacijsko-upravljačkih znanja, lakši pristup stranim tržištima i rast izvoza, povećano angažiranje lokalnih MSP tvrtki, bolje korištenje lokalne infrastrukture i generalno veću efikasnost lokalnog gospodarstva i rast zaposlenosti.</p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza učinaka postojećeg Zakona i lokalnih/regionalnih poticaja na investicijsku aktivnost u Županiji (JLS) • Priprema cjelovitog sustava regionalnih poticaja novim investitorima (<i>veza na Regionalnu razvojnu agenciju</i>) i koordinacija s nadležnim institucijama na nacionalnoj razini • Promocija razvojnih mogućnosti Županije (<i>veza na Regionalnu razvojnu agenciju</i>) • Uspostava odgovarajuće organizacijske forme za promociju i privlačenje novih investicija na prostor Županije (<i>veza na Regionalnu razvojnu agenciju</i>) • Oblikovanje lokalnih (JLS) sustava poticaja novim ulaganjima • Uspostava veza i razmjena iskustava sa institucijama koje obavljaju sličnu aktivnost u zemlji i inozemstvu 			
7. Vrsta potpore	Organizacijsko-tehnička i financijska			
8. Korisnici	Županija, JLS, Regionalna razvojna agencija			
9. Krajnji korisnici	Postojeći i novi poduzetnici - investitori (domaći i inozemni)			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	0,45	0,525	0,525	1,50
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	- Broj novih investitora u regiji/JLS - Broj FDI-investitora	JLS i Županija HGK Regionalna razvojna agencija	<i>Dokumentacija i statistike Županije, HGK, MMTPR i Regionalne razvojne agencije</i>	Uspostaviti cjelovito osmišljeni sustav poticaja novih investicijama (osobito FDI) na regionalnoj i lokalnim razinama
• Rezultat (Monitoring)	- Porast vrijednosti novih ulaganja - Dodana vrijednost / Vrijednost ulaganja	JLS i Županija HGK Potporne institucije	<i>Dokumentacija i statistike Županije, MMTPR, HGK i Regionalne razvojne agencije</i>	Povećanje broja i vrijednosti novih investicija te povećanje efikasnosti regionalnog gospodarstva
• Utjecaj (Procjena)	- Broj novo zaposlenih - Stopa rasta gospodarstva	Županija HGK Potporne institucije	<i>Dokumentacija i statistike Županije, MMTPR, HGK i Regionalne razvojne agencije</i>	Brži rast gospodarstva i veća zaposlenost u Županiji

12. Višestruke teme	
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	Kod poticanja novih ulaganja naglasak je na programima koji vode računa o suvremenim ekološkim standardima, odnosno o zaštiti i očuvanju okoliša.
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	Ova mjera može obuhvatiti programe koji će selektivno tretirati djelomično isključene skupine kao što su žene, mladi, osobe s invaliditetom, branitelji i slično.
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	Jedan od prioriteta u poticanju novih ulaganja su programi koji se temelje na proizvodnji ili pružanju usluga u kojima je značajan udjel visokih, informacijskih tehnologija i znanja. Realizacija ove mjere također je ovisna o primjeni informacijsko-komunikacijske tehnologije.
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	Partnerski odnos subjekata na različitim razinama (od nacionalne do lokalne) i skladno djelovanje na provedbi poticajnih programa za nove investitore preduvjet je uspješne implementacije ove mjere.

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
1. Operativni program				
2. Cilj: 1	Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva			
3. Prioritet: 4	Privlačenje domaćih i stranih investitora			
4. Mjera: 9	Aktiviranje i jačanje uloge slobodnih zona			
5. Šifra i opis mjere	Ova mjera usmjerena je na snažnije aktiviranje i širenje županijske slobodne zone "Splitsko-dalmatinska zona". U prijelaznom razdoblju do punopravnog članstva Hrvatske u EU moguće je iskoristiti prednosti koje institucija slobodne zone nudi u privlačenju novih investicija te unaprjeđenju regionalnog gospodarstva, osobito kroz povećanje zaposlenosti i izvoza.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada programa razvoja slobodnih zona u Splitsko-dalmatinskoj županiji • Izbor lokacija za uspostavu i razvoj slobodnih zona • Priprema projektne dokumentacije i ishodenje dozvola i suglasnosti za uređenje slobodnih zona • Uređenje i komunalno opremanje slobodnih zona na izabranim lokacijama • Priprema i provedba programa promidžbe zona u svrhu privlačenja ulagača • Praćenje i evaluacija provedbe programa razvoja slobodnih zona u SDŽ 			
7. Vrsta potpore	Organizacijsko-tehnička, prostorno-materijalna i financijska			
8. Korisnici	Županija, JLS, Regionalna razvojna agencija, Splitsko-dalmatinska zona			
9. Krajnji korisnici	Splitsko-dalmatinska zona, potencijalni «naseljenici» slobodne zone			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	3,00	6,00	1,00	10,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	- Broj novih investitora u Zoni - Raspoloživa površina Zone u m ²	JLS i Županija HGK Regionalna razvojna agencija	Program rada "Splitsko-dalmatinske zone" <i>Dokumentacija i statistike Županije, JLS, HGK i Regionalne razvojne agencije</i>	Snažnije aktivirati i proširiti slobodnu zonu «Splitsko-dalmatinska zona»
• Rezultat (Monitoring)	- Porast vrijednosti novih ulaganja - Dodana vrijednost/vrijednost ulaganja - Udjel izvoza u prihodima	JLS i Županija HGK Potporne institucije	Program rada "Splitsko-dalmatinske zone" <i>Dokumentacija i statistike Županije, JLS, HGK i Regionalne razvojne agencije</i>	Povećanje broja i vrijednosti novih investicija te povećanje efikasnosti regionalnog gospodarstva
• Utjecaj (Procjena)	- Broj novo zaposlenih - Stopa rasta gospod.	Županija HGK Potporne institucije	<i>Dokumentacija i statistike Županije, JLS, HGK i Regionalne razvojne agencije</i>	Brži rast gospodarstva i veća zaposlenost u Županiji
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Razvoj Splitsko-dalmatinske zone i izbor tvrtki za "naseljavanje" Zone mora voditi računa o suvremenim ekološkim standardima, odnosno o zaštiti i očuvanju okoliša.			
• Jednake mogućnosti	Ova mjera može obuhvatiti programe koji će selektivno tretirati djelomično isključene skupine kao što su žene, mladi, osobe s invaliditetom, branitelji i slično.			
• Informacijsko društvo	Jedan od prioriteta u poticanju novih ulaganja su programi koji se temelje na proizvodnji ili pružanju usluga u kojima je značajan udjel visokih, informacijskih tehnologija i znanja.			
• Partnerstvo	Partnerski odnos subjekata na različitim razinama (od nacionalne do lokalne) i skladno djelovanje na provedbi <i>Zakona o slobodnim zonama</i> i poticajnih programa za nove investitore preduvjet je uspješne implementacije ove mjere.			

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
1. Operativni program				
2. Cilj: 2	Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša			
3. Prioritet: 5	Podizanje kvalitete i efikasnije gospodarenje prometnom infrastrukturom			
4. Mjera: 10	Razvoj i osuvremenjivanje željezničke infra i suprastrukture			
5. Šifra i opis mjere	Željeznička mreža u Županiji mora omogućiti lakšu i veću mobilnost stanovništva, posebice na obalnom području (gradska željeznica, gospodarske zone), ali i prema zaobalju, u cilju svekolikog povećanja standarda života. Odgovarajuća željeznička infrastruktura preduvjet je također i razvoju nekoliko ključnih grana gospodarstva. Ostvarenje ove mjere svakako pridonosi i boljoj međuzupanijskoj komunikaciji, kao i stvaranje boljih preduvjeta prekogranične suradnje. No, efikasno održavanje i poboljšanje mreže bit će moguće samo uz funkcioniranje ekonomski efikasnog i socijalno osviještenog sustava upravljanja sustavom željezničke mreže (partnerski pristup).			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza potreba i mogućnosti razvoja željezničke mreže Županije (gradska željeznica, povezivanje gospodarskih zona npr. Sjeverne luke, Solina i Kaštela, željeznica prema zaobalju itd.) • Izrada programa razvoja željezničke mreže s pratećom suprastrukturom, po mogućnosti unutar integralnog programa razvitka prometne infrastrukture Županije • Izgradnja željezničke infra i suprastrukture sukladno usvojem programu • Oblikovanje i razvoj sustava upravljanja sustavom željezničke mreže (partnerstvo) 			
7. Vrsta potpore	Osiguranje prostorno-planske dokumentacije, tehničke i stručne pomoći, financijska sredstva, koordinacija i lobiranje na razini nadležnih ministarstava i javnih poduzeća			
8. Korisnici	Županija i JLS, HŽ, tvrtke u regiji; znanstvene i stručne institucije			
9. Krajnji korisnici	Gospodarstvo i stanovništvo Županije i šire regije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	25,00	50,00	5,00	80,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Duljina i gustoća željezničke mreže i suprastrukture - Broj tvrtki i institucija uključenih u program 	HŽ, statistika Županije	Program razvoja željezničke mreže	Izgradnja i osuvremenjivanje željezničke mreže, uz veću efikasnost i sigurnost prometa
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj ljudi koji koristi gradsku željeznicu - Ušteda na vremenu transporta - Ušteda u troškovima transporta - Povećana dostupnost (km/h) - Količina prevezenog tereta 	HŽ, statistika Županije	Sustav poticaja korištenja javnog gradskog i prigradskog prometa	Povećanje gospodarskih aktivnosti te standarda života i rada stanovništva
• Utjecaj (Procjena)	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje prometa ljudi i tereta - Broj novih radnih mjesta - Povećanje prekogranične i međuzupanijske povezanosti - Poboljšanje stanja okoliša (smanjenje emisije štetnih plinova iz prometa) - Povećanje sigurnosti u 	HŽ, Statistika Županije, HGK, Zavod za javno zdravstvo (institucija odgovorna za praćenje kvalitete zraka)	<i>Dokumentacija i statistike HŽ-a, HGK, Županije, Zavoda za javno zdravstvo</i>	Uz gospodarski rast, učinjen značajan pomak ka ostvarenju društvene i okolišne održivosti razvoja.

	prometu (broj nesreća; ozlijeđenih i poginulih; šteta u gospodarstvu)			
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Koridori i tehnologija u izgradnji, funkcioniranju i održavanju željezničke infra i suprastrukture moraju poštivati europske standarde okoliša Ostvarenje mjere doprinosi zadovoljavanju zahtjeva prijelaza s individualnog na javni prijevoz			
• Jednake mogućnosti	Brži, jeftiniji i sigurniji željeznički prijevoz, uz veću prometnu dostupnost zaobalja, omogućava veću mobilnost stanovništva, a odatle i uključivanje svih društvenih grupa u svekoliko život Županije, pridonodeći socijalnoj koheziji. Suvremeni zahtjevi kod izgradnje i opremanja željezničkog sustava svakako trebaju voditi računa o specifičnim potrebama invalida i drugih ljudi s posebnim potrebama.			
• Informacijsko društvo	Razvoj željezničke infra i supra strukture u pravilu je neutralan prema razvoju informacijskog društva. No, informacijske tehnologije bit će osnova monitoringa i kontrole funkcioniranja sustava.			
• Partnerstvo	Ostvarenje mjere zahtijeva, od samog početka, široko i efikasno partnerstvo svih razina, od nacionalne (ministarstva, javna poduzeća, fondovi), preko županijske (RS, Agencija za regionalni razvoj, fondovi) do lokalne (JLS, tvrtke), uključivo znanstvene i stručne institucije.			

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
1. Operativni program				
2. Cilj: 2	Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u skladu s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša			
3. Prioritet: 5	Podizanje kvalitete i efikasnije gospodarenje prometnom infrastrukturom			
4. Mjera: 11	Razvoj cestovnog sustava te poticanje razvoja lokalnih cestovnih mreža²			
5. Šifra i opis mjere	Cestovna mreža jest i bit će jedna od okosnica svekolikog razvoja Županije. Njom se integrira prostor Županije i omogućava lakši i brži protok ljudi i tereta na čitavom području. U tom cilju, potrebno je osuvremeniti postojeće županijske i lokalne ceste i izgraditi nove prometnice, posebice lokalne, imajući u vidu ukupnu prometnu infrastrukturu. Posebni je cilj povećanje raspoloživog prostora za promet u mirovanju. Konačno, potrebno je razviti sustav poticanja i upravljanja županijskim i posebice lokalnim cestama, jer to počesto prelazi financijske mogućnosti JLS. Istodobno, treba razraditi sustav poticanja korištenja javnog gradskog i prigradskog cestovnog prijevoza.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Analiza potreba i mogućnosti razvoja cestovne mreže Županije (s posebnim osvrtom na županijske ceste) Izrada programa razvoja cestovne mreže s pratećom suprastrukturom, po mogućnosti unutar integralnog programa razvoja prometne infrastrukture Županije Izgradnja cestovne infra i suprastrukture sukladno usvojem programu Oblikovanje sustava poticanja razvoja lokalnih cestovnih mreža Razrada sustava poticanja korištenja javnog gradskog i prigradskog cestovnog prijevoza 			
7. Vrsta potpore	Osiguranje prostorno-planske dokumentacije, tehničke i stručne pomoći, financijska sredstva, koordinacija i lobiranje na razini nadležnih ministarstava i javnih poduzeća			
8. Korisnici	Županija i JLS, HC, tvrtke u regiji; znanstvene i stručne institucije; stanovništvo			
9. Krajnji korisnici	Gospodarstvo i stanovništvo Županije i šire regije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	111,00	214,00	2,00	327,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Duljina, gustoća i struktura cestovne mreže Površina i broj parkirnih mjesta Broj tvrtki i institucija uključenih u program 	Hrvatske Ceste, Statistika Županije	Program razvoja cestovne mreže	Izgradnja i osuvremenjivanje cestovne mreže, uz veću efikasnost i sigurnost prometa
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Broj ljudi koji koristi javni prijevoz Ušteda na vremenu transporta Povećana dostupnost (km/h) Količina prevezenog tereta 	Hrvatske Ceste, Statistika Županije	Sustav poticanja korištenja javnog gradskog i prigradskog prometa	Povećanje gospodarskih aktivnosti te standarda života i rada stanovništva
• Utjecaj (Procjena)	<ul style="list-style-type: none"> Povećanje prometa ljudi i tereta Broj novih radnih mjesta Povećanje prekogranične i međuzupanijske povezanosti 	HC, Statistika Županije, Zavod za javno zdravstvo (institucija odgovorna za praćenje kvalitete)	<i>Dokumentacija i statistike HC-a, HGK, Županije, Zavoda za javno zdravstvo</i>	Uz gospodarski rast, učinjen značajan pomak k ostvarenju društvene i okolišne održivosti razvitka

² Pri razradi sredstava potrebnih za financiranje ove mjere, Javno poduzeće Hrvatske ceste je temeljem svojih planova za navedeno razdoblje procijenilo da za ceste državnog značenja na županijskoj razini potrebna sredstva iznose cca. 194 mil EURA (od čega cca 58 mil od donatora, 136 iz združenih javnih fondova) dok je za ceste županijskog i lokalnog značenja prema procjenama Županije i županijskih cesta potrebno idvojiti 133 mil EURA (od čega 53 mil iz sredstava donatora, 78 mil EURA iz sredstava javnih fondova te cca 2 mil iz privatnih združenih fondova).

	<ul style="list-style-type: none"> - Pобољшanje stanja okoliša (smanjenje emisije štetnih plinova iz prometa) - Povećanje sigurnosti u prometu (broj nesreća; ozlijeđenih i poginulih; šteta u gospodarstvu) 	zraka), HGK		
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Koridori i tehnologija u izgradnji, funkcioniranju i održavanju cestovne infra i suprastrukture moraju poštivati europske standarde okoliša. Ostvarenje mjere doprinosi zadovoljavanju zahtjeva prijelaza s individualnog na javni prijevoz.			
• Jednake mogućnosti	Odgovarajuća cestovna povezanost omogućit će veću mobilnost stanovništva udaljenih, ruralnih područja zaobalja i otoka. Prilikom projektiranja prometnica u naseljima treba voditi računa o potrebama invalidnih osoba.			
• Informacijsko društvo	Razvoj cestovne infra i supra strukture u pravilu je neutralan prema razvoju informacijskog društva. No, informacijske tehnologije bit će osnova monitoringa i kontrole funkcioniranja sustava.			
• Partnerstvo	Ostvarenje mjere zahtijeva, od samog početka, široko i efikasno partnerstvo svih razina, od nacionalne (ministarstva, javna poduzeća, fondovi), preko županijske (RS, Agencija za regionalni razvoj, fondovi) do lokalne (JLS, tvrtke, stanovništvo), uključivo znanstvene i stručne institucije.			

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
1. Operativni program				
2. Cilj: 2	Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša			
3. Prioritet: 5	Podizanje kvalitete i efikasnije gospodarenje prometnom infrastrukturom			
4. Mjera: 12	Razvoj i osuvremenjivanje morskih luka³			
5. Šifra i opis mjere	Pomorska je orijentacija nedvojbeno razvojno opredjeljenje Županije. S druge strane, postoji zahtjev održivog razvoja otoka, čemu je prvenstveni preduvjet pojačanje kvalitetnih brodskih linija s kopnom i među otocima. Stoga je potrebno osmisliti program integralnog razvoja morskih luka (putničkih, gospodarskih, ribarskih, nautičkog turizma) na ovom prostoru, kako u smislu razvitka fizičke infrastrukture luka, tako i u smislu razvitka pomorskog prometa u cjelini, i to s aspekata ekonomske racionalnosti, maritimnih zahtjeva, sigurnosti prometa, urbanističkih uvjeta.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Analiza potreba i mogućnosti razvoja morskih luka u Županiji (s posebnim osvrtom na ribarske luke, luke nautičkog turizma, putničke i gospodarske luke) Izrada programa razvoja morskih luka s pratećom suprastrukturom, po mogućnosti unutar integralnog programa razvoja prometne infrastrukture Županije Izgradnja lučke infra i suprastrukture sukladno usvojenom programu Oblikovanje sustava poticanja razvoja (i održavanja) malih luka 			
7. Vrsta potpore	Osiguranje prostorno-planske dokumentacije, tehničke i stručne pomoći, financijska sredstva, koordinacija i lobiranje na razini nadležnih ministarstava i javnih poduzeća			
8. Korisnici	Županija i JLS, Lučka uprava; tvrtke u regiji; ribari; znanstvene i stručne institucije; stanovništvo			
9. Krajnji korisnici	Gospodarstvo i stanovništvo Županije i šire regije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	30,00	20,00	20,00	70,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Površina operativnih obala putničkih luka Površina operativnih obala gospodarskih luka Broj vezova nautičkog turizma u privezištima i marinama Broj vezova i operativna površina ribarskih luka Broj, struktura i kvaliteta objekata suprastrukture (prihvat otpadnih voda, ulja i zauljenih voda, svih vrsta otpada i sl. s brodova; skladišni i pretovarni saržaji itd.) Broj tvrtki i institucija uključenih u program 	Lučka uprava Županije, Statistika Županije	Program razvoja morskih luka	Izgradnja i osuvremenjivanje morskih luka, uz veću efikasnost i sigurnost pomorskog prometa i podrška razvoju ribarstva
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Broj putnika Povećana dostupnost (mm/h) Količina prevezenog tereta i broj vozila Broj ribarskih brodova na vezu 	Lučka uprava Županije, Statistika Županije, HGK, Ceh ribara	Sustav poticanja razvoja malih luka; <i>Dokumentacija i statistike Lučke uprave, HGK, Županije</i>	Povećanje gospodarskih aktivnosti te standarda života i rada stanovništva, posebice otočana

³ Osim luka županijskog i lokalnog značenja (uključujući i luke nautičkog turizma, ribarske luke te luke mješovite namjene), ovdje svakako treba uvažiti i procjenu potreba za luke državnog značenja (primarno luka Split).

<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje prometa ljudi, vozila i tereta - Broj novih radnih mjesta - Pобољшanje stanja okoliša (smanjenje onečišćenja mora i podmorja) - Povećanje sigurnosti u pomorskom prometu (broj nesreća; ozlijeđenih i poginulih; sve vrste materijalne štete) 	<p>Lučka uprava Županije, Statistika Županije, HGK, Institut za oceanografiju i ribarstvo Split</p>	<p><i>Dokumentacija i statistike Lučke uprave, HGK, Županije,</i></p>	<p>Uz gospodarski rast, učinjen značajan pomak k ostvarenju društvene i okolišne održivosti razvoja</p>
<p>12. Višestruke teme</p>				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	<p>Projekti, plovni putovi te tehnologija izgradnje i održavanja infra i suprastrukture morskih luka svih namjena moraju poštivati europske standarde okoliša. Ostvarenje mjere doprinosi smanjenju onečišćenja mora i podmorja u obalnom i priobalnom otočnom području Županije.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	<p>Razvoj morskih luka, posebice u putničkom dijelu, pretpostavka su poboljšanja povezanosti otoka i kopna te otoka međusobno, što omogućuje veću mobilnost stanovništva na tim relacijama odnosno otvara mogućnost razdvajanja mjesta života od mjesta rada i povećanja socijalne kohezije ukupnog prostora priobalja i otoka. Prilikom projektiranja putničkih luka treba voditi računa o potrebama invalidnih osoba.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	<p>Razvoj morskih luka u pravilu je neutralan prema razvoju informacijskog društva. No, informacijske tehnologije bit će osnova monitoringa i kontrole funkcioniranja sustava.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	<p>Ostvarenje mjere zahtijeva, od samog početka, široko i efikasno partnerstvo svih razina, od nacionalne (ministarstva, javna poduzeća, fondovi), preko županijske (RS, Agencija za regionalni razvoj, Lučka uprava, fondovi) do lokalne (JLS, tvrtke, ribari, stanovništvo), uključivo znanstvene i stručne institucije, te udruge (športska društva i sl.).</p>			

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
1. Operativni program				
2. Cilj: 2	Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša			
3. Prioritet: 5	Podizanje kvalitete i efikasnije gospodarenje prometnom infrastrukturom			
4. Mjera: 13	Poboljšanje infrastrukture i suprastrukture zračnog prometa⁴			
5. Šifra i opis mjere	Zračni promet suvremeni je način prijevoza putnika i tereta i kao takvog ga treba razvijati, kako u cilju podrške razvoja turizma i prometne djelatnosti, tako i u cilju međužupanijske komunikacije i prekogranične mobilnosti stanovnika Županije. U tom smislu, u postojećim zračnim lukama treba poboljšati tehničke uvjete (uzletno-sletne staze i sl.), te povećati skladišne i pretovarne prostore, kako bi se kapaciteti luka što bolje koristili i izvan turističke sezone, te ih povezati s drugim modalitetima prometa. Postojeća manja letjelišta treba staviti u funkciju bržeg gospodarskog razvitka lokalnih sredina, posebice turizma, poljoprivrede te eventualno protupožarne zaštite i sl.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza potreba i mogućnosti razvoja infrastrukture i suprastrukture zračnog prometa u Županiji (s posebnim osvrtom na mala letjelišta) • Izrada programa razvoja infra i suprastrukture zračnog prometa, po mogućnosti unutar integralnog programa razvoja prometne infrastrukture Županije • Izgradnja infra i suprastrukture zračnog prometa sukladno usvojem programu • Oblikovanje sustava poticanja razvoja malih letjelišta u funkciji poljoprivrede i turizma, protupožarne zaštite 			
7. Vrsta potpore	Osiguranje prostorno-planske dokumentacije, tehničke i stručne pomoći, financijska sredstva, koordinacija i lobiranje na razini nadležnih ministarstava i javnih poduzeća			
8. Korisnici	Županija i JLS; zračne luke Split i Brač, tvrtke u regiji; znanstvene i stručne institucije			
9. Krajnji korisnici	Gospodarstvo i stanovništvo Županije i šire regije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	30,00	4,00	18,00	52,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Duljina i kvaliteta novouređenih uzletno-sletnih staza u zračnim lukama i letjelištima - Površine opskrbnog, skladišnog i prostora ostalih popratnih djelatnosti zračnih luka - Broj tvrtki i institucija uključenih u program 	Zračne luke, letjelišta Statistika Županije	Program razvoja infra i suprastrukture zračnog prometa	Izgradnja i osuvremenjivanje infrastrukture zračnog prometa, uz veću efikasnost i sigurnost prometa
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj i struktura zrakoplova - Broj prevezenih putnika - Količina prevezenog tereta - Broj panoramskih letova - Broj letova u poljoprivredi - Broj dojava i sprječavanje širenja požara 	Zračne luke, statistika Županije, HGK, Poljoprivredno-savjetodavna služba	Sustav poticanja razvoja malih letjelišta; <i>Dokumentacija i statistike zračnih luka i letjelišta, HGK, Županije</i>	Povećanje gospodarskih aktivnosti te standarda života i rada stanovništva
• Utjecaj (Procjena)	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje prometa ljudi i tereta - Broj novih radnih mjesta - Poboljšanje prekogranične i međužupanijske povezanosti 	Zračne luke i letjelišta, Statistika Županije Poljoprivredno-savjetodavna služba, HGK	<i>Dokumentacija i statistike zračnih luka i letjelišta, HGK, Županije,</i>	Uz gospodarski rast, učinjen značajan pomak k ostvarenju društvene i okolišne održivosti

⁴ Kod financiranja ove mjere treba uvažiti potrebe zračne luke Split-Kaštela, ali i zračne luke Brač te ostalih malih letjelišta.

	<ul style="list-style-type: none"> - Pобољшanje stanja okoliša (smanjenje opožarenih površina) - Povećanje sigurnosti u prometu (broj nesreća; ozlijeđenih i poginulih; direktne i indirektnе štete) - Razvoj turizma u perifernim, ruralnim područjima - Smanjenje šteta u poljoprivredi 			razvitka
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Projekti te tehnologija izgradnje i održavanja infra i suprastrukture zračnog prometa moraju poštivati europske standarde okoliša. Ostvarenje mjere doprinosi smanjenju opožarenih površina, održavanju poljoprivrednih površina, a time i očuvanju bioraznolikosti i krajobrazne raznolikosti Županije.			
• Jednake mogućnosti	Razvoj infrastrukture zračnog prometa, makar i najniže kategorije, otvara nove razvojne perspektive i mogućnosti perifernim i ruralnim područjima. Prilikom projektiranja zračnih luka i letjelišta treba voditi računa o potrebama invalidnih osoba.			
• Informacijsko društvo	Razvoj infra i suprastrukture zračnog prometa u pravilu je neutralan prema razvoju informacijskog društva. No, informacijske tehnologije osnova su funkcioniranja, monitoringa i kontrole funkcioniranja sustava.			
• Partnerstvo	Ostvarenje mjere zahtijeva, od samog početka, široko i efikasno partnerstvo svih razina, od nacionalne (ministarstva, javna poduzeća, fondovi), preko županijske (RS, Agencija za regionalni razvoj, zračne luke) do lokalne (JLS, tvrtke, stanovništvo), uključivo znanstvene i stručne institucije.			

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
1. Operativni program				
2. Cilj: 2	Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša			
3. Prioritet: 6	Razvoj i podizanje kvalitete usluga i sigurnosti vodoopskrbnog sustava i sustava odvodnje			
4. Mjera: 14	Podizanje kvalitete postojećih sustava vodoopskrbe te podsticanje korištenja alternativnih pravaca i tehnika u vodoopskrbi⁵			
5. Šifra i opis mjere	Ovom se mjerom ostvaruje jedan od osnovnih preduvjeta održivog razvitka i suvremenog standarda života stanovništva, a to je opskrba pitkom vodom svih stanovnika i naselja Županije. Pri tome, osim dovršetka i rekonstrukcije postojećih sustava vodoopskrbe, potrebno je osigurati nove, alternativne pravce vodoopskrbe, analizirati cjelokupno slivno područje te reorganizirati sustav upravljanja vodoopskrbnim sustavom.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Dovršenje i rekonstrukcija postojećih vodoopskrbnih sustava • Integralna studija kapaciteta i korištenja vodnih resursa • Program korištenja vodnih resursa • Izgradnja novih potrebitih vodoopskrbnih sustava i alternativnih pravaca vodoopskrbe sukladno programu • Analiza mogućnosti i program korištenja alternativnih tehnika u vodoopskrbi • Ispitivanje, redefiniranje i monitoring vodozaštitnih zona na čitavom području Županije (slivna područja), uz poticanje međuregionalne i prekogranične suradnje • Razvoj sustava efikasnog upravljanja i gospodarenja sustavima vodoopskrbe, kao i vodozaštitnim zonama 			
7. Vrsta potpore	Osiguranje prostorno-planske dokumentacije, tehničke i stručne pomoći, financijska sredstva, koordinacija i lobiranje na razini nadležnih ministarstava i javnih poduzeća			
8. Korisnici	Županija i JLS; Hrvatske vode; komunalna poduzeća (u vodoopskrbi), tvrtke u regiji; znanstvene i stručne institucije			
9. Krajnji korisnici	Gospodarstvo i stanovništvo Županije i šire regije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	50,00	50,00	-	100,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Uređene tekućice i stajačice (m2) - Broj i kvaliteta vodoopskrbnih sustava - Broj alternativnih putova vodoopskrbe - Broj alternativnih vodoopskrbnih sustava - Broj uređenih i kontroliranih vodozaštitnih područja - Broj tvrtki i institucija uključenih u program - Broj pilot projekata i sufinanciranih projekata 	Hrvatske vode, Komunalna poduzeća (u vodoopskrbi), Statistika Županije HGK	<ul style="list-style-type: none"> Program korištenja vodnih resursa; Program korištenja alternativnih tehnika u vodoopskrbi; Studija i program razvoja vodozaštitnih zona 	Izgradnja suvremenog i održivog sustava vodoopskrbe
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj stanovnika obuhvaćen vodoopskrbnim 	Hrvatske vode; Komunalna poduzeća u području	Sustav gospodarenja vodoopskrbnim sustavima	Povećanje gospodarskih aktivnosti te

⁵ Od odgovornih osoba iz JP Hrvatske vode, temeljem plana aktivnosti u razdoblju od 2006-2010. dobiven je podatak o predviđenim ulaganjima u iznosu od cca 46 mil EURa, dok se procjene županijskog Upravnog odjela za komunalne poslove i graditeljstvo za cijelo predviđeno razdoblje kreću na razini cca 100 mil EURa (u procjenu su ušla i sredstva predviđena za eventualno rješavanje problema vodoopskrbnih sustava nekih otoka, primarno Visa), od čega 50 mil iz združenih javnih fondova, što odgovara i procjenama Hrvatskih voda. Preostalih 50 mil EURa se potražuje iz sredstava donatora.

	<p>sustavima</p> <ul style="list-style-type: none"> - Racionalnije korištenje vodnih resursa - Smanjenje troškova po osnovi vodnih resursa - Smanjenje gubitka vode u sustavu - Direktno privatne investicije (tvrtke i domaćinstva) 	<p>vodoopskrbe; Statistika Županije, HGK</p>	<p>i vodozaštitnim zonama;</p> <p>Sustav poticanja korištenja alternativnih tehnika u vodoopskrbi;</p> <p><i>Dokumentacija i statistike odgovornih javnih poduzeća, HGK, Županije,</i></p>	<p>standarda života i rada stanovništva</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Broj novih radnih mjesta - Pобољшanje stanja okoliša (racionalnije korištenje i zaštita vodnih resursa) 	<p>Hrvatske vode; Komunalna poduzeća u području vodoopskrbe; statistika Županije, HGK</p>	<p><i>Dokumentacija i statistike odgovornih javnih poduzeća, HGK, Županije, HZZ</i></p>	<p>Uz porast životnog standarda stanovništva, značajan pomak k ostvarenju društvene i okolišne održivosti razvitka</p>
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	<p>Racionalnije korištenje vodnih resursa Zaštita vodnih resursa</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	<p>Kompletiranjem vodoopskrbnih sustava, kao i uvođenjem novih tehnika u vodoopskrbi, omogućava se veći životni standard svih stanovnika Županije, posebice onih u udaljenim naseljima zaobalja i otoka.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	<p>Razvoj vodoopskrbnih sustava u pravilu je neutralan prema razvoju informacijskog društva. No, informacijske tehnologije osnova su funkcioniranja, monitoringa i kontrole funkcioniranja sustava.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	<p>Ostvarenje mjere zahtijeva, od samog početka, široko i efikasno partnerstvo svih razina, od nacionalne (ministarstva, javna poduzeća, fondovi), preko županijske (RS, Agencija za regionalni razvoj) do lokalne (JLS, komunalna poduzeća u vodoopskrbi, tvrtke, stanovništvo), uključivo znanstvene i stručne institucije i udruge.</p>			

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
1. Operativni program				
2. Cilj: 2	Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša			
3. Prioritet: 6	Razvoj i podizanje kvalitete usluga i sigurnosti vodoopskrbnog sustava i sustava odvodnje			
4. Mjera: 15	Razvoj i podizanje kvalitete sustava odvodnje⁶			
5. Šifra i opis mjere	Postojeći sustavi odvodnje dijelom su stari, a dijelom u izgradnji. Najveći dio sustava, međutim, nema sustave pročišćavanja otpadnih voda prije ispuštanja u prirodne recipijente. Stoga je potrebna rekonstrukcija i nadogradnja postojećih sustava, uz primjenu novih alternativnih rješenja za ona naselja i područja kod kojih je izgradnja i održavanje "klasičnih" sustava preskupa.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Dovršenje i rekonstrukcija postojećih sustava odvodnje • Analiza potreba i program razvitka sustava odvodnje • Izgradnja novih potrebitih sustava odvodnje i korištenje alternativnih tehnika odvodnje sukladno programu • Razrada sustava poticanja korištenja alternativnih sustava odvodnje • Razvoj sustava efikasnog upravljanja i gospodarenja sustavima odvodnje 			
7. Vrsta potpore	Osiguranje prostorno-planske dokumentacije, tehničke i stručne pomoći, financijska sredstva, koordinacija i lobiranje na razini nadležnih ministarstava i javnih poduzeća			
8. Korisnici	Županija i JLS; Hrvatske vode; komunalna poduzeća (u odvodnji), tvrtke u regiji; znanstvene i stručne institucije			
9. Krajnji korisnici	Gospodarstvo i stanovništvo Županije i šire regije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektzni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	101,25	33,75	-	135,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj sustava odvodnje - Broj ugrađenih pročišćivača - Broj alternativnih sustava odvodnje - Količina (%) otpadnih voda obuhvaćena sustavima odvodnje i pročišćavanja - Broj tvrtki i institucija uključenih u program - Broj pilot projekata i sufinanciranih projekata 	Hrvatske vode, Komunalna poduzeća (u odvodnji), Statistika Županije, HGK	<p>Program razvoja sustava odvodnje;</p> <p>Program korištenja alternativnih tehnika u odvodnji</p>	Izgradnja suvremenog i održivog sustava odvodnje
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj stanovnika obuhvaćen sustavima odvodnje - Broj naselja /postrojenja/zona s alternativnim sustavima odvodnje - Smanjenje troškova po osnovi izgradnje i održavanja sustava odvodnje - Smanjenje onečišćenja okoliša po osnovi smanjenja efluenata otpadnih voda - Direktno privatne investicije 	Hrvatske vode, Komunalna poduzeća (u odvodnji), Statistika Županije, HGK	<p>Sustav gospodarenja sustavima odvodnje;</p> <p>Sustav poticanja korištenja alternativnih tehnika u odvodnji;</p> <p><i>Dokumentacija i statistike odgovornih javnih poduzeća i institucija, HGK, Županije,</i></p>	Povećanje gospodarskih aktivnosti te standarda života i rada stanovništva

⁶ JP Hrvatske vode temeljem svojih planova za razdoblje 2006-2010. predviđa cca 97,1 mil EURa sredstava za financiranje projekata iz područja razvoja sustava odvodnje i zaštite od voda na području Županije, dok su procjene UO Za za komunalne poslove i graditeljstvo za razdoblje od 2006-2013. na razini od cca 135 mil EURa.

	(tvrtke i domaćinstva)			
<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Broj novih radnih mjesta - Poboljšanje stanja okoliša (tla, vode, mora) 	Hrvatske vode, komunalna poduzeća u području odvodnje, Statistika Županije, HGK	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih javnih poduzeća, HGK, Županije, HZZ</i>	Uz porast životnog standarda stanovništva, značajan pomak k ostvarenju društvene i okolišne održivosti razvoja
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	Tehnologija izgradnje, funkcioniranje i održavanja "klasičnih" sustava odvodnje mora poštivati europske standarde okoliša Ostvarenje mjere doprinosi zadovoljavanju zahtjeva smanjenje emisije efluenata iz otpadnih voda u tlo, vodu i more			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	Kompletiranjem sustava odvodnje, kao i uvođenjem novih tehnika u odvodnji, omogućava se veći životni standard svih stanovnika Županije, posebice onih u udaljenim naseljima zaobalja i otoka.			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	Razvoj sustava odvodnje u pravilu je neutralan prema razvoju informacijskog društva. No, informacijske tehnologije osnova su funkcioniranja, monitoringa i kontrole funkcioniranja sustava.			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	Ostvarenje mjere zahtijeva, od samog početka, široko i efikasno partnerstvo svih razina, od nacionalne (ministarstva, javna poduzeća, fondovi), preko županijske (RS, Agencija za regionalni razvoj) do lokalne (JLS, komunalna poduzeća u odvodnji, tvrtke, stanovništvo), uključivo znanstvene i stručne institucije i udruge.			

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
1. Operativni program				
2. Cilj: 2	Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša			
3. Prioritet: 7	Gospodarenje (tehnološkim i komunalnim) otpadom			
4. Mjera: 16	Izgradnja Centra za gospodarenje otpadom			
5. Šifra i opis mjere	Sukladno politici okoliša EU, nacionalnoj i županijskoj strategiji gospodarenja otpadom, planirana je izgradnja Centra za gospodarenje otpadom za područje Županije. No, istodobno je potrebno sanirati postojeće službene i divlje deponije otpada širom Županije, te izgraditi nove sabirne i pretovarne stanice.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Izrada investicijske studije i programa izgradnje Centra za gospodarenje otpadom Izgradnja Centra za gospodarenje otpadom Izrada programa sanacije postojećih deponija i odlagališta otpada Sanacija postojećih deponija i odlagališta otpada Izrada studija i izgradnja novih sabirnih i pretovarnih stanica 			
7. Vrsta potpore	Osiguranje prostorno-planske dokumentacije, tehničke i stručne pomoći, financijska sredstva, koordinacija i lobiranje na razini nadležnih ministarstava i javnih poduzeća			
8. Korisnici	Županija i JLS; Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, komunalna poduzeća, tvrtke u regiji; znanstvene i stručne institucije			
9. Krajnji korisnici	Gospodarstvo i stanovništvo Županije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	41,25	11,00	2,75	55,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Izgrađen Centar za gospodarenje otpadom Broj saniranih deponija i odlagališta otpada Broj izgrađenih i opremljenih sabirnih i pretovarnih stanica Broj tvrtki i institucija uključenih u program 	Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost; Komunalna poduzeća u području zbrinjavanja otpada; Statistika Županije, HGK	Program izgradnje Centra za gospodarenje otpadom; Program sanacije postojećih deponija i odlagališta otpada; Studija izgradnje novih sabirnih i pretovarnih stanica	Izgradnja suvremenog i održivog sustava prikupljanja i zbrinjavanja otpada
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Broj stanovnika obuhvaćen sustavom sakupljanja otpada Smanjenje onečišćenja okoliša po osnovi nekontroliranog odlaganja otpada Direktne privatne investicije 	Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost; Komunalna poduzeća u području zbrinjavanja otpada; Statistika Županije, HGK	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih javnih poduzeća, HGK, Županije,</i>	Povećanje gospodarskih aktivnosti te standarda života i rada stanovništva
• Utjecaj (Procjena)	<ul style="list-style-type: none"> Broj novih radnih mjesta Poboljšanje stanja okoliša (tla, vode, mora, krajobraz, biološke raznolikosti) 	Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost; Komunalna poduzeća u području zbrinjavanja otpada; Statistika Županije, HGK	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih javnih poduzeća, HGK, Županije, HZZ</i>	Uz porast životnog standarda stanovništva, značajan pomak k ostvarenju društvene i okolišne održivosti razvoja

12. Višestruke teme				
• Okoliš	Tehnologija izgradnje, funkcioniranje i održavanja svih elemenata sustava mora poštivati europske standarde okoliša Ostvarenje mjere doprinosi zadovoljavanju zahtjeva smanjenje onečišćenja tla, vode i mora, te očuvanje krajobrazne i biološke raznolikosti			
• Jednake mogućnosti	Izgradnja Centra omogućava veći životni standard svih stanovnika Županije, posebice onih u udaljenim naseljima zaobalja i otoka.			
• Informacijsko društvo	Razvoj Centra u pravilu je neutralan prema razvoju informacijskog društva. No, informacijske tehnologije osnova su funkcioniranja, monitoringa i kontrole funkcioniranja sustava.			
• Partnerstvo	Ostvarenje mjere zahtijeva, od samog početka, široko i efikasno partnerstvo svih razina, od nacionalne (ministarstva, javna poduzeća, fondovi), preko županijske (RS, Agencija za regionalni razvoj) do lokalne (JLS, komunalna poduzeća u prikupljanju otpada, tvrtke, stanovništvo), uključivo znanstvene i stručne institucije i udruge.			

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
1. Operativni program				
2. Cilj: 2	Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša			
3. Prioritet: 7	Gospodarenje (tehnološkim i komunalnim) otpadom			
4. Mjera: 17	Organizacija i implementacija sustava gospodarenja otpadom na županijskoj i lokalnim razinama			
5. Šifra i opis mjere	Izgradnja fizičke infra i suprastrukture u domeni prikupljanja i obrade komunalnog i tehnološkog otpada tek je prvi korak u uspostavi sustava gospodarenja otpadom na području Županije. Ovom mjerom oblikuje se i razvija sustav gospodarenja otpadom koji, osim upravljanja cjelokupnim sustavom ima za zadatak i razvijanje sustava poticanja primarnog selektiranja otpada, recikliranja i ponovnog korištenja otpada u proizvodnji, u energetici, poljoprivredi i kućanstvima.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Izrada programa oblikovanja i razvoja sustava gospodarenja otpadom u Županiji Realizacija programa oblikovanja i razvoja sustava gospodarenja otpadom (na bazi partnerstva) Izrada programa poticanja primarne selekcije i ponove upotrebe otpada 			
7. Vrsta potpore	Osiguranje tehničke i stručne pomoći, financijska sredstva, koordinacija i lobiranje na razini nadležnih ministarstava i javnih poduzeća			
8. Korisnici	Županija i JLS; Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost, komunalna poduzeća, tvrtke u regiji; znanstvene i stručne institucije			
9. Krajnji korisnici	Gospodarstvo i stanovništvo Županije			
10. Financijski plan 2006. – 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	-	20,00	-	20,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Implementiran sustav gospodarenja otpadom u Županiji Broj pilot projekata iz područja recikliranja i ponove upotrebe otpada (ili broj tvrtki korisnika poticaja za ove projekte) Broj tvrtki i institucija uključenih u program 	Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost; Komunalna poduzeća u području zbrinjavanja otpada; Statistika Županije, HGK	Program razvioja sustava za gospodarenje otpadom	Izgradnja suvremenog i održivog sustava gospodarenja otpadom
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Broj stanovnika (ili JLS) obuhvaćen sustavom primarne selekcije otpada Količina i struktura recikliranog otpada Količina i struktura proizvoda iz otpada Uštede po osnovi recikliranja i ponovnog korištenja otpada u gospodarstvu Direktne privatne investicije 	Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost Komunalna poduzeća u području zbrinjavanja otpada Statistika Županije, HGK	Program razvoja sustava za gospodarenje otpadom	Povećanje gospodarskih aktivnosti te standarda života i rada stanovništva
• Utjecaj (Procjena)	<ul style="list-style-type: none"> Broj novih radnih mjesta Diverzifikacija proizvodnje (energenata i gnojiva u poljoprivredi) Porast stope rasta gospodarstva Poboljšanje stanja okoliša 	Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost; Komunalna poduzeća u području zbrinjavanja otpada; Statistika Županije,	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih javnih poduzeća, HGK, Županije,</i>	Uz porast životnog standarda stanovništva i gospodarstva, značajan pomak k ostvarenju društvene i

	(posebice zraka i tla, radi smanjenja korištenja mazuta, lož ulja i umjetnih gnojiva)	HGK		okolišne održivosti razvoja
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Tehnologija izgradnje, funkcioniranje i održavanja svih elemenata sustava mora poštivati europske standarde okoliša Ostvarenje mjere doprinosi zadovoljavanju zahtjeva smanjenja onečišćenja okoliša i ugrožavanja zdravlja stanovništva			
• Jednake mogućnosti	Kompletiranjem sustava, kao i uvođenjem ponovnog korištenja otpada, stvaraju se pretpostavke višeg standarda života svih stanovnika Županije.			
• Informacijsko društvo	Razvoj sustava odvodnje u pravilu je neutralan prema razvoju informacijskog društva. No, informacijske tehnologije osnova su funkcioniranja, monitoringa i kontrole funkcioniranja sustava.			
• Partnerstvo	Ostvarenje mjere zahtijeva, od samog početka, široko i efikasno partnerstvo svih razina, od nacionalne (ministarstva, javna poduzeća, fondovi), preko županijske (RS, Agencija za regionalni razvoj) do lokalne (JLS, komunalna poduzeća u prikupljanju otpada, tvrtke, stanovništvo), uključivo znanstvene i stručne institucije i udruge.			

1. Operativni program				
REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
2. Cilj: 2	Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša			
3. Prioritet: 8	Razvoj ukupnog energetskeg sustava uz efikasnije korištenje energije			
4. Mjera: 18	Unaprjeđenje korištenja postojećih i potpora korištenju obnovljivih izvora energije			
5. Šifra i opis mjere	Potrebno je poboljšati strukturu izvora energije, odnosno osim pretežitog korištenja vodnih resursa potaknuti i koristiti druge, poglavito obnovljive izvore energije. Program plinifikacije područja Županije, sukladno nacionalnom programu, već postoji, ali treba razraditi i ostvariti programe korištenja i drugih izvora energije, posebice sunca i vjetera, eventualno biomase u budućnosti. Istodobno, treba razraditi sustav poticaja korištenja takvih izvora energije.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Analiza potreba i mogućnosti korištenja različitih izvora energije Izrada programa razvitka korištenja obnovljivih izvora energije Izgradnja potrebne infrastrukture proizvodnje energije sukladno usvojem programu Oblikovanje sustava poticanja korištenja obnovljivih izvora energije 			
7. Vrsta potpore	Osiguranje prostorno-planske dokumentacije, tehničke i stručne pomoći, financijska sredstva, koordinacija i lobiranje na razini nadležnih ministarstava i javnih poduzeća			
8. Korisnici	Županija i JLS; HEP, tvrtke u regiji; znanstvene i stručne institucije			
9. Krajnji korisnici	Gospodarstvo i stanovništvo Županije i šire regije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	1,50	0,30	1,20	3,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Broj postrojenja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora Broj postojećih moderniziranih pogona za proizvodnju energije Broj tvrtki i institucija uključenih u program Broj pilot projekata i sufinanciranih projekata 	HEP / Elektro-Dalmacija Statistika Županije HGK	Program razvoja energetskeg sustava; Program korištenja obnovljivih izvora energije	Izgradnja suvremenog i održivog sustava proizvodnje energije
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Racionalnije korištenje vodnih resursa Smanjenje troškova po osnovi korištenja obnovljivih izvora energije Direktne privatne investicije (tvrtke i domaćinstva) 	HEP / ED Statistika Županije, HGK	Sustav poticaja korištenja obnovljivih izvora energije	Povećanje gospodarskih aktivnosti te standarda života i rada stanovništva
• Utjecaj (Procjena)	<ul style="list-style-type: none"> Broj novih radnih mjesta Porast DBP u sektoru energetike Poboljšanje stanja okoliša (smanjenje emisije štetnih plinova u proizvodnji općenito i u proizvodnji toplinske energije) 	HEP / ED Statistika Županije HGK	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih javnih poduzeća i institucija, HGK, Županije,</i>	Uz gospodarski rast, učinjen značajan pomak k ostvarenju društvene i okolišne održivosti razvitka
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Tehnologija izgradnje, funkcioniranje i održavanja energetskeg pogona mora poštivati europske standarde okoliša. Ostvarenje mjere doprinosi zadovoljavanju zahtjeva smanjenje emisije štetnih plinova.			

<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	<p>Korištenje obnovljivih resursa energije omogućava i individualnu opskrbu domaćinstava i privatnih gospodarstava, te osigurava niži trošak korištene energije. To je posebno značajno za razvoj perifernih, ruralnih i nedovoljno razvijenih područja Županije.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	<p>Razvoj energetske infrastrukture u pravilu je neutralan prema razvoju informacijskog društva. No, informacijske tehnologije bit će osnova monitoringa i kontrole funkcioniranja sustava.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	<p>Ostvarenje mjere zahtijeva, od samog početka, široko i efikasno partnerstvo svih razina, od nacionalne (ministarstva, javna poduzeća, fondovi), preko županijske (RS, Agencija za regionalni razvoj, fondovi) do lokalne (JLS, tvrtke), uključivo znanstvene i stručne institucije.</p>

Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 2	Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u skladu s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša			
3. Prioritet: 8	Razvoj ukupnog energetskog sustava uz efikasnije korištenje energije			
4. Mjera: 19	Razvoj postojeće prijenosne mreže			
5. Šifra i opis mjere	Postojeća elektroprijenosna mreža zahtijeva dogradnju i modernizaciju, posebice u domeni niskonaponske mreže (neki dijelovi prostora Županije nisu obuhvaćeni sustavom, a u brojnim područjima zaobalja i otoka postojeći sustav ne zadovoljava kvalitetom opskrbe. U svjetlu zahtjeva za korištenjem obnovljivih izvora energije, potrebno je dograditi prijenosnu mrežu uključivanjem i tih izvora energije. Istodobno, treba razraditi sustav poticaja za racionalno korištenje i štednju energije.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza potreba i mogućnosti razvoja prijenosne mreže • Izrada programa razvoja prijenosne mreže • Izgradnja potrebne infrastrukture sukladno usvojenom programu • Oblikovanje sustava poticanja racionalnog korištenja i štednje energije 			
7. Vrsta potpore	Osiguravanje prostorno-planske dokumentacije, tehničke i stručne pomoći, financijska sredstva, koordinacija i lobiranje na razini nadležnih ministarstava i javnih poduzeća			
8. Korisnici	Županija i JLS; HEP, tvrtke u regiji; znanstvene i stručne institucije			
9. Krajnji korisnici	Gospodarstvo i stanovništvo Županije i šire regije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	-	100,00	-	100,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	- Veličina i struktura prijenosne mreže - Broj tvrtki i institucija uključenih u program - Broj pilot projekata i sufinanciranih projekata	HEP / ED Statistika Županije HGK	Program razvoja energetskog sustava; Program razvoja prijenosne mreže	Izgradnja suvremenog i održivog sustava proizvodnje energije
• Rezultat (Monitoring)	- Uštede u korištenju energije (povećanje učinkovitosti upravljanja energijom) - Direktna privatna investicija (tvrtke i domaćinstva)	HEP / ED Statistika Županije, HGK	Sustav poticaja racionalnog korištenja energije	Povećanje gospodarskih aktivnosti te standarda života i rada stanovništva
• Utjecaj (Procjena)	- Broj novih radnih mjesta - Porast DBP u sektoru energetike - Pобољшanje životnog standarda stanovništva	HEP / ED Statistika Županije, HGK	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih javnih poduzeća, HGK, Županije, HZZ</i>	Uz gospodarski rast, učinjen značajan pomak k ostvarenju društvene i okolišne održivosti razvika
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Tehnologija izgradnje i održavanja prijenosne mreže mora poštivati europske standarde okoliša Ostvarenje mjere doprinosi zadovoljavanju zahtjeva racionalnog korištenja i štednje energije			
• Jednake mogućnosti	Kompletiranje i osuvremenjivanje prijenosne mreže stvorit će preduvjete bržeg razvoja i povećanja životnog standarda u perifernim, ruralnim i nedovoljno razvijenim područjima Županije.			
• Informacijsko društvo	Razvoj prijenosne mreže u pravilu je neutralan prema razvoju informacijskog društva. No, informacijske tehnologije bit će osnova monitoringa i kontrole funkcioniranja sustava.			
• Partnerstvo	Ostvarenje mjere zahtijeva, od samog početka, široko i efikasno partnerstvo svih razina, od nacionalne (ministarstva, javna poduzeća, fondovi), preko županijske (RS, Agencija za regionalni razvoj, fondovi) do lokalne (JLS, tvrtke), uključivo znanstvene i stručne institucije, te stanovništvo i udruge.			

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
1. Operativni program				
2. Cilj: 2	Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša			
3. Prioritet: 9	Podizanje kvalitete gospodarenja prostorom i učinkovitosti zaštite okoliša			
4. Mjera: 20	Koordinacija izrade i provođenja prostornih planova među RS i JLS			
5. Šifra i opis mjere	Dosadašnji stihijni razvoj u prostoru uvelike je "omogućen" nesređenim i nekoordiniranim prostornim planovima različitih razina, te slabom ili nikakvom kontrolom njihova provođenja. Stoga se ovom mjerom uspostavlja sustav koordinacije u izradi i provedbi prostornih planova među JLS i RS, ali uz aktivno sudjelovanje lokalnih zajednica i udruga, te uz pretpostavku bolje i učinkovitije organiziranosti i rada relevantnih inspekcija i sudstva. <i>(mjera je u najužoj sprezi s realizacijom podmjere 8.1.)</i>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Izrada programa rada i ustanovljavanje koordinacijskog sustava u izradi i provedbi prostornih planova Uvođenje novih, strožih kriterija korištenja prostora Izrada strateških procjena utjecaja na okoliš kod svih razvojnih programa 			
7. Vrsta potpore	Stručna, tehnička, organizacijska i financijska potpora rada sustava			
8. Korisnici	RS, JLS, zavodi i odjeli za prostorno planiranje			
9. Krajnji korisnici	Gospodarstvo i stanovništvo Županije, investitori			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	0,40	0,80	-	1,20
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Implementiran sustav koordinacije u izradi i provedbi prostornih planova Prostorni planovi poštuju kriterije nosivog kapaciteta, socijalne i ekološke održivosti 	Županijski zavod za prostorno planiranje	Program rada koordinacijskog sustava	Uspostavom sustava koordinacije spriječiti devastaciju prostora i svekolike ugroze okoliša i zdravlja stanovništva
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Smanjenje broja "crnih točaka" u prostoru Broj i struktura danih koncesija odgovara prostornim planovima Broj i kvaliteta studija procjena utjecaja na okoliš Broj i intenzitet aktivnog uključivanja lokalnih zajednica u proces donošenja i provođenja prostornih planova 	Županijski zavod za prostorno planiranje, Statistika Županije	Program rada koordinacijskog sustava; Strategija prostornog razvitka Županije	Racionalno korištenje prostora tj. razmještaj sadržaja u prostoru uz očuvanje okoliša
• Utjecaj (Procjena)	<ul style="list-style-type: none"> Povećana kvaliteta života i stanovanja Aktivni odnos lokalne zajednice prema prostoru i razvoju Smanjenje onečišćenja okoliša Održivi gospodarski razvoj 	Županijski zavod za prostorno planiranje, Statistika Županije, Sustav monitoringa okoliša	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija, Županije,</i>	Implementirana nova koncepcija prostornog razvitka Županije
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Realizacija svih aktivnosti unutar ove mjere rezultirat će boljim očuvanjem i unaprjeđenjem okoliša u			

	cjelini.
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	Nova koncepcija razvoja u prostoru Županije ima za cilj, između ostaloga, uključenje perifernih područja u život i gospodarske aktivnosti Županije, uz povećanje socijalne kohezije.
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	Ova je mjera u pravilu neutralna na razvoj informacijskog društva, ali njena realizacija podrazumijeva primjenu suvremenih informacijskih tehnologija.
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	Mjera se može ostvariti samo aktivnom suradnjom RS, JLS i lokalnih zajednica, tvrtki i udruga civilnog društva.

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
1. Operativni program				
2. Cilj: 2	Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša			
3. Prioritet: 9	Podizanje kvalitete gospodarenja prostorom i učinkovitosti zaštite okoliša			
4. Mjera: 21	Izgradnja sustava monitoringa okoliša			
5. Šifra i opis mjere	Postojanje sustava monitoringa okoliša nužna je pretpostavka funkcioniranja sustava zaštite okoliša s jedne strane, te sustava intervencija u okoliš (slučaj ekoloških akcidenata), s druge strane. U Županiji ne postoji jedinstveni, koordiniran te kontinuiran sustav monitoringa, te ga je potrebno osmisliti i izgraditi. Pretpostavka njegova učinkovita funkcioniranja je i izgradnja informacijskog sustava okoliša, koji mora biti integriran u jedinstvenu informacijsku bazu Županije. Ovdje je svakako značajno istaknuti i nužnost međuregionalne i prekogranične suradnje u sustavnom rješavanju problema praćenja stanja u okolišu kao i njegove zaštite.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza stanja i izrada programa monitoringa okoliša • Izgradnja sustava monitoringa okoliša • Izrada projekta informacijskog sustava okoliša • Izgradnja integriranog informacijskog sustava okoliša • Razrada sustava upravljanja informacijskim i sustavom monitoringa 			
7. Vrsta potpore	Stručna, tehnička, organizacijska i financijska			
8. Korisnici	Županija, JLS, relevantne znanstvene i stručne institucije Županije, Agencija za regionalni razvoj			
9. Krajnji korisnici	Županija, JLS; Sveučilište i druge institucije u području okoliša; gospodarstvo i stanovništvo Županije i šire regije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	0,50	0,50	-	1,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Izgrađen sustav monitoringa u funkciji - Izgrađen i integriran informacijski sustav okoliša - Broj tvrtki i institucija uključenih u program 	Županija, involvirane institucije	<ul style="list-style-type: none"> Program monitoringa okoliša; Program izgradnje informacijskog sustava okoliša 	Stvaranje osnovnih preduvjeta funkcioniranja sustava praćenja stanja, unaprjeđenja i zaštite okoliša
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Redovito praćenje pokazatelja stanja okoliša - Broj intervencija u okoliš po osnovi podataka iz sustava - Uštede po osnovi smanjenja troškova sanacije onečišćenja 	Informacijski sustav okoliša; Sustav monitoringa okoliša	Program monitoringa okoliša;	Stanje u okolišu se redovito prati, što omogućuje ne samo sanacije nastalih onečišćenja, već preventivno djelovanje u okolišu
• Utjecaj (Procjena)	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje životnog standarda stanovništva - Povećanje kvalitete i vrijednosti okoliša 	Informacijski sustav okoliša; Statistika Županije	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija, Županije,</i>	Ostvaren jedan od preduvjeta svekolikog održivog razvoja Županije
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Realizacija svih aktivnosti unutar ove mjere rezultirat će boljim očuvanjem i unaprjeđenjem okoliša u cjelini.			
• Jednake mogućnosti	Mjera je neutralna u odnosu na ovo načelu, osim u pogledu stvaranja pretpostavki podizanja životnog standarda na čitavom području Županije, što predstavlja značajan pomak posebice u do sada ekološki ugroženim prostorima.			

• Informacijsko društvo	Ova je mjera u pravilu neutralna na razvoj informacijskog društva, ali njena realizacija podrazumijeva primjenu suvremenih informacijskih tehnologija.
• Partnerstvo	Mjera se može ostvariti samo aktivnom suradnjom Agencije za regionalni razvoj, RS, JLS i lokalnih zajednica, tvrtki, znanstvenih i stručnih institucija te udruga civilnog društva.

1. Operativni program		REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 2	Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša				
3. Prioritet: 9	Podizanje kvalitete gospodarenja prostorom i učinkovitosti zaštite okoliša				
4. Mjera: 22	Izrada i implementacija programa zaštite okoliša				
5. Šifra i opis mjere	Izgradnjom sustava monitoringa, stvaraju se preduvjeti za implementaciju programa zaštite okoliša. Taj program, u načelu, već postoji, ali ga treba ažurirati i ostvariti. On se mora odnositi prema svim elementima prirodnog i izgrađenog okoliša. <i>(Mjera je u uskoj vezi i s realizacijom mjere 36)</i>				
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Analiza postojećeg stanja okoliša i zaštite okoliša Izrađen katastar prirodnih resursa Osvremenjen program zaštite okoliša Provedba programa zaštite okoliša Izrada programa postupanja u slučaju ekoloških akcidenata i katastrofa Izrada programa promicanja svijesti i edukacije o nužnosti očuvanja okoliša i održivog razvoja 				
7. Vrsta potpore	Stručna, tehnička, organizacijska i financijska				
8. Korisnici	Županija, JLS, relevantne znanstvene i stručne institucije Županije, Agencija za regionalni razvoj, civilne udruge				
9. Krajnji korisnici	Županija, JLS; Sveučilište i druge relevantne institucije; gospodarstvo i stanovništvo Županije i šire regije				
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)	
	0,50	0,50	0,50	1,50	
11. Monitoring & procjena pokazatelja					
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj	
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Izgrađen sustav zaštite okoliša u funkciji Izrađen katastar prirodnih resursa Izgrađen i integriran sustav postupanja u slučaju ekoloških incidenata i katastrofa Broj tvrtki, institucija i udruga uključenih u program Broj pilot projekata 	Županija, Involvirane institucije	Program zaštite okoliša; Program postupanja u slučaju ekoloških akcidenata i katastrofa	Stvaranje osnovnih preduvjeta zaštite okoliša	
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Broj intervencija u okoliš po osnovi ekoloških akcidenata i katastrofa Uštede po osnovi smanjenja troškova sanacije onečišćenja Površina zaštićenih područja Broj zaštićenih i očuvanih staništa i vrsta Očuvani prirodni resursi (uštede po osnovi boljeg gospodarenja) Broj i struktura programa edukacije stanovništva i gospodarstvenika 	Program zaštite okoliša; Sustav monitoringa okoliša; Izvješća udruga i drugih institucija involviranih u programe edukacije	Program zaštite okoliša	Podizanje svijesti o očuvanju i zaštiti okoliša i učinkovitija zaštita okoliša	

	- Broj završenih polaznika programa edukacije			
<ul style="list-style-type: none"> Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> Povećanje životnog standarda stanovništva Povećana svijest o nužnosti očuvanja i vrijednosti okoliša Povećanje kvalitete vrijednosti okoliša 	<p>Informacijski sustav okoliša; Statistika Županije</p>	<p><i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija, Županije,</i></p>	<p>Ostvarenje osnovnih preduvjeta održivog razvoja uz očuvanje i zaštitu okoliša</p>
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> Okoliš 	<p>Realizacija svih aktivnosti unutar ove mjere rezultirat će boljim očuvanjem i unaprjeđenjem okoliša u cjelini. To se posebice odnosi na ekološki osjetljiva, a do sada po niti jednoj osnovi zaštićena područja i resurse.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> Jednake mogućnosti 	<p>Mjera je neutralna u odnosu na ovo načelu, osim u pogledu stvaranja pretpostavki podizanja životnog standarda na čitavom području Županije, što predstavlja značajan pomak posebice u do sada ekološki ugroženim prostorima. U programe edukacije uključuju se sve društvene skupine, i kao edukatori i kao polaznici.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> Informacijsko društvo 	<p>Ova je mjera u pravilu neutralna na razvoj informacijskog društva, ali njena realizacija podrazumijeva primjenu suvremenih informacijskih tehnologija.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> Partnerstvo 	<p>Mjera se može ostvariti samo aktivnom suradnjom Agencije za regionalni razvitak, RS, JLS i lokalnih zajednica, tvrtki, znanstvenih i stručnih, obrazovnih institucija te udruga civilnog društva.</p>			

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
1. Operativni program				
2. Cilj: 2	Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša			
3. Prioritet: 9	Podizanje kvalitete gospodarenja prostorom i učinkovitosti zaštite okoliša			
4. Mjera: 23	Razrada i implementacija sustava potpore održivog korištenja prirodnih resursa i okoliša u cjelini			
5. Šifra i opis mjere	<p>Održivo korištenje prirodnih resursa uz povećanje gospodarskih aktivnosti, i to onih okolišu prihvatljivih, teško se realizira bez implementacije sustava potpore i potpora takvoj poslovnoj orijentaciji i načinu života stanovništva. Stoga je nužno razraditi i implementirati takav sustav, makar ne bio u svim segmentima podržan i važećim mjerama ekonomske i razvojne politike na nacionalnoj razini (dakle, zasnovan je uglavnom na županijskoj razvojnoj strategiji i fondovima).</p> <p><i>Napomena: Potpuna učinkovitost ovog sustava potpore moguća je tek promjenom Zakona o financiranju lokalne i regionalne samouprave, te je stoga ostvarenje i ove mjere povezano s inicijativom za promjenom zakonske regulative u području financiranja u prioritetu 13, mjera 35.</i></p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Analiza postojećeg stanja glede ekološki i društveno odgovornog ponašanja i rada gospodarstvenika Izrada studije mogućnosti i programa realizacije sustava potpore i potpore održivog korištenja prirodnih resursa i okoliša u cjelini Praćenje troškova i učinaka programa 			
7. Vrsta potpore	Stručna, tehnička, organizacijska i financijska potpora; koordinacija i lobiranje na razini nadležnih ministarstava i javnih poduzeća			
8. Korisnici	Županija, JLS, relevantne znanstvene i stručne institucije Županije, Agencija za regionalni razvoj, civilne udruge			
9. Krajnji korisnici	Županija, JLS; gospodarstvo i stanovništvo Županije i šire regije			
10. Financijski plan 2006.-2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	1,00	2,00	2,00	5,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Izgrađen sustav potpore Izgrađen sustav praćenja rezultata programa Broj tvrtki i institucija uključenih u program Broj tvrtki korisnika potpora Broj pilot projekata 	Županija, involvirane institucije, HGK	<ul style="list-style-type: none"> Program zaštite okoliša; Program potpore 	Stvaranje osnovnih preduvjeta očuvanja okoliša i održivog razvoja
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> Uštede po osnovi smanjenja troškova sanacije onečišćenja Uštede u potrošnji energije Uštede uslijed boljeg gospodarenja resursima Broj novih proizvoda Broj poduzeća i proizvoda sa ekološkim znakom i certifikatom Broj novih stanovnika Županije Stupanj zadovoljstva kvalitetom života 	Sustav monitoringa okoliša; Statistika Županije, HGK	<ul style="list-style-type: none"> Program zaštite okoliša; Program potpore 	Prestrukturiranje gospodarstva u okolišu prihvatljive djelatnosti
• Utjecaj (Procjena)	<ul style="list-style-type: none"> Povećanje životnog standarda stanovništva Povećanje zaposlenosti 	Informacijski sustav okoliša; Statistika Županije	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija, Županije,</i>	Stvarno postizanje održivog razvitka uz konkurentnu

	<ul style="list-style-type: none"> - Diverzifikacija proizvodnje - Porast prodaje ekološki proizvedenih proizvoda - Stopa rasta gospodarstva - Povećanje dodane vrijednosti - Povećanje kvalitete i vrijednosti okoliša 	HGK		<p>proizvodnju, podizanje životnog standarda, očuvanje i zaštitu okoliša</p>
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	Realizacija svih aktivnosti unutar ove mjere rezultirat će boljim korištenjem, ali i očuvanjem i unaprjeđenjem okoliša u cjelini.			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	Mjera je neutralna u odnosu na ovo načelu, osim u pogledu stvaranja pretpostavki podizanja životnog standarda na čitavom području Županije.			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	Ova je mjera u pravilu neutralna na razvoj informacijskog društva, ali njena realizacija podrazumijeva primjenu suvremenih informacijskih tehnologija.			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	Mjera se može ostvariti samo aktivnom suradnjom Agencije za regionalni razvitak, RS, JLS i lokalnih zajednica, tvrtki, znanstvenih i stručnih, obrazovnih institucija te udruga civilnog društva.			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 3	Razvoj ljudskih resursa, podizanje razine zaposlenosti i socijalne kohezije uz opći rast društvenog standarda			
3. Prioritet: 10	Podizanje kvalitete radnih resursa i zapošljivosti stanovništva ⁷			
4. Mjera: 24	Podizanje opće razine obrazovanosti stanovništva			
5. Šifra i opis mjere	<p>Želimo li spremno i ravnopravno sudjelovati u globalnim procesima stvaranja ekonomije znanja, moramo značajno povećati udio kadrova koji će nastaviti obrazovanje nakon srednje škole na nekom od stručnih ili sveučilišnih programa. Stanovništvo treba spoznati važnost ulaganja u vlastito obrazovanje kao medija koji djeluje na njihov materijalni položaj i kvalitetu života. Želimo li ostvariti viziju dinamične otvorene regije moramo dodatno promicati učenje stranih jezika, informatičku pismenost i upotrebu računala na najširem planu. Europska komisija u svojim dokumentima preporučuje razvoj različitih sposobnosti kao zajedničke ciljeve sustava obaveznog obrazovanja i stručnog usavršavanja u ekonomiji utemeljenoj na znanju. Ističe se funkcionalna pismenost, numerička pismenost, ICT (informacijsko-komunikacijska) znanja, strani jezici, poduzetništvo, matematika i prirodne znanosti, međuljudske i socijalne kompetencije, opća kultura (prepoznavanje i korištenje njezinih dostignuća). Da bi se ujednačile šanse i povećao kadrovski potencijal područja Županije izvan Splita treba omogućiti studentima iz tih područja što lakši pristup studiranju. Preduvjet povećanja obrazovanosti stanovništva jest unaprjeđenje obrazovne infrastrukture po kvantiteti i kvaliteti. Svakom djetetu trebalo bi omogućiti pristup predškolskom odgoju, te promicati svijest da predstavlja instituciju ranog obrazovanja, a ne samo čuvanja djece. Stoga su u razradi ove mjere kao posebne aktivnosti istaknute i aktivnosti usmjerene stvaranju baze, odnosno odgojno-obrazovne infrastrukture kao preduvjeta i pretpostavke izgradnji obrazovne suprastrukture.</p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizacija i izgradnja vrtića, škola, kulturnih i športskih objekata • Povećanje kapaciteta za uključivanje sve djece u neki oblik predškolskog odgoja i povećanje kvalitete predškolskih ustanova • Izgradnja studentskih domova • Potpora pristupu obrazovnim i športskim sadržajima iz perifernih područja Županije • Poticati ulaganje privatnog sektora u obrazovanje, kako u infrastrukturu tako i u nadgradnju (moguće i kroz oblike javno-privatnog partnerstva) • Promicanje svijesti o značaju znanja i obrazovanja • Promicanje informatičke pismenosti i upotrebe računala na najširem planu • Uvođenje dodatnih i dopunskih obrazovnih programa u osnovne i srednje škole • Provođenje programa stručnog usavršavanja nastavnika • Stipendiranje i subvencioniranje obrazovanja 			
7. Vrsta potpore	Sufinanciranje, savjetodavna, organizacijska			
8. Korisnici	Županija, HZZ, JLS, obrazovne institucije, poduzeća i gospodarstvenici, udruge			
9. Krajnji korisnici	Stanovništvo Županije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	6,50	6,50	2,00	15,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
<ul style="list-style-type: none"> • Output (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> - Broj novih programa u obrazovanju - Ulaganja tvrtki u obrazovanje - Povećanje broja studenata - Ulaganja u 	<p>Županija, Zavod za školstvo, MZOŠ, Sveučilište HZZ, JLS, HUP, HGK</p>	<p>Studija o potrebama Županije</p>	<p>Povećati broj djece i mladih na školovanju i povećanje kvalitete obrazovnog procesa</p>

⁷ Podaci o financiranju za neke od mjera koje se odnose na ljudske resurse (posebno mjere 25, 26, 29,30) ovdje su prezentirani u srednjoj do minimalnoj varijanti, što drugim riječima znači da realizacija nekih mjera zahtijeva i znatno veća sredstva od ovdje prezentiranih, budući ne možemo pretpostaviti da će većina identificiranih problema biti riješena u gore predviđenom razdoblju. Ako bismo predvidjeli veoma opsežnu gradnju obrazovne infrastrukture, onda bi samo za ovu mjeru bila potrebna sredstva od minimalnih 40 mil. EURa.

	<p>modernizaciju obrazovnog procesa</p> <ul style="list-style-type: none"> - Broj nastavnika uključenih u programe usavršavanja - Broj novih skupina u predškolskom odgoju - Broj novih sportskih dvorana - Broj novih objekata u obrazovanju 			
<ul style="list-style-type: none"> • Rezultat (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> - Broj djece uključenih u neki oblik predškolskog odgoja - Udjel visoko i više obrazovanih u radnoj snazi - Broj nastavnika uključen u programe usavršavanja 	<p>Županija Zavod za školstvo MZOS Sveučilište JLS, DZS</p>	<p><i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija (Županija, Zavod za školstvo, MZOS Sveučilište JLS, DZS)</i></p>	<p>Podizanje kvalitete ljudskih resursa i njihove konkurentnosti za napredovanje na tržištu rada</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Stopa rasta gospodarstva - Dodatna vrijednost po zaposlenom - Veća efikasnost studiranja (broj diplomiranih/broj upisanih kroz razdoblja) 	<p>DZS Sveučilište</p>	<p><i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija (Županija, MZOS Sveučilište JLS, DZS)</i></p>	<p>Povećanje proizvodnosti i konkurentnosti gospodarstva uz povećanje kvalitete življenja.</p>
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	<p>Odnos između obrazovanja, gospodarstva i okoliša je vrlo složen. Često se ekonomski rast i konkurentnost povezuju sa ekološkom krizom. Odgovarajuće obrazovanje utječe na sposobnosti, znanja i spoznaje te subjekti mogu aktivno djelovati na očuvanju principa održivosti koji. Obrazovani radni resursi omogućuju razvitak gospodarstva sa sve većim nematerijalnim udjelom u vrijednosti proizvoda, a time sve manjim opterećenjem za okoliš.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	<p>U cilj su ugrađena načela jednakosti šansi pristupu obrazovanju, a i sam proces obrazovanja povratno utječe da se obrazovane osobe mogu kvalitetno i ravnopravno uključivati u sve aspekte društvenog i gospodarskog života.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	<p>Povećanje opće razine obrazovanosti neraskidivo je povezano sa širenjem upotrebe informatičkih tehnologija. Postoji cirkularna međuzavisnost jer povećanje obrazovanosti omogućuje lakše razumijevanje i kvalitetniju upotrebu novih tehnologija, a u povratnom smjeru nove tehnologije omogućavaju skokoviti napredak u obrazovanju. Zato je unutar ovog cilja širenje informatičke pismenosti osobito naglašeno.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	<p>Polazi se od pretpostavke da je suradnja s JLS i subjektima iz sektora obrazovanja i gospodarstva preduvjet poboljšanja situacije u Županiji. Također je bitna i suradnja sa drugim organizacija i udruženjima u zemlji i inozemstvu. Podizanje opće razine obrazovanja omogućuje da se sve veći broj ljudi kvalitetno uključuje u razne oblike partnerskih odnosa.</p>			

1. Operativni program		REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 3	Razvoj ljudskih resursa, podizanje razine zaposlenosti i socijalne kohezije uz opći rast društvenog standarda				
3. Prioritet: 10	Podizanje kvalitete radnih resursa i zapošljivosti stanovništva				
4. Mjera: 25	Usklađivanje obrazovanja i gospodarstva⁸				
5. Šifra i opis mjere	<p>Poboljšanje obrazovne strukture u radnoj snazi Županije ključ je za stvaranje konkurentnije regije. Međutim, samo veći udio visokoobrazovanih u radnoj snazi ne jamči veću kvalitetu, bitna je usklađenost obrazovnih profila s razvojnim potrebama Županije. Sustav cjelovitog i kontinuiranog unapređivanja radnih resursa zahtijeva stvaranje ponude obrazovnih programa i obrazovnih procesa prilagođenih potrebama razvoja gospodarstva. To podrazumijeva bolju povezanost i interakciju između gospodarskih subjekata i obrazovnih institucija svih razina. Dok u većim poduzećima podjela rada omogućuje specijalizaciju kadrova, u malim poduzećima pojedinci objedinjuju čitav niz poslovnih funkcija što stvara potrebu za kompleksnim multidisciplinarnim znanjima. Dugo razdoblje potrebno za sticane stručnih kvalifikacija i izrazito dugoročni učinci ulaganja u obrazovanje dodatno naglašavaju značaj ulaganja u razvoj ljudskih resursa. (<i>Provedba ove mjere u uskoj je vezi s provedbom mjere 1, primarno podmjera 1.1. i 1.2.</i>)</p>				
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Studija kadrovskih potreba za razvoj Županije • Profesionalno usmjeravanje, savjetovanje i informiranje za mladež i dorasle • Poticanje suradnje obrazovnih organizacija i gospodarstva • Priprema za tržište rada-uvršavanje sadržaja i informacija o tržištu rada u obrazovne programe na svim razinama • Razvoj novih programa obrazovanja i stručnog usavršavanja i inovativnih metoda prijenosa znanja u skladu s razvojnim potrebama gospodarstva • Poboljšanje/prilagođavanje obrazovne strukture nezaposlenih i potencijalno nezaposlenih potrebama tržišta rada • Olakšanje prijelaza između obrazovanja i svijeta rada • Poticanje studiranja tehničkih i prirodnih znanosti 				
7. Vrsta potpore	subveniconiranje, stipendiranje, tehničko-savjetodavna,				
8. Korisnici	Županija, HZZ, JLS, obrazovne institucije, poduzeća i gospodarstvenici, udruge				
9. Krajnji korisnici	stanovništvo, poduzeća				
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)	
	10,00	10,00	5,00	25,00	
11. Monitoring & procjena pokazatelja					
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj	
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj novih obrazovnih programa - Ugovori o suradnji obrazovnih institucija i gospodarstvenika - Povećanje broja studenata prirodnih i tehničkih znanosti 	Županija, MZOŠ, Sveučilište, JLS, HZZ, HUP, HGK	Studija kadrovskih potreba za razvoj Županije	Usvajanje specijaliziranih znanja usklađenih s potrebama gospodarstva	
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Udio studenata tehničkih i prirodnih znanosti u ukupnom broju studenata Županije - Povećanje stope zaposlenosti 	DZS, HZZ, Sveučilište, MZOŠ,	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija (Županija, Zavod za školstvo, MZOŠ Sveučilište JLS, DZS)</i>	Stvaranje strukture radnih resursa koja omogućuje dinamični razvoj gospodarstva	

⁸ Uvidom u sve navedene aktivnosti pod točkom 6, a temeljeno na dosadašnjim iskustvima/praksi u financiranju sličnih aktivnosti, posebno onih definiranih u stavkama 6 i 7, konzultirane osobe iz HZZ, PU Split, procjenjuju potrebna sredstva u optimalnoj varijanti u iznosu čak do 65 mil EURa (za razdoblje od 7 godina).

<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje proizvodnosti i dodane vrijednosti u gospodarstvu - Rast društvenog proizvoda 	<p>DZS, HZZ, HGK,</p>	<p><i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija (Županija, Zavod za školstvo, HGK, HZZ)</i></p>	<p>Povećanje konkurentnosti gospodarstva i rast društvenog standarda.</p>
<p>12. Višestruke teme</p>				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	<p>Prilagođavanje specijaliziranih znanja u skladu s razvojnim potrebama gospodarstva omogućava njegovo osuvremenjivanje i sve manje ugrožavanje okoliša. Sve veći udio obrazovanih na području prirodnih i tehničkih znanosti omogućava i stvaranje kadrovske osnove potrebne za djelatnosti zaštite i obnove ugroženog okoliša.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	<p>Aktivnosti usmjerene ka usklađivanju obrazovanja i gospodarstva povećavaju šanse svim uključenim skupinama i pojedincima da sudjeluju u svijetu rada, a time podižu i razinu ravnopravnosti u svim drugim aspektima života.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	<p>Povezivanje obrazovanja i gospodarstva nezamisliva je bez potpuno integriranja s informacijskim društvom.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	<p>Bit same mjere jest uspostavljanje partnerstva između gospodarstva i obrazovanja. Da bi se ciljevi mogli ostvariti nužno je povezivanje i sinergijsko djelovanje velikog broja subjekata.</p>			

1. Operativni program		REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 3	Razvoj ljudskih resursa, podizanje razine zaposlenosti i socijalne kohezije uz opći rast društvenog standarda				
3. Prioritet: 10	Podizanje kvalitete radnih resursa i zapošljivosti stanovništva				
4. Mjera: 26	Cjeloživotno učenje				
5. Šifra i opis mjere	Dinamično i fleksibilno gospodarstvo izloženo globalnoj konkurenciji, te sve brži tehnološki napredak zahtijevaju kontinuirano ulaganje u nova znanja. Nužno je da cjelokupno stanovništvo prihvati obvezu kontinuiranog prilagođavanja i nadograđivanja svojih znanja, ali isto tako da i poslodavci prihvate činjenicu da će im jedino ulaganje u vlastite ljudske resurse jamčiti trajnu konkurentnost. Cjeloživotno obrazovanje uključuje različite segmente djelovanja – od programa za mlade do usavršavanja rano umirovljenih osoba. Tim skupinama treba ponuditi fleksibilnije oblike edukacije izvan uobičajenog formalnog sustava (na daljinu, kod kuće, u večernjim satima i sl.).				
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Promotivne aktivnosti • Stipendiranje i sufinanciranje • Programi za mlade (tečajevi, doškolovanje, programi za one koji su prekinuli obrazovanje, itd.) • Programi za zaposlene (usavršavanje, tečajevi, prekvalifikacije, dokvalifikacije, itd.) • Programi za nezaposlene (prekvalifikacije, dokvalifikacije, itd.) • Programi za mlade umirovljenike (usavršavanje, tečajevi, itd.) 				
7. Vrsta potpore	Sufinanciranje programa (uz sufinanciranje lokalne i regionalne samouprave)				
8. Korisnici	Županija, HZZ, JLS, obrazovne institucije, poduzeća i gospodarstvenici, udruge				
9. Krajnji korisnici	Stanovništvo Županije				
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)	
	4,00	2,00	1,00	7,00	
11. Monitoring & procjena pokazatelja					
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj	
• Output (Monitoring)	- Broj novih programa u obrazovanju odraslih - Broj osoba uključenih u obrazovne programe	Županija HZZ, HUP, HGK	Studija kadrovskih potreba za razvoj Županije	Izraditi nove programe cjeloživotnog obrazovanja za različite skupine.	
• Rezultat (Monitoring)	- Izdaci poduzeća za dodatno osposobljavanje svojih radnika - Broj zaposlenih osoba uključenih u programe dodatnog osposobljavanja za radno mjesto - Broj nezaposlenih uključenih u dokvalifikaciju i prekvalifikaciju	Županija HZZ, HUP, HGK	Studija kadrovskih potreba za razvoj Županije	Poticati cjeloživotno obrazovanje u Županiji: povećati uključenost odraslih u programe usavršavanja, uključenost zaposlenih i nezaposlenih u neke oblike dodatnog obrazovanja i sl.	
• Utjecaj (Procjena)	- Stopa rasta gospodarstva - Dodatna vrijednost po zaposlenom - Smanjenje nezaposlenosti	DZS, HGK, Zavod za zapošljavanje	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija (Županija, Zavod za školstvo, HGK, HZZ)</i>	Aktivno stanovništvo usklađeno sa principima ekonomije znanja te doprinosi konkurentnosti Županije.	
12. Višestruke teme					
• Okoliš	Gospodarski razvoj na principu ekonomije znanja je usklađen sa zahtjevom za održivim razvojem čija komponenta je i briga za okoliš.				
• Jednake	Projekti cjeloživotnog obrazovanja odvijat će se uz potpunu informiranost svih subjekata, bez diskriminacije.				

<p>mogućnosti</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	<p>Nužna je sprega suvremenih dostignuća u razvoju programa i primjeni koncepta cjeloživotnog obrazovanja. Obrazovanje sudionika u tim programima obrazovanja polazi od potrebe da ih se osposobi za rad u otvorenom, modernom gospodarstvu.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	<p>Projekt polaze od pretpostavke da je suradnja s JLS i subjektima iz sektora obrazovanja i gospodarstva preduvjet poboljšanja situacije u Županiji. Također je bitna i suradnja sa drugim organizacija i udruženjima u zemlji i inozemstvu.</p>

1. Operativni program					
REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE					
2. Cilj: 3		Razvoj ljudskih resursa, podizanje razine zaposlenosti i socijalne kohezije uz opći rast društvenog standarda			
3. Prioritet: 11		Unaprijeđenje lokalnog tržišta rada			
4. Mjera: 27		Razvoj novih oblika rada i zapošljavanja			
5. Šifra i opis mjere		Velik broj potencijalno zapošljivih osoba koje ne mogu naći ili ne žele tradicionalni oblik radnog odnosa s punim radnim vremenom s jedne strane i sve veći zahtjevi za fleksibilnošću i dinamičnošću u gospodarstvu s druge strane, opravdavaju promicanje alternativnih oblika rada i zapošljavanja, kao što su rad sa skraćenim radnim vremenom, rad na daljinu, razmjena i iznajmljivanje radnika i sl. Gospodarskim subjektima se omogućava fleksibilno djelovanje i smanjenje troškova rada, dok se istovremeno omogućava da veći broj ljudi bude radno aktivan čime se postižu socijalni, ekonomski i obrazovni učinci. Fleksibilniji radni odnosi smanjuju pritisak za korištenje nereguliranog sivog tržišta.			
6. Aktivnosti		<ul style="list-style-type: none"> • Analiza stanja i mogućnosti primjene novih oblika rada i zapošljavanja • Promotivne i savjetodavne aktivnosti • Osnivanje poduzeća i agencija za posredovanje netipičnih oblika zapošljavanja • Potpora unapređenju organizacije rada i kadrovske funkcije u poduzećima 			
7. Vrsta potpore		organizacijska, stručna i financijska			
8. Korisnici		Županija, HZZ, JLS, obrazovne institucije, poduzeća i gospodarstvenici, udruge i sindikati			
9. Krajnji korisnici		potencijalni djelatnici i poduzeća			
10. Financijski plan 2006. - 2013.		Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
		3,00	2,00	1,00	6,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja					
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj	
• Output (Monitoring)	- Broj nestandardnih ugovora o radu	Županija, HZZ, HUP, HGK, DZS	Analiza stanja i mogućnosti primjene novih oblika rada i zapošljavanja	Otvaranje novih radnih mjesta i dodatno zapošljavanje	
• Rezultat (Monitoring)	- Smanjenje nezaposlenosti - Povećanje stope aktivnosti	HZZ, DZS	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija (Županija, Zavod za školstvo, HGK, HZZ)</i>	Fleksibilizacija tržišta rada uz smanjenje rada na crno.	
• Utjecaj (Procjena)	- Povećanje dinamičnosti i konkurentnosti gospodarstva - Viši prihodi po stanovniku - Manji udio stanovnika bez prihoda	DZS, HGK	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija (Županija, HGK)</i>	Povećanje društvenog proizvoda i životnog standarda.	
12. Višestruke teme					
• Okoliš	Ostvarenje ovog cilja neutralno je u odnosu na okoliš.				
• Jednake mogućnosti	Primjena fleksibilnih oblika zapošljavanja otvara šanse za ugrožene skupine ograničenih sposobnosti ili onih koje imaju i alternativne obveze u obitelji i društvu. Povećani broj radnih mjesta povećava šanse za ravnopravnošću pristupa radu, obrazovanju i uslugama društvenog standarda.				
• Informacijsko društvo	Promicanje rada na daljinu i samozapošljavanje u području intelektualnih usluga neraskidivo su vezani uz širenje informacijskog društva				
• Partnerstvo	U realizaciji ove mjere posebno dolazi do izražaja suradnja i partnerstvo poslovnih subjekata, obrazovnih institucija i Zavoda za zapošljavanje				

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE				
1. Operativni program				
2. Cilj: 3	Razvoj ljudskih resursa, podizanje razine zaposlenosti i socijalne kohezije uz opći rast društvenog standarda			
3. Prioritet: 11	Unaprijeđenje lokalnog tržišta rada			
4. Mjera: 28	Poticanje lokalnih inicijativa za zapošljavanje⁹			
5. Šifra i opis mjere	Povećanje zaposlenosti nadilazi samu politiku tržišta rada, što znači da osim unapređenja djelovanja lokalnog tržišta rada treba uzajamno integrirati djelovanje svih subjekata vezanih uz lokalno gospodarstvo s ciljem očuvanja postojećih i stvaranja novih radnih mjesta. Zavod za zapošljavanje može predstavljati jezgro za organizaciju aktivnosti za ostvarenje ove mjere, ali za njegovu učinkovitost potrebna je šira suradnja.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Promicanje i organiziranje suradnje sa zavodom za zapošljavanje • Potpora očuvanju radnih mjesta u poduzećima • Potpora samozapošljavanju, posebice u perifernim dijelovima Županije • Potpora otvaranju novih radnih mjesta, posebice u perifernim dijelovima Županije • Uspostavljanje brzog i stalnog protoka aktualnih informacija između poslodavaca i tražilaca zaposlenja • Javni radovi i društveno korisni radovi • Aktivnosti na suzbijanju sivog tržišta rada 			
7. Vrsta potpore	organizacijska, stručna i financijska			
8. Korisnici	Županija, HZZ, JLS, obrazovne institucije, poduzeća i gospodarstvenici, udruge i sindikati			
9. Krajnji korisnici	nezaposleni, potencijalno nezaposleni, poduzeća			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	17,50	17,50	5,00	40,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	- Broj programa i aktivnosti za poticanje zapošljavanja - Broj osoba uključenih u programe - Broj aktivnosti usmjerenih suzbijanju sive ekonomije	Županija, HZZ, HUP, HGK	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija (Županija, HUP, HGK, HZZ)</i>	Uključivanje što većeg broja osoba u svijet rada.
• Rezultat (Monitoring)	- Povećanje broja "samozaposlenih" osoba - Povećanje broja radnih mjesta	DZS, HZZ, HGK	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija (Županija, HGK, HZZ)</i>	Povećanje stope zaposlenosti
• Utjecaj (Procjena)	- Smanjenje nezaposlenosti - Povećanje društvenog proizvoda	DZS, HZZ, HGK	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija (Županija, HGK, HZZ)</i>	Povećanje životnog standarda u regiji
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Pri poticanju očuvanja postojećih i stvaranja novih radnih mjesta pristupiti će se selektivno vodeći računa o njihovu utjecaju na okoliš.			
• Jednake	Poticajne mjere na tržištu rada omogućuju poboljšanje šansi za ugrožene skupine. Povećanje			

⁹ Uvidom u sve navedene aktivnosti pod točkom 6, a temeljeno na dosadašnjim iskustvima u financiranju sličnih aktivnosti te činjenici da se radi o sustavu raznih potpora te pokretanju javnih radova, konzultirane osobe iz HZZ, PU Split, procjenjuju iznos potrebnih sredstava u optimalnoj varijanti u iznosu čak do cca 90 mil EURa (za razdoblje od 7 godina).

<p>• mogućnosti</p>	<p>zaposlenosti omogućava većem broju ljudi punu socijalnu integraciju.</p>
<p>• Informacijsko društvo</p>	<p>Pri poticanju stvaranja novih radnih mjesta staviti će se naglasak na perspektivna radna mjesta s većim udjelom novih tehnologija.</p>
<p>• Partnerstvo</p>	<p>Za ostvarenje ovog cilja nužno je usuglašeno zajedničko djelovanje svih strana na tržištu rada.</p>

1. Operativni program		REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 3	Razvoj ljudskih resursa, podizanje razine zaposlenosti i socijalne kohezije uz opći rast društvenog standarda				
3. Prioritet: 11	Unaprijeđenje lokalnog tržišta rada				
4. Mjera: 29	Poboljšanje položaja žena na tržištu rada				
5. Šifra i opis mjere	Statistički podaci neosporno pokazuju lošiju zastupljenost žena u svijetu rada. Potrebno je istražiti uzroke takvog stanja na strani ponude i potražnje te razraditi potrebne aktivnosti pozitivne diskriminacije, te institucionalne i materijalne preduvjete za poboljšanje tog položaja.				
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza položaja žena na tržištu rada • Organizacija savjetodavnih aktivnosti • Promidžba pozitivne diskriminacije • Selektivno subvencioniranje ženskog poduzetništva i zapošljavanja • Potporne aktivnosti ženama u rješavanju obiteljskih obveza koje im otežavaju uključivanje u svijet rada 				
7. Vrsta potpore	organizacijska, stručna i financijska				
8. Korisnici	Županija, HZZ, JLS, obrazovne institucije, poduzeća i gospodarstvenici, udruge i sindikati				
9. Krajnji korisnici	zaposlene i nezaposlene žene				
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)	
	4,00	4,00	2,00	10,00	
11. Monitoring & procjena pokazatelja					
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj	
• Output (Monitoring)	- Broj programa za potporu ženama	Županija, HZZ, HUP, HGK	Analiza položaja žena na tržištu rada	Edukacija o nužnosti ravnopravnosti žena i otvaranje prilika za njihovo aktiviranje.	
• Rezultat (Monitoring)	- Broj žena uključenih u programe	Županija, HZZ, HUP, HGK	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija (Županija, HGK, HUP, HZZ)</i>	Povećana zaposlenost žena	
• Utjecaj (Procjena)	- Dostizanje ravnopravnosti žena i poboljšanje njihova životnog standarda	DZS/HZZ	<i>Dokumentacija i statistike odgovornih institucija (Županija, HGK, HUP, HZZ)</i>	Bolje iskorištenje ukupnih ljudskih resursa Županije.	
12. Višestruke teme					
• Okoliš	Realizacija ove mjere je neutralna u odnosu na ovo načelo				
• Jednake mogućnosti	Bit same mjere jest u izjednačavanju položaja žena koje su u Županiji ugrožena skupina na tržištu rada.				
• Informacijsko društvo	Uključenost žena u svijet rada podrazumijeva i njihovu veću educiranost u korištenju suvremenih informacijskih tehnologija; izuzev ovog zahtjeva mjera kao takva je neutralna prema ovom načelu				
• Partnerstvo	Unaprijeđenje položaja žena ovisit će o osvješćivanju i ujedinjavanju napora svih sudionika na tržištu rada.				

1. Operativni program		REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 3	Razvoj ljudskih resursa, podizanje razine zaposlenosti i socijalne kohezije uz opći rast društvenog standarda				
3. Prioritet: 12	Podizanje razine društvenog standarda i razvoj socijalnih usluga				
4. Mjera: 30	Unaprjeđenje zdravlja stanovništva				
5. Šifra i opis mjere	Podizanjem kvalitete života kroz veću promociju zdravog okoliša, zdrave hrane i slično, te osiguravanjem kvalitetne zdravstvene zaštite na cjelokupnom području regije, stvaraju se i preduvjeti za gospodarski te ukupni razvitak Županije. Dobro zdravlje uključuje i smanjenje razine neuspjeha u školi, gubitaka radnih sati i proizvodnje u poduzećima, smanjenje nesigurnosti, nezaposlenosti te poboljšanje standarda u mjestu življenja. Iako je vidljiv trend porasta privatnih zdravstvenih ustanova koje su, u pravilu dobro opremljene, objekti javnog zdravstva su u velikim financijskim poteškoćama što izaziva ozbiljne probleme u financiranju modernizacije objekata i opreme, a time dolazi i do pada zdravstvenog standarda u Županiji.				
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Izrada studije o zdravlju stanovništva i potrebama za zdravstvenim uslugama u Županiji (procjena vrste, veličine i opremljenosti potrebnih kapaciteta, projekcija potrebnih kadrova i sl.). Promicanje zdravog načina života i preventive bolesti (<i>u uskoj sprezi s aktivnostima unutar podmjere 3.2.</i>) Organiziranje grupnih savjetovališta osobama sa zdravstvenim problemima Podizanje kvalitete zdravstvenih ustanova Osiguranje ravnomjerne kvalitete i dostupnosti zdravstvenih usluga na cjelokupnom području Županije 				
7. Vrsta potpore	Sufinanciranje programa, povezivanje glavnih subjekata i osiguravanje uvjeta za djelovanje				
8. Korisnici	Županija, zdravstvene institucije i institucije socijalne skrbi (Zavod za javno zdravstvo, Centar za socijalnu skrb), JLS, Medicinski fakultet, poduzeća, udruge				
9. Krajnji korisnici	Stanovništvo Županije				
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)	
	12,00	3,00	1,00	16,00	
11. Monitoring & procjena pokazatelja					
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj	
<ul style="list-style-type: none"> Otput (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> Projekti unaprjeđenja zdravlja i preventive u Županiji Ulaganja u modernizaciju i opremanje zdravstvenih ustanova Broj novih jedinica za pružanje zdravstvene skrbi 	Županija, MZSS	Studija o zdravlju stanovništva i potrebama za zdravstvenim uslugama u Županiji;	Unaprijediti zdravstvenu zaštitu stanovništva Županije	
<ul style="list-style-type: none"> Rezultat (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> Broj rano dijagnosticiranih i izliječenih bolesti Broj korisnika zdravstvenih usluga Broj liječnika po stanovniku 	Županija, MZSS, DZS	<i>Interni podaci i dokumentacija Županije, MZSS, Zavod za javno zdravstvo,</i>	Prevenција i kvalitetno liječenje bolesti	
<ul style="list-style-type: none"> Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> Smanjenje bolovanja Produženje životnog vijeka 	Županija, MZSS, DZS	<i>Interni podaci i dokumentacija Županije, Zavod za javno zdravstvo,</i>	Zdravo stanovništvo regije	
12. Višestruke teme					

• Okoliš	Projekti promocije zdravog načina života i preventive će nužno biti u skladu s okolišem od kojeg i postoji povratna veza ka kvaliteti života tj. zdravlja stanovništva Županije.
• Jednake mogućnosti	Svi subjekti uključeni u programe promocije zdravstva i rada na preventivi imat će jednake mogućnosti i poslovat će s potpunim informacija, bez diskriminacije.
• Informacijsko društvo	Nužna je sprega suvremenih dostignuća u poboljšanju uvjeta u zdravstvu što će osnažiti interakciju subjekata i ubrzati promjene u zdravstvu.
• Partnerstvo	Projekt polaze od pretpostavke da je suradnja s JLS i subjektima iz zdravstva i ostalim zainteresiranima preduvjet poboljšanja situacije u zdravstvu. Također je bitna i suradnja sa drugim organizacija i udruženjima u zemlji i inozemstvu.

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 3	Razvoj ljudskih resursa, podizanje razine zaposlenosti i socijalne kohezije uz opći rast društvenog standarda			
3. Prioritet: 12	Podizanje razine društvenog standarda i razvoj socijalnih usluga			
4. Mjera: 31	Podizanje razine socijalne skrbi i kvalitete života obitelji			
5. Šifra i opis mjere	<p>Naglašen je nedostatak kapaciteta u ustanovama socijalne skrbi, ali i drugim ustanovama kao i u izvaninstitucionalnoj skrbi (npr. pomoć starijim osobama u vlastitim domaćinstvima). Neodgovarajuća i zastarjela infrastruktura u socijalnoj skrbi bila je jedan od glavnih problema identificiranih u analizi stanja. Mora se raditi na podizanju kvalitete i opremanju ustanova socijalne skrbi, ali posebice se treba poticati i razvijati izvaninstitucionalne oblike socijalne skrbi. Jednako tako, nužno je razvijati i usluge namijenjene obitelji, napose djeci kako bi se obitelj osnažila u obavljanju svojih funkcija. Organizirana socijalna skrb, integracija ugroženih skupina stanovništva i ulaganje u zdravu obitelj civilizacijski su dosezi suvremenog društva i doprinose proaktivnoj demografskoj (populacijskoj) politici. Ona društva koja omoguće svom stanovništvu potpuniju i aktivniju ulogu u društvenom, ekonomskom i kulturnom životu bit će zdravija i dinamičnija od onih društava u kojima postoji nesigurnost, diskriminacija i uskraćivanje.</p> <p>Mladi ljudi su osnovni razvojni oslonac budućeg razvoja Županije. Nasuprot tome stoji činjenica da mladi često predstavljaju marginaliziranu skupinu. Komercijalizacijom svih sadržaja slobodnog vremena, od zabave do sporta mladi su od kreativnih subjekata postali objekti eksploatacije. Zato treba promovirati sudjelovanje mladih u sportu, društvenim, ekonomskim i kulturnim projektima, te ohrabriti veću participaciju mladih u društvu kroz pomoć pri zapošljavanju.</p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada studije o potrebama socijalne skrbi u Županiji (procjena potrebnih usluga, kapaciteta, projekcija zapošljavanja i sl.) te o realizaciji mjera obiteljske politike. • Izgradnja i opremanje ustanova socijalne skrbi • Razvijanje i populariziranje novih oblika socijalnih usluga, posebice u perifernim područjima Županije • Pобољшanje uvjeta života i integriranja invalida te podizanje živornog standarda ugroženih socijalnih skupina stanovništva • Potpora osnivanju obiteljskog centra • Potpora zapošljavanju invalida i pripadnika ugroženih skupina u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti • Jačanje društvenog standarda mladih • Poticanje međustrukovne i međuresorne suradnje na svim razinama djelovanja 			
7. Vrsta potpore	Financijska, savjetodavno-obrazovna, tehnička			
8. Korisnici	Županija, zdravstvene institucije i institucije socijalne skrbi, JLS, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Centar za obitelj			
9. Krajnji korisnici	Stanovništvo Županije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	8,00	2,00	2,00	12,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Bolja povezanost urbanih sredina sa zaleđem - Povećanje broja ustanova za pružanje usluga socijalne skrbi - Povećanje broja smještajnih jedinica u ustanovama socijalne skrbi - Povećanje broja udruga, kulturnih društava i sportskih klubova za 	Županija, MZSS, MZOŠ, MOBMS, Obiteljski centar, DZS	<p>Studija o potrebama socijalne skrbi u Županiji;</p> <p><i>Dokumentacija i podaci MZSS, MZOŠ, MOBMS, Centar za socijalnu skrb</i></p>	Povećanje kapaciteta i obuhvata socijalnih ustanova. Povećanje kvalitete u pružanju usluga.

	<p>marginalizirane skupine</p> <ul style="list-style-type: none"> - Centar za obitelj - Broj usluga za obitelj - Broj specijalnih i subvencioniranih radnih mjesta za invalide 			
<ul style="list-style-type: none"> • Rezultat (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> - Kvalitetnije zadovoljavanje raznovrsnih potreba korisnika socijalnih usluga - Veća uključenost marginalnih skupina u procjeni potreba za novim uslugama - Povećanje broja projekata i aktivnosti u kojima sudjeluju marginalne skupine - Povećanje broja sportaša i članova kulturnih i sl. udruga iz redova marginaliziranih članova društva - Porast broja usluga za obitelj (djecu) - Smanjenje broja socijalno isključenih osoba - Povećanje broja zaposlenih invalida 	<p>Županija, MZSS, MZOŠ, DZS</p>	<p><i>Dokumentacija i podaci MZSS, MZOŠ, MOBMS, Centar za socijalnu skrb, Centar za obitelj</i></p>	<p>Veća skrb za obitelj, integracija i ravnopravnost svih društvenih skupina</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Podizanje kvalitete života ugroženih skupina stanovništva - Poboljšanje demografske situacije u Županiji 	<p>Županija, MZSS, MZOŠ, DZS</p>	<p><i>Dokumentacija i podaci MZSS, MZOŠ, MOBMS, Centar za socijalnu skrb, Centar za obitelj</i></p>	<p>Opći porast društvenog standarda stanovništva, posebno ugroženih skupina</p>
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	<p>Mjera je neutralna u odnosu na ovo načelo, osim ako se gleda kroz nužnost podupiranja onih aktivnosti korisnika socijalne skrbi koje nisu štetne po okoliš.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	<p>Poboljšanjem socijalne skrbi i kvalitete života obitelji djeluje se na životni standard stanovništva Županije pri čemu sve ustanove, usluge i programi trebaju biti podjednako dostupni svima, a osobito su usmjereni na ujednačavanje šansi marginaliziranih skupina.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	<p>Korištenjem moderne tehnologije omogućit će se bolje povezivanje svih zdravstvenih ustanova i ustanova socijalne skrbi i unaprijediti odnos prema korisnicima usluga.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	<p>Suradnja privatnog i javnog omogućuje da se uz pomoć privatne poduzetničke inicijative postigne ostvarenje društvenih ciljeva na području manje profitabilnih djelatnosti u području zdravstva i socijalne skrbi. To je bitno jer je još uvijek nedovoljno razlikovanje privatnog djelovanja u području socijalne skrbi u odnosu na poduzetništvo u profitabilnijim gospodarskim djelatnostima.</p>			

1. Operativni program		REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 3	Razvoj ljudskih resursa, podizanje razine zaposlenosti i socijalne kohezije uz opći rast društvenog standarda				
3. Prioritet: 12	Podizanje razine društvenog standarda i razvoj socijalnih usluga				
4. Mjera: 32	Očuvanje i prezentacija kulturne baštine i njeno unapređenje				
5. Šifra i opis mjere	Kultura raste i razvija se u skladu sa promjenama u okolini. Pri tom dijelovi kulturnog naslijeđa ne moraju biti opipljivi. Oni uključuju tradiciju, pjesme, vjerovanja ljudi, jezik - sve su to glavni dijelovi društvenog identiteta koji se trebaju očuvati jer predstavlja temelj jedinstvenog socijalnog kapitala. Najbolji način da se kulturna baština očuva, unaprijedi i kroz povratne učinke valorizira je njezino integriranje u sve aspekte življenja, a posebice u obrazovne i gospodarske aktivnosti. Povezivanje kulturnih programa i razvoj partnerstva sa drugim subjektima i institucijama u društvu ima sinergijski efekt te unaprjeđuje socijalnu koheziju. <i>(Realizacija ove mjere u uskoj je vezi s realizacijom mjere 6)</i>				
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Stvaranje institucionalnih i programskih partnerstva za unapređenje i koordinaciju kulturnih aktivnosti i infrastrukture • Uključivanje kulturnih programa u gospodarski, obrazovni i društveni sustav. • Promicanje svijesti među stanovništvom o ulozi i značenju kulturnog i povijesnog naslijeđa i kulture općenito • Promicanje i zadovoljavanje informacijskih potreba stanovništva (Internet, knjižnice, izdavaštvo). • Potpora programima međuregionalne (uključivo i prtekogranične) suradnje u valorizaciji zajedničke kulturne baštine • Potpora revitalizaciji i obnovi kulturnog i povijesnog naslijeđa 				
7. Vrsta potpore	Financijska potpore programima povezivanja kulturnih djelatnosti, savjetodavne i tehničke pomoći				
8. Korisnici	Županija (Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport Splitsko-dalmatinske županije), JLS, udruge, muzeji, UNESCO.				
9. Krajnji korisnici	Stanovništvo Županije, posebice mladi				
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)	
	1,50	0,50	0,50	2,50	
11. Monitoring & procjena pokazatelja					
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj	
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj potpora obnovi i revitalizaciji naslijeđa - Izdane knjige, novine, brošure i časopisi; - Organizirane izložbe, predstave, festivali i manifestacije - Broj knjižnica i veličina knjižnog fonda - Broj korisnika interneta 	Županija, JLS DZS, Kulturne institucije	<i>Podaci i dokumentacija županijskog upravnog odjela za društvene djelatnosti te relevantnih institucija u kulturi</i>	Široka dostupnost i rasprostranjenost, te kvantitativno i kvalitativno povećanje kulturnih usluga i resursa.	
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Povećani broj posjetitelja svih ustanova u kulturi - Povećanje broja članova kulturnih društava - Veći broj turista 	Županija, JLS, TZ Kulturne institucije DZS	<i>Podaci i dokumentacija županijskog upravnog odjela za društvene djelatnosti te relevantnih institucija u kulturi</i>	Podizanje kulturne svijesti i razine stanovništva, te valorizacija kulture u gospodarskim djelatnostima.	
• Utjecaj (Procjena)	<ul style="list-style-type: none"> - Očuvana i adekvatno vrednovana kulturna baština - Porast svijesti o značenju kulture i mogućnostima 	Županija, DZS	<i>Podaci i dokumentacija županijskog upravnog odjela za društvene djelatnosti te relevantnih</i>	Integriranje kulture u cjelokupni život Županije, čime ona postaje temelj lokalnog socijalnog kapitala.	

	njene gospodarske valorizacije		<i>institucija u kulturi</i>	
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Kultura raste i razvija se u skladu sa promjenama u okolini. Za održivost svekolikog razvitka bitna je i sprega okoliša i djelatnosti u kulturi.			
• Jednake mogućnosti	Kroz poticanje partnerstva u djelatnosti kulture želi se osigurati bolja dostupnost usluga u kulturi, uključiti više stanovništva u programe partnerstva i omogućiti jednake uvjete za sudjelovanje u kulturnim aktivnostima.			
• Informacijsko društvo	Modernizacija komunikacije u kulturi u današnjem informacijskom društvu je bitan preduvjet za praćenje procesa globalizacije.			
• Partnerstvo	Institucionalni aspekti sa području kulture su vezani uz mjere razvoja u segmentima kao što su znanost, obrazovanje, komunikacija, turizam i zdravstvo. Postoji veliki broj potencijalnih partnerstva koja bi s toga aspekta mogla voditi unaprjeđenju i boljoj koordinaciju kulturnih aktivnosti i infrastrukture.			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 4	Kvalitetna institucionalna infrastruktura, aktivno i razvijeno civilno društvo, te jačanje partnerstva svih sudionika razvojnog procesa u regiji.			
3. Prioritet: 13	Jačanje izvršnih i administrativnih sposobnosti i financijskog potencijala institucija lokalne i regionalne samouprave			
4. Mjera: 33	Standardizacija procedura i informatizacija JLS i RS, formiranje menadžmenta uprava i edukacija službenika na osnovama « poduzetničkog » upravljanja			
5. Šifra i opis mjere	Ova mjera motivirana je činjenicom da su sistematizacije – nazivi i opisi rada radnih mjesta službenika i namještenika, te hijerarhijska podjela istih – formalne i zastarjele. Radi se o šturom opisu uvjeta za rad na određenom radnom mjestu, te o samom radnom mjestu, ne uvažavajući cilj djelatnosti institucija. S druge strane u navedenim institucijama postoji visoko obrazovni potencijal koji se može iskoristiti u svrhu razvoja svih segmenata života regije. Na otocima i zagori, tj manjim općinama pojavljuje se problem nedostatka adekvatnih kadrova, uz sve naprijed navedene probleme. Međutim, postoji mogućnost prevladavanja problema adekvatnijim informacijskim povezivanjem svih sudionika razvoja različitih razina. U okviru novih sistematizacija biti će nužno provesti novu informatizaciju, koja bi osigurala brz protok informacija na svim razinama – horizontalnoj i vertikalnoj. Također, u okviru sistematizacije se treba provesti i standardizacija procedura, kao bitan preduvjet učinkovitijeg rješavanja problema. Od iznimnog je značenja sistematska edukacija službenika i namještenika u tri pravca: u pravcu edukacije na osnovama «poduzetničkog» upravljanja u samim institucijama, između različitih institucija i u pravcu edukacije na osnovama pružanja savjeta i informacijama sadašnjim i budućim poduzetnicima.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza postojećeg stanja u jedinicama lokalne samouprave, te područne (regionalne) uprave i samouprave u svezi postojećih sistematizacija • Izrada novih sistematizacija radnih mjesta u svim jedinicama lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave i uprave te implementacija • Analiza postojećeg stanja u jedinicama lokalne samouprave, te područne (regionalne) uprave i samouprave u svezi postojeće informacijske tehnologije • Dodatna informatizacija i umrežavanje svih službi u jedinicama lokalne samouprave, te područne (regionalne) uprave i samouprave • Informacijsko umrežavanje svih jedinica lokalne samouprave, te područne (regionalne) uprave i samouprave u cilju formiranja jedinstvene baze podataka • Informatičko obrazovanje službenika i namještenika • Edukacija službenika i namještenika u svezi provedba projekata regionalnog razvoja čiji su nositelji njihove institucije ili u kojima sudjeluju njihove institucije • Edukacija službenika u cilju pružanja savjetodavne pomoći i informacija poduzetnicima na području njihova djelovanja • Izrada web stranica vezanih za informacije poduzetnicima u svezi rada službi i cjelokupnog razvoja prostora na kojem institucija djeluje • Provođenje monitoringa i evaluacije rezultata poslovanja službi u sastavu JLS i RS (<i>veza na mjere 34, 35 i 36</i>) • Seminari, savjetovanja, studijska putovanja 			
7. Vrsta potpore	materijalna, tehnička i savjetodavna; lobiranje na nacionalnoj razini u cilju učinkovitijeg rada inspekcijskih i ostalih službi u uredima državne uprave na razini županija kao i tješnje suradnje ovih ureda i regionalne samouprave			
8. Korisnici	službenici i namještenici lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave			
9. Krajnji korisnici	građani i poduzetnici Splitsko-dalmatinske županije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	2,50	1,75	0,75	5,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	- Nove sistematizacije radnih mjesta, - Uvođenje novih informacijskih sustava - Standardizacija radnih procedura	Statistička obrada podataka pojedinih institucija i periodično izvješće o radu – usporedba – prije i poslije	Analiza postojećeg stanja i nove sistematizacije i informatizacije – usporedba prije i poslije	Uspostavljanje učinkovitog sustava sistematizacije radnih mjesta i standardizacije procedura uz pomoć jedinstvenog

	uz pomoć informacijskih tehnologija - Broj radionica, seminara i tečajeva za službenike JLS i RS			/umreženog informacijskog sustava
• Rezultat (Monitoring)	- Broj službenika koji su prošli razne tečajeve i obuke - Veća efikasnost zaposlenih - Smanjenje vremena čekanja stranaka na rješenje predmeta i zahtjeva, - Izrada i ažuriranje web stranica - Broj elektronskih upita - Porast broja riješenih predmeta i datih informacija poslovnom sektoru i građanstvu	Statistička obrada podataka pojedinih institucija i periodično izvješće o radu – usporedba – prije i poslije	Analiza postojećeg stanja i nove sistematizacije i informatizacije – usporedba prije i poslije	Učinkovito obavljanje poslova institucija jedinica lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave
• Utjecaj (Procjena)	- Porast efikasnosti i produktivnosti lokalne administracije - Porast broja riješenih predmeta poslovnom sektoru i građanstvu	Statistička obrada podataka pojedinih institucija i periodično izvješće o radu – usporedba – prije i poslije	Analiza postojećeg stanja i nove sistematizacije i informatizacije – usporedba prije i poslije	Porast broja riješenih predmeta kao rezultat povećane efikasnosti lokalne administracije, što za posljedicu ima zadovoljnije građanstvo i efikasnije gospodarstvo
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Cjelokupno jačanje učinkovitosti administracije dovodi do brže provedbe propisa vezanih za zaštitu okoliša.			
• Jednake mogućnosti	Učinkovita administracija je preduvjet pravne države, kojoj je temelj jednaka mogućnost za sve.			
• Informacijsko društvo	Potreba informacijskog umrežavanja institucija jedinica lokalne samouprave i područne (regionalne) uprave i samouprave omogućuje bolju dostupnost informacijama i brže rješavanje predmeta.			
• Partnerstvo	Povezivanje svih segmenata razvitka u regiji čiji su nositelji jedinice lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave i uprave je temelj partnerskih odnosa iz kojih proizlazi sinergijski učinak na daljnji razvitak.			

1. Operativni program		REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 4	Kvalitetna institucionalna infrastruktura, aktivno i razvijeno civilno društvo, te jačanje partnerstva svih sudionika razvojnog procesa u regiji.				
3. Prioritet: 13	Jačanje izvršnih administrativnih sposobnosti i financijskog potencijala institucija lokalne samouprave. te regionalne (područne) samouprave i državne uprave u županijama.				
4. Mjera: 34	Učinkovito upravljanje imovinom i poduzećima u vlasništvu JLS i RS te unaprijeđenje upravljanja kapitalnim investicijama				
5. Šifra i opis mjere	<p>Sukladno analizi proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave došlo se do zaključka da u istima ne postoji učinkovito upravljanje imovinom i poduzećima u vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave kao i temeljnim kapitalnim investicijama. Osnovni uzrok prvom problemu je nepostojanje adekvatnih programa gospodarenja, te problem nepotpunih popisa imovine (poglavito nekretnina) u vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Također, poduzeća u vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ne prate rastući trend potreba na svom području djelovanja, što se može učinkovito riješiti proširivanjem djelatnosti istih.</p> <p>Praksa pokazuje da se kapitalne investicije grade bez ukupne vizije cjelokupnog razvoja. U praksi se vrlo često događa da se projekti mijenjaju «u hodu», te da se kapitalni objekti grade bez poveznice, odnosno sinergijskog učinka sa drugim projektima. Što se tiče suradnje javnog i privatnog sektora, kod nas se tek poduzimaju prvi koraci. Do sada su sve investicije bile financirane iz sredstava proračuna ili pak kredita koji su vraćani iz sredstava proračuna. Osnovna smjernica razvoja Republike Hrvatske je poduzetništvo i razvoj civilnog društva, a i sredstva iz predpristupnih fondova EU mogu postati dostupna tek zajedničkim djelovanjem javnog i privatnog sektora, kako profitnog tako i neprofitnog. U tom pravcu treba osmisliti programe unaprijeđenja upravljanja kapitalnim investicijama, te provesti suradnju javnog i privatnog (profitnog i neprofitnog) sektora.</p>				
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ažuriranje popisa imovine u vlasništvu jedinica područne i regionalne (područne) samouprave • Proširivanje djelatnosti javnih poduzeća u vlasništvu jedinica područne i regionalne (područne) samouprave sukladno potrebama područja • Izrada programa rada javnih poduzeća za petogodišnje razdoblje • Izrada programa učinkovitog upravljanja imovinom u vlasništvu jedinica područne i regionalne (područne) samouprave • Izrada programa upravljanja kapitalnim investicijama na području Županije na temelju suradnje javnog i privatnog sektora za razdoblje od 5 godina • Osnivanje radne skupine kao savjetodavnog tijela županijskog poglavarstva za upravljanje kapitalnim investicijama sastavljenog od strane stručnjaka iz javnog i privatnog sektora • Implementacija projekata sukladno usvojenom programu upravljanja kapitalnim investicijama, s posebnim naglaskom na korištenje sredstava predpristupnih fondova EU 				
7. Vrsta potpore	Materijalna, tehnička i savjetodavna				
8. Korisnici	službenici i namještenici lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave i državne uprave u županijama				
9. Krajnji korisnici	građani splitsko-dalmatinske županije				
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)	
	1,50	1,50	0,50	3,00	
11. Monitoring & procjena pokazatelja					
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj	
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Popis imovine u vlasništvu JLS i RS - Program rada javnih poduzeća /poboljšanje učinkovitosti rada javnih poduzeća - Proširivanje djelatnosti javnih poduzeća - Bolje upravljanje kapitalnim investicijama (odnos proračunska davanja/investicije) 	Statistička obrada podataka pojedinih institucija i poduzeća s obzirom na usvojene i provedene programe	<ul style="list-style-type: none"> Programi rada javnih poduzeća; Program učinkovitog upravljanja imovinom u vlasništvu jedinica područne i regionalne (područne) samouprave 	Sustavnom analizom definirati cjelokupnu imovinu u vlasništvu JLS i RS, izraditi programe gospodarenja istima te programe rada javnih poduzeća i upravljanja kapitalnim investicijama radi podizanja opće učinkovitosti gospodarenja imovinom u Županiji	

	privatnog sektora /predpristupni fondovi)			
<ul style="list-style-type: none"> • Rezultat (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> - Porast efikasnosti poslovanja javnih poduzeća - Porast učinkovitosti gospodarenja imovinom u vlasništvu JLS i RS - Porast proračuna JLS i RS - Povećanje broja kapitalnih investicija - Povećanje iznosa sredstava dobivenih za kapitalne investicije od strane predpristupnih fondova EU 	Statistička obrada podataka pojedinih institucija i poduzeća s obzirom na usvojene i provedene programe	<p>Programi rada javnih poduzeća;</p> <p>Program učinkovitog upravljanja imovinom u vlasništvu jedinica područne i regionalne (područne) samouprave</p>	Povećanje proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave temeljem učinkovitijeg gospodarenja resursima i imovinom
<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje proračuna jedinica lokalne i regionalne (područne) samouprave, - Veće udovoljavanje potreba/porast standarda zbog boljeg korištenja resursa i značajnih kapitalnih ulaganja 	Statistička obrada podataka pojedinih institucija i poduzeća s obzirom na usvojene i provedene programe	<p>Programi rada javnih poduzeća;</p> <p>Program učinkovitog upravljanja imovinom u vlasništvu jedinica područne i regionalne (područne) samouprave</p>	Povećanje društvenog standarda stanovništva Županije kao rezultat boljeg korištenja resursa u vlasništvu JLS i RS te značajnih kapitalnih ulaganja
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	Udovoljavanje potrebama stanovništva od strane javnih poduzeća podrazumijeva visoki stupanj zaštite okoliša. Unaprijeđenje upravljanja kapitalnim investicijama podrazumijeva maksimalno uvažavanje ekoloških načela.			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	Povećanje likvidnosti, te udovoljavanje potrebama stanovništva povećava mogućnost zadovoljavanja većeg broja stanovništva, a ne samo pojedinih grupacija			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	Temelj provođenja ove mjere je informatizacijsko umrežavanje institucija područne (regionalne) samouprave i javnih poduzeća, kao i izrada web stranica, tj. protok informacija, na gotovo dnevnoj bazi.			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	Ova mjera se može provesti samo uvažavajući potrebe građana kao korisnika usluga, ali i podupiranjem partnerskog odnosa između privatnog i javnog sektora u domeni upravljanja kapitalnim investicijama.			

1. Operativni program		REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 4	Kvalitetna institucionalna infrastruktura, aktivno i razvijeno civilno društvo, te jačanje partnerstva svih sudionika razvojnog procesa u regiji.				
3. Prioritet: 13	Jačanje izvršnih administrativnih sposobnosti i financijskog potencijala institucija lokalne samouprave, te regionalne (područne) uprave i samouprave.				
4. Mjera: 35	Unaprijeđenje sustava naplate postojećih prihoda, bolje korištenje zakonski definiranih fiskaliteta, te inicijativa za promjenu zakonske regulative u području financiranja.				
5. Šifra i opis mjere	<p>Analiza je pokazala da je fiskalni kapacitet 55 gradova i općina ograničen i ispodprosječan. Svi pokazatelji fiskalnog kapaciteta gradova i općina u Županiji imali su manju vrijednost od hrvatskog prosjeka. Zbog toga je iznadprosječna vrijednost «kapitalnih prihoda i potpora per capita». Do kraja 2002. godine 25 jedinica lokalne samouprave na području Županije iskoristilo je zakonsko pravo uvođenja prireza porezu na dohodak. Od 20-tak jedinica lokalne samouprave koje nisu pokrivale tekuće izdatke tekućim prihodima otprilike 1/2 je iskoristila pravo uvođenje prireza. Također, većina gradova i općina ne iskorištava niz zakonskih prava uvođenja i ostalih poreza tipa poreza na neobrađena poljoprivredna zemljišta, dok neki (posebno na područjima od posebne državne skrbi) ne naplaćuju ni komunalnu naknadu. Prikupljanje svih naknada u najvećem broju tijela lokalne samouprave, pa i područne (regionalne) samouprave otežano je sporom i neučinkovitim zakonskom procedurom prisilne naplate potraživanja. Provedeni intervju nam pokazuje da najveći broj predstavnika navedenih institucija smatra da bi se na području financiranja trebala promijeniti zakonska regulativa, posebno u onom dijelu poreza koji bi u većem postotku trebao ostati na područjima gdje je i zarađen..</p>				
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Snimka postojećeg stanja u svim jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave • Izrada programa naplate postojećih zakonskih fiskaliteta na pet godina, te izrada akcijskih planova za svaku godinu za sve jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave • Uvođenje novih kompjuterskih programa u cilju učinkovitije naplate postojećih zakonskih fiskaliteta za sve jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave 				
7. Vrsta potpore	Materijalna i savjetodavna; lobiranje na nacionalnoj razini u smislu izmjena zakonske regulative na području financiranja				
8. Korisnici	Službenici i namještenici lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave				
9. Krajnji korisnici	Građani Splitsko-dalmatinske županije				
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)	
	1,00	0,70	0,30	2,00	
11. Monitoring & procjena pokazatelja					
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj	
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj aktualno korištenih, zakonom definiranih fiskaliteta - Broj novo- naplaćenih zakonskih fiskaliteta, - Broj naplaćenih pristojbi/broj mogućih pristojbi 	Statistička obrada podataka zakonom definiranih fiskaliteta; Proračun jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave	<p>Program naplate postojećih zakonskih fiskaliteta na pet godina;</p> <p>Akcijski planovi za svaku godinu za sve jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave</p>	Uvid u mogućnosti boljeg naplaćivanja i korištenja zakonski definiranih fiskaliteta	
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Pобољшanje sustava naplate postojećih/potencijalnih prihoda (povećanje broja naplaćenih pristojbi) - Povećanje proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave 	Statistička obrada podataka zakonom definiranih fiskaliteta; Proračun jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave	<p>Program naplate postojećih zakonskih fiskaliteta na pet godina;</p> <p>Akcijski planovi za svaku godinu za sve jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave</p>	Efikasnije poslovanje JLS i RS zbog većeg priliva sredstava temeljem potpunijeg ubiranja prihoda i naplate zakonski definiranih fiskaliteta	

<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Veća učinkovitost i efikasnost poslovanja lokalne i regionalne administracije - Porast indikatora društvenog standarda na lokalnoj razini (školstvo, zdravstvo, kultura..) zbog povećanog priliva sredstava u proračune JLS i RS 	<p>Statistička obrada podataka zakonom definiranih fiskaliteta; Proračun jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave</p>	<p>Program naplate postojećih zakonskih fiskaliteta na pet godina;</p> <p>Akcijski planovi za svaku godinu za sve jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave</p>	<p>Opći rast društvenog standarda stanovništva na području JLS i RS</p>

12. Višestruke teme

<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	Bolja naplata zakonom definiranih fiskaliteta pruža mogućnost većih ulaganja u održivi razvoj i zaštitu okoliša
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	Bolja naplata zakonom definiranih fiskaliteta pruža mogućnost većih ulaganja u zdravstvo, prosvjetu itd., te sprječava pogodovanja pojedinim skupinama.
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	Uvođenje novih informacijskih programa je nužan preduvjet provedbe ove mjere.
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	Partnerski odnos svih jedinica lokalne samouprave i Županije splitsko-dalmatinske je nužan prilikom provođenja inicijative za izmjenama zakonske regulative na području financiranja

1. Operativni program		REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 4	Kvalitetna institucionalna infrastruktura, aktivno i razvijeno civilno društvo, te jačanje partnerstva svih sudionika razvojnog procesa u regiji.				
3. Prioritet: 13	Jačanje izvršnih administrativnih sposobnosti i financijskog potencijala institucija lokalne samouprave. te regionalne (područne) uprave i samouprave.				
4. Mjera: 36	Unaprjeđenje sustava zaštite i spašavanja				
5. Šifra i opis mjere	Ova mjera je temeljena na činjenici nedostataka u funkcioniranju sustava zaštite i spašavanja ljudi i dobara u slučaju katastrofa, velikih nesreća, ekoloških akcidenata kao i mogućih novih rizika poput terorizma. Dobro organiziran sustav zaštite i spašavanja obaveza je svakog suvremenog društva kako bi zaštitilo stanovništvo, kulturna i ostala dobra. Kao turistička regija, spoznaja o brzom i dobro organiziranoj pomoći pozivom na jedinstveni europski broj za žurnu pomoć 112, stvara poseban osjećaj sigurnosti svima koji dolaze a to je sve češće odlučujući motiv. Edukacija sudionika u zaštiti i spašavanju vrlo je bitna i zahtjevna, te vrlo usko vezana uz najnovije tehnologije. U cilju preventive ali i odgovora na iznenadno i neočekivano postavljaju nam se novi izazovi i novi zahtjevi ukorak sa modernim civilizacijama. U tom smislu neophodno je upoznati i povezati sudionike zaštite i spašavanja sa najnovijim naučnim dostignućima i najnovijom tehnologijom.				
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza postojećeg stanja u svim službama zaštite i spašavanja, • Izrada programa zaštite i spašavanja za područje županije, • Kreiranje obrazovnih programa za sudionike zaštite i spašavanja (edukacije i obuke na terenu), • Povezivanje sudionika zaštite i spašavanja sa Sveučilištem i ostalim obrazovnim institucijama na svim razinama na kojima je suradnja, u cilju obostrane koristi, • Opremanje postojećih objekata i izgradnja poligona za obuku, • Adaptacija postojećih raspoloživih objekata kao smještajnih kapaciteta za operativne grupe, kako za vrijeme trajanja obuke, tako i za vrijeme redovnih i izvanrednih aktivnosti, • Posebni programi edukacije / obuke u kojima bi sudjelovali i gospodarstvenici prema specifičnim potrebama, ali i stanovništvo • Potpora u stvaranju jedinstvene baze podataka o nesrećama i katastrofama 				
7. Vrsta potpore	materijalna i savjetodavna				
8. Korisnici	Gorska služba spašavanja, Stanica Split; Služba za vatrogastvo (na području županije); Hitna medicinska pomoć (na području županije); Županijski centar "112 za žurnu pomoć"; Regionalno središte za pružanje pomoći i uklanjanje posljedica katastrofa, Divulje; Crveni križ (na području županije), JLS, RS				
9. Krajnji korisnici	Svi sudionici u sustavu zaštite i spašavanja, stanovnici Županije, gospodarstvo i turisti/posjetitelji				
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektni združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)	
	2,50	17,45	0,05	20,00	
11. Monitoring & procjena pokazatelja					
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj	
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Izrađen program zaštite i spašavanja - Broj programa edukacije po interesnim skupinama - Broj opremljenih objekata i poligona za obuku - Bolja tehnička oprema namijenjena zaštiti i spašavanju 	Statistička obrada podataka svih institucija u sustavu zaštite i spašavanja	Program zaštite i spašavanja za područje Županije	Stvaranje pretpostavki za implementaciju boljeg i učinkovitijeg sustava zaštite i spašavanja	
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj polaznika edukativnih programa - Broj stručno osposobljenih osoba za provedbu mjera spašavanja 	Statistička obrada podataka svih institucija u sustavu zaštite i spašavanja	<i>Statistička obrada podataka svih institucija u sustavu zaštite i spašavanja</i>	Efikasnije i učinkovitije provođenje akcija zaštite i spašavanja	

	<ul style="list-style-type: none"> - Porast broja koordiniranih/zajedničkih akcija spašavanja i zaštite - Porast brzine i učinkovitosti provođenja akcija zaštite i spašavanja 			
<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Smanjenje broja nesreća, posebno onih sa smrtnim ishodom - Smanjenje /skraćenje bolovanja i troškova bolničkog liječenja - Poboljšanje turističkog image-a regije kao sigurne destinacije - Porast broja turista i prihoda od turizma - Smanjenje gubitaka i troškova u gospodarstvu i društvu općenito zbog bolje preventive i učinkovitijeg djelovanja 	Statistička obrada podataka svih institucija u sustavu zaštite i spašavanja	<i>Statistička obrada podataka svih institucija u sustavu zaštite i spašavanja</i>	Privlačna regija za posjet i život zbog učinkovitog i efikasnog sustava sprječavanja nesreća i katastrofa
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Unaprijeđenje sustava zaštite i spašavanja je temelj učinkovite zaštite okoliša.			
• Jednake mogućnosti	Sustav zaštite i spašavanja je utemeljen na jednakim mogućnostima svih dionika.			
• Informacijsko društvo	Za provođenje navedene mjere je nužno informacijsko umrežavanje korisnika.			
• Partnerstvo	Partnerski odnos svih korisnika je nužan prilikom provođenja mjere.			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 4	Kvalitetna institucionalna infrastruktura, aktivno i razvijeno civilno društvo, te jačanje partnerstva svih sudionika razvojnog procesa u regiji.			
3. Prioritet: 14	Poticanje razvoja civilnog društva			
4. Mjera: 37	Podupiranje razvoja i rada civilnog sektora			
5. Šifra i opis mjere	Jako civilno društvo je pokazatelj razvoja svake države. Do demokratskih promjena način udruživanja zapadnog (kapitalističkog) tipa bio je nepoznat na ovim prostorima. Tek uvođenjem višestranačja i percepcijom mogućnosti participacije u procesima odlučivanja dolazi do osnivanja niza udruga socijalnog, zdravstvenog, edukativnog, strukovnog ... tipa. Na području Splitsko-dalmatinske županije brojčano djeluje veliki broj udruga, ali je većina needucirana za rad u civilnom sektoru. U financiranju se oslanjaju najčešće na jedinice lokalne samouprave, koje nemaju adekvatne programe za rad sa udrugama. Međutim, postoji određeni broj udruga koje imaju vrlo visok stupanj razvijenosti i djelovanja u civilnom sektoru i mogu biti (a neke već i jesu) odlični partneri u zajedničkom razvitku civilnog sektora. Međutim, kod institucija vlasti (na svim razinama), te kod poduzetničkog sektora utvrđeno je nedovoljno poznavanje rada udruga, te potreba zajedničkog djelovanja na razvitku regije. Zbog svega navedenog potrebno je poduzeti plansku i permanentnu edukaciju svih sudionika, te izradu programa u cilju učinkovitog zajedničkog djelovanja.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Permanentna edukacija svih sudionika razvitka u svezi rada civilnog sektora (radionice, okrugli stolovi) – uprava i poslovni sektor • Izrada programa suradnje jedinica lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave i udruga u svim jedinicama lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave • Monitoring programa suradnje jedinica lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave i udruga u svim jedinicama lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave • Podupiranje osnutka civilnih udruga s jasnim programima • Podupiranje većeg sudjelovanja marginaliziranih skupina u svim segmentima odlučivanja i života 			
7. Vrsta potpore	Materijalna, tehnička i savjetodavna			
8. Korisnici	službenici i namještenici lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave, zaposleni u poslovnom sektoru i članovi udruga			
9. Krajnji korisnici	građani splitsko-dalmatinske županije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	1,50	1,00	0,50	3,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
<ul style="list-style-type: none"> • Output (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> - Broj održanih radionica, okruglih stolova i seminara, - Broj polaznika seminara i radionica 	Izvešća o broju održanih radionica, okruglih stolova i seminara, te broj polaznika po sektorima	Programi suradnje jedinica lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave i udruga u svim jedinicama lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave	Kroz pojačanu edukaciju i izobrazbu građanstva, lokalne administracije i poslovnog sektora širiti svijest o značenju i ulozi civilnog sektora
<ul style="list-style-type: none"> • Rezultat (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> - Porast broja udruga različitih područja djelovanja - Porast broja članova udruga posebice onih iz marginaliziranih skupina - Porast broja članova koji 	Evaluacije faza Programa suradnje jedinica lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave i udruga u svim jedinicama lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave	Programi suradnje jedinica lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave i udruga u svim jedinicama lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave	Podizanje standarda suradnje javnog i privatnog – profitnog i neprofitnog sektora

	<p>prolaze programe edukacije</p> <ul style="list-style-type: none"> - Porast broja predstavnika lokalne administracije i poslovnog sektora koji prolaze programe izobrazbe za suradnju s civilnim sektorom 			
<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Porast broja civilnih institucija - Povećanje broja programa zajedničkih inicijativa - Porast svijesti o značenju civilnog sektora - Povećana socijalna kohezija i partnerstvo 	<p>Monitoring Programa suradnje jedinica lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave i udruga u svim jedinicama lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave</p>	<p>Programi suradnje jedinica lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave, poslovnog sektora i udruga u svim jedinicama lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave</p>	<p>Razvoj civilnog društva kao preduvjet razvoja modernog i humanog društva</p>
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	Udruge su prvenstveno artikulatori svih segmenata društva, a temeljna uloga im je održivi razvitak i zaštita okoliša.			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	Udruge su predstavnici civilnog društva, dakle i najšireg sloja stanovništva. Jačanjem udruga stvaraju se preduvjeti jednakih mogućnosti, posebice za predstavnike marginaliziranih skupina koji svoje interese najbolje mogu promicati kroz rad civilnih institucija.			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	Vidljivost rada civilnog sektora moći će se iščitavati na web stranicama jedinica lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	Partnerski odnosi su temelj ove mjere, poglavito odnos udruga i jedinica lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 4	Kvalitetna institucionalna infrastruktura, aktivno i razvijeno civilno društvo, te jačanje partnerstva svih sudionika razvojnog procesa u regiji.			
3. Prioritet: 14	Poticanje razvoja civilnog društva			
4. Mjera: 38	Osnivanje lokalnog fonda za razvoj civilnog društva			
5. Šifra i opis mjere	Lokalnim fondovima za razvoj civilnog društva se proteklih godina širom Europe počinje pridavati sve veća pozornost. Zahvaljujući njihovoj potencijalu katalizatora društvenih promjena, sve češće zauzimaju središnje mjesto u raspravama o reformama politike u nizu ključnih područja, od obrazovanja, istraživanja i kulture do zaštite okoliša, gospodarske, socijalne i druge politike. Kao izraz organizirane filantropije i građanske svijesti o odgovornosti prema zajednici, lokalni fondovi za razvoj civilnog društva su neizostavan čimbenik aktivnoga civilnoga društva. Lokalni fond za razvoj civilnoga društva osnovao bi se s temeljnom svrhom promicanja i razvoja civilnoga društva u Županiji splitsko-dalmatinskoj. Radi ostvarivanja svoje temeljne svrhe, fond bi pružao stručnu i financijsku potporu programima koji potiču održivost neprofitnog sektora, međusektorsku suradnju, građanske inicijative, filantropiju, volonterstvo, koji unapređuju demokratske institucije društva, kao i drugim programima kojima se ostvaruje svrha održivog razvoja regije.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada projekta – Osnivanje lokalnog fonda za razvoj civilnog društva u Županiji splitsko-dalmatinskoj • Formiranje baze podataka udruga • Stručna pomoć udrugama • Financijska potpora programima udruga • Koordinacija rada sa jedinicama lokalne samouprave i regionalne (područne) samouprave, te privatnim (profitnim) sektorom 			
7. Vrsta potpore	materijalna i savjetodavna			
8. Korisnici	udruge na području Županije splitsko-dalmatinske			
9. Krajnji korisnici	građani splitsko-dalmatinske županije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	1,00	0,75	0,25	2,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	- Osnutak Fonda - Broj (iznos) financijskih potpora programima udruga - Broj stručnih asistencija/pomoći radu udruga	Izvjешće o financijskim potporama programima udruga	Program rada lokalnog fonda za razvoj civilnog društva u Županiji splitsko-dalmatinskoj	Osnutak Fonda za razvoj civilnog društva i njegova potpora osnutku i sručnom djelovanju udruga civilnog društva
• Rezultat (Monitoring)	- Porast broja udruga - Porast broja programa/aktivnosti - Porast broja članova udruga	Izvjешće o rezultatima rada potpomognutih udruga	Program rada lokalnog fonda za razvoj civilnog društva u Županiji splitsko-dalmatinskoj	Promicanje i razvoj civilnog društva kao nužan temelj cjelokupnog razvoja regije
• Utjecaj (Procjena)	- Porast ukupnog društvenog standarda Županije praćen kroz porast broja ciljanih sektorskih programa udruga	Usporedba Izvjешće o financijskim potporama programima udruga i Izvjешće o rezultatima rada potpomognutih udruga	Program rada lokalnog fonda za razvoj civilnog društva u Županiji splitsko-dalmatinskoj	Cjelokupan razvoj regije
12. Višestruke teme				
• Okoliš	Udruge su prvenstveno artikulatori svih segmenata društva, a temeljna uloga im je održivi razvitak i			

	zaštita okoliša. Fond za razvoj civilnog društva bi cjelovitije i svrhovitije naglašavao i provodio navedenu ulogu udruga
• Jednake mogućnosti	Udruge su predstavnici civilnog društva, dakle i najšireg sloja stanovništva. Jačanjem udruga stvaraju se preduvjeti jednakih mogućnosti.
• Informacijsko društvo	Fond za razvoj civilnog društva bi prvenstveno komunicirao preko web stranica, a s vremenom bi se provelo i informacijsko umrežavanje udruga
• Partnerstvo	Partnerski odnosi su temelj ove mjere, poglavito odnos udruga i Fonda za razvoj civilnog društva, te Fonda i jedinice područne (regionalne) samouprave

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 4	Kvalitetna institucionalna infrastruktura, aktivno i razvijeno civilno društvo, te jačanje partnerstva svih sudionika razvojnog procesa u regiji.			
3. Prioritet: 15	Jačanje partnerskih odnosa na svim razinama			
4. Mjera: 39	Program "odgovornog poslovanja": partnerstvo poslovnog sektora, udruga i institucija lokalne i područne (regionalne) samouprave, s posebnim naglaskom na jačanje socijalnog kapitala			
5. Šifra i opis mjere	<p>Osnovni preduvjet za uključivanje građana, odnosno zajednice, u sustave odlučivanja jest razvijena demokratska struktura na svim razinama, pa tako i na razini regionalne samouprave. Da bi se postiglo njihovo djelatno uključivanje, potrebno je demokratsku strukturu nadopuniti sa više neformalnih ili poluformalnih (savjetodavnih) kanala, koji različitim skupinama i dijelovima lokalne zajednice omogućuju proširenje komunikacije i utječu na procese donošenja odluke. Razvojem skupnih aktivnosti i umrežavanjem različitih inicijativa i organizacija raste «socijalni kapital» i bolje se čuva dugoročnost djelovanja većeg broja ljudi. Pod «socijalnim kapitalom» podrazumijevamo sve aktivnosti, akcije, pojedince i grupe koji vlastitim djelovanjem doprinose razvoju zajednice i obogaćuju cjelokupan život zajednice. Zato možemo reći da su pokazatelji djelatne i vitalne zajednice: široka rasprostranjenost organizacija u zajednici (najčešće udruga), dobra obaviještenost i spremnost za suradnju predstavnika izabrane vlasti i uključenost uglednih pojedinaca s poduzetničkim vještinama (poslovni sektor). U Splitsko-dalmatinskoj županiji primjećujemo tzv. «sporadično partnerstvo» tj. partnerstvo bez utemeljenih programa. Županija, lokalne samouprave (gradovi i općine), te poslovni sektor relativno često raspisuju javne natječaje udruga za određenu vrstu projekata. Međutim, kako ne postoje izrađeni programi razvitka, te međusektorska povezanost rezultati su minorni. Ova mjera ovisi o provedbi svih prethodnih mjera, međutim bez njene provedbe učinci prethodnih mjera će biti manjkavi.</p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada Programa permanentne edukacije u svezi odgovornog poslovanja • Provedba permanentne edukacije (radionice, okrugli stolovi, seminari) svih sudionika razvoja u svezi «odgovornog poslovanja» – javni i privatni (profitni i neprofitni) sektor s posebnim naglaskom na uključivanje pripadnika tzv. marginaliziranih skupina • Izrada Kodeksa etičkog poslovanja • Sudjelovanje sudionika iz privatnog (profitnog i neprofitnog) sektora u izradi programa i projekta regionalnog razvoja 			
7. Vrsta potpore	materijalna i savjetodavna			
8. Korisnici	javni i privatni (profitni i neprofitni) sektor			
9. Krajnji korisnici	građani splitsko-dalmatinske županije			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	0,50	0,25	0,25	1,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Program permanentne edukacije - Broj održanih radionica, okruglih stolova i seminara, - Broj polaznika po sektorima (poslovni, javni, civilni) - Broj polaznika programa izobrazbe iz tzv. marginaliziranih skupina - Kodeks etičkog ponašanja 	Izvešće o broju održanih radionica i broju sudionika iz svakog sektora	Program permanentne edukacije u svezi odgovornog poslovanja	Širenje svijesti i spoznaja o značenju društveno odgovornog poslovanja
• Rezultat (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Porast broja zajedničkih aktivnosti/ projekata civilnog, poslovnog i 	Izvešće o broju sudionika iz privatnog (profitnog i neprofitnog) sektora	Program permanentne edukacije u svezi odgovornog	Implementacija programa i projekata vezanih za regionalni razvoj

	<p>javnog sektora</p> <ul style="list-style-type: none"> - Porast broja polaznika koji su prošli programe obuke o značenju društveno odgovornog poslovanja - Porast broja sudionika iz privatnog (profitnog i neprofitnog) sektora u izradi programa i projekta regionalnog razvoja 	u izradi programa i projekta regionalnog razvoja	poslovanja	
<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Pобоljšanje indikatora korištenja prostora i očuvanja okoliša - Stopa rasta gospodarstva - Dodana vrijednost po zaposlenom - Povećana socijalna kohezija i partnerstvo 	HGK, Županija, MZOPP, Izvješće o broju sudionika iz privatnog (profitnog i neprofitnog) sektora u izradi programa i projekta regionalnog razvoja	<i>Podaci i dokumentacija HGK, HZZ, MZOPP</i>	Podizanje učinkovitosti gospodarenja svekolikim razvojem Županije
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	Zajedničkim radom na projektima i cjelokupnom suradnjom uspostavlja se proces međusobne kontrole, koja je jedan od uvjeta zaštite okoliša			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	Sama riječ partnerski odnos znači jednake mogućnosti za sve dionike partnerstva			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	Osnovni način komunikacije partnera je informacijsko umrežavanje.			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	Ova mjera je mjera partnerstva u cilju izrade i implementacije programa i projekata vezanih za regionalni razvoj			

1. Operativni program	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM (ROP) SPLITSKO - DALMATINSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 4	Kvalitetna institucionalna infrastruktura, aktivno i razvijeno civilno društvo, te jačanje partnerstva svih sudionika razvojnog procesa u regiji.			
3. Prioritet: 16	Regionalna razvojna agencija			
4. Mjera: 40	Uspostava profesionalne županijske razvojne agencije i mreže lokalnih razvojnih agencija			
5. Šifra i opis mjere	<p>Ovaj se prioritet, odnosno mjera temelji na potrebi institucionalizacije razvojne strategije Županije pri čemu Regionalna razvojna agencija (RRA) ima status županijske razvojne jedinice. Ova jedinica ima zadatak pružiti stručnu podršku i tehničku pomoć u provedbi razvojne strategije što uključuje redovito i kontinuirano obavljanje aktivnosti analize stanja i razvojnih trendova, poticanje rasprava i diskusija na temu razvoja, pripremu mogućih korekcija unutar strateških planskih dokumenata, potporu različitim nositeljima u razradi projekata te implementaciji, praćenju i nadzoru provedbe planiranih programa, mjera i projekata. U skladu sa temeljnom zadaćom Agencija mora biti adekvatno kadrovski ekipirana s multidisciplinarnim znanjima i misijom usmjerenom potpori razvoju.</p> <p>RRA bi trebala, osim toga, preuzeti izvršnu funkciju županijskog razvojnog partnerstva te ulogu promotora i koordinatora svekolikog razvoja Županije. U tom smislu postoji i potreba za osnivanjem mreže potpornih lokalnih razvojnih agencija koje bi iste poslove obavljale na razini JLS i usko surađivale s RRA uz pomoć sofisticiranih umreženih informacijskih tehnologija. U okviru RRA nužno je osnivati i Regionalni razvojni fond koji predstavlja jedan sasvim novi vid financijske podrške, prije svega poduzetnicima, uspostava kojeg znatno mijenja tehnologiju rada na postizanju sve povoljnijih kreditnih uvjeta za obrtnike, mala i srednja poduzeća.</p> <p><i>Ova mjera je u uskoj vezi s prioritetom 2 "Poticanje malog i srednjeg poduzetništva", (mjerama 4,5 i 6) te s prioritetom 4 "Privlačenje domaćih i stranih investitora", podmjere 9.1. i 9.2.</i></p>			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada Programa osnivanja regionalne razvojne agencije • Podupiranje osnivanja mreže lokalnih razvojnih agencija • Uspostavljanje /organiziranje regionalnog informacijskog sustava • Osnivanje regionalnog razvojnog fonda i osiguranje inicijalnih sredstava za njegovo djelovanje • Izbor i edukacija kadrova • Uspostava veza i razmjena iskustava sa sličnim institucijama u zemlji i inozemstvu • Aktivnosti nakon utemeljenja institucionalne infrastrukture: <ul style="list-style-type: none"> ○ Izrada ili organizacija izrade sektorskih studija te programa i projekata razvoja ukupne infrastrukture ○ Temeljem strateškog planiranja te u skladu s međunarodnim standardima (izrada analiza opravdanosti troškova, analiza utjecaja na okoliš itd.), definiranje pojedinačnih projekata na osnovi prioriteta koje je utvrdilo županijsko partnerstvo ○ Koordinacija financiranja, donatora i projekata na razini županije u provedbi županijske razvojne strategije ○ Poticanje razvoja obrta, malog i srednjeg poduzetništva – osnivanje poduzetničkih zona i poslovnih, odnosno industrijskih parkova, osnivanje jamstvenog fonda kroz koji se subvencioniraju poduzetnici, izvozno orijentirane firme itd., pomoć pri organizacijskom povezivanju poduzetnika u cluster, asistencija i savjetovanje, formiranje poduzetničke baze podataka, organiziranje sajмова i izložbi, ○ Promocija razvojnih mogućnosti Županije ○ Podsticanje međuregionalne suradnje 			
7. Vrsta potpore	materijalna, tehnička i savjetodavna			
8. Korisnici	javni i privatni (profitni) sektor			
9. Krajnji korisnici	građani splitsko-dalmatinske županije, građani Republike Hrvatske i strani građani			
10. Financijski plan 2006. - 2013.	Donator	Združeni javni fondovi	Projektne združeni privatni fondovi	Ukupno (mil.€)
	1,50	0,75	0,75	3,00
11. Monitoring & procjena pokazatelja				
Posredni nivo	Pokazatelj	Izvor podataka	Studijska osnova	Cilj
• Output (Monitoring)	<ul style="list-style-type: none"> - Osnutak RRA - Osnutak mreže lokalnih razvojnih agencija - Uspostava razvojnog fonda - Broj radionica i 	<ul style="list-style-type: none"> Izvešća regionalne razvojne agencije, podaci lokalnih razvojnih agencija 	<ul style="list-style-type: none"> Program rada regionalne razvojne agencije; Program rada investicijsko – jamstvenog 	<ul style="list-style-type: none"> Uspostava jedinstvenog sustava podupiranja regionalnog razvoja

	<p>seminara za edukaciju zaposlenih u RRA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razvoj informacijske mreže, uključivo "One-stop shop za poduzetnike i investitore" - Broj programa potpore poduzetnicima - Broj potpomognutih studija i projekata uključivo međunarodne projekte, studije utjecaja na okoliš itd. - Broj osnovanih poduzetničkih parkova, centara, zona 		potpornog fonda	
<ul style="list-style-type: none"> • Rezultat (Monitoring) 	<ul style="list-style-type: none"> - Porast broja MSP - Porast broja zaposlenih - Porast novih investicija (posebno "greenfield") - Pобоljšanje indikatora očuvanja okoliša 	Izvešća regionalne razvojne agencije, Zavod za zapošljavanje, MZOPP, HGK	<p>Program rada regionalne razvojne agencije;</p> <p>Program rada investicijsko – jamstvenog potpornog fonda,</p> <p><i>Podaci i dokumentacija potpornih institucija</i></p>	Poboљšanje indikatora razvoja Županije u svim razvojnim područjima
<ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj (Procjena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Stopa rasta gospodarstva - Dodana vrijednost po zaposlenom - Smanjenje stope nezaposlenosti - Rast izvoza po zaposlenom 	Izvešća regionalne razvojne agencije, Zavod za zapošljavanje, MZOPU, HGK	<p>Program rada regionalne razvojne agencije;</p> <p>Program rada investicijsko – jamstvenog potpornog fonda,</p> <p><i>Podaci i dokumentacija potpornih institucija</i></p>	Povećati konkurentnost i učinkovitost gospodarstva Županije
12. Višestruke teme				
<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš 	Regionalna razvojna agencija će posebno podupirati projekte i aktivnosti koje imaju pozitivan pristup očuvanju okoliša			
<ul style="list-style-type: none"> • Jednake mogućnosti 	Svi zainteresirani građani organizirani u neki od poduzetničkih oblika poslovanja, kao i svi potencijalni investitori moći će na jednom mjestu, uz jednake uvjete dobiti potrebne informacije, a po procjeni i financijske olakšice.			
<ul style="list-style-type: none"> • Informacijsko društvo 	Agencija će se koristiti svim dostupnim informacijskim dostignućima u cilju što kvalitetnijeg djelovanja, posebno u cilju povezivanja s mrežom lokalnih razvojnih agencija			
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerstvo 	Agencija temelji svoj rad na partnerstvu sa poduzetnicima			

POGLAVLJE 4: PRORAČUN

U nastavku su prezentirane procjene ukupnih sredstava za financiranje pojedinih mjera, odnosno prioriteta u razdoblju od 2006-2013. godine, kao i potencijalni izvori financiranja. Pod pojmom donatora podrazumijevaju se prije svega sredstva koja se mogu potraživati iz predpristupnih fondova EU, ali i ostalih potencijalnih donatora (premda u manjoj mjeri). Združeni javni fondovi podrazumijevaju sredstva iz državnog i županijskog proračuna te proračuna jedinica lokalne samouprave, dok su projektni privatni združeni fondovi izvori sredstava koja se mogu očekivati od potencijalnih partnera (poduzeća, udruga i sl.) koji predlažu projekte za sufinanciranje.

Temeljem provedenih konzultacija, procijenjen je okvirni iznos sredstava za financiranje svih predloženih prioriteta, odnosno mjera, koje su definirane temeljem rezultata analize stanja i SWOT analize s Partnerskom skupinom, i to u **ukupnom iznosu od 1.273,80 mil EURa (za razdoblje od 2006-2013. godine). Pri tome, od donatora se potražuje cca. 518,60 mil EURa, odnosno 40,71 %, iz združenih javnih fondova 621,225 mil EURa, odnosno 48,77%, dok se od privatnih (projektnih) združenih fondova očekuje doprinos od cca 133,975 mil EURa ili 10,52% od ukupnih sredstava.**

Ako gledamo raspodjelu traženih sredstava po ciljevima, onda se za financiranje prioriteta i mjera iz:

- cilja 1 (Konkurentno, diverzificirano, tehnološki napredno i socio-ekološki održivo gospodarstvo usmjereno rastu standarda lokalnog stanovništva) potražuje ukupno 150,1 mil EURa, odnosno 11,79% ukupnih sredstava;
- za financiranje mjera iz cilja 2 (Razvoj u prostoru i fizička infrastruktura u suglasju s potrebama stanovništva i gospodarstva uz očuvanje i zaštitu okoliša) potražuje se 950,7 mil EURa, tj. 74,63%, budući gradnja i obnova infrastrukture na širem području Županije zahtijeva znatan iznos ulaganja;
- za mjere iz cilja 3 (Razvoj ljudskih resursa, podizanje razine zaposlenosti i socijalne kohezije uz opći rast društvenog standarda) potražuje se 133,50 mil EURa ili 10,48% od ukupnih sredstava;
- dok se za financiranje mjera iz cilja 4 (Kvalitetna institucionalna infrastruktura, aktivno i razvijeno civilno društvo, te jačanje partnerstva svih sudionika razvojnog procesa u regiji) potražuje ukupno 39,5 mil EURa ili 3,10 % od ukupno predviđenih sredstava.

Od ukupnog iznosa sredstava koja se potražuju od donatora (primarno predpristupnih fondova EU), u iznosu od 518,60 mil EURa,

- 9,2 % ili 44,7 mil EURa se odnosi na financiranje mjera iz cilja 1;
- 75,66% ili 392,4 mil EURa za mjere iz cilja 2;
- 12,82 % ili 66,5 mil EURa za financiranje mjera iz cilja 3,
- dok se za mjere iz cilja 4 potražuje 2,32 % sredstava ili 12 mil EURa.

U prvom dijelu dokumenta, Analizi stanja, u poglavlju o financiranju razvoja, procijenjeno je da se proračunska sredstva Županije i jedinica lokalne samouprave, namijenjena kapitalnim ulaganjima kreću oko 400 mil. kuna na godišnjoj razini, što, pretvoreno u EUR-e (po srednjem tečaju NBH od 7,35 kuna za 1 EURo na dan 17. 11. 2005) iznosi cca. 55 mil EURa. Za razdoblje od 2006-2013.g. to bi predstavljalo razvojni potencijal od cca 385 mil. EURa (uz pretpostavku nepromijenjenih iznosa proračunskih sredstava). Za očekivati je da će proračunski prihodi na razini Županije kao i većeg broja njenih JLS pokazivati tendenciju porasta, te će uz sredstva iz državnog proračuna namijenjena financiranju kapitalnih ulaganja zasigurno biti i izdašnija od procijenjenih.

Prioriteti i mjere		Sredstva i izvori financiranja u mil. EURA			
		DONATOR	ZDRUŽENI JAVNI FONDOVI	PROJEKTNII PRIVATNI ZDRUŽENI FONDOVI	UKUPNO
Prioritet 1. Tehnološko osuvremenjivanje, restrukturiranje i diverzifikacija gospodarstva, uz naglasak na proizvodnju i usluge s većom dodanom vrijednošću		10,65	4,30	4,15	19,10
M 1. Korištenje znanja i inovacija u funkciji razvoja novih tehnologija, organizacije rada te proizvoda i usluga		1,80	1,80	0,40	4,00
M 1.1.	Poduzetnička, poslovna i menadžerska izobrazba	0,50	0,50	-	1,00
M 1.2.	Potpoma inovacijama te zajedničkim projektima razvojno istraživačkih institucija i poduzetničkog sektora	1,05	0,30	0,15	1,50
M 1.3.	Organiziranje tehnoloških parkova i centara (burza inovacija)	0,25	1,00	0,25	1,50
M 2.	Poticanje i programi regionalnog i međuregionalnog integriranja gospodarstva i razvoj clustera	1,85	1,60	2,85	6,30
M 2.1	Razvoj brodograđevnog clustera i unutarnje tehnološko-organizacijsko restrukturiranje	0,35	0,25	0,40	1,00
M 2.2.	Razvoj clustera u turizmu	0,50	0,35	0,45	1,30
M 2.3.	Podrška razvoju i integriranju prometnih sustava	1,00	1,00	2,00	4,00
M 3.	Razvoj poljoprivrede i ribarstva	7,00	0,90	0,90	8,80
M 3.1.	Razvoj infrastrukture u funkciji poljoprivrede i ribarstva	5,00	0,65	0,65	6,30
M 3.2.	Potpoma razvoju konkurentne i održive poljoprivrede i ribarstva	2,00	0,25	0,25	2,50
Prioritet 2. Razvoj malog i srednjeg poduzetništva		25,40	25,60	51,00	102,00
M 4.	Investicijsko jamstveni fond	0,40	0,60	1,00	2,00
M 5.	Organiziranje poduzetničkih centara, inkubatora i poduzetničkih zona	25,00	25,00	50,00	100,00

Prioritet 3. Razvoj turizma visoke kvalitete		7,00	3,50	3,00	13,50
M 6.	Razvoj i promocija marketinški osmišljenih turističkih proizvoda temeljenih na poštivanju načela održivosti	4,50	2,50	2,00	9,00
M 7.	Poboljšanje turističke infrastrukture	2,50	1,00	1,00	4,50
Prioritet 4. Privlačenje domaćih i stranih investitora		4,65	9,325	1,525	15,50
M 8.	Stvaranje relevantnih pretpostavki na regionalnoj i lokalnoj razini za privlačenje domaćih i stranih investitora	1,65	3,325	0,525	5,50
M 8.1.	Sređivanje prostorno-planske dokumentacije, katastra i zemljišnih knjiga na lokalnoj i regionalnoj razini	1,20	2,80	-	4,00
M 8.2.	Poticaji na lokalnoj i regionalnoj razini	0,45	0,525	0,525	1,50
M 9.	Aktiviranje i jačanje uloge slobodnih zona	3,00	6,00	1,00	10,00
Prioritet 5. Podizanje kvalitete i efikasnije gospodarenje prometnom infrastrukturom		196,00	288,00	45,00	529,00
M 10.	Razvoj i osuvremenjivanje željezničke infra i suprastrukture	25,00	50,00	5,00	80,00
M 11.	Razvoj cestovnog sustava u funkciji integracije županijskog prostora te poticanje razvoja lokalnih cestovnih mreža	111,00	214,00	2,00	327,00
M 12.	Razvoj i osuvremenjivanje morskih luka	30,00	20,00	20,00	70,00
M 13.	Poboljšanje infrastrukture i suprastrukture zračnog prometa	30,00	4,00	18,00	52,00
Prioritet 6. Razvoj i podizanje kvalitete usluga i sigurnosti vodoopskrbnog sustava i sustava odvodnje		151,25	83,75	-	235,00
M 14.	Podizanje kvalitete postojećih sustava vodoopskrbe te podsticanje korištenja alternativnih pravaca i tehnika u vodoopskrbi	50,00	50,00	-	100,00
M 15.	Razvoj i podizanje kvalitete sustava odvodnje	101,25	33,75	-	135,00
Prioritet 7. Gospodarenje (komunalnim i tehnološkim) otpadom		41,25	31,00	2,75	75,00
M 16.	Izgradnja Centra za gospodarenje otpadom	41,25	11,00	2,75	55,0
M 17.	Organizacija i implementacija sustava gospodarenja				

	otpadom na županijskoj i lokalnim razinama	-	20,00	-	20,00
Prioritet 8. Razvoj ukupnog energetskog sustava uz efikasnije korištenje energije		1,50	100,30	1,20	103,00
M 18.	Unaprjeđenje korištenja postojećih i potpora korištenju obnovljivih izvora energije	1,50	0,30	1,20	3,00
M 19.	Razvoj postojeće prijenosne mreže	-	100,00	-	100,00
Prioritet 9. Podizanje kvalitete gospodarenja prostorom te učinkovitosti očuvanja i zaštite okoliša		2,40	3,80	2,50	8,70
M 20.	Koordinacija izrade i realizacije prostornih planova među JLS i RS	0,40	0,80	-	1,20
M 21.	Izgradnja sustava monitoringa okoliša	0,50	0,50	-	1,00
M 22.	Izrada i implementacija programa zaštite okoliša	0,50	0,50	0,50	1,50
M 23.	Razrada i implementacija sustava potpore održivog korištenja prirodnih resursa i okoliša u cjelini	1,00	2,00	2,00	5,00
Prioritet 10. Podizanje kvalitete radnih resursa i zapošljivosti stanovništva		20,50	18,50	8,00	47,00
M 24.	Podizanje opće razine obrazovanosti stanovništva	6,50	6,50	2,00	15,00
M 25.	Usklađivanje obrazovanja i gospodarstva	10,00	10,00	5,00	25,00
M 26.	Cjeloživotno učenje	4,00	2,00	1,00	7,00
Prioritet 11. Unaprjeđenje lokalnog tržišta rada		24,50	23,50	8,00	56,00
M 27.	Razvoj novih oblika rada i zapošljavanja	3,00	2,00	1,00	6,00
M 28.	Poticanje lokalnih inicijativa za zapošljavanje	17,50	17,50	5,00	40,00
M 29.	Poboljšanje položaja žena na tržištu rada	4,00	4,00	2,00	10,00
Prioritet 12. Podizanje razine društvenog standarda		21,50	5,50	3,50	30,50
M 30.	Unaprjeđenje zdravlja stanovništva	12,00	3,00	1,00	16,00
M 31.	Podizanje razine socijalne skrbi i kvalitete života obitelji	8,00	2,00	2,00	12,00
M 32.	Očuvanje i prezentacija kulturne baštine i njeno unaprjeđenje	1,50	0,50	0,50	2,50

Prioritet 13. Jačanje izvršnih i administrativnih sposobnosti i finacijskog potencijala lokalne i regionalne samouprave		7,50	21,40	1,60	30,50
M 33.	Standardizacija procedura i informatizacija JLS i RS, formiranje menadžmenta uprava i edukacija službenika na osnovama "poduzetničkog" upravljanja	2,50	1,75	0,75	5,00
M 34.	Učinkovito upravljanje imovinom i poduzećima u vlasništvu JLS i RS te unaprijeđenje upravljanja kapitalnim investicijama	1,50	1,50	0,50	3,50
M 35.	Unaprijeđenje sustava naplate postojećih prihoda, bolje korištenje zakonski definiranih fiskaliteta te inicijativa za promjenu zakonske regulative u području financiranja	1,00	0,70	0,30	2,00
M 36.	Unaprijeđenje sustava zaštite i spašavanja	2,50	17,45	0,05	20,00
Prioritet 14. Poticanje razvoja civilnog društva		2,50	1,75	0,75	5,00
M 37.	Podupiranje razvoja i rada civilnog sektora	1,50	1,00	0,50	3,00
M 38.	Osnivanje lokalnog fonda za razvoj civilnog društva	1,00	0,75	0,25	2,00
Prioritet 15. Jačanje partnerskih odnosa na svim razinama		0,50	0,25	0,25	1,00
M 39.	Program "odgovornog poslovanja": partnerstvo poslovnog sektora, udruga i institucija lokalne i regionalne (područne) samouprave, s posebnim naglaskom na jačanje socijalnog kapitala	0,50	0,25	0,25	1,00
Prioritet 16. Regionalna razvojna agencija		1,50	0,75	0,75	3,00
M 40.	Uspostava profesionalne županijske razvojne agencije i mreže lokalnih razvojnih agencija	1,50	0,75	0,75	3,00
UKUPNO		518,60	621,225	133,975	1.273,80

Sredstva tražena od donatora prema mjerama i prioritetima

PRIORITETI I MJERE	Iznos traženih sredstava u mil EURa	Udio mjere u prioritetu u %	Udio traženih sredstava donatora po prioritetima u u ukupnom iznosu sredstava donatora
Prioritet 1. Tehnološko osuvremenjivanje, restrukturiranje i diverzifikacija gospodarstva, uz naglasak na proizvodnju i usluge s većom dodanom vrijednošću	10,65	100,00	2,05
M 1. Korištenje znanja i inovacija u funkciji razvoja novih tehnologija, organizacije rada te proizvoda i usluga	1,80	16,90	
<u>M 1.1.</u> Poduzetnička, poslovna i menadžerska izobrazba	0,50	4,69 (27,77)*	
<u>M 1.2.</u> Potpora inovacijama te zajedničkim projektima razvojno istraživačkih institucija i poduzetničkog sektora	1,05	9,86 (58,33)*	
<u>M 1.3.</u> Organiziranje tehnoloških parkova i centara (burza inovacija)	0,25	2,35 (13,88)*	
M 2. Poticanje i programi regionalnog i međuregionalnog integriranja gospodarstva i razvoj clustera	1,85	17,37	
<u>M 2.1</u> Razvoj brodograđevnog clustera i unutarnje tehnološko-organizacijsko restrukturiranje	0,35	3,29 (18,92)*	
<u>M 2.2.</u> Razvoj clustera u turizmu	0,50	4,69 (27,03)*	
<u>M 2.3.</u> Podrška razvoju i integriranju prometnih sustava	1,00	9,39 (54,05)*	
M 3. Razvoj poljoprivrede i ribarstva	7,00	65,72	
<u>M 3.1.</u> Razvoj infrastrukture u funkciji poljoprivrede i ribarstva	5,00	46,94 (71,42)*	
<u>M 3.2.</u> Potpora razvoju konkurentne i održive poljoprivrede i ribarstva	2,00	18,78 (28,57)*	
Prioritet 2. Razvoj malog i srednjeg poduzetništva	25,40	100,00	4,90
M 4. Investicijsko jamstveni fond	0,40	1,57	
M 5. Organiziranje poduzetničkih centara, inkubatora i poduzetničkih zona	25,00	98,43	
Prioritet 3. Razvoj turizma visoke kvalitete	7,00	100,00	1,35
M 6. Razvoj i promocija marketinški osmišljenih turističkih proizvoda temeljenih na poštivanju načela održivosti	4,50	64,29	
M 7. Poboljšanje turističke infrastrukture	2,50	35,71	
Prioritet 4. Privlačenje domaćih i stranih investitora	4,65	100,00	0,90
M 8. Stvaranje relevantnih pretpostavki na			

	regionalnoj i lokalnoj razini za privlačenje domaćih i stranih investitora	1,65	35,48	
M 8.1.	Sređivanje prostorno-planske dokumentacije, katastra i zemljišnih knjiga na lokalnoj i regionalnoj razini	1,20	25,81 (72,73)*	
M 8.2.	Poticaji na lokalnoj i regionalnoj razini	0,45	9,68 (27,27)*	
M 9.	Aktiviranje i jačanje uloge slobodnih zona	3,00	64,52	
Prioritet 5. Podizanje kvalitete i efikasnije gospodarenje prometnom infrastrukturom		196,00	100,00	37,79
M 10.	Razvoj i osuvremenjivanje željezničke infra i suprastrukture	25,00	12,75	
M 11.	Razvoj cestovnog sustava u funkciji integracije županijskog prostora te poticanje razvoja lokalnih cestovnih mreža	111,00	56,63	
M 12.	Razvoj i osuvremenjivanje morskih luka	30,00	15,31	
M 13.	Poboljšanje infrastrukture i suprastrukture zračnog prometa	30,00	15,31	
Prioritet 6. Razvoj i podizanje kvalitete usluga i sigurnosti vodoopskrbnog sustava i sustava odvodnje		151,25	100,00	29,17
M 14.	Podizanje kvalitete postojećih sustava vodoopskrbe te podsticanje korištenja alternativnih pravaca i tehnika u vodoopskrbi	50,00	33,06	
M 15.	Razvoj i podizanje kvalitete sustava odvodnje	101,25	66,94	
Prioritet 7. Gospodarenje (komunalnim i tehnološkim) otpadom		41,25	100,00	7,95
M 16.	Izgradnja Centra za gospodarenje otpadom	41,25	100,00	
M 17.	Organizacija i implementacija sustava gospodarenja otpadom na županijskoj i lokalnim razinama	-	-	
Prioritet 8. Razvoj ukupnog energetskog sustava uz efikasnije korištenje energije		1,50	100,00	0,29
M 18.	Unaprijeđenje korištenja postojećih i potpora korištenju obnovljivih izvora energije	1,50	100,00	
M 19.	Razvoj postojeće prijenosne mreže	-	-	
Prioritet 9. Podizanje kvalitete gospodarenja prostorom te učinkovitosti očuvanja i zaštite okoliša		2,40	100,00	0,46
M 20.	Koordinacija izrade i realizacije prostornih planova među JLS i RS	0,40	16,67	
M 21.	Izgradnja sustava monitoringa okoliša	0,50	20,83	
M 22.	Izrada i implementacija programa zaštite okoliša	0,50	20,83	
M 23.	Razrada i implementacija sustava potpore održivog korištenja prirodnih resursa i okoliša u cjelini	1,00	41,67	
Prioritet 10. Podizanje kvalitete radnih resursa i zapošljivosti stanovništva		20,50	100,00	3,95
M 24.	Podizanje opće razine obrazovanosti			

	stanovništva	6,50	31,71	
M 25.	Usklađivanje obrazovanja i gospodarstva	10,00	48,78	
M 26.	Cjeloživotno učenje	4,00	19,51	
Prioritet 11. Unaprjeđenje lokalnog tržišta rada		24,50	100,00	4,72
M 27.	Razvoj novih oblika rada i zapošljavanja	3,00	12,24	
M 28.	Poticanje lokalnih inicijativa za zapošljavanje	17,50	71,43	
M 29.	Poboljšanje položaja žena na tržištu rada	4,00	16,33	
Prioritet 12. Podizanje razine društvenog standarda		21,50	100,00	4,15
M 30.	Unaprijeđenje zdravlja stanovništva	12,00	55,81	
M 31.	Podizanje razine socijalne skrbi i kvalitete života obitelji	8,00	37,21	
M 32.	Očuvanje i prezentacija kulturne baštine i njeno unaprijeđenje	1,50	6,98	
Prioritet 13. Jačanje izvršnih i administrativnih sposobnosti i financijskog potencijala lokalne i regionalne samouprave		7,50	100,00	1,45
M 33.	Standardizacija procedura i informatizacija JLS i RS, formiranje menadžmenta uprava i edukacija službenika na osnovama "poduzetničkog" upravljanja	2,50	33,33	
M 34.	Učinkovito upravljanje imovinom i poduzećima u vlasništvu JLS i RS te unaprijeđenje upravljanja kapitalnim investicijama	1,50	20,00	
M 35.	Unaprijeđenje sustava naplate postojećih prihoda, bolje korištenje zakonski definiranih fiskaliteta te inicijativa za promjenu zakonske regulative u području financiranja	1,00	13,33	
M 36.	Unaprijeđenje sustava zaštite i spašavanja	2,50	33,33	
Prioritet 14. Poticanje razvoja civilnog društva		2,50	100,00	0,48
M 37.	Podupiranje razvoja i rada civilnog sektora	1,50	60,00	
M 38.	Osnivanje lokalnog fonda za razvoj civilnog društva	1,00	40,00	
Prioritet 15. Jačanje partnerskih odnosa na svim razinama		0,50	100,00	0,10
M 39.	Program "odgovornog poslovanja": partnerstvo poslovnog sektora, udruga i institucija lokalne i regionalne (područne) samouprave, s posebnim naglaskom na jačanje socijalnog kapitala	0,50	100,00	
Prioritet 16. Regionalna razvojna agencija		1,50	100,00	0,29
M 40.	Uspostava profesionalne županijske razvojne agencije i mreže lokalnih razvojnih agencija	1,50	100,00	
UKUPNO		518,60	-	100,00

Napomena: postotci u zagradama označeni zvjezdicom *, odnose se na udio podmjere u mjeri kojoj pripada, dok se brojevi istaknuti plavom bojom, odnose na udio podmjere u prioritetu. Brojevi istaknuti crnom bojom odnose se na udio mjere u prioritetu.

POGLAVLJE V: KRITERIJI ODABIRA PROJEKATA

Kriterij odabira projekta i financiranje u sklopu mjera temeljit će se na konkurentnosti. Prijedlozi projekata koji najbolje zadovoljavaju financijske kriterije imat će više šansi za financiranje iz ROP-a, a izvjesno je da neki prijedlozi projekata vjerojatno neće udovoljiti zadanim kriterijima.

Sljedeći kriteriji su apsolutni preduvjet za financiranje iz ROP-a:

1. Prijedlog projekta mora zadovoljiti zahtjeve iz Mjera i Prioriteta ROP-a;
2. Prijedlog projekta mora jednoznačno doprinositi definiranim ciljevima;
3. Prijedlog projekta mora doprinijeti zadovoljavanju indikatora praćenja i evaluacije;
4. Prijedlog projekta moraju poduprijeti sve zainteresirane strane;
5. Prijedlog projekta mora imati osigurane druge izvore sufinanciranja u minimalnom iznosu od 20% od ukupne vrijednosti projekta;
6. Prijedlog projekta mora se temeljiti na partnerstvu (između barem dva partnera);
7. Prijedlog projekta mora imati dobro razvijenu upravljačku projektnu strukturu za ostvarivanje ciljeva projekta;

Prijedlozi projekta bit će također povoljnije ocijenjeni ukoliko zadovoljavaju jedan ili više od sljedećih kriterija:

- Značaj za cijelu županiju
- Broj izravno i/ili neizravno osiguranih radnih mjesta
- Angažiranje drugih izvora financiranja, naročito sredstava iz privatnih fondova
- Strateška integracija s drugim lokalnim i nacionalnim politikama i međusektorskim temama EU-a o informacijskom društvu, okolišu, jednakim mogućnostima i partnerstvu
- Učinci dodatne vrijednosti kao što su produktivni odnosi između gospodarstva, civilnih udruga i obrazovnih ustanova, te doprinos raznovrsnosti gospodarstva
- Izgradnja kapaciteta poboljšavanjem organizacijskih, upravljačkih ili radnih vještina koje potiču rast i razvoj
- Demonstracija dugoročne održivosti projekta poslije sufinanciranja EU-a
- Promicanje socijalne uključenosti ponudom novih prilika marginaliziranim sektorima društva
- Demonstracija ravnoteže između projektnih komponenti - radova, usluga i nabave

Svaki projekt bi trebao ciljati na neke od slijedećih pokazatelja utjecaja:

- Stvoreno zapošljavanje u tvrtkama ili institucijama koje ne bi postojalo bez ovog programa (posebice žene i osobe smanjenih radnih sposobnosti)
- Sačuvano zapošljavanje koje bi bilo izgubljeno bez ovog programa
- Smanjenje vremena putovanja (vrijeme putovanja x troškovi putovanja/količina putnika)
- Povećanje dostupnosti (dostupnost omogućena novom transportnom infrastrukturom te korištenjem najučinkovitijih i kombiniranih načina prijevoza)
- Povećanje kvalitete postojeće prometne infrastrukture (lokalne ceste, parkirališta, morske luke, zračna infrastruktura itd.)
- Smanjeno onečišćenje
- Poboljšanje sustava monitoringa okoliša (veći broj inspekcijskih izvada, intervencija...)
- Povećani energetske kapaciteti
- Odgovarajuća opskrbljenost energijom (novom ili nadograđenom energetsom mrežom)
- Cijena za krajnjeg korisnika (smanjenje cijene energije)
- Povećanje postotka obnovljivih izvora energije
- Povećani kapaciteti vodoopskrbe
- Odgovarajuća opskrbljenost vodom (novom ili nadograđenom vodovodnom mrežom)
- Cijena za krajnjeg korisnika (smanjenje cijene vode)

- Povećanje usluga informatičke tehnologije
- Povećanje aktivnosti u poslovnom povezivanju (clusteri i drugi oblici povezivanja)
- Porast broja proizvoda i usluga s većom dodanom vrijednošću
- Povećano tržište za nove proizvode
- Novi i postojeći mali i srednji poduzetnici koji dobivaju financijski poticaj
- Broj novih gospodarskih subjekata, uključivo zadruga
- Broj razvijenih kvalitetnih usluga poslovne podrške
- Broj danih poslovnih savjeta, uključujući i one dane zadrugama
- Broj tehnoloških parkova, centara, poduzetničkih zona
- Broj obučениh rukovoditelja, zaposlenika, poduzetnika i poljoprivrednika
- Razina investicija u malom i srednjem poduzetništvu
- Povećanje investicija u Županiji
- Novi turistički proizvodi
- Nove manifestacije i kulturna zbivanja kao dio turističke ponude
- Broj destinacija nositelja eko-labela
- Povećanje turističke posjećenosti (boravka gostiju), naročito u vansezonskom razdoblju
- Povećanje broja smještajnih kapaciteta
- Privlačenje međunarodnih brendova u hotelskoj industriji
- Broj smještajnih objekata, ali i ostalih gospodarskih subjekata s eko-certifikatima (uključivo standarde ISO 14001)
- Porast broja ruralnih domaćinstava koja pružaju turističke usluge
- Porast broja i duljine rekreacijskih i edukativnih staza namijenjenih turistima
- Broj zainteresiranih strana koje sudjeluju u nacrtima lokalnih razvojnih planova, radnim grupama, društvenim inicijativama
- Broj potpomognutih lokalnih zajednica i grupa
- Broj pruženih usluga ugroženoj populaciji
- Smanjenje društvene netrpeljivosti
- Broj inicijativa na tržištu rada
- Broj osoba uključenih u provedene društvene aktivnosti
- Povećani broj objekata društvenog standarda kao i povećanje investicija u podizanje kvalitete postojećih (u obrazovanju, zdravstvu, kulturi, socijalnoj skrbi)
- Povećanje efikasnosti lokalne i regionalne administracije (primarno brzina i kvaliteta usluga sektoru gospodarstva i stanovništva)
- Veća sigurnost i zaštita ljudi i imovine

POGLAVLJE VI: SUDIONICI ROP-A, METODOLOGIJA I PROVEDBA

Sudionici ROP-a i metodologija

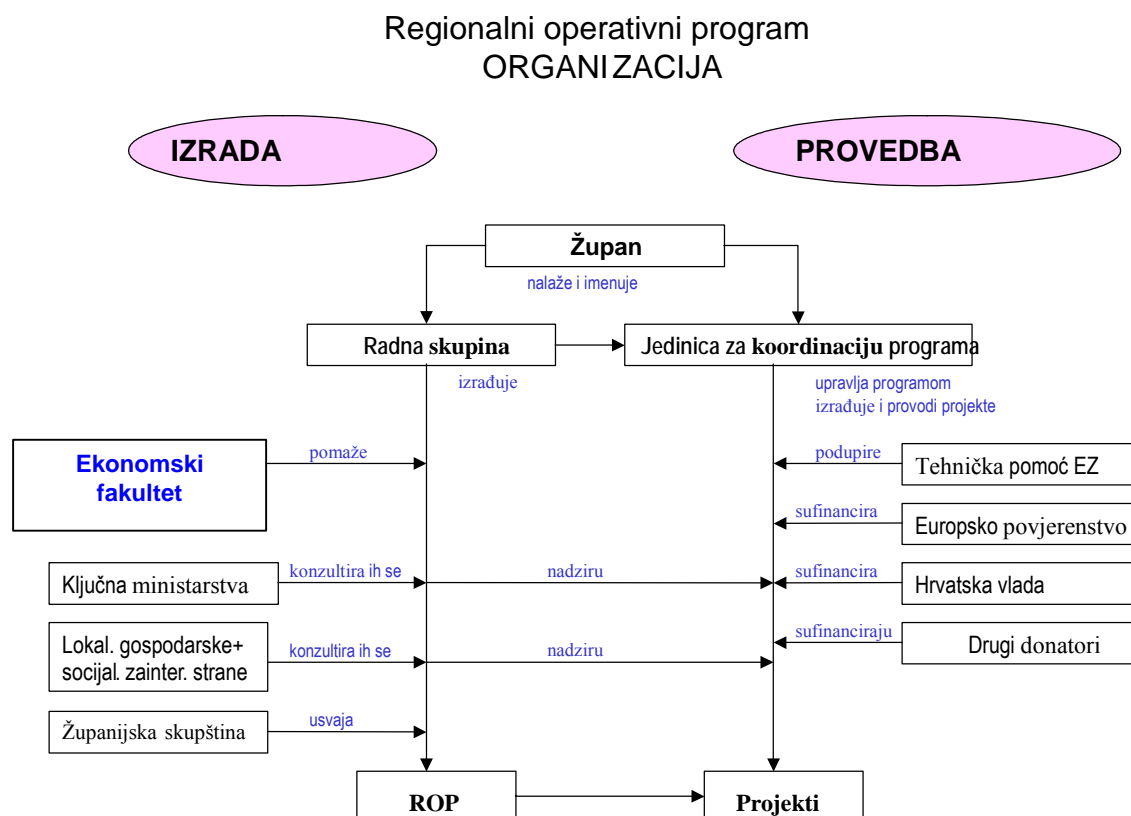
Regionalni Operativni Programi su instrumenti za provedbu sufinanciranja EU-a za lokalni društveno-ekonomski razvoj.

Pripremni proces ROP-a obavljen je prema načelima financiranja EU-a, kao što to zahtijeva Delegacija Europske komisije.

Radi se o sljedećim načelima:

- **Odgovornost:** Županija ima krajnju odgovornost za pripremu i provedbu ROP-a.
- **Posvećenost:** Županija se obvezala raditi na uspjehu ROP-a, te će osigurati sve potrebne resurse kako bi se u ime županijskih interesnih skupina postigao uspjeh.
- **Transparentnost i otvorenost:** Priprema i provedba programa bit će izvedeni na transparentan i otvoren način. Sve odluke u svezi ROP-a donosit će se na otvoren način, poštujući načela EU-a.
- **Partnerstvo i savjetovanje s interesnim skupinama:** Lokalne interesne skupine korisnici su ROP-a. Sve relevantne zainteresirane strane na nacionalnoj i lokalnoj razini konzultirat će se u svakoj ključnoj fazi priprema i provedbe programa. Svi partneri (Županija, lokalne interesne skupine, ključna ministarstva, Europska komisija) podržavaju pripremu i provedbu programa, a u cilju postizanja visokokvalitetnog programa i provedbe kvalitetnih projekata.

Naredni dijagram prikazuje organizaciju procesa izrade i provedbe ROP-a:

U samoj **izradi** ROP-a sudjelovao je velik broj sudionika;

- Lokalne zainteresirane strane
- Županijski upravni odjeli, odnosno županijska radna grupa (sastoji se od predstavnika svih županijskih odjela koji su pružili potporu timu ROP-a u razvijanju osnovne analize ROP-a, SWOT analize i strategije
- Tim ROP-a odgovoran Županu za pripremu ROP-a
- Županijsko poglavarstvo,
- Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu,
- Ministarska konzultativna radna skupina,

Sam proces izrade dokumenta i tehničku organizaciju procesa izrade vodila je skupina eksperata Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, koji su u ovom procesu imali ulogu vanjskih konzultanata. Eksperti iz raznih područja imali su složen zadatak da, temeljem svih relevantnih i dostupnih informacija (dokumenata, strategija, razgovora, konzultacija i radionica/ukupno 6) naprave analizu stanja i razvojnih obilježja Splitsko-dalmatinske županije te da, zajedno sa Županijskim radnim timom, koordiniraju procesima konzultacija u formuliranju rezultata SWOT analize, te vizije, ciljeva, prioriteta i mjera.

Ekspertni tim je usko surađivao i kontinuirano vršio konzultacije s predstavnicima Županijske uprave, odnosno županijskih upravnih odjela, iz čijeg su proširenog sastava, odlukom Župana izabrana tri predstavnika (Upravni odjel za gospodarstvo, Upravni odjel za društvene djelatnosti, Zavod za prostorno planiranje) koja predstavljaju radni tim ROPa, a ujedno su i članovi regionalnog partnerstva u području "institucija".

Ekspertni tim i županijski radni tim su u samom početku procesa izrade ROPa, odlučili da se cjelokupni proces analize vodi prema 4 osnovna područja; institucije (u koje, osim Županije, ulaze i predstavnici JLS i to prema ključu geografske pripadnosti, tako da su uključeni predstavnici grada Splita kao regionalnog centra, predstavnici otočnih gradova/općina, obalnih gradova/općina, područja posebne državne skrbi i brdsko-planinskih područja, te predstavnici civilnog sektora, odnosno nekih civilnih udruga koje predstavljaju novi oblik institucionalizacije civilnog društva), ljudski resursi i društvene djelatnosti, prostor i infrastruktura te gospodarstvo. Ovo načelo podjele uvažavano je i u cijelom kasnijem tijeku rada na dokumentu, a napose kod izbora predstavnika Regionalnog partnerstva.

Iako se neke od predstavnika moglo svrstati i u druge skupine, glavni motiv za njihovo "svrstavanje" u neku od 4 skupine, bio je pretežito područje njihova djelovanja u skladu s analizom stanja. Međutim, bez obzira na ovu, uvjetnu podjelu, svi su sudionici sudjelovali u svima fazama u procesu izrade dokumenta, što znači da su, osim u "svojim" područjima, davali prijedloge i mišljenja i u drugim područjima tijekom cijelog procesa.

Od samog početka rada na dokumentu nastojalo se uključiti širok broj predstavnika različitih interesnih skupina. Tako je na 2 prve radionice (radionicu o partnerstvu i radionicu na kojoj je raspravljano o analizi stanja u Županiji) pozvano oko 100 osoba iz različitih područja, a odazvalo se nešto više od 50 predstavnika. Iz njihovih redova izabrani su (prema gore definiranom ključu) predstavnici Regionalnog partnerstva koji su nastavili sudjelovati u radu ostalih radionica (definiranje elemenata SWOT analize, definiranje vizije, ciljeva i prioriteta te definiranje mjera).

(U dodatku se nalazi lista s imenima predstavnika Regionalnog partnerstva, ali i svih ostalih sudionika u procesu izrade dokumenta).

Svakako treba istaknuti doprinos svih konzultiranih sudionika, a napose izabranih predstavnika, u cjelokupnom procesu izrade dokumenta. Radionice su protjecale u izuzetno konstruktivnoj atmosferi, te se može zaključiti da je, bez obzira na razmimoilaženja u stavovima, kultura dijaloga bila na iznimnoj razini te da je urodila kvalitetnim prijedlozima. Osim toga, bio je zamjetan interes sudionika i njihova spremnost da se uključe u novi način promišljanja svekolikog razvoja Županije. Naravno, pravi je izazov bio izabrati "prave" predstavnike, koji su svoju spremnost na sudjelovanje potvrdili i privolom u pismenoj formi. Upravo zbog iskazanog interesa velikog broja predstavnika lokalnih interesnih skupina da sudjeluju aktivno u ROPu, ali i zbog veličine i kompleksnosti županijskog teritorija, Županija je pristala da se u Partnerskoj skupini nađe nešto veći broj članova nego li je bila dosadašnja praksa u izradi ROP-ova.

Županijsko poglavarstvo usvojiti će konačnu verziju ROP-a i time ga pretvoriti u službeni dokument za socioekonomski razvoj Županije.

Kao i kod dosadašnjih ROP-ova, skupina relevantnih ključnih Ministarstava ima zaduženje evaluirati Program i brinuti se da isti bude u skladu s nacionalnim razvojnim prioritetima. U tom smislu, ostvareni su i određeni kontakti sa predstavnicima Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka, posebno gospođom Frankom Vojnović, te Fonda za regionalni razvoj, koji su pratili izradu programa, a konzultantsku ulogu će zadržati i tijekom same provedbe Programa.

Uloga Europskog povjerenstva prije svega dolazi do izražaja u provedbenoj fazi ROPa, kod odobrenja i sufinanciranja projekata.

Provedba ROP-a

Glavni organizacijski elementi izrade programa zadržavaju se i tijekom provedbe programa. Ključna ministarstva i lokalne zainteresirane strane, koji su konzultirani tijekom izrade programa, preuzet će nadzornu ulogu tijekom provedbe programa.

Tim ROP-a transformirat će se u **Jedinicu za upravljanje/koordinaciju programa**¹⁰ koja će voditi provedbu programa. Župan će formalno odlučiti tko će integrirati Jedinicu za provedbu programa. Županijska radna grupa pomoćat će JUP-u zajedno s vanjskom stručnom pomoći koju financira Europska komisija.

Glavni zadaci Jedinice za upravljanje programom jesu sljedeći:

- opća koordinacija provedbe programa i pojedinih projekata;
- nadziranje provedbe programa;
- revizija i ažuriranje ROP-a;
- koordinacija i njega partnerstva za regionalni razvoj;
- privlačenje dodatnih financijskih sredstava za provedbu ROP-a;
- izrada pojedinačnih projekata.

Jedinica za upravljanje programom bi trebala pomagati provedbu ROP-a (razvojem novih projekata i privlačenjem dodatnih financijskih sredstava). Ona će raditi u partnerstvu s Delegacijom Europske Komisije koja je zadužena na vanjski nadzor i financijsku kontrolu programa prema procedurama EU.

U fazi provedbe ROP-a, uključuju se i razni **donatori** koji imaju interese u regiji. Oni bi trebali podupirati samo one projekte koji su proizašli iz ROP-a, kako bi se održala dosljednost planiranja razvoja. Županija uspostavlja mehanizam za koordinaciju financiranja (i za međunarodna i za nacionalna financijska sredstva). Očekuje se da razni nacionalni i međunarodni donatori ispune različite dijelove ROP-a, već prema području svoga interesa.

Izrada projekata

Jedinica za upravljanje programom utvrdit će prikladne projekte na temelju prioriteta i mjera ROP-a.

Odabir projekata

Kriteriji za odabir projekata trebali bi se temeljiti na prioritetima i mjerama ROP-a (za sve projekte) i (za projekte koje sufinancira EU) biti u skladu s *procedurama i programskim prioritetima EU*. O kriterijima za odabir projekata bit će konzultirane sve gore spomenute skupine zainteresiranih strana. Delegacija Europske Komisije odobrava kriterije za odabir projekata (za projekte koje sufinancira EU). *Tijelo za odabir projekata*, sastavljeno od dva člana iz Županije, jednog člana koji predstavlja ključna

¹⁰ Ukoliko se pri Županiji ustroji Regionalna razvojna agencija, logično je da ona preuzme nadzor u svezi s provedbom ROPa.

ministarstva i jednog člana koji predstavlja Europsku Komisiju, odabirat će projekte (za financiranje od strane EU) na temelju dogovorenih kriterija za odabir projekata.

Ugovaranje projekata

Delegacija Europske Komisije tijelo je koje za program obavlja ugovaranje. Nabava za sve projekte obavljat će se u skladu s procedurama EU-a. Članovi Jedinice za upravljanje programom trebali bi biti nazočni kod odabira ponuda kao ocjenjivači.

Nadzor i ocjenjivanje

Delegacija Europske Komisije svakodnevno prati provedbu programa i projekata. Vanjski nadzor i ocjenjivanje provodit će se u skladu s procedurama EU-a.

ČLANOVI REGIONALNOG PARTNERSTVA:

INSTITUCIJE:

Županijski radni tim - predstavnici Županije u partnerstvu

1. mr. sc. **Ora Branko**, dipl. politolog, stručni savjetnik za malo gospodarstvo, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu, Bihaćka 2, Split, tel. 300-425, e-mail:branko.ora@dalmacija.hr
2. **Helena Bandalović**, dipl. iur., v.d.pročelnica Ureda za društvene djelatnosti, tel.: 300 - 161, fax: 300 - 011, Adresa: Split, Domovinskog rata 2/IV, E-mail: helena.bandalovic@dalmacija.hr
3. **Mrčić Niko**, dipl.ing. arhitekture., ravnatelj Zavoda za prostorno planiranje, Domovinskog rata 4, Split, tel. 300-262, e-mail: niko.mrcic@splitsko-dalmatinska-zupanija.hr

Predstavnici jedinica lokalne samouprave:

4. **Božidar Čapalija**, dipl.ing. građ., zamjenik gradonačelnika grada Splita, Obala kneza Branimira 17, 21000 tel: 021/310-203, 310-205, fax: 021/310-204, e-mail: bozidar.capalija@split.hr
5. **Čubić Božo**, načelnik općine Cista Provo (PPDS) Cista Provo b.b. , 21 256, tel: 722-201, e-mail: opcina.cista@htnet.hr
6. **Ćorić Ivan**, gradonačelnik grada Vrlike (BPP), Filipa Grabovca b.b., 21 236 Vrlika, tel: 827-207, e-mail: grad@vrlika.hr
7. **Tomasović Marijo**, načelnik općine Podstrana (priobalje), Sv. Martina 37, 21 312, tel: 330-545, e-mail: opcina.podstrana@st.htnet.hr
8. **Puljak Slaven**, načelnik općine Pučišća, otok Brač, Pučišća 21 412, tel: 633-290, e-mail: nacelnik@pucisca.hr
9. **Haladić Visko**, dipl. ing. agronomije, gradonačelnik grada Stari Grad, otok Hvar, Nova riva 3, Stari Grad 21460, tel: 765-029, e-mail: stari-grad@vip.hr

Predstavnici ostalih javnih institucija i institucija civilnog društva:

10. **Ostojić Boja**, dipl. iur., Regionalno središte za katastrofe, S.Puović 9, Trogir, mob. 098/9350965, e-mail: boja.ostojic@rcadr.org
11. **Ivelja Nives**, dipl. psiholog, predsjednica Udruge "MI" za psihosocijalnu aktivnost, Sinjska 7, Split, tel. 329-136, mob. 098/447 311, e-mail:nives@udruga-mi.hr
12. **Prebanda Ljiljana**, prof., Udruga za zaštitu okoliša "Sunce", Obala hrvatskog narodnog preporoda 7, Split, tel. 340-474, e-mail: ljiljana.prebanda@ppa.htnet.hr
13. **Blažević Nela**, dipl. ing. građ., Javno komunalno poduzeće Vodovod i kanalizacija, Biokovska 3, Split, tel. 340-510, e-mail: nela.blazevic@vodovod-st.hr
14. **Dragica Žaja**, dipl. ing. šumarstva, Rukovoditelj odjela za ekologiju, Javno poduzeće Hrvatske šume, Kralja Zvonimira 35, Split, tel. 482-744, e-mail: dragica.zaja@hrsume.hr

15. **Burazin Miroslav**, dipl. oecc., Hrvatski zavod za zapošljavanje, PU Split, Bihćaka 2c, Split, tel: 310-555, e-mail: miroslav.burazin@hzz.hr
16. **Barćot Špiro**, ekonomski tehničar, Savez samostalnih sindikata Hrvatske, podružnica Split, Marmontova 102, Split tel. 348-012, e-mail: ured.split@sssh.hr
17. **Listeš Eddy**, dr.vet.med., Veterinarski zavod Split, Poljička cesta 33, Split, tel. 370-752, e-mail: vzsdg@st.htnet.hr
18. **Marović Vesna**, dipl. oecc., viši savjetnik, Zavod za školstvo, Tolstojeva 2, Split, tel. 343-166, e-mail: vesna.marovic@mips.hr
19. **Roguljić-Vrdoljak Sretna**, dipl. sociolog, Centar za socijalnu skrb, Gundulićeva 22, Split, tel. 384-364, Mob: 091 886 7502, e-mail: savjet@savjetovalište-split.hr
20. mr. sc. **Razović Mili**, dipl. oecc., Turistička zajednica Županije Splitsko-dalmatinske, Prilaz braće Kaliterna 10, Split tel./fax:490-036, e-mail: mrazovic@dalmacija.net
21. prof. dr. **Zulim Ivica**, dipl.ing., Sveučilište u Splitu, Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje, Ruđera Boškovića b.b, Split, tel. 305-777, e-mail: zulim@fesb.hr

GOSPODARSTVO:

22. **Baučić Stipe**, dipl. ing. geodezije, direktor, Geodata d.o.o. za geodetske poslove, geoinformacijske sustave i kartografsku djelatnost, Kopilica 62, Split, tel. 490-497, e-mail: stipe.baucic@geodata.hr
23. **Stapić Nino**, dipl. oec., CIAN d.o.o. (Sanitarna zaštita čovjekova okoliša), Varaždinska 51, Split, tel. 540-190, mob. 098/320826, e-mail: prodajainabava@cian.hr
24. **Gojsalić Mate**, Ustanova za medicinsku njegu i pomoć i dom za stare i nemoćne osobe "Vita" Mišina 28, Split, tel. 337-442, e-mail: ustanova-vita@st.htnet.hr
25. **Mladinić Srđan**, direktor SMS, d.o.o, Kopilica 5, Split, tel. 490-721, e-mail: info@sms.hr
26. mr. sc. **Vela Paško**, AD Plastik d.d., Matoševa 8, Solin, e-mail: vela.pasko@adplastik.hr
27. **Lacić Ivica**, dipl. oecc., voditelj za gospodarstvo, HVB-Splitska banka, Ruđera Boškovića 16, Split, mob. 091/2191009, e-mail: ivica.Lacic@splitskabanka.hr
28. **Ivić Damir**, direktor Gužva Commerce d.o.o, Don Lovre Katića 46, Solin, e-mail: damir.ivic@jadransko.hr
29. **Niskota Joško**, dipl. iur., Zadružni savez Dalmacije, K. Tončića 4, Split, tel.348-388, e-mail: zsd-cad@st.tel.hr
30. **Kulušić Neven**, dipl. ing. elektrotehnike, direktor Pomak d.o.o., Tolstojeva 32, Split, tel. 361-563, e-mail: neven@pomak.com
31. mr. sc. **Čagalj Ante**, voditelj razvoja, Brodosplit d.d., Put Supavla 19, Split, tel. 392-571, e-mail: Ante.Cagalj@brodosplit.hr
32. mr. sc. **Šime Klarić**, dipl.oecc., direktor Nacionalne udruge malih i obiteljskih hotelskih poduzeća, (direktor hotela Sv. Mihovil, Trilj), Prilaz braće Kaliterna 10/2, Split, tel- 098 511 755, e-mail: info@omh.hr

Izrađivači / konzultanti:

- Prof. dr. **Petrić Lidija**, voditeljica projekta "ROP", izrađivač/konzultant, Ekonomski fakultet Split, Matice hrvatske 31, tel. 430-670, e-mail: lipe@efst.hr
- Prof. dr. **Branko Grčić**, voditelj dionice "Gospodarstvo", izrađivač/konzultant, Ekonomski fakultet Split, Matice hrvatske 31, tel. 430- 601, e-mail: branko.grcic@efst.hr
- Prof. dr. **Željko Mrnjavac**, voditelj dionice "Ljudski resursi i društvene djelatnosti", izrađivač/konzultant, Ekonomski fakultet Split, Matice hrvatske 31, tel. 430-672, e-mail: mrnjavac@efst.hr
- Doc. dr. **Maja Fredotović**, voditeljica dionice "Prostor, prirodni resursi i infrastruktura", izrađivač/konzultant, Ekonomski fakultet Split, Matice hrvatske 31, tel. 430- 674, e-mail: mfredot@efst.hr
- **Đirlić Maja**, dipl.iur., voditeljica dionice "Institucije razvojnog upravljanja", izrađivač /konzultant MMTPR, Uprava za otoke, voditeljica odsjeka za izradu Programa održivog razvitka, Antogafaste 6, tel. 380-657, e-mail: maja.gjirlic@st.htnet.hr
- Prof. dr. **Želimir Pašalić**, izrađivač/konzultant Ekonomski fakultet Split, Matice hrvatske 31, tel. 430- 617, e-mail: zpasalic@efst.hr
- Prof. dr. **Ivo Šimunović**, izrađivač/konzultant Ekonomski fakultet Split, Matice hrvatske 31, tel. 430- 679, e-mail: ivo.simunovic@efst.hr
- Doc. dr. **Dražen Derado**, izrađivač/konzultant, Ekonomski fakultet Split, Matice hrvatske 31, tel. 430- 681, e-mail: drazen.derado@efst.hr
- Prof. dr. **Ivica Veža**, izrađivač/konzultant, Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje, Split, Ruđera Boškovića b.b., e-mail: iveza@fesb.hr
- Dr.sc. **Mira Krneta**, izrađivač/konzultant, HBOR, voditeljica područnog ureda Split, Ekonomski fakultet Split, Matice hrvatske 31, tel. 430-732, e-mail: hbor@efst.hr
- Dr. sc. **Tičina Vjekoslav**, izrađivač/konzultant, Institut za oceanografiju i ribarstvo, Šetalište I. Meštrovića 63, Split
- M.A. **Maja Mihaljević**, izrađivač/konzultant, Ekonomski fakultet Split, Matice hrvatske 31, tel. 430-722, e-mail:majam@efst.hr
- M.A. **Slađana Pavlinović**, izrađivač/suradnik, Ekonomski fakultet Split, Matice hrvatske 31, tel. 430-729, e-mail:spavlino@efst.hr
- M.A. **Silvija Golem**, izrađivač/suradnik, Ekonomski fakultet Split, Matice hrvatske 31, tel. 430-673, e-mail:sgolem@efst.hr
- **Blanka Petković**, dipl. oecc., tajnica projekta, Ekonomski fakultet Split, Matice hrvatske 31, tel. 430-702, e-mail: blanka.petkovic@efst.hr

Županijska radna grupa:

Božo Sinčić, dipl. oec., Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu, v.d. pročelnik upravnog odjela, tel: +385 21 300 406, fax: +385 21 300 434, Adresa: Bihačka 2, e-mail: bozo.sincic@dalmacija.hr

Ranko Vujčić, dipl. ing., Stručni savjetnik - rukovoditelj odsjeka za industriju, energetiku, promet i veze, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i obnovu, tel: +385 21 300 410, fax: +385 21 300 434, Adresa: Bihačka 2, e-mail: ranko.vujcic1@dalmacija.hr

Joško Stella, dipl. oec., v.d. pročelnik Upravnog odjela za turizam - stručni savjetnik, tel: +385 21 300 407, fax: +385 21 300 432, Adresa: Bihačka 2, e-mail: josko.stella@dalmacija.hr

Tomislav Mihotić, dipl.ing. građ., pročelnik Upravnog odjela UO za komunalne poslove i graditeljstvo, Adresa: Bihačka 2, e-mail: tomlav.mihotic@dalmacija.hr

mr. sc. **Ivica Kovačević**, pomoćnik pročelnika za poljoprivredu, Odsjek za poljoprivredu - Fond za razvitak poljoprivrede i agroturizma Splitsko-dalmatinske županije tel: +385 21 300 408, fax: +385 21 300 434, Adresa: Bihačka 2, e-mail: ivica.kovacevic@dalmacija.hr

Nanica Dijan, dipl. oec., v.d. pročelnica: Upravni odjel za proračun i financije, Tel: 30 02 72 ; Fax: 30 00 71; Adresa: Split, Domovinskog rata 4; E-mail: nanica.dijan@dalmacija.hr

Ivan Perković, pročelnik UO za poslove lokalne samouprave, tel.: 300 - 242, fax: 300 - 085, Adresa: Split, Domovinskog rata 2/IV, E-mail: ivan.perkovic1@dalmacija.hr

Zdravko Omrčen, pročelnik Upravnog odjela prosvjetu, kulturu i šport, Tel: 300-222, Fax: 300-000, Adresa: Domovinskog rata 2/IV, E-mail: zdravko.omrcen@dalmacija.hr

Mario Radevenjić, dipl. ing. građ., stručni savjetnik, Upravni odjel za prostorno uređenje i zaštitu okoliša, tel: +385 21 300 292, fax: +385 21 300 086, e-mail: mario.radevenjic@dalmacija.hr

Mate Ivanković, dipl. iur., pročelnik upravnog odjela UO za pomorstvo - stručni savjetnik, Adresa: Bihačka 2, e-mail: mate.ivankovic@dalmacija.hr

Frano Matejčić, dipl. ing., stručni suradnik za energetiku, UO za gospodarstvo, obnovu i razvitak, tel: +385 21 300 424, fax: +385 21 300 434, Adresa: Bihačka 2, e-mail: frano.matejic@dalmacija.hr

Iva Maljić, dipl. oec., stručni savjetnik za promet i veze, UO za gospodarstvo, obnovu i razvitak, tel: +385 21 300 409, fax: +385 21 300 434, Adresa: Bihačka 2, e-mail: iva.maljic@dalmacija.hr

Jakov Kuljiš, dipl. ing., stručni savjetnik za strana ulaganja, UO za gospodarstvo, obnovu i razvitak, tel: +385 21 300 424, fax: +385 21 300 434, Adresa: Bihačka 2, e-mail: jakov.kulis@dalmacija.hr

Andjelko Katavić, dipl. oec., Odsjek za poticanje razvoja i kreditiranje malog gospodarstva, Stručni savjetnik - rukovoditelj odsjeka, tel: +385 21 300 415, fax: +385 21 300 434, Adresa: Bihačka 2, e-mail: andjelko.katavic@dalmacija.hr

Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka

mr.sc. **Vojnović Franka**, e-mail: franka.vojnovic@ws.mmtpr.hr., franka.vojnovic@zg.hinet.hr,
Tel.01 4695-736

Denis Van Dam, Voditelj programa UNOPS-a za Hrvatsku, 01 4695 825; 01 3908 898,
unops.cro@si.tel.hr; e-mail: Denis.Van.Dam@ws.mmtpr.hr

Konzultirane osobe iz javnih poduzeća

HRVATSKE ŽELJEZNICE - REGIONALNI URED SPLIT

Slavko Šerić, dipl. prom. ing, Direktor regionalnog ureda Split

Kovač Tonći, dipl. ing. građ., Šef sekcije, Sekcija ZOP Split

HRVATSKE CESTE - ISPOSTAVA SPLIT, R. Boškovića 22, Split

Ivica Sinovčić, ing. građ., šef ispostave

Baldo Bakalić, dipl. ing. građ., zamjenik šefa ispostave

ŽUPANIJSKA UPRAVA ZA CESTE - SPLIT, R. Boškovića 23, Split

Ivo Peko, dipl. inž. građ., ravnatelj

HRVATSKE VODE, Vodnogospodarski odjel za vodno područje dalmatinskih slivova Split, Vukovarska
35, Split

Anđelko Drnas, dipl. inž.,direktor

Branko Pejaković, dipl. ing. građ., Služba za zaštitu od štetnog djelovanja voda

ZRAČNA LUKA SPLIT-KAŠTELA, Cesta dr. Franjo Tuđman 96 P.P.2, Kaštela

Lukša Novak, direktor Zračne Luke

HRVATSKA ELEKTROPRIVREDA, DP ELEKTRODALMACIJA, Poljička cesta 35, Split

Lovrić Marko, dipl.ing elektrotehnike, direktor Prijenosnog područja Split

Krneta Đorđe,dipl.oecc., Služba za ekonomske poslove

Ostali sudionici radionica :

Brkljačić Ivo, Zadržni savez Dalmacije, K. Tončića 4, Split

Čagalj Žana, CEPOS , Kralja Zvonimira 14, Split

Čavrlj Marijan, HEP distribucija DP Elektrodalmacija Split, Poljička cesta 35, Split

Čurić Ivan, MUP RH, PU SDŽ, Trg Hrvatske bratske zajednice 9, Split

Galzina Frane, Konstruktor d.d., Svačićeva 4, Split

Grubišić Ivica, Grexim d.o.o., Solin

Jakovčić Marijo, obrt Natura, Naklice 21 252 Tugare

Jeličić Grgo, suradnik, općina Sućuraj, Sućuraj 21 465, otok Brač

Jerončić Renato, Hrvatski zavod za zapošljavanje, PU Split, Bihacka 2c

Jukić Ivana, CZSS Split, Gundulićeva 22, Split

Jurić Ante, načelnik općine Prgomet, Prgomet 21 201

Kirigin Ante, gradonačelnik grada Supetra, 21 400 grad Supetar, otok Brač

Kopić Krešimir, HVB Splitska banka, R. Boškovića 16 Split

Krnić Branko, načelnik općine Zadvarje, Zadvarje 21 255

Lozina Ante, Županijska Uprava za ceste, R. Boškovića 23, Split

Ljubić Višić Ena, Arheološki muzej Split, Zrinjsko-Frankopanska 24, Split

Mihovilović Sreten, Gužva Commerce, Don Lovre Katića 46 Solin

Milović Aiša, Regionalna institucija za razvoj malog poduzetništva, R. Boškovića 2A, Split

Paradžik Zvonimir, AD Plastik, Matoševa 8, Solin

Plazibat Ivan, Gimnazijski kolegij kraljice Jelene, I. Meštrovića 14, Split

Rožić Jelena, Gospodarska komora Splitsko-dalmatinske županije, Obala A. Trumbića, Split

Rubić Marija, Udruga Sunce, Obala Hrvatskog narodnog preporoda, 7 Split

Sladić Željko, SMS d.o.o. , Kopilica 5, Split

Srđan Kačić Bartulović, načelnik općine Sućuraj, otok Brač

Srđana Mladinić, SMS d.o.o., Kopilica 5, Split

Stajić Damira, pročelnica Upravnog odjela, općina Zagvozd, Franje Tuđmana 65, Zagvozd

Sunara Ivica, Brodomerkur d.d., Poljička cesta 35, Split

Štambuk Bruno, načelnik općine Selca, Selca 21 425, otok Brač

Velić Jure, obrt Naklice, 21 252 Tugare

Vrdoljak Danijela, MI - Udruga za psihosocijalnu aktivnost, Sinjska 7, Split

Vučica Ivanka, Aktiv ravnatelja predškolskih ustanova, Dječji vrtić Kaštela, Braće Radića 1a,

Župa Marko, pročelnik Upravnog odjela grada Trilja, Poljičke Republike 15, Trilj

NAPUTAK¹¹ O USPOSTAVI REGIONALNOG PARTNERSKOG ODBORA PRI IZRADI I PROVEDBI REGIONALNIH OPERATIVNIH PROGRAMA

UVOD

Očekuje se kako će se Hrvatska priključiti EU u sljedećih nekoliko godina. Ulasku Hrvatske u EU treba prethoditi pripremno razdoblje tijekom kojeg će hrvatske vlasti pripremiti svoju unutarnju organizaciju i ojačati kapacitete potrebne za uspješno uključivanje u politike EU, kao i za uspješnu suradnju s institucijama Zajednice.

Jedno od najvažnijih poglavlja u pregovorima između Hrvatske vlade i Europske unije odnosi se na regionalnu politiku. Trenutačno na regionalnu politiku odlazi više od 30% ukupnog proračuna EU te se kao takva smatra glavnim instrumentom za promicanje bolje ekonomske i društvene kohezije na teritoriju Unije.

Izrada programa na temelju kojih se povlače sredstva iz Strukturnih fondova (pa tako i onih za područje regionalne politike), kao i njihovo provođenje zahtijeva dobru administrativnu organizaciju koja uključuje suradnju među različitim institucijama javnog i privatnog sektora. Za buduće uspješno korištenje sredstava iz Strukturnih fondova od presudne je važnosti da Hrvatska od samog početka pripreme ojača svoju sposobnost za njihovo korištenje tj. da radi na jačanju tzv. apsorpcijskog kapaciteta.

To podrazumijeva postojanje dobrih administrativnih sustava i procedura, na svim razinama, zatim suradnju društveno-ekonomskih institucija u čitavoj zemlji s ciljem identifikacije i usuglašavanja prioriteta te pripreme kvalitetnih razvojnih projekata za njihove ostvarivanje.

Takva suradnja među svim sudionicima razvoja ostvaruje se putem partnerstva¹². U tom smislu partnerstvo teži uključivanju svih društveno-ekonomskih partnera u proces **izrade i donošenja strateških razvojnih dokumenata**, kao što su npr. i regionalni (županijski) operativni programi (ROP), te u proces **praćenja** njihove provedbe¹³.

U cilju izrade programskog dokumenta koji je kompatibilan istovjetnim dokumentima u zemljama članicama EU, ROP (Županijski operativni program) zahtijeva jasno definirane prioritete razvojnih ciljeva kao i jasno predviđenu godišnju raspodjelu sredstava za njihovo dostizanje.

Upravo za te potrebe nužno je konzultirati partnerstvo, kako u procesu izrade tako i u procesu provedbe. Ono treba pomoći u identifikaciji **stvarnih prioriteta**, ciljeva koji se namjeravaju ostvariti pomoću financijske potpore od strane državnih fondova (izvora financiranja), Europske unije te drugih međunarodnih donatora, te također pri osmišljavanju aktivnosti (u obliku projekata) koje će se poduzeti radi ostvarivanja identificiranih ciljeva.

¹¹ Ovaj dokument prikazuje procedure za uspostavljanje i djelovanje regionalnog partnerstva u županiji u kojoj se izrađuje ROP, a na temelju provedene regulacije regionalnog partnerstva u Šibensko-kninskoj i Zadarskoj županiji.

¹² "Partnerstvo" je riječ korištena u Regulaciji Vijeća 1266/99 da bi se opisala veza između Europske komisije i država članica, regionalnih institucija, lokalnih vlasti i ekonomskih i društvenih partnera uključujući nevladine organizacije. U ovom dokumentu riječ partnerstvo će se koristiti samo kako bi se naznačilo da su dvije ili više institucija partneri ili surađuju da bi postigli zajednički cilj. Specifične riječi kao "Regionalno partnerstvo" će se koristiti kako bi se definiralo Partnerstvo zaduženo za razradu ROP-a.

¹³ Regulacija Vijeća 1299/99 opisuje oboje - ulogu Partnerstva u programskoj (čl.8. kao i u implementacijskoj fazi (čl.35). Prema Europskoj komisiji "partnerstvo" treba biti «ko-autor» programskog dokumenta.

NAPUTAK ZA USPOSTAVU REGIONALNOG PARTNERSTVA

I - Opće odredbe

Čl. 1. Uspostava

(1) S ciljem izrade i provedbe ROP-a u skladu s principima i standardima Europske unije, osniva se Regionalni partnerski odbor (RPO) u Splitsko-dalmatinskoj županiji.

Njegova zadaća je sljedeća:

(1.1) Okuplja privatni i javni sektor s područja županije te jača njihovu međusobnu suradnju radi definiranja i ostvarivanja zajedničke **vizije budućnosti** u županiji.

(1.2) Sudjeluje u izradi ROP-a kao konzultativno tijelo.

(1.3) Sudjeluje u provedbi ROP-a kao konzultativno i nadzorno tijelo.

(2) U fazi izrade ROP-a Županija može odabrati da li će oformiti RPO kao jedno jedinstveno tijelo ili tijelo podijeljeno u 3 radne skupine (RS): administrativnu (koja uključuje predstavnike lokalne vlasti), ekonomsku (uključuje predstavnike ekonomskih partnera) i socijalnu radnu skupinu (uključuje predstavnike socijalnih partnera). Županijska radna skupina (na operativnoj razini zadužena za izradu ROP-a) konzultira RPO tijekom svih glavnih faza izrade ROP-a: izrade osnovne analize, razvojne strategije, određivanja prioriteta, mjera kao i proračuna. U toj fazi sastav i struktura RPO-a ne mora biti strogo formalizirana.

(3) U fazi provedbe ROP-a sastav i struktura RPO-a trebaju biti jasno i formalno utvrđeni te usuglašeni i prihvaćeni od strane svih partnera (primjer strukture naveden je u članku 3., stavak 2.). Za potrebe provedbe ROP-a u okviru Županije, koja koordinira radom RPO-a, osniva se Jedinica za upravljanje programom (JUP). JUP osigurava tehničku potporu i Županiji i RPO-u.

(4) Članovi RPO-a biraju se s područja županije.

(5) Članovi RPO-a ne primaju nikakvu financijsku naknadu za svoj rad.

(6) Sastanci RPO-a su javni.

Čl. 2. Uloga RPO-a

Regionalni partnerski odbor (RPO) ima savjetodavnu ulogu. Njegove se preporuke trebaju uvažiti tijekom svih aktivnosti/projekta iz ROP-a sufinanciranih od strane državne i regionalne vlasti, Europske unije (ili drugih međunarodnih donatora u okviru ROP-a). Izrada, revizija ili bilo kakvo ažuriranje ROP-a treba biti ostvareno kroz savjetovanje s Regionalnim partnerskim odborom.

II - Sastav i struktura RPO-a

Čl. 3. Sastav RPO-a

(1) RPO se zasniva na načelu jednakosti. Nitko nije vlasnik partnerstva i niti jedna organizacije ne smije se nametnuti kao dominantna. Članovi partnerstva smatraju se jednakima u sudjelovanju, u utjecaju na odluke te, općenito, imaju jednaku moć u partnerstvu.

(2) S obzirom na naprijed navedena načela, sastav partnerstva treba odražavati različite interese društveno-ekonomskog razvoja županije, te je stoga bitno da unutar partnerstva budu različiti partneri s različitim pogledima i institucionalnim ciljevima.

(3) Koordinator/Predsjednika RPO-a i njegovog zamjenika izabiru među sobom članovi RPO-a, a potvrđuju ih župan ili županijsko poglavarstvo. Koordinator (i njegov zamjenik) izabire se konsenzusom, a ako to nije moguće, bira se glasovanjem.

(4) Sastav institucija/organizacija koje su predstavljene u RPO-u može se promijeniti. Svaka promjena treba biti izvršena u skladu s odredbama Poglavlja V Naputka.

(5) Tijekom faze provedbe ROP-a članovi JPP-a osiguravaju rad Tehničkog tajništva RPO-a.

Čl. 4 Faza provedbe ROP-a - Formiranje i sastav Tematskih radnih skupina (TRS)

(1) Početkom faze provedbe ROP-a, ukoliko RPO odluči formirati tematske radne skupine (po potrebi), svaka TRS treba uključivati sve partnere vezane uz tematiku o kojoj se raspravlja na sastancima. RPO će sastaviti i predstaviti listu organizacija koje su iskazale spremnost da budu uključene u svaku od pojedinih TRS, a one će među sobom odrediti koordinatora/predsjednika TRS. Ako TRS u svom radu zatreba stručnu pomoć za specifične probleme, moguće je da se u rad TRS-a uključi neki od priznatih stručnjaka u određenom polju.

(2) Rad Tehničkog tajništva TRS-a osigurat će JPP, u skladu s odredbama članka 11. ovog Naputka

(3) TRS se, u načelu, mogu formirati za potrebe sljedećih tematskih područja (primjer):
A. Jačanje ljudskih kapaciteta i socijalnih službi;
B. Ekonomski razvoj;
C. Infrastruktura i zaštita okoliša.

Čl. 5 Faza provedbe ROP-a - Formiranje i sastav tzv. *AdHoc* Odbora (AHO)

(1) Početkom faze provedbe ROP-a, članovi RPO-a, prema potrebi (primjerice za analizu nekog specifičnog projekta ili bespovratnog oblika pomoći tj. tzv. grant sheme koji se predlaže za financiranje nekom od donatora u okviru ROP-a), mogu formirati tzv. *AdHoc* odbore.

(2) U tom slučaju RPO određuje sastav Ad hoc odbora i izabire njegove članove. Bilo koja institucija ili organizacija koja ima predstavnika u RPO može zatražiti od koordinatora/predsjednika RPO-a da se uključi u rad AHO-a.

(3) Ukoliko se pokaže potreba za uključivanjem specifičnog stručnjaka, u rad AHO-a mogu biti uključeni i članovi koji nisu predstavljeni u RPO-u.

(4) JUP će osigurati rad tajništva AHO-a, u skladu s odredbom članka 11. ovog Naputka.

III - Glavne zadaće RPO-a

Čl. 6 Odgovornosti RPO-a u fazama izrade (programiranju) i provedbe ROP-a

(1) Odgovornosti RPO u fazi izrade su sljedeće:

- a) Usvaja, nakon konzultacija sa TRS, nacrt programskih dokumenata pripremljenih od strane Županijske radne skupine i angažiranih konzultanata i to u svim fazama izrade ROP-a: osnovne analize, razvojne strategije, prioritete, mjere te proračun;
- b) Podnosi županu listu definiranih prioriteta koji se trebaju izabrati te ciljeva koji se trebaju ostvariti radi provedbe (ili izmjena) ROP-a;
- c) Predlaže županu mjere koje će biti uključene u ROP;
- d) Obrazlaže i brani svoje prijedloge.

(2) Odgovornosti RPO-a u fazi provedbe su sljedeće:

- a) Predlaže županu projekte koji se trebaju financirati i tzv. grant sheme koje se trebaju provesti;
- b) Nadzire provedbu financiranog programa (svih projekata i grant shema koje se u okviru njega provode).

Čl. 7 Odgovornosti radnih skupina (RS) u fazi izrade (programiranju) ROP-a

Kao stoje utvrđeno u čl. 1, stavak (2), tijekom faze izrade ROP-a Županija može osnovati RPO kao jedinstveno tijelo ili ga podijeliti u tri radne skupine: administrativnu (koja uključuje predstavnike lokalne administracije), ekonomsku (uključuje predstavnike ekonomskih partnera) i socijalnu radnu skupinu (uključuje predstavnike socijalnih partnera). U toj fazi odgovornosti radnih skupina (RS) su sljedeće:

- a) Predstavlja RPO-u listu potreba županije, identificiranih nakon procesa konzultacija;
- b) Sudjeluje u izradi studija te istraživanjima radi boljeg razumijevanja problema u županiji;
- c) Izrađuje zajedno sa konzultantima angažiranim na izradi nacrtne programskih dokumenata;
- d) Predlaže RPO-u mjere koje će biti uključene u ROP, kao odgovor na definirane potrebe;
- e) Predlaže RPO-u kriterije za odabir budućih potencijalnih projekata;
- f) Obrazlaže i brani svoje prijedloge.

Čl. 8 Odgovornosti tematskih radnih skupina (TRS) u fazi provedbe

TRS u fazi provedbe ima sljedeće odgovornosti:

- a) Analizira, na temelju dogovorenih kriterija za odabir, projekte i tzv. grant sheme i predlaže RPO-u one koji se mogu financirati i ići u provedbu;
- b) Ukoliko i kada je to potrebno, pomaže RPO-u pri praćenju provedbe financiranih projekata u okviru njihovog tematskog područja.

Čl. 9 Odgovornosti AHO u fazi provedbe

Odgovornosti AHO u fazi provedbe određuje RPO.

Čl. 10 Odgovornosti koordinatora/predsjednika RPO-a i TRS-a

- a) Saziva sastanke RPO-a i TRS-a;
- b) Priprema dnevni red sastanaka i radne materijale za sastanke.
- c) Predsjedava i vodi sastanke te promovira konsenzus u procesu odlučivanja;
- d) Potpisuje dokumente izrađene od strane RPO-a i TRS-a te ovjerava bilješke s održanih sastanaka.

Čl. 11 Odgovornosti tehničkog tajništva RPO-a tj. Jedinice za upravljanje (provedbu) projektima:

- a) Priprema i distribuira dokumente i materijale potrebne za sazivanje sastanaka RPO-a i TRS-a;
- b) Sudjeluje na sastancima RPO-a i TRS-a;
- c) Objedinjuje i distribuira prijedloge i komentare članova RPO-a i TRS-a;
- d) Priprema bilješke sa sastanaka;
- e) Dostavlja bilješke sa sastanaka svim članovima na usuglašavanje.

IV - Organizacija rada Regionalnog partnerskog odbora i TRS-a

Čl. 12

Sve detaljne operativne aktivnosti vezane uz djelovanje RPO-a i TRS-a - kao što su učestalost održavanja sastanaka, natpolovična većina, kvorum, izostanci i drugo - definirat će članovi RPO-a i JUP

tijekom svojeg prvog ili nekog od sljedećih sastanka. JPP će, kao tehničko tajništvo, biti zadužena za pripremanje i slanje poziva, pripremanje dnevnog reda kao i bilješki sa sastanaka.

V - Završne odredbe

Čl. 13 Donošenje i izmjene Naputka

13.1. Naputak se donosi dvotrećinskom većinom glasova svih članova RPO-a. Broj glasača jednak je broju institucija i organizacija koje su imenovale predstavnika u RPO za njegov prvi saziv.

13.2 Bilo koje izmjene usvojenog Naputka trebaju biti donijete kvalificiranom većinom glasova (2/3 svih članova RPO s pravom glasa). Broj glasača jednak je broju institucija i organizacija koje su svoje predstavnike u RPO-u imale do dana predlaganja izmjena.

Abecedna lista akronima:

- AHO - Ad Hoc odbori (u Regionalnom partnerstvu ROP-a)
- BDP - Bruto društveni proizvod
- BPP - Brdsko-planinska područja
- CARDS - Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation (Pomoć EU u rekonstrukciji, razvoju i stabilizaciji)
- CCA - Carrying Capacity Assessment (Procjena nosivih kapaciteta prostora)
- CZSS - Centar za socijalnu skrb
- DFID - UK Department for International Development (Ured za međunarodni razvoj Velike Britanije)
- DZS - Državni zavod za statistiku
- EBRD - European Bank for Reconstruction and Development (Europska Banka za obnovu i razvoj)
- EC - European Commission (Europska Komisija)
- EIB - European Investment Bank (Europska investicijska banka)
- EU - European Union (Europska Unija)
- FINA- Financijsko-izvještajna nacionalna agencija
- HAMAG - Hrvatska agencija za malo poduzetništvo
- HBOR - Hrvatska banka za obnovu i razvoj
- HC - Hrvatske ceste
- HEP- Hrvatska elektroprivreda
- HGK - Hrvatska gospodarska komora
- HOK - Hrvatska obrtnička komora
- HŠ - Hrvatske šume
- HUP - Hrvatska udruga poslodavaca
- HV- Hrvatske vode
- HZZ- Hrvatski zavod za zapošljavanje
- HZZO - Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
- HŽ - Hrvatske željeznice
- IKT - Informacijsko- komunikacijske tehnologije
- ISPA - Instrument for Structural Policies for Pre-Accession (Predpristupni instrument za strukturalne politike)
- JLS - Jedinica lokalne samouprave
- JUP - Jedinica za upravljanje programom (ROP)
- MMTPR - Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka
- MOBMS - Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
- MZOPU - Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja
- MZOŠ - Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
- MZSS - Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi
- MSP - Malo i srednje poduzetništvo
- ND - Nacionalni dohodak
- NV - Novostvorena vrijednost
- NVO - Nevladine organizacije
- PHARE - Predpristupni program EU za izgradnju institucija i jačanje kohezije u zemljama kandidatima za članstvo
- PPDS - Područja posebne državne skrbi
- PRPP - Program za područja s razvojnim poteškoćama
- R&D - Research and Development (istraživanje i razvoj)
- ROP - Regionalni operativni program
- RPO - Regionalni partnerski odbor
- RRA - Regionalna razvojna agencija
- RS - Regionalna samouprava
- SAPARD - Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (Predpristupni program EU za poljoprivredu i ruralni razvoj)
- SME - Small and medium enterprises (mala i srednja poduzeća)
- SWOT - Strengths, Weaknesses, Opportunities, Strengths (snage, slabosti, prilike, prijetnje)

- TRS - Tematske radne skupine
- TZ - Turistička zajednica
- UNDP - United Nations Development Programme (Razvojni program Ujedinjenih naroda)
- USAID - US Agency for International Development (Agencija SAD za međunarodni razvoj)
- WB - World Bank (Svjetska banka)
- WTTC- World Travel and Tourism Council (Svjetski savjet za putovanja i turizam)
- ŽC - Županijske ceste